لە چاپکراوەکانی کۆڕی زانیاری کورد

فەرهەنگی لەک و لوڕ

دانان و کۆکردنەوەی :

حەمیدی ئیزەد پەناه

لێدوان و بەراوردکردنی

مەحموود زامدار

چاپخانەی کۆڕی زانیاری کورد

بەغدا – ١٩٧٨

لە چاپکراوەکانی کۆڕی زانیاری کورد

فەرهەنگی لەک و لوڕ

دانان و کۆکردنەوەی :

حەمیدی ئیزەدپەناه

لێدوان و بەراوردکردنی

مەحموود زامدار

چاپخانەی کۆڕی زانیاری کورد - بەغدا

١٩٧٨

من مطبوعات المجمع العلمي الكردي

قاموس
(لك) و (لر)

جمعه : حميد ايزدپناه

تحقيق ومقارنة : محمود زامدار

مطبعة المجمع العلمي الكردي

بغداد - ١٩٧٨

خوێنەری هێژا :

دوکتۆر (بهرام فرەوشی) ئەندامی دەستەی بەڕێوەبەری ئەنجومەنی (ایران باستان) بەم چەند وشەیە فەرهەنگەکە دەکاتەوە و دەڵێ :

« دیالێکتە ئێرانییەکان پڕن لە گەنجینەی زۆر گەورەی ئەدەبیات ، کە لە سەرمایەی بە نرخی مەعنەویی وڵاتە دێرینەکەمان و پاشماوە شارستانییە گەورەکەی ماوەتەوە، ئەو سەرمایە گەورەیە ــ بە داخەوە ــ بەرە بەرە وا لە دەس دەچێ و بە تێپەڕینی رۆژگار دیالێکتە کۆنەکان دەکوژێنەوە و لە بیر دەچنەوە .. یەکێ لــە ئامانجەکانی ئەنجومەنی (فرهنــگ ایران باستان) کۆکردنەوە و پاراستنی ئەو دیالێکتانەیە [1] .. کتێبی فەرهەنگی لوڕیی یەکەمین کتێبی زنجــیرەی دیالێکتە ئێرانییەکانە .. هیوای ئــەوە هەیە کە ئەنجومــەن بتوانێ دیالێکتە ئێرانییــەکانی تریش ، کە چەند ســەدێکن ، کۆبکاتەوە و بڵاویان بکات [2] زۆر سوپاسی دۆستی زانامان کاك دکتۆر

(۱) گەڕان و سوڕان و ساغکردنەوەی دیالێکتەکانی کوردیی (دایك) مەزنترین و کوردانەترین کارێکە ، لە بەردەم ئەدیب و رۆشنبیر و زانایاندا .

(۲) لە ئەنجامی تێکەڵاویی گیانی بە گیانیانەی لوڕەکان لەگەڵ میللەتی فارس و لەبەر ئەوەی ئەم میللەتەیش ، وەکو میللەتێکی گەورە و حوکمڕان، دەوری مێژوویانەی خــۆی دەبینێ .. بۆیــە زۆر شتی رۆژانەی سیاســی و رۆشنبیریی و شارستانێ لە ئەم وەرگرتوە ، هەروەکو چۆن ئەم دیاردەیە لە نێو ئێمەدا لەگەڵ برا عەرەبەکان هاتۆتە کایەوە ، هەروەك کوردەکانی کوردستانی تورکیا و کوردەکانی یەکێتیی سۆڤێت و سوریایش .

(منوچهری ستوده) مامۆستای زانستگا ، دەکەین کە لە کاری ناسینی دیالێکتە ئێرانییەکاندا مامۆستایەکی بێوێنەیە و کتێبی فەرهەنگی لوڕیش لەژێر چاودێریی ئەواندا ، ئامادە و ڕێك و کۆك کراوە .. هەروا سوپاسی کاك (حەمیدی ئیزدی پـەنا)یش دەکەم ، کە دیالێکتی زگماکی خـۆی کۆکردۆتەوە و لە سازکردنی ئەم فەرهەنگەدا زۆر ڕەنجی کێشاوە ، هیوادارم کە درێژە بە کاری سودمەندی خۆی بدات .

سوپاسـی خاتونی خێرخواز (فەرەنگیز یەگانـەگی) کە خـەرجی چاپکردنی ئەو کتێبەی لە سەرمایەی خوالێخۆشبو ، جەمشیدی یەگانەگی داوە ؛ سلاوم بۆ گیانی ئەو پیاوە خێرخوازە دەنێرم ..

هەروا سوپاسی دۆستی هونەرمەند کاك (اکبر قطره دریائی) دەکەم ، کە ئەم کتێبە بە یارمەتی ئەوان گەیشتۆتە بەردەست .

سەرەتــا

لە پاشا (زانایەکی !) دیکەی (منوچهر ستوده) ناو دەقی سەرەتاکە دەشکێنێ و بەم چەشنە دەدوێ :

« نزیکەی سەد و پەنجا زاری جوێ جوێ لە دیالێکتەکانی (فارسی !) کەلە ئێرانی گەورەدا ، تـا ئەمڕۆ برەویـان هەیـە ، جێگەی سـەرنج و تێڕامانی زمانناسانی ئەورووپایی و ئێرانییە •• ئەو دیالێکتانە هەر لەو کاتەوە کە زمانی فارسی کۆن لــە بارەگای هەخامەنشیەکاندا برەوی هەبوو ، لــەو زەمانەدا زەردەشت پێغەمبەری ئێران گاتەهای دەنووسی ، لەو سەردەمەدا کە ساسانییەکان بە زمانی پەهلەوی دەدوان . لە سەرتاسەری ئێراندا هەبوون و زمانی وتووێژی تیرە جیاجیاکانی ئارایی بوون •• گرینگی و نرخی ئــەو دیالێکتانە لە ــ بەردنووسەکانی ــ هەخامەنشییان یـا ئاوێستای زەردەشت، یا نووسراوەکانی پەهلەوی کەمتر نین • زمانی فارسی و زمانی ئاوێستا و زمانی پەهلەویش ڕۆژێ لە ڕۆژان ، یەك لەو دیالێکتانە بوون [1] •

هەریەك لەو دیالێکتانە . پڕن لە وشە و تەرکیبات و زاراوەی ڕەسەنی فارسی و هەریەك لەوانە دەکرێ بۆ فارسی ببنە کانگەی ئیلهامبەخش •

ئەو دیالێکتانە لە کۆنیشەوە . ئەدەبدۆستان پەیوەندییان پێ نەبوە و

(1) بێو سەدەبێ دەبێ ، گەلێ وشە و دەستەواژەی تازەبابەتی کوردی لەڕێی گۆڤار و ڕۆژنامەکانەوە ، کەوتوونە نێو زمانی ئەدەبیمان ، کە لە نە نەژادا لوڕین .. هەمان شتیش بۆ کرمانجی ژۆرۆ •

ئەدیبان و زانایان کەمتر سەرنجیان داوەتێ ، رەنگە کۆنترین کەسێ کە بایەخی بەوان داوە (مقدسی) جوغرافی زانی بە ناوبانگ بێ ، کە لە گەشتەکەی خۆیدا ، گەیشتۆتە هەر شارێ ، سروشتە تایبەتیەکانی دیالێکتی ئەو ناوچەیەی زۆر کورت و ساکارانە تۆمارکردوە .. یەك دوو شەرح و توێژینەوەی کورت بە زمانی (طبری)و یەك دوو کتێب لە شێوەی (نصاب الصبیان) و چەند گۆرانییەك بە دیالێکتە ناوچەییەکانی مەڵبەندە جیاوازەکانی ئێران گەیشتۆتە دەست ئێمە ، کە ناتوانین هیچ کامێکیان بە لێکۆڵینەوەیەکی ورد و تەواوی، یەکێ لەو دیالێکتە ناوچەییانە دابنێین..ئەگەر ئەوانە بخەینە لاوە ، یەکسەر دەبێ بچینە سەر ئەو لێکۆڵینەوانەی کە بێگانەکان کردویانە ، یارمەتێ لەو کارانە وەرگرین ، کە ئەوان لەو بارەیەوە کردویانە .. ئەو خەڵکەی بەو دیالێکتانە قسە دەکەن ، لەبەر بۆنی هۆیەکانی هاتوچۆی ئەمڕۆ ، لە کونجی گۆشەگیرێ هاتونەتە دەرێ ، نەك هەر تەنیا سەر لە شارە گەورەکانی ئێران دەدەن ، بەڵکو بۆ وڵاتانی دراوسێ و ئەوروپا و ئەمەریکایش پێ‌هەڵدەگرن.. لادێییەکی دورنشین ، کە پارەوپولی نیە گەشتی پێ‌بکا ، کە رادیوکەی دەکاتەوە (زمانی ئەدەبی فارسێ) کە لە پایتەخت باوە ، دەبیسێ . لادێییەکی‌تر کە سەروکاری لەگەڵ دەزگای میریدا هەیە ، نامەکانی خۆی بە زمانی باوی (پایتەخت) دەنوسێ و لەگەڵ کاربەدەستانیش بەو زمانە (دەدوێ).. رۆژێ نیە کە رێبوار و جیهانگەڕ و فەرمانبەر و پشکنەرەکان و کاربەدەستانی‌تر ، لە مەڵبەندەوە نەچنە هەمو ناوچەکانی ئێران و زمانی پایتەخت نەبەنە ئەو ناوچانە .. زۆری پێ‌ناچێ ئەو دیالێکتانە لە ئەنجامی ئەو پەیوەندییانەوە لە بایەخ دەکەون و پاش زەمانێکی کەم ، یەکسەر لەناو دەچن .

ئەرکی ئێمەیە ئەوەی بۆمان دەکرێ ، هەولی کۆکردنەوەی ئەو دیالێکتانە بدەین و لە سەر زار و زمانانەوە بیانهێنینە سەر دەفتەر و کتێب و

له فەوتانی یەکجاری رزگاریان بکەین و رێگایەك بۆ تۆژینەوە و لێکۆلینەوەی زمانی فارسی بکەینەوە ... [٢]

نوسەر تا ئەو جێیەی توانیویتی ، لەو بـارەوە درێغـی نـەکردوە و جاروباریش یارمەتی لەو کەسانە وەرگرتوە . کە پەیوەندییان بە دیالێکتەکە هەبوە ..

فەرهەنگی لوڕی . چەند ساڵ لەمەوبەر نامەی دوکتۆرای کاك حەمیدی ئێزدی پەنا بۆ ، ئەو وەختەی کە بە شێوەی نامەبۆ ، نامەیەکی بەرچاو بـۆ ، چونکە بە (امتیاز)ەوە پەسەندکرا .. لەم چەند ساڵەیشدا ، ئەو نامەیە پاراوتر بوە ، تاکو ئەمڕۆ بوە بە کتێبێکی رێك‌وپێك ..[٣]

وانیە کاك ئێزدی پەنا ، تەنیـا هەر ئەم کتێبـەی هـەبێ ، بەڵـکو لێکۆلینەوەیەکی زۆر وردی ، لە بارەی ناوە جوغرافیاکان ، رێ و شوێنەکان، گۆرانی و مەتەڵەکانی لوڕی و دیالێکتی قەرەجەکانی لوڕستانیشی کردوە .. نوسەر سەرکەوتنی ئەوان لە خوا داوادەکا ، هیوادارە کە ئەم دانراوانـە یەك دوای یەك چاپ بکرێن ..

(٢) لوڕ ، وەکو رەچەڵەك کوردن و سـەر بەکوردن یا نا ؟ ئـەمەیان کاری مێژونوسە لێهاتوەکانە و کاری یەکێکی وەك من نیە .. ئایا لوڕ خۆیان بە کورد دەزانن یا نا ؟ ئەمەیان کاری برا لوڕەکانە ، چونکە ئەوان باشـتر خۆیان دەناسن . بەڵام ئایا دیالێکتی لوڕی بەشێکە لە زمانی بەرگوشادی کوردی یا نا ؟ ئەمەیان مەبەستی منە .. !!

(٣) فرهنك لری (٢٢ × ١٦) سم ـ ١٩٦٤ ـ لە بەرهەمی (انجمن فرهنگ ایران باستان) کۆکردنەوەی حەمیدی ئێزدی پەنا ـ چاپی فاروس ـ لە خەڵاتی سامانی جەمشیدی یەگانەگی کە بە ئەنجومەنی داوە ، یەك هەزار بەرگە کتێبی لێ‌چاپکراوە .

پێشەکی

ئینجا مامۆستا حەمیدی ئێزدی پەنا ، بە پێشــەکییەکی زۆر کورت و خێرا فەرهەنگەکەی خۆی دەکاتەوە و دەڵێ :

« زۆر لە مێژبو ، لە دەرفەتێ دەگەڕام ، تا بتوانم خزمــەتێ بە زادگا ـ زاینگە ـ کەی خۆم بکەم ، بەختیارانــە کاتێ خوێنــدنم لە کــۆلیجی (الهیات و معارفی اسلامی) ئەم دەرفەتــەم بــۆ پێك هــات .. لەســەر ئامۆژگاریێ و ڕێنوێنییە بە نرخەکانی مامۆستای زانا ، جەنــابی دوکتــۆر منوچهری ستودە ، نامەی دوکتورای خۆم بۆ کۆکردنەوە و لێکۆلینەوەی وشەکانی دیالێکتی لوڕێ و لەکیم تەرخان کرد .. زیاتر لە دوو هەزار وشەی ئەم دوو دیالێکتە کۆکرانەوە و بە شەرحێکی کورتەوە ، لــە بــارەی بــاری کۆمەڵایەتێ و جوغرافیایێ لوڕستان وەك نامــەی دوکتــۆرا پێشــکەشی مامۆستای مەزن کرا .. دیسان بە هاندانی ئەوان بە دوای ئەو کارە کەوتم ، تا ئێستا توانیم ئەم کتێبە بە ناوی فەرهەنگی لوڕێ پێشکەش بە هۆگرانی دیالێکتە ئێرانییەکان بکەم .. چەند مەبەستێکی تریش لە بارەی جوغرافیا و ڕێ و شوێن و گۆرانێ و شــیعرە ناوچــەییەکانی مەڵبــەندی لوڕســتــان کۆکراوەتەوە و ئامادەی چاپن ، هیوادارم بە بڵاوکردنەوەی ئەوان توانیبێتم خزمەتێکی بچوك بە وڵاتە ئازیزەکەم بکەم .

به دڵ سوپاسی خاتونی پایەبەرز (فەرەنگیز یەگانەگی) سەرۆکی بەڕێزی (انجمن ایران باستان) دەکەم کە خەرجی چاپی ئەم کتێبەی داوە ، هەروا لە ئەندامە بەڕێزەکانی ئەو ئەنجومەنە . بەتایبەتی دوکتور بهرامی فرەوشی•• زۆر سوپاسی کاك اکبر قطر دربائی و هونەرمەندی لاو کاك موسایبان دەکەم کە لە کاتی چاپکردنی ئەم کتێبە و ئامادەکردنی کێشەکانیدا هاوکاریان کردم •• جگەرسۆزی و دڵنەوازی هاو شارییە خۆشەویستەکانم و ئەو دۆستانەی کە لەو کارەدا منیان هانداوە . هەرگیز فەرامۆش ناکرێن [١] •

، داخوا چەند پەسەند دەکرێ و چۆن دێتە بەر چاوان » •

١ هەمو شێتکی لوڕ • بیسپتی بە کوردبونیان دەک • زۆربەی زۆری لێکۆڵینەوەکانیش بەبێنوابوە حۆیان لەم راستیبە لانەرار نکەن. . کەچی هەندێ رای سەرێتی هەندێ لە رۆژهەڵاتناس و گەسوەرەکن هەن • بوز بە کورد ناراس . . . سەبر لەوەدا سە . کە بەکتکی وەکو نوسکارەب لە ئەنجامی هەندێ مەسەلەی راستی رمانەوە • ی لە ناشارەزایی خۆی، یا هەر مەبەستێکی تردوە نوتیت . ئەمە بڵێت . . بەڵام کە د. ك. فؤاد ئەمان سەربع و را دوبارە دەکاتەوە • ئەمەیان حتی بکەراییە و بەهیچ جۆرە بەئەمەکی راستبەوە نەندبە. . بڕوانە ڕابیاری ــ ٥ ــ ١٩٧٢). هەروەها گۆڤاری کۆڕ ئەوکی دوەم ــ بەشی یەکەم ــ د. جمال نەبەز) •

لوڕستـــان

که ماموستا ئیزدی پەنا . لەو چەند سانەی دەبێتـــەوە ، ئـــەوەیش فەرامۆش ناکا کە نوێشکێ لە بارەی لوڕ و لوڕستان و ڕێزمانی ئەم دیالێکتە بخاتە بەردەست و بلێ :

« خاکی بەربڵاوانی لوڕستان ، کەوتۆتـــە رۆژئاوینی ولاتی ئێـــران و پارچەیەکی یەکجار گرنگی ئەم ولاتەیە .. وشەی (لر) لە کۆنەکتێبەکاندا بە شێوەی (لوڕ) هاتوە .. خاوەنی (منتخب التواریخ)ی معینی نـــاو ، ئـــەم خاکەی بە لوڕی بچوك ناوبردوە .. مەڵبەندی لوڕستان شاری (خـــوڕەم ئاباد)ە کە قەلاّی فلك الافلاکی تێدا کەوتۆتە نێوەڕاستەوە... ئەم ناوچەیە هەرچەندیش تا ئەمڕۆ بە باشی لێی نەکۆلراوەتەوە بەلاّم بایەخێکی یەکجـــار زۆری هەیە . چونکە سەرزەمینی داب و دەزگا و خووڕەوشت و کۆنە زمانی رەسەنە ، قەلەمڕەوی ئەم زمانە لە سنووری هەمەدانەوە ، تاکو ئەهـــواز و حوزستان دەکشێت ٠ بۆنی شوێنەواری چاخی ماد بەلگەی شارستانێ ئـــەم زمانەیە . کە ئەمڕۆ لە کاتی هەلکەندندا وەدەردەکەوێ .. سەرچەمی رەگ و مکی وشەی لوڕێ بۆ دێر زەمانە دەگەڕێتەوە .. من بۆ ماوەی پێنج ســـاڵ خەریکی کۆکردنەوەی (لوڕێ و لەکێ) بویم و لە بارەی داب و رسومات و ئاین و خووڕەوشتی کۆمەلاّیەتێ ئەم ناوچەیە ئەرکێـــکی فرەم کێشـــاوە و سودێکی زۆریشم بەرکەوتوە .. [1] » .

---

(1) من لەو باوەڕەدام ، کە ئەم فەرهەنگە زۆر ناتەواوە و هەمو شتێکی سەر بەم دیالێکتەی تێدا تۆمار نەکراوە . . .

لە لوڕستاندا ، دوو دیالێکتی سەرەکی بەرگوێ دەکەوێ :

١ـ لوڕی : کە دیالێکتی مرۆڤەکانی دەشت و ناوچە کێوی سنووری باشوور و رۆژنشین و رۆژهەڵاتی ئێرانە .

٢ـ لەکی : کە دانیشتوانی باکووری ئەم ناوچەیە پێی دەدوێن .

لە نێوان ئەم دوو دیالێکتەدا ، هەندێ وردە جیاوازی هەیە کە لەم بەرهەمەدا ڕەچاوم کردووە . سەرباری ئەم دووانەش ستوونەکی بە ناوی (کێوەنی ـ کوێی) هەیە و تایبەتییە بەو مرۆڤانەی کە ئیشیان چاودێری و مانەوەیە .. بەسەر بە وشەکانی لوڕی ، من هەوڵێکی زۆرم داوە ، تا لە فارسی نزیکی بکەمەوە . هەرکاتێ کە وشەیەک هاتبێتە بەردەم و بە فارسییەکەی هەوەی ماناکەیم بۆ نەدۆزیبێتەوە ناچار بە چەند عیبارەیێک ڕوونم کردۆتەوە .[2]

★ ★ ★

(٢) ئەمەشتان بە نموونەیەکی ڕاستەوخۆی ـ سەربارەی ئەم دیالێکتە کوردییە بە فارسی ـ بۆ ئەمان مەبەست چاوێ بە دوا لاپەڕەی « لغات محلی دیوانی بابا تایەری هەمەدانیدا » بگێڕە .. !

ئینجا ..!

هەمو ئەو رابیرییەی کە با هەڵهەسی خۆری سەدەی بیستەمیش . لە بارەی دەنگی و بچوە شتوەکانی نوزدوە . کۆکراوەوە . تەنیا (٨٨) وشە بۆ .. ئەمە و سەرباری چوار پارچە شیعری سبوەی (بەحیساری) کە زلاوردی زۆرەکانیان دەستۆسی کردبۆن . جگە لەو (٣٠) وشەبەش کە بوبوە سەدەی ... دەرەی ئەم دەنگانە دەستۆسی کردبۆن ..

... گەی لێکۆڵینەوەی جۆربەجۆری زانستانەی زۆرەلاسەکانی وەکو (ماکۆلم ـ هزن ـ لترۆ ـ لیرح ـ براون) بە ... کوردانەی سوز و یەکێتی بەچەنیان لەگەل کوردا ناسنە ... .. سپایەری پرۆفیسۆر ئەو باوەڕەدایە . ئەو میللەتەی (نو و) ... کە لە دوچەی زەهاو و شارەزور و سلێمانیدا دەرنا . بنەچەك و باو و باپیرانی لوڕی ئێستان .. [1]

ئەو نوزبەوەدەی کە دو تور ڤریج لە بەرلین بە چاپی گەیاندوە دەڵێ . لوڕ بەشێکی ... کوردی ئێران . کوردەکانی ئەم ولاتە ــ لە ڕوی ... ــ دو بەرەدەی کەورەن . چ ئەوانەی بە کوردی موکریانی و کرمانجی سەرو دەئاخفن . چ ئەوانەی بە کوردی لوڕی دەدوێن .. جگە لەو پەیوەندییە ... کە لە نێوان ئەم دو بەرەبابەدا رەگی داکوتوە . ئەڵێ

---

[1] ... دوی ئەم زانیارییانە لە گۆڤاری کۆڕ ــ بەرگی دوەم ــ بەشی دوەم ــ الزوالتوستان ــ علی سیدو گورانی ، هەڵبژێراوە .

پەیوەندی دیکەش ، هەر لە جوورەوشت و نەریتەوە بگرە . تا سایکۆلۆژییەتی هاوکۆیان ، هەر زۆر زەق و دیارە ••• [٢]

سەرەڕای ئەمەیش ، گەلێ لەو لێکۆڵینەوانەی کە لە ڕۆژهەڵات خۆیدا نووسراوەتەوە ، پەنجەنمای ئەم راستییە دەکەن • لە بەرگی یەك و دووی توێژینەوەی فیلۆلۆژیای ئێران (١٨٩٨ ــ ١٩٠٠)دا هاتووە و دەڵێ « ریشەی پەیوەندیی یەکجار بەتین لە نێوانی لوڕی و کوردیدا هەیە . بە چەشنێ دەتوانین راستە و راست بڵێین . ئەم لوڕییە بەشێکە لە زمانی کوردی ••• »[٣]

مێژوونووسی گەورەی عوسمانلی (احمد جودت) و هەروا (ریچ)ی ئینگلیزییش لەو بڕوەدان کە : «لوڕ و بەختیاری و لەك و گۆران بەشێکن لە نەتەوەی کورد •••» بەرگی پێنجەمی ژمارە (٣٤)ی ئینسیکلۆپیدیای تورکیش ، ئەوەی فەرامۆش نەکردووە کە : « هەندێ زمانزان لەو بڕوایەدان ، کە دیالێکتی لوڕی و بەختیاری . سەر بە زمانی کوردییە. ئەم دوو دیالێکتەیش، پتر لە گرووپی کوردی باشوورەوە نزیکترە . تا گرووپێکی دیکە ••» [٤]

★ ★ ★

ئەم زمانەی ئێمە . کە نیشانەی رەسەنایەتی و بیرکردنەوە و مازەی پشتی نەتەوەکەمانە . بەشێکە لە زمانە ئێرانییە ڕۆژاواییەکان . کە تا سە

(٢) بەڕای من ئەمە هەرعەیبێکی سەربەخۆ نییە . بەڵکو بەشێکە لە دیالێکتەکانی زمانی دایك و بۆ پاشەڕۆژی فەرهەنگێکی تێکڕای کوردی سوودێکی فرەی لێ وەردەگیرێ •

(٣) وشەی (لوڕ) ، هەروەکو دانەری کتێبی (بەرگوزیدە ی فارسی) دەڵێ • ماناکەی بە کوردی (شاخی پڕچڕە دارستان) دەگەیەنێ •

(٤) هەروەك چۆن لای ئێمە ــ کوردستانی عێراق ــ و دەور و بەریدا زۆربەی دیالێکتەکان خۆیان دەنوێنن • ئەوانیش لە ئێرانا و هەر یەکە لەسەر پارچە خاکێکا جێنشینن •

رۆژی ئەمڕۆیش دەگا . هەر بە زیندوویی و هەر سەربەخۆ ماوەتەوە و هەمو خاسیەتی سەربەستانەی خوی لە تەك خۆیا هەلگرتوە و لە رۆی لیکسیکۆلۆژی و واناناسی و ئەتیمۆلۆژی و فرتزیۆلۆژی و فەرهەنگ و فیلۆلۆژیایش . مەوارەیەکی سەربەخۆی هەیە [٥] و زانستی هاوچەرخانەی زمانیش . بەوپەڕی شانازییەوە . لە بەردەم ئەم راستییەدا لەنگەر دەگری و هەروەك چۆن دراسای ورد و جۆراوجۆری ئەم دواییە ئەمەی ساغ کردۆتەوە .

تا ئێستا گەلێ لەو بەحسانەیش کە بۆ گروپی دیالێکتە جیاجیاکانی زمانی کوردی کراوە و هەریەکەیان بە چەشنی دابەشکراون ، هاوسەنگی و رەسەنایەتی و یەکیتی ئەم زمانەمان بۆ وەدەردەخەن و پەردە رەشەکان سەرەنداز دەکەنەوە ... نزیکەی (٤٠٠) سالی بەر لە ئەمڕۆ شەرەفنامەی بەدلیسی ئەم زمانەی کردوە بە چوار بەشی مەزن : (کرمانج ـ لور ـ کەلهوڕ ـ گۆران) مینۆرسکی و تۆفیق وەهبی و ئەمین زەکی و مەکەنزی و کوردۆیێف . هەریەك بە چەشنی .. دوکتۆر کمال فؤاد و شیخ محمدی خال و دوکتۆر ئەوڕەحمانی حاجی مارف و دوکتۆر عزالدین رەسول و دوکتۆر امین موبابچی و گەلێکی دیکە لەم مەسەلەیە دوواون .. دابەشکردنەکەی لیژنەی لێکۆلینەوەی زمانیش ـ لە کۆڕی زانیاری کورد ـ بە پێی نەخشەیەکی جوغرافیایەوە ، کردۆیێتی بە سێ بەش (زارەکانی سەرو ـ زارەکانی ناوەڕاست ـ زارەکانی خوارو) کە من بەلامەوە ئەمەیان ـ لەبەر گەلێ شت ـ زۆر دلگیرتر و سەرپەڕتره .. [٦]

---

(٥) بڕوانە (وشەی زمانی کوردی ـ دوکتۆر ئەوڕەحمانی حاجی مارف ـ) هەروا (فۆنەتیکی زمانی کوردی ـ محمد امین هەورامانی) .

(٦) ئیمە کە دەلێین ـ لە رۆی جوغرافیا و مێژووەوە ـ (لوڕستان) مەبەستمان لەوە پتر ـ گەر بلێین (موکریان) یا (سۆران) یا (بۆتان) یا (ئەردەلان) ... تاد

بێگومان زۆرێ دیالێکتەکانی کوردی . ماوەی ئاوەیە . لە ئەم کوردە
میللەتەکی بچڕبچڕ و بێ سەروەر و [illegible] نیشتمانی و سەربەخۆی یە .
چونیە [illegible] (دەوڵەت) [illegible] و [illegible] رۆشنبیری [illegible]
دەستووری [illegible] رابوون [illegible] و [illegible] و [illegible]
[illegible] دەوڵەت [illegible] رۆشنبیرانی
رانیدا ئەو [illegible] خەسڵەتەی زمانە لە [illegible] و [illegible] دیاریە .
ئەو دەور [illegible] دەور و بەرینی فراوانتر و [illegible]
دیالێکت [illegible] خۆی .. پەیوەستی [illegible]
[illegible] (گەیشتە بە [illegible]) و (دانکە بە [illegible]) ..
[illegible] خەسڵەتەی [illegible] بە یەکێکی [illegible] دەکەنەوە.
بەندە بە [illegible] بە خۆی [illegible] و [illegible] جۆری کۆ [illegible]
مۆسیقی و [illegible] ئەوینەکۆن و [illegible] جیاوازە [illegible] هەوچەشنەکان ،
واتە [illegible] جیاوازیە [illegible] فۆنۆلۆژی و [illegible] رۆشنان [illegible]
بەلام هەموو دیالێکتەکان [illegible] زۆری [illegible] کۆنە [illegible] و [illegible] .
هەروەکو [illegible] و [illegible] و [illegible] و [illegible] و
پەیوەندی و [illegible] پەیوەندی [illegible] ... هتد .

[illegible] دیالێکت خۆرتکی [illegible] . کە کۆمەڵە مرۆڤێکی
[illegible] [illegible] و لە ئەنجامی چەند دەساوێژێکی
[illegible] (۷) وەکو : [illegible] زمانی . بە چەند زمانێکی
[illegible] و [illegible] و [illegible] . هەروا بەرگوشەدی رووپێوی خاک و
[illegible] هەموو خۆکردن و [illegible] سەربارێ ئەو

---

(۷) بڕوانە کتێبی ــ علم النفس اللغوي ــ دوکتۆر نوال محمد .
(۸) بڕوانە کتێبی ــ مقدمة في علم اللغة ــ دوکتۆر محمود السعران .
(۹) [illegible] و [illegible] و [illegible] دەربڕینا جیاوازی لەگەڵ

جیاوازییانەی کە لە نێوان تاك و تاکێکا هەیە ، چ لە گۆکردن و جۆری دەنگ و دەستەوارەکانی و چ لە هەڵکەوتنی ڕێیەکانی قورگدا •• سەرەڕای ئەوەیش هەرچەندە ، پەیوەندییە مەعنەوی و کۆمەلایەتییەکانی نێو کۆمەڵگایەکی نێو یەك ئافە نیشتمان ، شەرازەی بپچڕێ ، دەها پتر دیالێکتەکانی زاوزێ دەکەن و لق و پەل و پۆ دەردەدەن و جیاوازی لە نێوانیا پەیدا دەبێ . ئەمە و جگە لەمەیش هەرچەند زمان لە (نیشتمانی دایك) دوورکەوتنەوە و ئاوارە بێ ، ئەوەندە دەبێتە مایەی پەیدابوونی بێچوە زمانی جۆراوجۆر •• لەبەر ڕۆشنایی ئەم ڕاستیانەشدا ، مەزنترین دیاردەیەکی بۆ زمان ـ زمانی زیندوو ـ دەلێکنی (ناوچەیی)یە کە بە مەسەلەی هەرێمایەتی و جوغرافیاییەوە بەندە •• هەروەکو چۆن لە نێوان لەهجە جیاجیاکانی سوریا و جەزایر و عەدەندا هەیە. هەروەك چۆن لە نێوانی شێوە زمانی بەغدا و چبایشا بەدی دەکرێ « هەروەکو چۆن لە شێوە زمانەکانی ئینگلیزی لەندەن و کۆرویل و واشنەن و ئوسترالیا و باشووری ئەفەریقیادا هەیە [10] هەمان شتیش لە زمانی کوردیی ناوچەکانی دیاربەکر و سلێمانی و کرمانشادا هەیە و دیارە •••

ئێگومان دەبنکێ لە ئەنجامی هەندێ هۆی جینایەتی و کۆمەڵایەتییەوە گۆڕانی بە سەرا دێ و جۆری ئاخوتنی دەگۆڕێ•بۆ نموونە : قسەی ـ لەهجەی ـ ڕۆشنبیران غەیری قسەی مەلا و کاسبکار و جوتیارانە «قسەی موتاپایی ڕاستگەی ئۆکسفورد غەیری قسەی کامبوردگە»[11] بەلام لە ئاخوتن و جۆری وشە و تەرکیبی دەستەواژە دەربڕینا یەکن •[12]

دیالێکتەکی تردا هەیە ، کە لە ئەنجامی گەلێ هۆی شارستانی ـ سیاسی و ڕۆشنبیری ـ و جوغرافییەوە کەوتۆتەوە .

(10) گۆڤاری الادب المعاصر ـ ژ ١٣ ـ دوکتۆر صالح مهدی ـ ١٩٧٥ .

(11) هەمان سەرچاوە .

(12) سەرەڕای ئەوەیش زۆر بە دەگمەن ڕێك دەکەوێ ، دۆکەس هەبێ وەکو

تا ئێستە ئەم مەسەلەیە گەلێ پیلەی بوند و ترساردراوە . سەرەڕای ئەمەش (کات) ئەوەندەکی دیاری تیدا دەبینێ . چونکە هەر کۆمەڵێ لەکات و زەمانەیەکی دیاریکراوا . جۆرە ــ ئەحوتیێکی ــ هەیە و لە ئەوەی پێش خۆی و دوای خۆی بەدەرە . بۆ نموونە : زۆر وشەی کۆنی کوردی . لە کاتی خۆیدا بە جۆرێ گۆدەکرا . ئێستە بە چەشنێکی دیکە .. بێگومان زمانی کەلە شعیرێکی وەکو (نالی) بە زمانی (گۆران)ی شاعیر جیایە .. گەلێ لەو وشە و دەستەوارانەش کە لە کاتی خۆیدا . جۆرە مانایەکی هەبوو . ئێستا یا بە تەواوی تەوبوە . یا رەنگی مانایەکی تر دەدەنەوە .. بەڵام دەبێ ئەوە هەڵنەبوێردرێ کە : مەسەلەی زەمان گشتی بەیەکەوە دەلکێنێ . چونکە خاسیەتێکی نەگۆڕاو و دەرنرخەی هەیە .. هەر ئەم پێنە و نەبێنی ئەمە فەرهەنگە و بەێنی زمانەکەی . ئەوا دەردە و پەیوەندیەکانی مێژوویی و فیزیۆلۆگی و جوغرافی و سایکۆ کۆمەڵایەتیەوە . ئەم دیالێکتە دەکا بە بەشێکی هەرە دیاری زمانی زیندوی کوردی ..

ئەمەیان وا . هەر لەگەڵ داهێنانی چەرخی تەکنۆلۆژیش . گەلێ وشە و زاراوەی سەر بە زانستەکانی پزیشکی و ئەندازەوانی و ئابووری و پیشەسازی و داهێنان و هونەر .. تد . هاتونە ناو زمانەوە .. بێگومان هیچ زمانێکیش ــ تا بە دیالێکتەکانیشی دەگا ــ لەم سەرزەمینەدا نیە لە مەسەلەی دان و وەرگرتن لادەراز بێت . تەنیا ئەوەندەیە وەك لە شێوەی سلێمانی ــ کۆن و ئەمڕۆ ــ دەنگەیەتیە گەلێ سەرەنجامی ورد و بەنم و سەیرەوە.... تێیە دەبینێ . شێوە زمانی خەڵکی هیسپا جیایەکی تەواوی لەگەڵ زاری خەڵکی سەقزیەدا هەیە . کە هەردوکیان سەر بە زمانی ئیتالیایین.

بەك . هەمو وشەیەك و رستەیەك کۆ بکەی تا دەری بڕی . ئەمەش لە بەجێی سوێن و بڵەی جوێندەواری و هۆشمەندی و تەندروستی و جۆنیەتی دروستبوونی ئەندامەکانی ئاخاوتنەوە .

هەمان شێش بۆ پرۆتەسیایی و فەرەنسایی کە لە بنچا لە یەك زمان کەوتونەتەوە . هەمان دیاردەیش لە شێوەی وێلز و بیرکشایری باشوری ئینگلستان و کۆرویلی باشوری رۆژاوا و شێوەی لەندەن »[١٣]

جا ئەگەر ئەمە حاڵی هەمو زمانێکی زیندوی لەبەر چاوی ئەم جیهانە بێت ، دە ئەوا هەمان شت لە نێو زمانی ئێمەشدا دوبارە دەبێتەوە ، هەروەك چۆن لەم هەرهەنگ و باسەدا خۆی دەنوێنی . کە لە بارەی دیالێکتی (لوڕ)ەوەیە[١٤]

★ ★ ★

لوڕی ئەمڕۆ ، بریتییە لە چواربەش : (مامەسێنی ــ کیوەگیلو ــ بەختیاری ــ لوڕی ئەسڵ)[١٥] .

١ ــ خێنەکانی مامەسێنی بریتین لە : (رۆستەم ــ بەگش ــ جاوی ــ دوژمن زیاری) .

٢ ــ خێنەکانی کیوەگیلو بریتین لە : (بەهمی ــ بەهرەهمەدی ــ تیبی ــ بویر ــ نووی ــ گوروم ــ بەوی ــ شێرئەلی ــ یوسفی ــ شارویی ــ ئەهمەدی ــ تیلەکۆیی ــ ئەوشار ... تاد

٣ ــ خێنەکانی بەختیاری ــ لوڕستانی بزورگ ــ بریتین لە : (چارلنگ ــ هەفت لنگ) .

---

(١٣) هەمان سەرچاوەی پێشو .

(١٤) دیالیکی سلێمانی . لەم ماوە درێژەی بەخشنی بەجەرگانەیدا دەوری حۆی زۆر بە کرامەتی بسوە و تا رادەیەکیش پوکاوەتەوە ، بۆیە دەبێ لەژێر سێبەر و بەخشنی ئەم دیالێکتە رەوانەدا ،زۆر زانایانە و شاعیرانە و پسپۆڕانە بە وسە و مرێری دیالێکتەکانی تر موتوربە بکرێت تا زمانی ستانداردمان پتر رەگ دابکوتی و بزاخێ . !

(١٥) لەوانەیە لەگەڵ برایەکی لوڕ . لەبەك حاڵی بۆن تۆزێ زەحمەت بێ ــ لە قسەکردنا ــ بەڵام ئەمە ئەوە ناگەیەنی کە سەرتا بە پای مەرهەنگی ئەم دیالێکتە سەر بە زمانی کورد نیە ، هەروەکو چۆن لێرەدا پیشان دراوە.

٤ ــ چینەکانی لوڕی ئەسڵی ــ ئەمیش ــ ڕشتی لــە (دلفان ــ ئامیە ــ سیلە سیلە ــ بالاگریوە) :

ئا ــ (دلفان) بریتییە لە : (کاکەوەند ــ یوسفەوەند ــ مومە ــ ریشەوەند ــ بەختیەوەند ــ چوارق) .

ب ــ (ئامیە) بریتییە لە : (کوشکی ــ ڕودار ــ دیرچق ــ ئومەرایی ــ میراخوڕ) .

ج ــ (سیلە سیلە) بریتییە لە : (حەسەنەوەند ــ یولیوەند ــ یوسوەند)

د ــ (بالاگریوە) بریتییە لــە : (پاپی ــ ڕەشنو ــ ســکی ــ دیرکەوەند) .

سەرەڕای ئەم چینانەش . هەر بە بکوری لوڕستاندا ناوچەیێ هەیە (لەکستان) و چینەکانی (لەك)ی تێدا جێنشینە و ریشیش لەم لیانە : (زەمد ــ مافی ــ بحەلان ــ بەرجن ــ بلاسەلە ــ دەلوەند ــ زەندەگیلی) کە شێوەی زمانیان لە کوردیی سنەدارێەکە نزیکترە لە لوڕ [16] .. جگە لەمەیش لە نێو ئەملەکانی لوڕستانی بچوکدا . گەلێ خێلی پەراگەندەی کوردی وەکو : (مەهکی ــ هەلان ــ شوان) هەن . بە نێو عەشیرەکانی لوڕستاندا . کەلەپوورێکی یەکجار بە نرخ و ڕەوان . لە چیرۆکە شیعر و فۆلکلۆر و گۆرانی و حیکایەت و داستانی شیعریانە هەیە .. ئەوانەی کە هەر لە کۆنی کۆنەوەش بەم دەستکە شیعرەیان چڕاندبێ : (مەلا پەریشان ــ بابە تاهیری هەمەدانی ــ حسێن قولی خان ــ نەجیبە مامەستێی ــ دەفەری ــ فەیزی ــ ئێردی ــ عەلی ئەسعەری ئەهاوەند ــ شێخ حەلی ئەکبەر ــ غولام

(١٦) بە مەند بزانی کرمانجی ڕۆژە . لوڕ لە سنەدارێەکە نزیکە .. خۆ کەسی کەمسی وایش بیە بزانی ئەمی : کرمانجی ڕۆژ هێتکی یەکجار مەزن و جەلەنگی کوردی نیە ...

رەزا ــ میرنەوروز ــ خانەمەنسور ــ شاکە ــ مەلا شەفی ــ مەلا نەوشاد ــ نوێرەکولینی ــ خەلەکە ــ بالـە ــ تاد [١٧] .. خۆ ئـەگەر بکرێ بەڕای هەندێ مێژوونوس و میتۆلۆژیست و کوردناس و لوڕناسەکان . شێوە زمانی (گۆران)یش سەر بە دیالێکتی لوڕ بێ . ئەوا بێگومان بەخشش و بەرهەمی ئەم دیالێکتە . هیچی لـە دیالێکتەکانی دیکەی کوردی کەمتر نیـە ، گەر دەسڕۆتر نەبێ . وەکو : (بوبادی ــ مەولەوی ــ کۆماسی ــ سەیدی ــ وەلی‌دێوانە ــ و گەلێکی تر ...

ئەوەی بێرەدا دەبێ بخرێتە بەر چاوان ئەوەیە کە دیالێکتی لوڕ ، لە ڕۆژی ئەمڕۆیدا دەبێ بە :

١ ــ دیالێکتی لوڕی گەورە کە : (مامەسەنی ــ کێوەگیلو ــ بەختیاری) دەگرێتە خۆی [١٨] .

٢ ــ دیالێکتی لوڕی بچوك کە سەرتاپای وڵاتی فەیلی یا پشتکۆ بە خۆیەوە دەگرێت [١٩] .

---

(١٧) بڕوانە کتێبی ، الاکراد الفیلیون في التاريخ ، ــ محمد توفيق وردی .

(١٨) تیرەی رواو ــ رێنوار ــ یا (مەلحەناوی) کـە بە پـەرش و بـڵاوی لـە دەوروبەری کوت و ئامادان و بەدرە و حەسـان و دیـالە و حیللـە و نەعمانیە و موسـەیەب و کوتە و حوزەم سەهر و ئەهواردا دەژین ، بـە شێوەیەك دەدوێن هەم کورد و هەم عەرەب لێیان تێ‌دەگا ، وەك :

کوشتنەم : کتلونی
سەرم بڕین : ذبحونی

یانە وەکو :

یا شێخ یـا شێخ یـا (تۆزمـال)
یـەك توشم هـات (فد رجـال) . . . تاد

بەڵام کە لەگەڵ عەرەبێکا قـە دەکەن . ئەوا بە عەرەبی و وەکو ئەوان ، کەچی لە نێو خۆیانا بەم شێوەیە دەدوێن .. !!

(١٩) بڕوانە قاموسی زمانی کوردی ــ ل ٤٣ ــ ٤٤ ــ عبدالرحمن زەبیحی .

ئەم فەرهەنگەش ، سەرەڕای ئەوەی بەرپەرچدانەوەیەکی مەیدانی ــ کەم ، زۆر ــ زانستییە . لە هەمان کاتیشدا ڕاستی قسە و نوێچوون و بەروزا و گۆشەیەکی زۆرەڵاتی و کوردەی و ڕاکانی دەسەڵمێنێ و پەردە لە سەر گۆشەیەکی دیدەی تەرك و نوتەکی ئەم مەسەلەیە هەڵدەداتەوە ••

بە دۆزینی ڕاستەقینەکانی تری بۆ هەنگاوی و لایەنەکانی دیکەی ئەم دیالێکتە و پەیوەندی بە دیالێکتەکانی دیکەی کوردی سەیێت و سوزن و دیراسە بکات (٢٠) ••

بێگومان مەبەستی سەر و دوای میش ئەم هەوڵەدا . هەم بەرپەرچدانەوەی (انجمن ایران باستان)ە و هەم ساغکردنەوەی نەژاد و ڕەچەڵەکی کوردانەی ئەم تیرە و هۆزانەی لوڕستانە . دیارە زمانەکەش ــ دیالێکتەکە ــ باشترین بەڵگەیەکە •

ئێمە میمەتێین . پێداویستییەکی زۆرمان بە خۆناسین و خۆناساندن هەیە . زۆر بە حەمی ئێمە لە حەمی حەنگی زاخدراوتر بێ . خۆ ئەگەر لەمەولا ئێمەش بێن بە خەمێکی خەمانی خۆمان . ئەوا بە ڕاستی : لە فەلسەفەی ژانی قووڵ و پاك و مرۆڤانە لامان نەداوە •

مەحمود زامدار

بەغدا ــ هەولێر ــ زستانی ــ ١٩٧٧

---

(٢٠) زۆر هەوڵ دا ، لوڕێکی سەردا بدۆزمەوە . بە کولت و مۆی هەسەدی [illegible] و سەرنج دەدەم لە بەند داتبکەم .. ڕۆم لە یەك دوو کەس کرد . بەڵام بە بەر ڕۆژی بکر بێ بەیاں بەرژایە سەر ئەم ئکاری ی کە لە گشت (کاری) کاریگەرتر و نەمرترە .

ــ ئا* ــ

لوڕی	کرمانجی خوارو	فارسی
ئابادی	چادرنشین ، ئاوەدانی	روستا . چند چادر سیاه روستائی گرد هم .
ئاپارتی	ئیسار	حمەباز . شیاد .
ئاتشەك	ئەبەسێ . سفلیس . ئاگرە.	بیماری سفلیس .
ئاخرسەر	سەرەنجام ، کوتایی	سرانجام‌کار . عاقبت .
ئاخۆن	ئاخۆن ، ئاخوند	آخوند . طبقه روحانی .
ئاردبەهرە	مزەی ئاش ، ئاردەبارە	مقدار آردیکه آسیابان پس از آردکردن گندم یا جو ، بابت انعام میگیرد .
ئارد زرشك	بڕوش ، بڕوێش	سریش
ئاردلو	ئاردەلان	جائی در آسیاب که آرد از میان دو سنگ در آن میریزد .
ئاردیز	ئاردرێژ	نوعی الك است که تور آن از میباشدو این نوع الكرا کولیها درست میکنند و برای بیختن ارد و چیزهای مشابه آن مورد استعمال دارد .
ئارم	هێمن . ئارام ، ئۆقرە	اهسته . آرام .
ئارۆ	چەناگە	آرواره . لثه .
ئاروبالا	لاشەویلاك ، شەویلکە	آرواره بالا . لثه بالا .
ئاروهار	مەلازۆ ، مەلاژك	آرواره پائین . لثه پائین .
ئارۆغ	قرقینه	هوا و گاز معده که با صدا از دهان بیرون آید .

(*) بێگومان ئەم جۆرە دەنگانەش کە لە حیباری فوزکەوە دەردەچن (ئە ـ ئۆ ـ ئێ ـ ئو ـ ئی) لەم شێوە زمانەدا هەیە ... !.

ئاز : هێز ، توانا ، هەژەت	نیرو و توانائی جسمی .
ئازا : ئازا ، ساغ ، بەهێز	سالم . بی عیب . بهبودی .
ئازابییە : ساغبووە ، بەهێز بوە	بهودی یافتن .
ئازاکردە : ئازادکردن ، چارەکردن	معالجەکردن مریض .
ئازکە : جۆرە چێشتێکە کە لە گیایەك کە ناوی ئازبکەیە و هەویرترش دورست دەکرا .	نوعی آش که سابقا از گیاهی صحرائی . به این نام و خمیرمایه درست میکردند و ترش‌مزه بوده‌است .
ئازگار : یەك دوای یەك	بیاپی .
ئازبی : یەکسەر ، زۆبەزۆ	فورا .
ئاژ : رۆی کلاش	نوعی دوخت . نوعی تخت گیوه‌است . آژیه .
ئاژئاژکی : باوێشك	خمیازه .
ئاژئاژکی‌کردە : باوێشکدان	خمیازه کشیدن .
ئاسارە : هەسارە ، ئەستێرە	ستاره .
ئاسەر : ئاواخن ، ئەستار	آستر .
ئاسمۆ : ئاسمان	آسمان .
ئاسەۆغرمە : گرمەی هەور	تندر . رعد .
ئاشیر : شەنە و شەغرە	وسیله ایکه خرمن کوبیده‌را با آن باد میدهند .
ئاغل : ئاخەڵ	محلی که گوسفندان‌را در آن جای میدهند .
ئافرەت : ئافرەت . ژن	صفتی‌است که برای زن بیوه تهیدست و بیچاره بکارمیرود .
ئافەرێ : ئافەرین	آفرین .
ئافەریە : خولقاندن	آفریدن .
ئاکلە : ئاگرە . سوسەنەکێ	نفس .
ئاگول : فێڵ ، تەڵەکە	حقه . نیرنگ .
ئالاکو : جۆرە ئامرازێکی ئاسنینی دەسکدارە کە بۆ بژارکردن بەکاردێت .	وسیله‌ایکه از آهن درست شده‌است و دسته چوبی دارد و با آن وجین میکنند و علف‌های هرزه‌را از زراعت برمیکنند .
ئالەت : بیبەر . ئالەت	فلفل .
ئالەت‌فرەنگێ : بیبەری سەوز	فلفل سبز .
ئالەنگ : بەرەڵلا	ولگرد .

ئالشتكرده : گۆڕین . ئالشــت ، بژاردن	عوض‌كردن .
ئالونەك : خانوچكە	چار دیواری موقتی كە معمـولا برای كسانیكه از بوسـتان یا رراعـت نگبانی میكند میسـازند .
ئامادە : ئامادە	حاضر . آمادە .
ئاموخنە : ئامیتە ، تێكەڵاو	آموخته . عادت‌كردە .
ئاهویر : ئاخوڕ	اخـور .
ئاهن‌روا : ئاسنكێش ، موقناتیز	آهن‌ربا .
ئاهە : ئاسن	آهــن .
ئایم : ئادەم	آدم . (۱)
ئایم‌هەرەك : ئادەمی خۆر ، بنیادەم خۆر	آدم خوار . جـانور وحشــی آدم خوار .
ئایمی‌زاد : ئادەمیزاد	آدمی زاد .
ئایمی‌زایە : ئادەمیزادە	آدمی زادە .
ئایینە : ئاوێنە	آینــە .
ئــە : ئا . بەڵێ . دە	اگر . حرف شرط . بلی . آری .
ئەبلەق : ئەبلەق ، رەش‌وسپی	سیاه و سفید . دوبین .
ئوجاغ : وەجاخ . تەوە . میراتكر	اجاق . فرزند و وارث .

(۱) وەكو دیاردەیەكی ئەم زمانە فراوانەی ئێمە و لە سـەرانسـەری دیالێكتە جۆی جۆی‌كەیدا گەلێ لە پیتەكان دەگۆڕێن و جێ‌گۆڕكێ دەكەن . یا هەر فڕێ دەدرێن ، هەروەك چۆن لە لوڕیدا دیارە :

(ی) دەبێ بە (د) یا بە (و)
(د) « « (گ) یا (ی) یا (ت)
(ل) « « (ر)
(غ) « « (ق) یا بە (گ)
(ق) « « (غ)
(و) « « (ب)
(ئە) « « (گ)
(ح) « « (خ)
(خ) « « (ق) یا (غ) یا (خ)
(و) « « (م)
(ج) « « (گ)
(ژ) « « (ش) ... تاد

نوجاغ‌کور : وەجاخ‌کوێر	کسیکه فرزند و عقبه ندارد یا فرزند دارد و نااهل است یا فرزند نرینه ندارد .
ئەچی ؟ : ئەی . هەروا	پس چه !
ئەخم : گرژبوون . ڕووترشی	ترشروئی .
ئەخم‌وتەخم‌کرده : خۆگرژکردن	ترشروئی کردن .
ئەر : ئاگر . ئاور	آذر .
ئوبر : هەور	ابر
ئرامێ : بوخچەی حەمام	نوعی بافتنی‌است مانند سجاده که معمولا وسایل‌حمام‌را در آن بپچند .
ئەرجه : زەردەلوو	درخت زردآلوی کوهی .
ئەردەنگ : شەق	اردنگ .
ئارده : ئارد کونجی	کنجد کوبیده شده که روغن آن گرفته نشده‌است .
ئەرزو : هەرزان	ارزان .
ئەرزوبسه : هەرزان‌بوه	ارزان شدن .
ئەرزونێ : هەرزانێ	ارزانی . نام شخص هم هست .
ئورسێ : کەوش . دەرگای دۆلابێ	کفش . درهای‌کشوئی جلو اطاق .
ئرشت : هێرش . (بۆ سەگ)	حمله . یورش .
ئیرشت ئووورده : هێرش‌بردنی سەگ	حمله‌کردن . معمولا حمله سگ هاررا گویند .
ئەرغوو : دار و گوڵە ئەرخەوان	درخت‌یا گل ارغوان .
ئەرغوێ : ئەرخەوانێ	رنگ ارغوانی .
ئەرمنی : ئەرمەنێ	ارمنی . مسیحی مذهب .
ئەروو : دۆست . ئەرباب	ارباب .
ئەژگه : پشکۆ . پەنگر . ئەسکل .	دانه آتش سرخ شده و گداخته . گل آتش .
ئوێژدیها : ئەژدیها	اژدها .
ئسپار : ڕنو . هەرەس	هرس .
ئسپارکرده : هەرەس‌هێنان	هرس‌کرده . (۲)

(۲) لە لوڕیدا پتر ئەرمان بەکار دەهێنرێ . کەچێ لە ستاندارتا چاوگ : « پێشوازێ‌کرده ، پێشوازێ‌کردن » .

نسپینه ترموغ : سپێنەی هێلکە — سفیده تخم مرغ .
نسپیل : سپڵ — طحال . سپرز .
نسپیو : سپێ‌باو — سفیدآب .
نسپناج : سپێناخ — اسفناج .
نەس : ئەسرین . فرمێسك — اشك .
نسکنه : ئەسکەنە — یکی از فزارهای درود گری‌است .
نسوەن : ئەسپۆن — اسپند .
ئەسیۆو : ئاسیاو — آسیاب .
نسی : ستونده . کۆلەگەی چادر — ستونی که عشایر زیر چادر سیاه میزنند .
نشکار : راو . شکار — شکار . هر نوع شکار کوهی‌را گویند .
ئیشکەفت : ئەشکەوت . ئەشکەفت — غار . شکاف‌کوه .
نشنەفته : ژنەفتن . بیستن — شنیدن .
نشکیل : کەم‌وکوڕی . خەوشدار — عیب و نقص .
نویتی : ئوتی — اطو .
نویتی‌کرده : ئوتی‌کردن — اطو کشیدن .
نفت‌وەنه : کەم‌بوونەوە — کم‌شدن و نقصان یافتن چیزی .
ئەفتوو : هەتاو — آفتاب . خورشید .
ئەفتووسوخته : تاوبردوی — آفتاب زدگی . آفتاب سوختکی .
ئەفتووگیرسه : هەتاوگیران . رۆژگیران — کسوف . آفتاب گرفتن .
ئەفتوەلگه : مەسینه و لەگەن — آفتابه‌لگن .
ئەفرا : جۆره دارێکه — نامی درختی‌است .
نفلیج : گۆج . گێژوگەوار . ئیفلیج — افلیج . رمنگیر .
ئەقد : ئەد . بەقەد . ئەندازه — اندازه .
نوفه : ئەوەنده — بقدر .
نلابور : کۆتری رەش‌وسپی — کبوتری که پر سیاه و سفیددارد .
ننه : هەناسه — نفس . دم .
ننه چنه : هەناسه‌چن — قطع نفس .
ننەدکەتەرەنی : هەناسه وێستان — نفس بندآمدن .
ئەزموشت : ئەزموون . تاقیمانه — آزمایش .
ئەزموشت‌کرده : تاقی‌کردنەوه — آزمایش‌کردن .
ئەل : بەلیك . خوگنخاندن — الك چوب کوتاه بازی الك دولك . اصرار و سماجت .

ئەلکو : بەلیك	بازی الك . دولك .
ئەلەرەگ : حاجی لەقلەق	لك‌لك .
ئلەك : لتلەك	الك .
ئلەنگو : بازنە	نوعی دستبندمبله‌ای از طلا یا مطلا [illegible] .
ئەلوی : هەلاو . گڕی ئاگر	شعله آتش .
ئەلوی : هەلۆ	پرنده‌ایست شکاری عقاب .
ئەلوات : لۆتی . لات . دەربەدەر	د[illegible] و سرگردان .
ئەلوانە : هەلبەنە . ئەلەتە	[illegible] .
ئەلی : هەلۆژە	[illegible] (٣) .
ئەلی‌سیە : هەلۆژەی رەش	[illegible] سیاه .
ئەلی‌والی : ئالوبالو	[illegible]الو .
ئەم : ئاسایش . ئەمن و ئاسایش	[illegible] . درامان .
ئەمار : عەمبار ، ئەمار	[illegible] .
ئەمارکردە: عەمبارکردن. کۆکردنەوە	[illegible]کردن .
ئەمالە : ئامرازی پاککردنەوە	[illegible] تنقیه .
ئەمالەکردە : پاککردن	تنقیه‌کردن .
ئومایین‌ورەنە : هاتن و چوون	آمدن و رفتن .
ئیمدال : دوایی . لەپاشا	این کلمه حرف ربط‌است و بمعنی پس یا سپس استعمال میشود.
ئەنار دونگ : دانەی هەنار	دانه انار خشک‌شده ناردان .
ئەنارسو : باخی هەنار	انارستان .
ئەناسنا : [illegible]	صبحانه ، ناشتائی .
ئەنەر : مەیموون	میمون . اشخاص زشت‌را نیز گویند .
ئنز : پشوو . ئیجازە	اجازه
ئەنکلات : ماتل . چاوەڕوان	[illegible] . معطل
ئەنگوورە : گرۆ . قسەی بەگریە	صحبت‌کردن با صدائی که توام با گریه‌است .
ئەنگیر : تری . هەنگور	انگور .
ئەنوس : وەنەوز	خواب موقت . پینکی .

---

(٣) [illegible] ی ئەلەو و ال ی ئەلەو لە لوڕیدا زۆر زۆر کەم [illegible] دەکەوێ ، [illegible] لە [illegible] ئەم وشانەدا بەرچاو دەکەوێ .. هەر بۆیەشە دەبێ ئەمەمان زۆر لە بەرچاو بگیرێ .

نوو : ئاو	اب .
نووار : وێرانه . کەلاوە	آوار . خرابه و خاک ساختمانی که خراب شده‌است .
نەواز : ئاواز	آواز ، صدا ، صوت .
نونوفتایه : وسڵ‌کردن	آب آفتادن .
نەوال‌پورس : هەوال‌پرسین	احوال‌پرس .
نووئەلی : ئاوی هەڵووژە	آب‌آلو .
نووئەمار : ئاوی عەمبار	آب‌انبار .
نووئەناو : ئاوی هەنار	آب‌انار .
نووبەن : میزگیران	شاش‌بند .
نووبیه : توانەوە	آب‌شدن . ذوب‌شدن .
نووباش : ئوباش . ئاوپڕژێن	آب‌پاش .
نوپاشوکرده : ئاوپڕژێن کردن	آب‌پاشی‌کردن .
نووپشکو : ئوپڕژێن به دەس	آب‌پاشی بادست .
نۆچه : ئەوێ	آنجا .
نووخینوو : خوناو . شەونم	خونابه .
نوودار : ئاودار	آبدار . صفت برای میوه . کاری که سودی‌داشته باشد .
نەودال : عەودال . دێوانه	درویش بیابان‌گرد . ابدال .
نوودەس : ئاودەس	مجازا بمعنی مستراح‌است .
نوورەنگ : بەنگین . زۆر جوان	مجازا بمعنی زیبائی‌است در انسان.
نووری : ئابڕۆ	آبرو . حیثیت . شرافت .
نووری‌ریزی : ئابڕۆچوون	ابروریزی .
نووریشم : ئاوریشم	ابریشم .
نوریشمی : ئاوریشمی	ابریشمی .
نووزولك : کێم . ئاوەڕۆن	آب و لنفی که در اثر سوختگی زیر پوست بدن جمع میشود . تاول آبله .
نووزیرکه : دزرێ . ئاوری‌بن‌کا	آب زیرکاه .
نووس : ئاوس	آبستن .
نوسه : چاوش . گۆینده	حنیاگر . مطرب .
نوسا : وەستا	اسادکار . کسی که در کاری مهارتی دارد .
نوسار : هەوسار	افسار .
نۆسه : ئەوسا	آنوقت . آنموقع .

نووتـەلاکاری : زێرکفـتکردن .
تەلاکاری
نووغۆرە : ئاوی‌قۆزە . بەرسیلە
نووکەشبە : ئاودز

نووکردە : ئاوکردە

نووکی : ئاوەکی
نووگۆشت : ئاوگۆشت . گۆشتاو
نووگە : ئاوگە .
نووگیر : گۆم . پلاوپالێو

نوولا : ئەولا
نووله : ئاوله
نوولەری : ئاولەیی
نوولەکوفنە : ئاولەکوتان
نوولەکو : ئاولەکوت
نووولیمور : ئاوی لیمۆ
نوولیو : ئاوی برنجی پالیوراوا
نوومال : ئاودێر
نوومالك : ئاومالك
نوومروار : [illegible] مروارێ
نووونەواب : [illegible] نەوب
نوونووە : نۆبەو

نووەنە : حۆگەکێشان
نووە : ئاونگ . شەونم خوناو
نووهەری: ئاوخۆری. پیاله.پەرداخ
نووی : ئاوی

تذهیب‌کاری . آب طلا کاری .

آب‌غوره .
چرکی شدن زخم در اثر آلوده‌شدن.
شستشو و آبکشی لباس .
آب‌کردن . بـا تدبـیر کالائـی‌را
فروختن .
آبکی .
آبگوشت .
آبگاه . آبگاه .
مقداری از حجـم چـاه که پـر از
آب‌است . ظرفی مسی دسته‌دار
که در هنگام برنج پختن از آن
استفاده میشود .
آبطرف . آنـو .
آبلـه .
آبله‌رو .
آبله‌کوبیدن .
آبله‌کوب .
[illegible] .
آب‌چلو .
کسی که آب‌را بمزرعه میرساند .
آبی که از رودخانه گرفته شود.
آب مروارید .
آب نبات .
نوبه آب در مناطق مختلف لرستان
برای آب نوبـه جهـت آبیـاری
تقسیماتی هست که به نسبت
مقدار زمین مقدار ساعت آن فرق
دارد و بجای ساعت از سایه‌های
درخت و سنك استفاده میشود.
آب‌انداختن از جویی بجوی دیگر .
[illegible] .
آبخوری .
رنگ آبی .

نوویێ : ئاوێ	ضد کلمه دیم . زراعت یا زمینی که آب جاری دارد .
نوویار : ئاویار	آبیـــار .
نوویاریێ : ئاویاریێ	آبیاری .
نوویاریێ‌کرده : ئاویاریێ‌کردن	آبیاری‌کردن .
نوێر : لەڕ . لاواز	لاغر . نحیف .
نوێەکە : ئەوێەکە	آن‌یکی .
نوویێو : ماڵئاوایێ	آباد . خانه‌آباد . این جمله در مقام دعااست .
نوویێونێ : ئاوەدانێ	آبادانی .
ئمهلی‌حەق : ئەهلی حەق . حەقە	نام‌یکی از فرق مذهبی است که در دلفان و بلوران کوهدشت زندگی مینمایند این‌هارا «علی الهـوی» نیز میگویند برای اطلاع بیشتر رجوع شود بکلمه « علی الهوی ».
نی : ئەم	این .
ئەیەنێ : وەختەکێ	موقتی . بطور موقته .
ئێچناکونه : لەوێ	اینجا .
ئێچه : لەوێ	اینجا .
ئێسایه : وەستان	ایستادن .
ئێسه : ئێســا . ئێـسا	حالا . اکنون .
ئێل : عێل . ئێل . خێل	ایل . طایفه .
ئێلا : ئەولا	این طرف .
ئێمرو : ئەمڕۆ	امروز .
ئێمسال : ئەمســال	امسال .
ئێواره : ئێواره	عـصر . نزدیـک غروب آفتـــاب گویند . (٤)

---

٤. ربرکردنی وشەکان لە ئەسلی ەەرهەنگەکەدا چون بو ، ئاوا لە زۆر شوێنا جێم هێشت .. !! .

ـ ب ـ

باب ، باو : باو	مناسب . درخور .
باخته : سەما ، جۆرە سەمایەکە	رقصیدن . باختن در قمار .
باد : ئاوسان	ورم . آماس .
بادغیژە : گەردەلۆل	گردباد . دیوباد . بادگیژه .
بادکردە : باتێکردن . فوتێکردن	دمیدن و فوت‌کردن دربار کنـك و بادکردن گوسفند پس‌ازسربریدن.
بادگیر : باگیرەی سەماوەر و چرا	بادگیر سماور و قلیـان و سرپیـچ چراغ .
بار : بەر . بەری میوەهات	ثمر . میوه .
بارئووەردە : وەبەرهێنان	پرورش‌دادن . بار آوردن .
بارونی : رۆژی بەباران	صفـت برای روزی که در آن روز باران میبارد .
باریکو : دەردە باریکە بارریکوینێسی	مرضی است که مـوجب لاغری و ضعف سینه میشود .
باز : گای قەش	صفـت برای گاوی که پیشـانی و دمش خال سفید دارد .
بـــازازگەرمێ : رەواجـــکاری . بازازگەرمێ	نوعی تبلیغ برای فروش کالااسـت که فروشندەبرای حریـص‌کردن مشـتری بکار میبرد .
بازازێ : بازازێ	متاعی که در تهیه آن دقت فراوان نشـده .
بازنە : بازنە	رقاص .
بازووەن : بازیبەند	بازوبند .
بازی‌باز : باریکەر ، وازی‌باز	بازیکن . کسی که اهل بازی باشد.
بازی‌کردە : وازی‌کردن	بازی‌کردن .
بازی‌کو : وازی‌کەر باریکەر	بازی‌کن . بازیگر .

بازیکوش : تەکارە ، لاسار	کسی که از کار دوری مینماید و ببازی مشغول میشود .
باشو : باوەشێن	بادبزن .
باقه : باقەی گەنم ، باخه	یکدسته گندم که تازه دروشده و روی زمین گذاشته شده .
بانله : باقلە ، کێلگەی پاقله	باقلا . مزرعه باقلا .
باك : ترس . باك	ترس .
باكداشتنه : ترسان ، بەباك	ترس‌داشتن .
بال : بال . دەست	با اضافه‌کردن این واژه به نوع لباس به معنی آستین است . دست .
بالاخونه : بالاخانه	طبقه فوقانی . بالاخانه .
بازله : بازیله . بالندەیەکە بە قەد چۆلەکەیێ	پرنده‌ایست به اندازه گنجشك .
باشكیم : بەشکەم ، بەلکو	شاید .
بالشت :سەرێن . بالیف. پالیشت	متکا . بالشت .
بالشته : بالیفی بچۆك	بالشت‌کوچك .
بال‌شەنه : بالەشنه ، بالەفرکه	بال‌زدن .
بالوش : باعەل . باوەش . ھەمێز ، ئێوان دوودەست مشت.	بغل . آغوش . مقداری چیزی که در میان دو دست جای‌گیرد .
بالونه : بالنده	پرنده .
بامبول : تەلەکه و فێل	نیرنگ و حیله .
باوسیل : مایەسیر	بواسیر .
باوو : مال و کەسی بوك	خانه و خانواده‌ء عروس .
باونی : باوەخونی	آنچه که عروس از خانه‌ء پدر بعنوان هدیه نجانه‌ء شوهر میبرد .
باوه : بابه . باوه . باوك	پدر . بـابـا .
باوسه : بەیبۆن	بوته‌ای‌است که گلی سفید و معطر دارد و این گل‌را خشك نموده در کوکو میریزند .
بای : بـا	بـاد .
بای نومایه : باهاتن	بادآمدن .
بای ناورده : باداری	ورم‌کرده .
بای‌سور : بای سوور و کوشنده	باد سرخ .
بای‌شەنه : باوەشێن	بادبزن .
بای‌کەبو : جۆرە مارێکی بێ ژەھره	مار بزرگی که زهر ندارد و شـکار

	= خودرا می‌بلعد
بای‌کرده : فوتیکردنی ئاژەڵ لە کاتی سەربڕین	فوت‌کردن . بادکردن گوسفند پس از سربریدن .
بای کەش : باکردو . هەڵمساو	بادکش از استکان یا شاخ حجامت برای بادکش استفاده میشود .
بایم : بایەم . باوی . داری بادەم	بادام . درخت بادام .
بایمجو : بایبجان	بادمجان .
بایمسو : جەنگەڵی بادەم	بادامستان .
بەتری : بەدترین	بدترین .
بتەو : بتەو . هەر کچەی کچێنی نەبڕاێ .	ن‌بست . دختری که پرده بکارت او استخوانی باشد . دخترگی عجه سج .
بوتنه : کرۆك . بۆته	بوته . مانند بوتهٔ کاهو و مانند آن .
بەچج : ناونیفەك . بینه . بوحجه	خشتك . تکه پارچه‌ایکه در نشیمنگاه شلوار دوخته میشود .
بەچ : بەچە	بچه .
بچ : لقی شکاو	باقیماندهٔ شاخهٔ شکسته که بتنهٔ درخت مانده‌است .
بەچ بەچەزا : بەچەزا . کوڕەزا . کچەزا	فرزند فرزندزاده . نبیره .
بچبچی : بچەبچ	چوبی که گره‌گره‌است .
بچلك : داری دیلانێ	شاخهٔ کوچك خشك درخت که بتوان بآن چیزی آویزان کرد .
بەح ملی چمك : بەچکە جۆلەکە	جوجهٔ گنجشك .
بەچو : منال ، بەچەها ، نەوە	بچه‌ها .
بەچوله : مندال تا دەگاتە تەمەنی شەش مانگی .	نوزاد تا شش ماه پس از تولد .
بەچونه : منالانه . کەلوپەلی منالانه	بچگانه . کودکانه . لباس اسباب و رفتار مخصوص کودکان .
بەچه : بەچە . ساوا . منال	کودك . بچه .
بەچەدار : منالدار ، بەچەدار	صاحب بچه . بچه‌دار . (۱)

(۱) زۆربەی زۆری ناشکر و بێشگرەکێ لە دیالێکتی لوڕی و شێوە زمانەکانی دیکەی کوردیدا . وەکو یەکێ . وەکو : (دار ــ در ــ کا ــ مەند ــ اتی ــ یەتی ... تاد) نموونەیش پڕاوپڕی نێو ئەم فەرهەنگەیە .

بەچەدارییە: منالداری، بەچەداری	بچەدارشدن .
بەچەبازژەتە : لەبارچۆنی منال	سقط شدن بچە .
بەچەدو : بەچــەدان ، منــالدان . پزدان	رحم . زهدان .
بەچەزا : کوڕەزا ، نەوە	فرزندفرزند . نوه .
بەچەقلا : جوجەڵەی قەل	جوجەکلاغ .
بەچەوەنە : منال فڕێدان	بچەانداختن . سقط جنين كرن .
بەچەیی : بەچەیی . منالانە	بچگی .
بوخت : بوختان	تهمت .
بوخترختــە : بوختـــانکردن و ریکخستن	تهمتزدن .
بوختوم : بوختان	تبمت .
بوختومرختە : بوختانکردن	بمتزدن .
بخەر : بکڕ ، کڕیار	حریدار .
بخوردەیە : بکڕ	حوردادن .
بەدبیاری : سەرنەکەوتن لە کار	عدم موفقیت در کار .
بەدنوم : ناخۆش	بدمرد .
بەدحال : بەدحال ، سەرەمەرگ	شخصی کــە مریــض و مــشرف بمرگاست .
بەدحەرف : بەدزمان ، بەدقــە	تندخو ، بدزبان .
بەدخوفتوخو : بەدگۆ . بەدزمان	کسی که در خواب حرف میزند بـا راه میرود .
بەددل : کینەدار ، دلپیس	کینەای . کسی که نسبت بهمه چز و همه کس بدبیناست .
بەدرفە : خواحافیزی . بەڕێخستن	مشایعت .
بەدرفەکردە : خواحافیزیکردن	مشایعتکردن .
بەدرە : ڕێگای تۆش و هەلدێر	راه بد و صعب العبور .
بەدزوو : بەدزمان	بدزبان .
بەدفلق : بەدکردار ، بەدخۆ	بدرفتار . بدعادت .
بەدگل : بەدگل ، ناجسن	بدترکیب . در برابر خوشگل .
بەدگمو : بەدگومان ، ڕاڕا	بدگمان .
بەدگوییکردە : بەدگویی	بدگویی کردن پشت سر کسی حرف بدزدن .
بەدەل : جێگر	در برابر اصل .
بەدها : بەدخواز	بدخواه .

بڕ : لاڵ	کسی که لکنت زبان دارد .
بوڕا : بڕنده . تیژ	برنده . توسعا به افراد کار برو لایق بیر میگویند .
برادو : جزدان	ـف بغلی .
برار : برادەر . هاوڕێ	ر ددر .
برارزا : کوڕی برادەر	برادر زاده . فرزند برادر .
برارژنه : ژنبرا	برادر زن .
برارگەپ : براگەورە	برادر بزرگ .
برارووارونه : برابانه	برادروار . همانند رفتار دو برادر ر هم .
براری : برادەری . هاورێیەتی	ر دری .
بوراف : بەترس . ئازا	گستاخ . جسور .
بورافی : نەترسان	گستاخی .
بورافیکرده : ئازایی	گستاخی‌کردن .
برالیك : داری هەلوژەی شاخی	درخت آلبالوی کوهی .
براووار : بەراودر . بەرامبەر	برابر . روبروی . مقابل .
بوربور : دەستە دەستە ، گرێ گرێ	دسته‌دسته . گروه‌گروه .
بورج : قەزەولی تفەنگ	ـنـــ ـفـک .
بەرج : زیادە خەرج	خرج اضافی در زندگی .
برج : بە مجاز بۆ زمان و بیرکردنەوە بەکاردێ	مجازا بمعنی زبان یا فکر و اندیشه تنها مورد استعمال آن در چنین جمله‌است .
بەرد : بەرد	سنگ .
بەردنەش : بەردتاشی . سەنگتاس	سنگ آتش‌زنه . سنگ چخماق .
بەرز : بەرز ، بەرزی	بلند . بلندی .
بەرزگر : جوتیار ، چێنەر	برزگر . زارع .
بەرزگریکرده : جوتبەندەیی	زراعت‌کردن در زمینی که مالك آن کسی دیگراست .
بورسه : بڕین	بریدن .
بورساف : ئازا ، دلێر	گستاخ .
برشتو : چێشتی کوکی	آرد و پیازی که در روغن سرخ‌شده باشد این مخلوط‌را در آب عدس یا آب‌گوشت مرغ و خروس میریزند .
بەرەص : گولی	پیسی روی پوست بدن خالهای

سفیدی ظاهر میشود که بعدا تمام پوست‌را می‌گیرد .

بەرفاو : بەفراو — آبیکه از ذوب‌شدن برف جاری میشود . آب برف .

بەرفوبوکردە : بەفرمالین — «برف روبی» برف‌را از پشت بام منزل پاك‌کردن .

بەرەفتاو : بەرهەتاو . بەرڕۆژ — زمین آفتابگیررا گویند .

بوژکاری : بژیەکاری . سەپانی — نوعی مقاطعه کاری‌است باین طریق که صاحب مزرعه جو یا گندمی دروکردن و خرمن نمودن و همچنین کوبیدن و جداکردن دانه‌را از کاه تا موقع تحویل دادن بصاحب مزرعه بکسی وا گذار مینماید یك پنجم از عایدی‌را به «برکار» میدهد این عمل‌را « برکاری » میگوید .

برگ : سنجوق — چوب کوتاهی‌است که آنرا مانند نیزه بسوی کسی یا چیزی پر تاب مینمایند .

بوزگرتە : بۆزبوزێن . پێشبڕکە — مسابقه گذاشتن باین صورت که بین دویا چند نفر که کاری مشابه‌را انجام میدهند مسابقه گذاشته میشود که چندکاررا که مقدار و اندازه آنها یکسان‌است چه کسی زودتر میتواند انجام دهد .

بوژگوش : بڕۆنگ ، نێوانی دوو باران — فاصله کوتاه بین دو رگبار باران‌را گویند .

بەرگە : بەرگن ، بەرەگن . — پشم برهٔ یکساله .

بەرگلو : شوانی بەرغەل — کسیکه بره‌هارا برای چرا میبرد .

برم : برۆ — ابرو .

بەرمیت : مێو ، مۆمی هەنگوین — موم عسل .

برووەر : بەراوەر ، بەرامبەر — برابر .

برە : بەرخ — بره .

بوڕزه بوڕزه : بزڕکانی شـیر ، بزڕکبزڕك	بریده‌بریده .
بەرهەمردە :رەنجان، لێك هەڵەنگوتن	تلاقی‌کردن . برخوردکردن . از سخنی نامناسب رنجیدن .
بریژه : بنێشت . بنێشتی کوردی	نوعی شیرهء گیاهی‌است که آنرا میجوند . سقز .
بریق بەرف :زریق‌وباق.تریسکانەوه	تلالو . درخشندگی .
بەزم : بەدگوێی . بەزم‌پێ‌کردن	بدگوئی . غیبت .
بەزم‌گرتە : بەزمکێڕان ، بەدکرداری	بدگوئی‌کردن . تقلید کسی‌را کردن بطور شوخی .
بوزمژنەك : بزن‌مژه ، بزن‌مشك	بزمجه .
بژار : بژار	نخاله .
بەستە : بەستن	بستن .
بوستخە : بوخچە	بقچه .
بەفا : وەفا . بەفا	وفا .
بوق : بوغ . دۆکەڵ	دم و هوای آلوده اطاق یا زیر زمین.
بوق‌بەری : ئازایی ، دلازایی	گستاخی .
بوقچە : بوخچە (بوخچە جگەرەیەك)	واحدی برای بعضی اجناس مانند بح .
بگس : بنکوس	وجب . فاصله‌میان دو انگشت .
بل‌باریك : مل‌باریك ، لاواز	لاغر . نحیف .
بوڵبولی‌کرده : ئازایی	گستاخی .
بەلریقە : رەوانی‌سك	اسهال شدید .
بەلگ : بەلك . بەرگی گیا	برگ گیاه .
بەلگە : بەلکە ، نموونە . نیشانە	نمونه و نشانه‌ای از مال دزدیده شده .
بەلەد : ڕێنما و شارەزا	راهنما و بلدی .
بولنگ : بلند ، بەرزی	بلند .
بولنی : بلندی	بلندی .
بلوم هەرکرده : تێك شکاندن	درهم‌خردکردن و درهم شکستن انسان بوسیلهء حیوانی وحشی مانند خرس و پلنگ .
بلله : چیلکه	تیکه چوبهائیکه برای سوخت از زمین جمع میکنند .
بەلی : بەڕۆ ، داربەڕۆ	بلوط . درخت بلوط .

بلیز : بلێسه . گڕ — شعله آتش .

بەم : زرمە — صدای دست بر سر کسی زدن .

بمارکێ : جۆرە دومەڵێکە — نوعی دمل چرکی‌است .

بەن : بەند . دەربەند . زیندان — زندان . رشته‌ء پشمی . سدی که از خاك و سنگ و گل بر آب جوی یا رودخانه‌ای بسته شده باشد .

بنار : بنار . شەقام و ڕێگای سەراوەڵە — جاده و راه سر بالا .

بناوار : گوریسی مەشکەی ئاو — ریسمانی با آن مشك آب‌را به پشت می‌بندند .

بەنپابوشەن : دۆحین . بەنەوخوێن — بندتنبان . بندشلوار .

بونپله : بەند ؛ (سدة) — سد کوچك خاکی که جلو آب کم ببندند .

بنجك : بیجك — قطعه چوب باریکی که قدری هم نوك تیز باشد .

بونجول : شتی نەفرۆشراو — اجناس مانده که خریدار ندارد .

بونچاك : قەواڵە ، قاقانێ — قباله‌ء قدیمی خانه یا زمین .

بونچینه : بنچینە ؛ ڕەچەڵەکی خێزان — اصطلاحا اصل و ریشه خانوادگی‌را گویند .

بەنکەش : بەنەوخوێن تێهەڵکێش — جوبی که با آن بند تنبان‌را از لیفه میگذرانند . بندکش کسی که فاصله بین دو آجررا از سیمان و گچ پرمی‌کند .

بەنکەشێ : خشت‌کێشانێ . پاڵە — بند آجرهای بنائی راکشیدن و پرکردن .

بەنگورمی : بەنی گورەوێ — کش جوراب .

بنوار : مەنزڵگا ، مەنزڵ — سرمنزل . منزلگه .

بنەوش : بنەوش — بنفش .

بنەوشه : بنەوشە — بنفشه .

بونه : بهانه . بناغه — ایراد . بهانه . پی و بنای ساختمان .

بەننه : بەندە . — بنده . برده .

بونەگرته : بهانەگرتن — بهانه‌گرفتن .

بونەگیر : بهانەگیر — بهانه‌گیر .

بەنیره : چاوەڕوانێ — انتظار .

بو : بان . سەربان — بام . بام‌خانه .

بۆ : بڵێ	بگو .
بووپیره : مێردی دایك	شوهرمادر .
بوتم : تۆكردن	بذری كه در زمین افشانده میشود .
بور : بۆر . شه‌رمێن . شه‌رمه‌زار	رنگی‌است نزدیك بكرم . خجل و شرمنده .
بوربیه : شه‌رمه‌زاری	شرمنده شدن .
بور چرکه : بۆچرژك ، بۆچژك	پارچه‌ایكه در اثر كثافت تغییر رنگ داده‌است .
بوره : به‌یار	زمینی كه هیچ كشت نشده باشد ،
بوره‌كه : بۆره‌پیاو	به‌وردپیا .
بوزینه : مه‌یمون ، جۆره مه‌یمونێكه	میمون .
بوكلاش : بنكز	آنچه از خوراك كه در ته دیك برشته میشود .
بوكز : بۆكزۆز ، بۆنكز	بوئی كه از سوختن پشم یا لباس بمشام میرسد همچنین ماست یا غذا یا شیر كه بر اثر حرارت بوی دود میگیرد بوی آنهارا نیز «بوكز» گویند .
بوكو : شوێنی باخه‌وان . چارداخ	محل آسایش باغبان در باغ .
بوگه‌ن : بۆگه‌ن ، گه‌نیاو	بوی بد .
بوگه‌نێ : بۆگه‌نێ . جۆره گیایێكی بۆگه‌نه	نوعی گیاه خودرواست كه بوی بد دارد .
بوه : باوك	پدر .
بوه‌دا : باوكی دایك . باپیره	پدرمادر . جد مادری .
بوه‌دار : به‌خزم و كه‌س	پدردار . كسی كه از خانواده سرشناس باشد .
بووه‌بووه : باپیره ، باوكی باوك	پدربدر . جدپدری .
بووه‌وكوڕێ : باوكایه‌تێ و كوڕایه‌تێ	پدر و پسری .
بوی : بۆك	عروس .
بهار : به‌هار . بهار	بهار .
بهارماڵگه : به‌هاربه‌ند	محل تعلیف گله وچارپایان عشایر در فصل بهار .
بهاره : چاندنێك و تۆ وه‌شاندنێك كه له بهارا بێت	زراعتی كه بذر آن در بهار در زمین افشانده میشود .
بهه‌ر : بخۆر	خورنده .

بەهەرکردە : بەشکردن	تقسیم کردن .
بی : کارژیلە . کاریلە	بزغاله .
بی‌نور : بێ‌هەور	اسمان بی ابر .
بیاری : بیداری ، بێخەوی	بیداری .
بیاز : چەپەك . چۆل	محل خلوت . جائیکه جمعیت آن کم است .
بیاوو : بیابان . دەشت	بیابان .
بی‌باك : بێ‌باك . ئازا	نترس . جسور .
بی‌بت : بێ‌مێشك . گەلۆد	بی‌دماغ .
بی‌توا : بێ‌پەروا، بێ‌توانا، بێ‌سەرنج	بدون ملاحظه . بی‌پروا .
بی‌جورەت : ترسنۆك	ترسو .
بی‌چەش‌ری : بێ‌شەرم، بێ‌چاو و ڕۆ	سست . بیشرم . بی‌آزرم .
بید : داری بێ	درخت‌بید .
بی‌رەگ : ناجسن ، بێکەس، بەدنەژاد	کسی که نقش مثبتی در زندگی ندارد و نسبت بهمه چیز بی قیداست .
بی‌زار : بێزار	متنفر .
بی‌فەراری‌کردە : پەیمان شکێنی	بی‌تابی‌کردن .
بی‌قول : بێ‌بەڵێن . بێ‌پەیمان	کسی که به قولش وفا نمی‌کند .
بیك : پیك . پیکی نای و دۆزەلە ، بلوێر	سازی‌است که از نی درست میکنند .
بی‌کش : کش و مات ، بێدەنگ ، بی‌ئارام .	ساکت . آرام .
بی‌گل : ناشرین ، ڕەزاقورس	بی‌ریخت، زشت رو . زشت منظر .
بیل‌مر : خۆڵەمێشی گەرم	خاکستر داغ . خلواره .
بی‌نزی : بێ‌نوێژی ژنان	عادت ماهیانه زنان .
بیوه : بێوەژن	زن بی شوهر .
بیهۆشداری : دەرمانی بێهۆشی	داروی بیهوشی .
بیه : بوو	بودن .
بیبەماغ : خەمکین . بەشۆکاو بێ‌هەوەس .	افسرده . غمین .
بی‌ی : بۆك	عروس . عروسك .

ـ پ ـ

پـا : پا ، پێ	پـا .
پاپا : باپیره گەوره	جدپدری و مادری ، پدر بزرگ .
پاپەتی : پاپەتی ، پێ خاوس	پا برهنه .
پاپریك : پەرپەریك ، پەپوله	نوعی پروانه‌است .
پاپوش : شەلوار ، دەرپێ	شلوار .
پاپیا : پیاده	پیاده ، در برابرسواره .
پاپیارەته : پیادەڕێ	پیاده رفتن .
پاپی پیپه : شەڕەقسە	ادامه‌دادن مشاجره‌ء لفظی ، بی توجه باین نوع گفتارها .
پاپیچ ببه : [illegible]	معنی خاص [illegible] بپای پیچیدن‌است ولی توسعاً بمعنای آلودگی و گرفتاری بکاری یا چیزی‌است .
پاپی‌سلیمونی : پەپوسلێمانکه ، پەپولەی سلێمانێ .	شانه‌بسر ، هدهد .
پاتوق : [illegible]	محل کسب کسی یا جائی که کسی عادت دارد ساعاتی از روز خودرا در آنجا بگذراند .
پاتیل پاتیلچه : مەنجەل ، مەنجەلۆکەی مس	دیگ‌مسی .
پاجوش : چرز ، [illegible]	جوانه‌هائیکه از کنار تنه و ریشه درخت بیرون میاید .
پاچال : بێچالی ماین	چاله‌ایست که وقتی میخواهند مادیان‌را از خر آبستن کنند چون قد مادیان بلندتر از خراست

	برای سهولت کار مادیان‌را بآن چاله میبرند .
پاچله : ستونده و دارۆچکه‌ی ژێر ده‌وار.	چوبهای که زیر طنابهای چادر سیاه میزنند .
پاداری : راســـکۆیی . میوه‌یی با هه‌ڵی وه‌راندبێ .	میوه‌ای که باد آنرا از درخت بزیر انداخته یاخود افتاده اســت .
	استقامت در کار .
پادرکوو : له‌سه‌رپێ . ئاماده	پادر رکاب . حاضر و آماده .
پادسن : به ته‌مه‌ناچوّن . سه‌ره‌تای پیری .	پابسن . ابتدای پیری .
پار : پار . ساڵی پار	سال گذشته .
پارچ : په‌رداخ	لبوان آبخوری .
پارسه‌نگ : پاسه‌نگ	وزن ظرفی که بخواهند چیزی در آن وزن کنند .
پرخ په‌رخ : پرخه‌پرخ	خرناس .
پرخ په‌رخ کرده : پرخه‌پرخ کردن	خرناس کشیدن .
پوشت ماله : کوژراو	قتیل .
پوشکه : په‌لۆله . په‌لوله	آش آماج .
پارینه : گوێره‌که‌ی یه‌کساڵێ	گوساله‌ء یکساله .
پاسا : پێ له زه‌ویێ خشاندن	سایدن پاروی زمین .
پاس‌کرده : پاس‌کردن ، پاسه‌وانێ له ســه‌گ .	پارس‌کردن سگ .
پاشنی که‌ش : پاژنه‌کێش	پاشنه‌کش .
پاشوره : پێشوره‌ی حه‌وز	پاشویه‌ء حوض .
پاشوره‌کرده : پاشۆر	شستن پای بیماری برای پائین آوردن درجه حرارت بدن او
پاگوشا : پاوه‌خۆنی بوّك	معمولا پس از انجام مراسم عقد، از طرف پدر دختر ، داماد وعده‌ای از بستگان اورا به ضیافتی بمنزل خود دعوت مینماید و از آن پس داماد حق دارد بخانه‌ء عروس آمد و رفت نماید .
پاگیره : ده‌زگیرانێ	نامزدکردن دختری برای پسری .
پالدم : پالدم ، داوێن	پاچین واطراف چادر نماز و پیراهن=

	رانرا گویند .
پەلەنە : پالاوتن	پالودن . صاف‌کردن چیزی .
پالو : کورتان	پالان .
پالودوژ : کورتاندرو	پالان دوز .
پاوما : زەیستان	زن آبستن که وضع حمل او نردیك‌است . آخرین ماه آبستنی
پایار : پایەدار	پایدار . برای کسیکه دعا میکنند .
پایمو : دامێن ، دەوروبەر	پیرامون . دامنه .
پایەدار : پایەدار	هر چیزی که پایه داشته باشد .
پابزە : پایزە . شتێ کە لە پایزا چێندرێ .	بذری که در پاییز می‌افشانند .
پەپلە : تەرلك . ئارەقگیر . بەرمەزین .	نمدی که زیر زین اسب میاندازند .
پەپی : پەپولە . پەپی	پروانه .
پت : مێشك . لوت	دماغ . بینی .
پەت : دەرفەت . دەرەتان	فرصت . مهلت .
پتپا : نوکی پێ	نوك پا .
پتپاکردە : لوت پاك‌کردن و سڕین	بینی پاك‌کردن .
پتپەتکردە : پرتەپرت‌کردن	اخم‌کردن . قرزدن .
پتتە : ئاورێشمی کۆن .	[illegible] . سرش‌فاش‌شد .
پتتو : هەناسە بۆگەن	کسیکه بینی گنده دارد .
پتوزە : لوتی بۆگەن	کسیکه بینی گنده دارد .
پەتی : پەتێ . پوش . بەتال	تهی . خالی .
پخ : پخ . بۆ ترساندنی منال	صدای برای ترسانیدن کودکان .
پراش‌پراش : پەراش پەراش . پارچەپارچە .	تیکه‌تیکه . ریزریز . قطعه‌قطعه .
پورپور : خەروار . زوخالی گڕی بەرتۆ .	حلواره . خاکه زغالی که آتش شده‌است .
پرپلیك : پەلپینە	حرفه . گیاهی‌است وحشی و خوراکی .
پرپیت : لنگەفرتێ . لنگەبزێوێ	پردن پرنده پس از سربریدن او ؛ توسعاً کسی‌را گویند که در اثر شدت درد در یك جا نمیتواند بیستد .
پرپیش : پەرزوپوش . خاشاك	خاشاك .

پرتال : پەڕۆ و پاتالی ناو مال	اثاثیه منزل .
پرتوکی : بێبن و بنچینە	بیقاعده .
پرچ : پرچ . قژ . مۆ	موهای جلوسر .
پەرچ‌کردە : پەرچ‌کردن . پینەکردن. بزمار ڕێژکردن .	پهن‌کردن یکسر میخی که از تخته یا آهنی عبور کرده‌است .
پورچنە : زۆربلێ . چەقە چناوە	پرحرف . یاوه‌گو .
پەرچە : ئاغەڵ	آغل . جای‌گوسفندان .
پەرچی : پەرژین	حصاری از درختان تیغ‌دار که دور باغ یا جائی کشیده شده باشد .
پردەیە : هەڵفڕاندن	پرواز دادن .
پورری : ئازا . حۆهەڵموورتێنەر	پررو . گستاخ .
پرز : پەلوولە	خمیر ماندی که بهم چسبیده نیست و از هم باز میشود .
	آماج .
پرژنە : پرواندن . پرژاندن	بهم مالیدن لباس یا پارچه برای اینکه گل خشکی که بر آن است پاك شود و بریزد .
پورس : پرس	عزاداری در مرگ اشخاص .
پرسە : پرسە	بریدن .
پورسیە : پرسین	پرسیدن .
پرگرتە : باڵگرتن و پەرەوازە	پروازکردن .
پرمنی : تاقیکردن	جستجو .
پرمنی‌کردە : تاقی‌کردنەوە	جستجوکردن .
پناکی‌کردە : پەرەوازەکردن	پروازدادن گنجشك بچه‌اش‌را .
پناکی بیبە : پەرەوارە	کنایه از اشخاصی‌است که تازه وارد اجتماع و زندگی اجتماعی شده‌اند .
پرندە : پڕندە . فڕندە	پرنده .
پەررو : پەڕۆ	پارچه نخی و کهنه .
پەروار : پەروار	گوسفند یا گاوی‌را که برای چاق‌شدن می‌بندند .
پەروکردە : پارچەکردن. پینەکردنی درۆ .	وصله‌کردن. دروغی‌را اصلاح‌کردن.
پەررە : پەڕە	واحدی برای شمارش . برده‌جرج.
پورهەر : زۆرخۆر	پرخور .

پەریر : پیتری	پربرود .
پەریز : پاریز	پرهیز .
پەریزکردە : پاریزی	پرهیزکردن .
پریزە : پرپاسکە ، پریسکە	بسته پارچه‌ای که در آن چیزی پیچیده‌اند .
پریسك : پزیشە	اخگر ، جرقه .
پریسکە : پریسە	پریسکه .
پەزا : کولەك	شش رودبر .
پەزرو : سۆرب ، سوپ	غذائی که قبل از شام یا نهار خورده میشود .
پزگە : پزگە ، پرۆ ؛ ژیر شەلوار .	لیفه شلوار و زیر شلوار .
پزودەس : ملهوڕ ؛ بەد دەس	بد دست . کسیکه بدون اطلاع از کاری به‌انجام آن می‌پردازد .
پژارە : پەژارە . خەیال تەنگ	دلواپسی و ناراحتی خیال .
پژلسە : سیس‌بۆن	پژمردن .
پەس : پەست . بەدنیهاد ، بەد دل	پست . لئیم .
پساکردە : جیاکردنەوەی گۆشت لە ئێسقان	جداکردن گوشت از استخوان .
پەساو : سرکە ، پەساو ، دواٰتاو	سرکه‌ای که از آب دومی روی کشمش که یکبار سرکهء آن گرفته شده بدست می‌آید . آب صابونی که یکبار لباس در آن شسته شده‌است .
پەس‌پەریر : پەسترپیتری	سه روز پیش .
پەس‌پرارسال : پەسترپیرار	سه سال پیش .
پەس‌پەسکی‌رەتە : پەشیمانی	بقهقرا رفتن .
پەسکول‌کەشیە : کەنارکاری لە کار	کنار رفتن از معامله یا کاری . خودرا از جمعی که برای کاری میروند دزدیدن .
پس‌کردە : خۆمەڵاس‌دان ، پاسکردن	کمین کردن .
پەسەن : پەسەند	پسند .
پوشت : قۆن ، قنگ ، کون	عقب . کنایه از برادرهم است .
پوشت سەریەك : یەك دوای یەك	پشت سرهم .
پوسنەکی : پشتەکی ، پاتپشت . لەسەر پشت راکشان	متکا . پشتی که کنار دیوار در اطاق بدیوار میگذارند و بآن ـ

ـ تکیه میدهند .

پوشت گوشموەنه: پشت گوێ خستن — پشت گوش انداختن . اصطلاحا بمعنی تعلل و سستی در انجام کاری .

پوشته : کۆڵ . جوێبار — پشتواره . باری که یك نفر به پشت میگیرد . کناره‌های جوی آب .

پەشخه : پەخشه . میشوله — مگس .

پەشخەکوره : پەخشه و میشوله‌ی دەوری چرا — پشه و پشه‌هائی که شب اطراف چراغ جمع میشوند .

پشك : پشك — چوب یا چیزی دیگر که در سوراخ مشك آب وقتیکه سوراخ باشد گذارند .

پشکل : پشقل ، پشکل — مدفوع بز . میش گوسفند و شتر .

پشکه : پژگه‌ی شەلوار — لیفه شلوار .

پشمه : پژمین — عطسه .

پشو : پشیله . پشۆ — گربه .

پشنی : ناوچەوان . پیشانی — پیشانی .

پعوله : کورتیلـەی چوارسـانه . گردەڵه — اشخاص کوتاه و چاق .

پوف : فوکردن . پف — فوت . دم .

پوف : سی . فوتیکردن . دیق . — شش . ریه .

پوف‌کرده : ماسیاو — پف آلوده . ورم کرده .

پوفلك : پمکه . قوپتر — تاول .

پوفلەنو : پمکەی نان — حباب و برآمدگی نان .

پکاپك : یەك دوای یەك — پی در پی .

پەکەر : غەمناك — غمگین . افسرده .

پەگەس : دەسەڵات — یوغ .

پەگه : تازەوەخت — وقتی که هنوز دیر نشده .

پل : زوڵف — مجازا بمعنی گیسواست .

پەل : لقی‌دار . پەلی‌دار — خوشه . شاخهء درخت . کنایه از تکیه‌گاه هم هست .

پەلپ : پەلپ — بهانه . ایراد .

پلپیز : لاپا . قل‌وقاچ — ماهیچه پا . پروپاچه .

پلزەیه : شانبەشان . تێکەڵبیۆن — غلطیدن . پهلو به پهلو افتادن . تلوتلو خوردن .

بلنسسه : بزوتـــو . بلـعـــو . بلـعـو	بیرون زدن چشم از کاسه .
بل‌کسسه : [illegible]	آلوده .
[illegible]	آلوده کردن . اغشته نمودن .
بلکو : [illegible]	بله .
[illegible]	بهانه . ایراد .
[illegible]	بهانه گرفتن . ایراد گرفتن .
[illegible]	[illegible]
پەلیوو : پالەوان . قارەمان	پهلوان .
پاوپاو : هوَن‌هوَن	فقط در همین یك مورد بمعنی دانه اشك‌است .
پلله : پله	پله .
پله : جۆره پەنداوێکه	نوعی سداست .
پەبەسته : پەندبەستن	سدبستن .
پەلەمار : پەناگه . حەشارگه	ملجأ . پناهگاه .
پەلی : کەنار . لا	پهلو . نزد . کنار .
پلیته : پلینه . فتیله	فتیله . مانند فتیله چراغ .
پەلی‌کەواوو : کەبـابی پەراسـوو . پەراسوی برژاو	کبابی‌است از گوشت پهلوی بره یا بزغاله که استخوان آن جـدا شده‌است .
پلبله : پەلوولەی ئارد و گەنم	مخلوطی از آب و آرد گندم دانـه دانه میکنند برای جوجه مرغی که تازه از تخم بیرون آمده‌است.
پلیسکر : پەرزەسـێلکە . پلیسـەرك	پرستو .
[illegible]	پنبه .
پەمەتوخم : لۆکەدانە	پنبه دانه .
پەنابوورده : پەنابردن	پناه‌بردن .
پەنجەل : تەوەزەل . [illegible]	زنانی که کثیف و تنبل‌اند .
[illegible] : پێنج [illegible]	[illegible]
پەنگال : چنگرك . پنگال . چنگال	[illegible]
پەنمسه : پەلمـاو . پەنماو	ورم‌کرده . بادکرده .
پنا : پەنا . پەناگە	پناهگاه .
پنئی : پەن پێ دادان	نوعی اهانت و بمعنی هرزه به کار می‌رود .
پەنیره : پەنیره . جوره زامێـکی	مرض برفك . نوعی بیماری‌است

ــــــه له ســر رمای منال بەیا دەبێ — در کودکان که روی زبان آنها ســفید میشود .
وپ : ؤپنه . پۆپەی کەلەشێر — تاج خروس . مجازا گیسورا نیز میگویند . کاکل .
وردنه : ـەدادان . ئارامکرتن — مراورادادن .
وس : پێست — پوست .
وسپسه : کەناو . بۆنەی — پوسیده .
وسکەنه : پێست دامالین — پوستکندن .
وسکەنه : قسەی ئاشکرا و رەوان — ســخن کلاماســت ســخن رك و صریح و روشن .
وسپنی : له رەنکی پێست . پێستی — پوستین .
وشنی : پۆسەنێ . پۆشاك — بالاپوش .
وشنی : پۆشاك . بالاپۆش — پوشاك .
وقسه : پۆقنو . پەقنەوە — مسحورشدن . ترکیدن .
با : ـ . ـێ — پیی . بکنش .
ی : ی . پەر . پەه — پهه .
یی : رۆبار . ساد . روحانه — رد . سیاد . رودخانه .
یا : پەیدا — پیدا .
با : ـاو . مرۆف — مرد .
پابید : پەیداوە — پیداسدن .
ماەی : ـەی . ـەك دوای یـەك — پی‌درپی .
ـادەی . ئێحـ . حەوانـەوە . ـەوەبێ — مردم داری .
ساز : ـر . ـوار — پیاز .
ـرێو : ـراو — نوعی غذااست که از پیاز . روغــن آب سماق با دانه انار درست میسمایند .
ـو : ـەوـ — مردان .
ی وەده : ـای قو ـ — اگاه‌شدن .
ی ات : ـاـ . ـاکو — برالت . تبرنه .
ـامت : دسارـ . ـکەوبات — پی‌درپی .
ـنه : ههور ریی پەزو — مایه‌ء خمیر بلوط که باید یك هفته ربر خاك باشد .
ـچـچی : پێچپێچ . ـچ و پێچ — پیچ در پیچ .
ـوو : ـرو . جوره سمشیریکه — نوعی شمشیراست .

پیدەس : پاشەکەوت . پتەوس	پس‌انداز .
پیز : لاپا . پشت‌پا	ماهیچه‌پا .
پی‌زروك : دومەل .	نوعی جوش چرکی که در سطح پوست بدن ظاهر میشود .
پیزوەن : مەچەك‌بادان . گۆج	مچ‌پیچ .
پیسە : رەش‌وسپی	سیاه و سفید .
پیش : تۆش	علف خشك‌شده .
پیشاو : میز	ادرار . شاش .
پیش‌بادانسە : [illegible] . [illegible]	کنایه از بینائی اندك داشتن .
پیش‌[illegible] . [illegible] . [illegible]	[illegible] .
پیشکی : پێشەی	[illegible] . اریپش .
پیشوازکردە : پیشوازی‌کردن	استقبال‌کردن . (۱)
پیشوك : پیشۆك . پیفۆك	گیاهی‌است کوهی که مواد غذائی‌را در ریشه جمع مینماید باندازه یکدانه گیلاس‌است و مزه سیب زمنی دارد . برگهای آن نازك و بلنداست .
پیشی : نیوەڕۆ	ظهر . نیمروز .
پیکرە : ریسمە	عتبه . چوب روی زمین چهار چوب دررا گویند .
پیکول : پەیکول . دڕك	نوعی خار است که باندازه نخوداست و چند تیغ دارد .
پیل : پارەوپوول	پول اعم از اسکناس یا سکه .
پیل : پل . پرد	پل . معبری که بر روی رودخانه یا جوی آب میزنند .
پەیل : ئازا . بەترس	گستاخ . جسور .

---

(۱) ئەم (گرتە و بردە)یەی لوڕی ، بە ئاشکرایی لە دیالێکتی کرمانجی خوارۆدا خۆی دەنوێنێ .

پیلپەر : سەرمایە . پۆلەکی — پول و سرمایە .
پیلەك : دوگمەی شەلوار — دکمه کت و شلوار .
پیلە : پیلو . پەلکی چاو . مەبیلك — پلك چشم .
پیموونە : پەیمانە — پیمانە .
پینە : بونگە . پینە — پینە .
پینەدۆز : پینەچی . پینەدۆر — کسی که کفش یا گیوەرا درست میکند .

* * *

ـ ت ـ

تا : تا . پیت . تاك	حرف . لنگه .
تاپۆ : جاڵەگەنم	مخزنی استوانه مانند است که از گل درست شده و برای نگهداری گندم یا آرد و مانند آن مورد استفاده است .
تاتریك : بەردە سەراویلكێ	جهش و برخورد سنگ صاف و کوچکی که بر سطح آب پرتاب کنند .
تاتە : تاتە . مامە	عمو .
تاتەزا : ئامۆزا	عموزادگان .
تاج : ناوە بۆ کچان	[illegible]
تاچە : جەواڵ	کیسه‌ای است پشمی و بزرگ که چهل یا پنجاه من گندم یا بیشتر در آن جای گیرد .
تاخت : راکردنی بە تاو	دویدن تند .
تار : تار . تاریكی	[illegible] .
تارکردە : دەرکردن . تارکردن	[illegible] . بیرون‌کردن .
تازەزایە : تازە رەبستان	[illegible]
تازەکار : تازەکار	کسیکه تازه کاری را شروع کرده و هنوز در آن استاد نشده .
تازەمردە : تازەمردوو	تازه‌مرده
تازەنەفس : ئامادە و لە سەر پێ و گورج	[illegible]
تازەیی : تازەیی	تازگی

تاس‌کەواو : تاس‌کەباب	خوراکی‌است که از گوشت و آلو و سیب زمینی درست میشود .
تاسکە : مۆچانە . لە ناوکەوە تا بەر	محل رستن موی انه . از زیر شکم تا آلت تناسلی‌را گویند .
تاسەمە : [illegible]اندن	[illegible]
تاسلە : [illegible]ۆلکە . تاسیلە	[illegible]
تاسەنە : تاسین . تراش‌کردن	[illegible]
تاسەسنە : [illegible] . تاوشار	[illegible]
تا[illegible] : تۆپە تۆماس . کلولەدەرۆ	[illegible] سنج .
تاف : یەکانە . بەڕاری‌تر	[illegible] خودسر .
تاکردە : نوشتاندنەوە . تاکردن	تاکردن .
تاکەدەفی : چەندێ . نەختێ . جاروبار .	گاهی .
تاکەکلی : کاتێ . کلەتێ . ساتێ	[illegible] وقت .
تال : تار . کەمانجە	[illegible] کمانچه .
تال : تال . رشتە	رشته .
تالی‌بەدەر : کابرا .. (ئەو وشەیەی دو کەس بە کاری دەهێنن بۆ ناسکردنی یەکێکی تر)	[illegible] دو نفر وقتی صحبت از کسی باشند نه نخواهند دیگران اورا بشناسند . این کلمەرا بجای نام اشخص میگویند و خودنامی ناشناخته و مستعار است .
تالۆو : تالان	[illegible] . یغما .
تاو : هەتاو . توانا	[illegible] . تاب .
تاو : تین . گەرمایی . تاو	[illegible] و حرارت .
تاوسو : توسان . هاوین	تابستان
تاوسونی : کەلوپەلی هاوینە	تابستانی لباس یا هر چیزی که مربوط بفصل تابستان باشد .
تاوسە : توانەوە	ذوب شدن .
تاووە : تاوە	تابه . ساجی که بر آن نان می‌پزند.
تاووە : تاوان . زیان	[illegible] . خسارت .
تاوون : تاوان . کەمتەرخەمی	[illegible]
تاوەنە : تواندنەوە . کردن بە ئاو	[illegible] . ذوب‌کردن .
تاوێت : تاوت . تاوت	تاوت .
تایە : دایە	دایه .
تایی‌تایی : جۆرە یارییەکی منالانەیە	نوعی بازی که با کودکان کنند .

تەپالە : تەپالە	تپالهء گاو وقتی که خشک شده باشد .
تەپسە . رۆحاڵ . تەپین	تپیدن .
تەپش : [illegible] . تەپین	تپیدن .
تەپەمەت . [illegible] . کۆشش	تلاش و کوشش برای انجام کاری .
تاپە : [illegible]	تپالهء گاورا که پهن کرده و خشک کرده‌اند معرف آن برای سوختن زمستانی است .
تەپوی زەیە : پەپەلەکردنی زمان	اشتباه‌کردن هنگام صحبت .
تەپە : تەپە . گردۆلکە	تپه .
تپەدگوش‌دەیە : بێ‌ئەگایێ	خودرا بکری و بی خبری زدن .
تەلك : کەمەر . دوابڕبڕەی پشت	کمر و پشت . انتهای ستون فقرات .
تەجیر . تەژیر : تەیمان	نوعی حصار تابستانی برای گوسفندان است .
تەجیری : پێستە . (بۆ پەنیر)	کیسه‌جای پنیر . جلدی که پنیر در آن ریزند .
تەخت : هەموار . تەواو . باش	صاف . هموار .
تەرفی‌تین : تەرفەتین . پەرش‌وبلاو . لۆمس	متفرق شدن .
تەفسنە : رەنج و کۆشەش	تلاش .
تەختی : لۆسی . هەموار	همواری .
توخماخ : [illegible] . میکوت	چوب تراشیده و سرگنده‌ای که با آن جلم‌را بهم میزنند .
توخمە : تۆردمە . توخمە . توخم	دودمان .
توخری : فەحل	حیوان نری که برای تخم‌گیری بکار آید .
توناتون : خێرا و توند	تند و بی درنگی .
تەختە : تەختە	واحدی برای شمارش فرش است .
تور : شوێن پێ	رد پا . دنبال .
ترازکردە : هاوسەنگ	مساوی کردن .
ترازی : ترازۆ . ترازێ	ترازو .
ترازی‌دار : ترازۆدار	ترازودار .
تراشتە : تراشین . تاشین	تراشیدن .
تراش ئەباس : تراشی عەباس	روز هفتم محرم‌را گویند .
تەرراف : موی‌بەر	محل روئیدن موی زهار .

تەربار : تەڕە — انواع سبزه و میوه .
تربچە : تورۆچکە — تربچه .
ترپ : تۆر — ترب .
تورت : تورت — زود شکن و نرم .
تەرت : خەرمانی ئامادەکراو بۆ شەن . — خرمن کوبیده و آماده برای باد دادن .
تەرتلیك : شەلالی ئاو . زۆر تەڕ — خیس‌خیس .
تەرجسە : شین هەلگەڕان — کبودی بدن در اثر ضرب دیدن .
تەرچك : تەرجك . جوان و ناسك — جوان و نازك .
تەرحەلوا : حەلوا . هەلوا — حلوائی که از آرد گندم و روغن و شکر و زعفران یا زردچوبه درست شده باشد .

ترس : ئێ . پەرکەم . ترس — مرضی صرع حمله‌را گویند .
تورشاو : ترشاو — نوعی غذااست که از آب سماق پیاز و روغن درست شود .

تورشی : تورشێ — ترشیدن .
تەرك : تەڕك . تەڕکی زینی ئەسپ ئەندام و شتی ڕێك . — قسمت عقب زین اسب‌است که گاهی کسی بر آن سوار میکنند یا چیزی بر آن می‌نبدند . اندام مناسب .

ترەك : قەلشت — درز . شکاف .
ترەکە : ترەقین . تەقین — ترکیدن .
ترکەنە : تەقینەوە تەقاندن — ترکاندن .
تورگەنە : کارکردنی بە زۆرەملێ — کسی‌را با صحبت و صرف بکاری وادار کردن .

تەرکە : چرۆ — شاخه نرم و نازکی که تازه از درخت بریده شده .

تەرم : دارەمەیت — چوبهای که در روستاها بهم ببندند تا جسد مرده ای‌را بان بسوی گورستان ببرند .

ترە : چاوەڕوانی — انتظار .
تەرویەت : بێهۆشێ — بیهوشی .
تەررە : تەڕە — سبزی خوردن .
تیری‌ی : تێژك . تێژ — حلقه طنابی که بگردن گوساله و بزغاله می‌بندند .

تریشکه : تریشکه . تریشقه	برق . صاعقه .
تەزو : تەزین	حالت خواب رفتن دست یا پا .
تەزبی : تەزبیح	سبح
تەزێ . تەژگا . **تژگاه** : ئاتەشگا . ئاگردان . گۆزکه .	چالەایکه در زمین و درآن آتش روشن میتمایند .
تەزیر : تەزیر . تەویلە	حصار . جائیکه گوسفندان در آن میارامند .
تەسك : تەسك	لباس تنگ .
تەسمە : پشتێنی قایش	جرمی که بصورت کمربنداست .
تاسیار : رابەری کاروان	مراقب کاروان .
تەش : ئاتەش . ئاگر	آتش .
تەش‌بریق: هەورەتریشقەی ئاسمان	صاعقه . برق آسمانی .
تاش‌تاووه : ئاگر	آتشی که برای پختن نان می‌افروزند و ساج و تابهء نان پزی‌را بر آن می‌گذارند .
تەش‌تریشکه : هەورەتریشقه . دەردوبەلا .	صاعقه . بلائی آسمانی .
تەشەر : تەشەر . تانەوتەشەر	حرف‌زدنی که از روی عصبانیت باشد .
تەسخه : تاحچه	طاقچه .
تەشەك : شۆك	نوعی آفت نباتی‌است که میوه‌های درختان‌را خراب میکند .
تەش‌کورکردە : ئاگر کوژاندنەوه	آتش‌را خاموش‌کردن .
تێنی : گەرو . قورگ	گلو .
تێنی دەرد : قورگ ئاوسان	گلو درد .
تەش‌وەرکردە : ئاگر خۆشکردن	آتش‌آفروختن .
تەشیشی : چاوەنۆڕی‌کردن	انتظارکشیدن . چشم‌براهی .
تغار : هەویـکەی هەویر	جای خمیرکردن دکان نانوائی آدمهای‌پرخور .
تفڕ : جۆرە ترێیەکە . حلتی دەدمی‌یه و سرکەی لی‌دەگیرێنەوه	نوعی انگور سیاه و هسته‌داراست . نماله کشمشی که سرکه‌اش گرفته‌شده .
تفاق : تماق . تڕوتفاق . کەرەسته	پیش‌آمد . اتفاق .
تفاقەدی‌توفنا : مرد . روی‌دا	اتفاق افتاد . مرد .
توشکه : لیکاو . لیك	براق . آب دهان .

تفەنگ : تفەنگ	تفنگ .
توفو : تف	کسیکه زیاد بزمین تف می‌اندازد .
تەقبین : تەقویم . رۆژژمێر	تقویم . روزشمار .
تەقەللا : هەول و تەقەللا	کوشش .
تەق‌لەق : شلوق . تەقولۆق	ناپایدار .
تەقە : تەقە	صدای ضربه‌ای که بجسمی وارد میشود .
تەقەدەرکردە : قەحبە . قەحبە	زنی‌که گاه‌گاه و پنهانی زنا میدهد.
تەقەوەنە : تەقەکردن	ترقه‌انداختن .
تولە : سەر . سەرەتا . یەکسەر	سر . اول . ابتدا .
تەلە : سەبەتە	ظرفی‌است که از ساقهء گندم درست میکنند .
تەکسە : لاواز . لاوازی	لاغر شده . تکان داده‌شده .
تەکلە : دەرخۆنە . سەرقاپ که له تەسەڵ دورست دەکرێ	نوعی دردیگ‌است که از ساقه گندم درست میکنند .
تەکەنە : تەکاندن	تکانیدن .
تەکو : دلەڕاوکێ . لەرزین	تکان. لرزشی هنگام شنیدن خبری ناخوش .
تاڵ‌وتەنیا : تاک‌وتەنیا	تک و تنها .
تەکوشەکو : ترس‌ولەرز	تکی .
تەکوەلە : جێ‌گۆرکێ . لەرزین	تکان . تغییر مکان و جابجا .
تەل : تلخ . تاڵ	تلخ .
تەاڵ : تاڵەدار . شاخی‌دار	هر شاخهء جوان درخت اگر بی‌بر باشد یا میوه‌دار باشد .
تلل : ورگن . تولدار . زگێر	شکم گندهء مردان . شکم آبستن زنان .
تول : تولە . تولەسەگ	توله سگ .
تلاشەسەنگ : وردە بەرد	تراشه سنگ .
تلپ : ستپ . شلپە	صدای که از افتان چیزی نرم بزمین بلند میشود .
تلبۆ : تەمەل و خەمسارد	ادم تنبلی که هرجا خوشی و نرمی بافت می‌نشیند و کمتر تن بکار میدهد .
تەلکەکردە : تەلەکەبازی	چاپلوسی و نیرنگ و تر دستی .
تەلکسە : پلیشاو	له شده .

تەلیت : سەرجل	لحافی که برای سواری عشایر بر گرده اسب می‌اندازند .
تولنج : هەلچنچکان	ـشستن موقتی روی پنجه‌ها .
تەلواسە : پەلەقاژە	ـلاشی که از روی ناامیدی صورت میگیرد ممکن‌است ثمر بخش نباشد .
تلە : تەلە . داو	دام .
توللە : گرکە . گندۆرە	ـوعی خربزه‌ء کوچک‌است .
تلەتەنە : داودانان . تەلەتەنینەوە	دام‌تنیدن . دام گستردن .
تەلی : تالی	ـلخی .
تلیت : تلیت . سی گۆشت و رۆن	ـرید . نان‌را آبگوشت یا روغن و مانند آن تر کردن .
تلیقسە : تلیشاو . تلیماو	ـله شده .
تۆم : تۆم . توحم . تۆ	تخم . تخمی که در زمین میکارند .
تەم : جوت	جفت . زوج .
توم : تام و چیژ	مزه . طعم .
تەما : چاوەڕوانی . بەتەمابوون	آرزو . انتظار .
تەماتە : تەماتە	گوجه‌فرنگی .
تمارزۆ : تامەزرۆ	آرزومند .
تومەرز : تومەز	این کلمه در مقام تعجب گفته میشود وبمفهوم (از قرار معلوم) .
تومەک : دومبەلەک	از آلات موسیقی‌است . تنبک .
تومەک‌ژە : دومبەلەکچی	ـرب گیر . تنبک زن .
تەمەل : تەمەڵ . تەوەزەل	ـنبل .
تەمیس : پاک . تەمیز	ـاکیزه . تمیز .
تەمیسی : پاکی . تەمیزی	ـاکیزگی .
تون : توند . خیرا . تیژ . سەری‌بر	ـند . سریع . مزه‌تند . مزه‌فلفل .
تونک : تەنک	کم‌عمق . نازک .
تون‌کردە : تاسەکردن . توندکردن	ـسفت کردن و محکم کردن .
تونگ : تەنگ . تونگەی ئاو	تنگ . ظرف آب جای .
تەنگ : تەنگەی کێو . گەلی . گەروی کێو	دره تنگ کوه .
تەنگ : تەنکە	ـسمه‌ای که با آن باررا به پالان چهارپا می‌بندند .

تەنکە : تەنگەی دەست — گودی کف دست .

تەنگی : تـەنگی . دەس‌بەتـاڵ . سەختی — مستمند . گشاده . سختی . تهیدستی .

تەنیا : تەنیا — تنها .

تەنیر : تەنور . تەنیر — تنور .

تەنیردئاسیاو : تەنوردی ئاش — تنوره سیاب .

تەنیرە سەماوەر: تەنوردی سەماوەر — تنوره سماور .

تۆو : تا . تاو و لەرز . لەرزوتا — تب .

تەواسیر : تەواشیر . تەباشیر — تباشیر .

تووبر : تاتر — تبر .

توپ : شەرەسە . دلڕەقی — برخاش . تندی .

تۆپـەنە : توپین . مردن — سقط شدن حیوانات‌را گویند و گاهی هم در مقام تمسخر بانسانی که مرده‌است گفته میشود .

تور . سەمەتورە — سنگدان پرندگان و ماکیان .

توج‌شەنە : زردەحەنە . برد — تحته .

تەوەر : تەور — تبر .

تور : تەسەنی . زوور . بەپیارە . تورە . — وحشی . سرکش .

تەو ڕژین : تەوردرین — سردرین .

تور : حوژك — توبره اسب یاالاغ .

تور : توتر . توێژالی مەست — قشری که در مجاورت هوا روی مایعات بخصوص شیر جوشیده و ماست‌را می‌گیرد .

تۆوـبە : تای سێ رۆژە — تب نوبه که سه روز در میان عارض شود .

توش : هێز . توانا — توانائی . نیرو .

توشە : توێشەبەرە — زاد و راحله . غذائی که برای مسافرت درست میکنند .

توف : دۆی کوڵاو . شیرێژ — دوغ جوشیده و سفت شده و از (توف) کشك .

توفـدو : زگ — مجازا بمعنی شکم‌است .

توفو : تۆف — رگبار باران وقتیکه توام و همراه باد شدید باشد .

تولە : پێست . پەمك . توتکی — پوست . مانند پوست درخت یا

	بدن .
تووکەپ : ئەسپەك	حصبه . تب حصبه .
توول : تێول . ناوچەوان . دەموول	پیشانی . گیجگاه . طبل .
توولازم : دیقدار	بیماری‌سل .
تولکی‌سەر : ئەیلەکی‌سەر تەوقی سەر	استخوان وسط سررا متوید
توله : بەنیرك (بۆ دەرمان)	بنیرك . گیاهی که استفاده داروئی دارد .
تۆونی : نەخۆشێ بە لەرز و تا	مریض تب‌دار .
تە : بن . ژێر	بن زیر .
تەهدنگ : سکر	آنچه از پلو یا چلو در بن دیگ برشته میشود .
تەهرە : هەراری ئاوریشمین	نوعی دستار ابریشمی‌است که معمولا زنان سر می بندند .
تەکو : پاشماوە	باقیمانده .
تی : سوێسکه . قەتێ	تیهو . پرنده‌ایست که گوشت لذیذ دارد .
تی : تۆ	توت . درخت توت .
تیارت : گالتەجاڕێ	مسخرگی . دلقکی .
تیبلك : ژەهرێکە بۆ کوشتنی سەگ بەکاردێ	نوعی سم خطرناکاست که با آن سگهای ولگردرا میکشند .
تیتالی : یاری [illegible] . **گەپ** . حوانێ	شوخی . فراخ .
تینوارە : ئاوارە	پراکندگی .
تینواردبییه : ئاوارەبوون	پراکنده‌شدن .
تینوارەکردە : ئاوارەکردن	پراکنده‌کردن .
تیج : ئاوارەیێ . بلاوبوون	پراکندگی .
تیچنە : بلاوەیێ . بەراگەندەیێ	پراکندن . افشاندن .
تیغ : تیع	تیغ صورت تراشی .
تیخە . [illegible] ی دیوار	دیوار نازك میان دو اطاق . حصار باروئی که برای حفاظت بدور زمین یا خانه‌ای میکشند .
تیر : گلوله . کلافه . گولله	گلوله .
تیرئەنداز : تیرەنداز	تیرانداز .
تیرئەندازی : تیرەندازێ	تیراندازی .

تیرەبەن : [illegible]	ذرات باروت که وقت شلیك تفنگ باطراف میبرد .
تیرلزەنگ : پەلەپتکە	تلنگر . سنگ ریزه‌ای که با سر انگشت وسطی و ابهام پرتاب شود .
تیروانە : تیرەوانی	تیرانداختن .
تیرە : تیرك . رایەڵ	تیر اعم از چوبی و آهنی برای ساختمان .
تیرە : [illegible]	قسمتی از یك طایفه‌را گویند .
تیری : [illegible]	نوعی نان لواش‌است .
تیز : [illegible]	مسخرگی . مسخره‌گرفتن کسی .
تیزبال : [illegible]	شاه‌پر پرندگان .
تیزەڕۆکە : [illegible]	حقه و نیرنگ .
تیرە : [illegible] . بلاوەلێبو .	صافی برنج . این نوع صافی‌را از شاخه‌های جوان درخت بیدیا بادام کوهی درست میکنند .
[illegible] : [illegible]	هر تار پشم یا پنبه‌را گویند .
[illegible] : [illegible]	اشخاصی که موی بدن آنها زیاد بلنداست .
[illegible] : [illegible] . دز	سد . محافظ .
[illegible] : [illegible]	قطرات آب یا باران .
تاك : تك	تك . فرد برابر زوج .
تیل : [illegible]	قلمه‌ای که تازه در زمین کاشته شده‌است .
تیلا : داری تێلا	چوبی‌است بطول ه‌ذرا سر مانند دسته‌بیل. یکسر آنرا در زمین‌فرو میکنند و برده‌ها (چچترا) بآن می‌بندند .
تولە : [illegible]	توله .
تولەسەگ : [illegible]	توله‌سگ .
تولەمار : [illegible]	بچه مار .
تون : [illegible]	گلخن . تون حمام .
تون سوز : [illegible]	تون‌تاب .
[illegible] : دیدە . چاو	چشم .

« ج »

جا : جێ ، پێخەف ، بوێن	[illegible]رختخواب .
جانە : تەونی جالجالۆکە	[illegible] عنکبوت . کارتونك
جاجــاکردە : جێ‌جــێ‌کردن جێ‌گۆڕکێ	[illegible] جائی بجائی رفتن .
جاجك : جاجك . بنێشت ـ	نوعی سقز است که شیرهٔ درختی جنگلی است .
جادار : پایەدار . دەوڵەمەند	صاحب مقام . ثروتمند . مسئول .
جادو : جادوو	جادو . طلسم .
جادوکردە : جادووکردن	جادوکردن برای جلب محبت یا [illegible]
جادوگر : جادووگر ، جادووگەر	[illegible]
جادوگری : جادووگری	[illegible]
جارر : جاڕدان	[illegible]
جارچی : جاڕچی	منادی . فریادزنی که برای آگاهی مردم با صدای بلند موضوعی‌را میگوید .
جاکەش : گەوادی ژنان	[illegible] زنان بدکاره و مردان بدکار .
جاگرتە : جێگرتە .	[illegible]
جاێ : لە جیاتی . لەباتی	[illegible]
جاماڵ : تایەفە . تیرە	[illegible]
جامالکە : شوێنی لێلانێ	[illegible] وحشی از [illegible] [illegible]
جامەنە : بەجێ‌مان	[illegible]
جانشی : جێ‌نشین	[illegible]
جــانمــاز : بەرمــاڵی نوێــژ .	سجاده

ەردەو تێژ
جاوجبوه : جێی نشتومەنێ
جاوورجا : جێ‌بەجێ . دەســـەجێ

جاوەنە : جێ‌راخســتن
جاهال : جاحێل . حەوان . لاو
جاهەردە : واق‌وزمان
جەخت : نوێ . جەخنی‌بزمین
جەرر : جەزاندن . رابازنین

جەررزە : نەو کەســەی شت تەلبەند
دەکا
جوورسە : ئیلحاح‌کردن . توانەوە.
رژانی ئەستێرە

جەرگە : دەستە . کۆمەلە پیاو
جەررە : دەستە . کۆمەلە
جوورە : بەهێز . نوشنك . تولاز
جەرم : چلك
جوسنە : ئارد ـ
جەشت : جەژن
جەشتوەنە : گەشتو سەیران

جەوت : حەفت . حەوت

جعب : جووته . جمکانه .

جمتوجور : جموجول
جفتکردە : هەلـەسته

جاو مکان و وسائل .
مثالی کسی‌را کتک میزنند و میگویند
در اثر کتك جابجا مرد .
رختخواب پهن کردن . جا انداختن.
جوان. صفت برای زن یا مرد جوان.
جاخواردن .
تازه مثال . تازه آمده .
نشاربکه هنگام شستن بپارچه
میدهند تا آبش گرفته شود. بس.
شدرن . کسیکه ظرف چینی
شکسته‌را بهم بندمیزند .
اصرار زیاد کردن به کسی تا کاری‌را
انجام دهد یا دعوتی‌را قبول‌کند .
آب شدن . ذوب‌شدن . شهاب
سماوی وقتی بسوی زمین آید
گویند .
دسته‌ای از مردم .
دسته .
صفت برای افراد جوان . نیرومند.
کثافت هر چیزرا گویند .
جشن .
جشن .
بصحرا رفتن برای غذا خوردن و
تفریح‌کردن .
پوست بلوطاست که پس از
جوشاندن پوست بزرا در آن
انداخته و از آن مشک جای
آب یا دوغ درست میکنند .
روح . همراه بچه از رحم خارج
میشود . چوبی که بگردن گاوان
شخم زن میاندازند . یوغ .
جستجو .
ساختنی از زبان کسی حرفی و
کلامی .

جمالووەنە : جەنە	جفتك انداختن .
جەو : [illegible]یرانە	مسابقه بین دو یا چند نفر .
جەمی : جەفنی	آلوده بجفت که آب نوشته بشود جوشانده باشد .
جەڤەنت : [illegible]ەی ئالنە. هەرزەگوی	سخن یاوه .
جفنه : [illegible]ی دار بۆ هەویرشێلان	ظرفی‌است چوبی که آردرا در آن خمیر میکنند .
جقە : تاج . تەوسەر	تاج . افسر .
جکلە : جوزی . جوژە	پرنده‌ایست باندازه گنجشك .
جکەبورە : جوژە	پرنده‌ایست که قدری از گنجشك بزرگتراست .
جگە : جودا . جیاوار	جدا .
جگبیە : جودابو	جداشدن .
جگاجگا : جوداجودا	جداجدا .
جگکردە : جوداکردن	جداکردن .
جەر : جەەر	جگر . کبد .
جوال : جل . جلی جەرەی	جل . پوششی برای چهارپایان اهلی و کاری .
[illegible] : جوانەگای بەرجوت . بەنەبد	گاونر دو ساله‌ای که تازه کاری شده .
جەلەب : دەغەل . بەدبەراد	بدجنس . دغل .
[illegible] : رستەماسی . داری بلند و باریك	چند ماهی صید شده که به ترکه‌ای آویزان شده است . چوب بلند و نازك .
جەلداکی : [illegible] . دەستوبرد	بچابکی . فورا .
جلف : [illegible] و [illegible]وی حەرات . [illegible] جوانوی سەرکەش	صفت برای مردان یا زنان هرزه و سبك سر . مهره یا پیچی که هرزه شده و لق است .
جلفەبونە : [illegible] جوانوی سەرکێش	هرزه‌شدن انسان . هرزشدن پیچ یا مهره .
جلنگە : جرینگە . جەنگەی دوەزو	صدای شکستن بلور یا جسمی سمروز مطلق .
جەلزو : رادەمێز . جەلەب	به گوسفند .
[illegible]	[illegible] .
جوللە : [illegible]ور	خرد . [illegible] .

جلبق : حنق . لیق	لزج .
جلبسه : حلیسه	حلیقه .
جلمق‌بیه : بیوتون	لزج‌شدن .
جوم : [illegible]ی‌مس	تاسه یا جام مسی .
جم : [illegible] . [illegible] . جوله	حرکت . جنبش .
جام : [illegible] . حەم	جمع .
جەنجاغ : [illegible]ردەلیم	جمعیت انبوهی که همهمه و سر و صدا هم دارند .
جەمسە : [illegible]	جنبش و حرکت .
جومدار : ئەوکرێکارەی لە حەمام ئاگاداری جل و بەرگی خەلك‌دەبێ	[illegible]رگری که در گرما به لباسهای مشتریان‌را نگهداری مینماید.
جومیله : جامۆلکه . جامیله	مصغر جام‌است . جام کوچك .
جناغ : ئەفارەی‌سینگ	استخوان دو شاخه سینه .
جونالك : ئازاری دەرون	نوعی آزار روحی است .
جنك : جلك . کەل‌وپەل	لباس . جمع این کلمه‌با اضافه‌کردن حرف «ل» صورت میگیرد .
جەندری : [illegible]	سردی . [illegible] .
جنده : قەحبە	[illegible] روسپی‌را گویند .
جنده‌بازی‌کردە : گاندانی ژنان . دلداری‌کردن	با زنان روسپی هم بستر شدن یا معاشقه‌کردن .
جۆ : جۆ	جو .
جوو : جۆگە	جوی آب .
جو : [illegible] . [illegible]	جان . روان .
جوال : جەوال	نوعی کیسه بزرگ بافته‌است که برای حمل گندم یا بنشن بکار میرود .
جوال‌دوز : جوالدز	نوعی سوزن بزرگ برای دوختن در جوال .
جووبوردله . [illegible] . [illegible]	آبدزدك . حشره‌ایست .
جوجانی : [illegible]	[illegible] گویند که بر اثر ضربه شدید مرگ حتمی در بردارد .
دوجوس : [illegible] . [illegible]	غذائی که هنگام وضع حمل زنان از آرد گندم روغن و شکر و زیره و زردچوبه درست میکنند از آن هم

	به زائو میدهند و هم بافرادیکه برای عیادت و گفتن تبریك بخانه زائو میآیند .
جودار : جیدار . شانعدا	جیدار .
جور : رەنگ . بویه . نموونه	جنس . مانند . مثل .
جوربیه : [illegible]	برانگیختن
جەورکەس : جەورکێشان . رەنج	زحمت‌کش
جوراوجۆر : جۆراوجۆر .	رنگارنگ .
جۆز : [illegible]	[illegible] .
جوس‌زەیه : جۆش سەندن گەرم داهێنان . هەڵدان .	جوش‌زدن .
جوسسه : جۆسان	جوشیدن .
جوسسنه : جۆشاندی گیا بۆ داوودەرمان	جوشانده‌ای از گیاهان دارونی نظیر گل بنفشه . گل گاو زبان . پر سیاوش . عناب . سپستان است که هنگام سرما خوردگی بمریض میدهند .
جوکەنه : گیان‌کێشان . ئازار	جان‌کندن . زحمت زیاد . سختی و مشقت زیاد کشیدن .
جوگەنمی : گەنم‌رەنگ	جو گندمی موی سیاه و سفید سر و صورت‌را گویند .
جول : رەوان	روان . جاری
جومه : کراس	پیراهن .
جونمەرگ : جوانەمەرگ	جوانمرگ . کسی که در جوانی می‌میرد .
جونه : کۆتره باریکه	جوجه‌سیره . یا قناری یا کبوتررا گویند .
جوانی : جوانی . لاوی	جوانی .
جۆو : جوان	جوان .
جوواز : جێ‌گۆرکە . جێ گۆڕین . گوازتن	نقل مکان . تغییر جا .
جوهەر : مەرەکەب	جوهر برای نوشتن مشابه آن .
جباز : کەس	کفن .
جیازی : جهاز	جهیزی که عروس بخانهٔ شوهر میبرد .

جیجە : جوجەلەی مریشك	جوجه مرغ .
جیجەکەلەشیر :جوجەلەی کەلەشیر	جوجهء خروس .
جیجەکەموتەر : جوجەلەی کۆتر	جوجه کوتر .
جیرجیرك : جیرجیرە . سیرسیرە	زنجره . میوه پران .
جیرەهەر : جیرەخۆر . دەستنددخور	جیره‌خور .
جیستە : غەردان	دویدن .
جیقەلدو : حیکلدانە . . جی قلدانه	چینـــه‌دان پرندگان . اصطلاحـــا ظرفیت و تحمل حرفی‌را داشتن .
جیك‌جیك : جیکەجیك . جوکەجوك	صدای گنجشك .
جیلا : جولا	بافنده .
جیلابات : جالجالوکه	عنکبوت .
جیلایی : جولایی . شوینی جولا	جائیکه جولا در آن کار میکند .
جینات : جەنتامات . سپێ	انبوه جمعیت . شپش .
جینوك : قونیر . دومەڵدەردان	کورك .
جیو : گیرفان	جیب کت یا شلوار و مانند آن .
جیوبر : گیرفانبر	جیب‌بر .

★ ★ ★

«چ»

چا : بیر	چاه .
چارتاکرده : چوارتوێ کردنەوە	چهارتاکردن .
چاچول‌باز : فێلباز . چاتول‌باز	نیرنگ‌باز . متملق .
چار : چوار . چار	چهار .
چارجوەنو : بژدەرمانە	ترکیبی از چهار داروا‌ست برای تسکین درد .
چارچار : چوارچواری هەردو چلە	چهار روز از آخر چله بزرگ و چهار روز از ابتدای چله کوچك .
چارچەش : چوارچاو . وردبینی	چهارچشم . دقت کامل .
چارچەڵی : چوارپەل	چهار دست‌وپا .
چارچمك : چوارچمك	چهارگوش .
چارخونه : چارخانه . شەترەنجچی	چهارخانه . سرنجی
چارشەمە : چوارشەممە	چهارشنبه .
چارشەممەسوری : چوارسەمەسووری	چهارشنبه سوری .
چارشۆو : چارشەو . چارشێو	چادر شب .
چارشونه : چوارشانه	کسیکه شانه‌های پهن دارد .
چارتاتی : چارداخ . چارتاق	طاق مخصوصی که روی قبر می‌سازند. اصطلاحا وقتی درهای اطاق‌را باهم باز میکنند .
چارفەدی : کولوانە	نوعی دستار ابریشمی که زنان روستا بدوش گره میزنند .
چارەك : چارەگ	وزنه‌ایست که ۱۰ سیر یا ۷۵۰گرم وزن دارد و یك چهارم «من» است .
چارگوش‌بییە : چوارگوێ . گوێ‌هەڵخستن	چهارگوش‌شدن . اصطلاحا بمعنی دقت کامل‌است برای شنیدن صحبتی و مطلبی .
چارمیخ‌کرده : قایم‌کردن . لە	محکم‌کردن چیزی یا از روی تمسخر

یکسی گفته میشود که وقتی روی زمین نشست دیر بلند میشود .

چاره‌وا : چاره‌وێ . ره‌شه‌ولاغ — مرکب‌سواری . مادیان یا قاطر .

چاره : چره‌نوس — کنایه از بخت و اقبال‌است .

چاره‌نویس : چاره‌نوس — کنایه از کسی که روز اول سرنوشت‌را تعیین میکند .

چاربار : حه‌زنێکی عه‌لی ئیلاهیه‌کانه — یکی از جشنهای فرقه‌علی‌الهی یا اهل حق‌است که در زمستان برپا میشود و چهار شب متوالی‌است و هر شب بنامی مشهوراست اول کامریجان دوم شیرقتی سوم شاه علی و چهارم پیر موسی .

چاربارو : ناوی کێوێکه له خواری خوڕه‌م‌ئاباد — نام کوهی‌است در جنوب شهرخرم آباد .

چاربه‌ندار : جواربه‌کی داهاتی کشتوکاڵ — کارگر زراعی که تمام زحمت زراعت بعهده‌اوست و در مقابل یک چهارم از تمام محصول‌را میبرد.

چاشنی : شیرینی و ترشیه‌ك که له چێشت‌ده‌کرێ — مقدار شیرینی یا ترشی که بغذا داده میشود .

چاغ : قه‌له‌و — فربه . چاق .

چاك : درز . پارچه‌ی سێ گۆشه‌یێ — شکاف . تیکه پارچه‌ای که بصورت سه‌گوش بریده شده .

چاکاچاك : ده‌رگای واز — در اطاقی که دو لنگهء دربیا همه درهای آن باز باشد میگویند .

چاکدار : درزدار — شکاف‌دار .

چاڵ : چاڵ — گود . فرورفته .

چاڵاو : چالاو — سنگاب گودالی که آب در ان جمع شده .

چاڵ‌نه‌شتی : قۆلکه‌ی‌به‌رگه‌ردن — گودی زیر حلق .

چالکه : چالکه‌ی گه‌نم . چاڵ — چاله‌ای که در زمین حفر نموده و گندم در آن میریزند و انبار میکنند .

چاله :ناورگ.چالێکه له چوارخشت دوروست ده‌کرێ ، دۆله‌ملا و دۆ — چاله ایکه دو طرف آن چهار خشت، هر طرف دو خشت میگذارند و

لەولا ژنی زەیستانی لەسەر دانەنشن بۆ منداڵبون	زنی‌را که میخواهد وضع حمل نماید روی آن مینشانند تا بچه‌را برآید. گودی که در زمین میکنند و در آن آتش میریزند .
چالی : چاڵی	فرورفتگی .
چاپر : چادر . کۆلارەی منداڵان	چادر . کاغذ دنباله‌داری که کودکان برای بازی بهوا میکنند .
چەپ : چەپك . دەسك . ئەو پارەی شیر و خەتی پێ دەکرێ	مقدار گیاه یا موئی که در یك دست جای‌گیرد . پولی که با آن قمار بازی میکنند .
چەپاڵ : قسۆڵ . بەئەندازەی لەبەدەستێك	از مچ تا سر انگشتان . واحدی برای اندازه‌است در جمله « چپالی رمی» بمعنی باندازه یك کف دست‌است .
چەپالە : چەپۆلە . زللە	[illegible] . [illegible] .
چەپچەپسیل‌کردە : بەخێـەوە تەماشاکردن	[illegible] روی [illegible] و [illegible] بکسی [illegible] کردن .
چەپچرا : دەستەچیلە	[illegible] چوب خشك و نازکی که سر آتش مشتعل میکنند تا شعله‌را بجای دیگری برده و آتش بفروزند .
چەپزەیەوخوش : بەرەڵلا . بێباك	اصطلاحا بکسی گفته میشود که لاابالیگری و بی قیدی‌را پیشه کرده‌است .
چەپلك : چەپکەرێش	ریشی که یك قبضه باشد .
چەپکور: کەسێکە چاوی چەپی کوێر بێت	کسیکه چشم چپش کوراست .
چەپلەریزو : چەپلەرێزان	کف‌زدن و شادی‌کردن .
چەپۆو : تاڵان و بڕۆ	غارت . چپاول .
چەپی‌چوارشەکردە : بەراوژۆکردن	پشت روکردن لباس و مانند آن .
چەپیش : کارژۆلە	بزغاله پنج ماهه تا یکسال و نیم .
چەپیش‌مێ : مۆی بزن و کارێلە	موی بز و بزغاله .
چەپیل : چەپە . چەپی	کسیکه با دست چپ کار میکند .
چەتر : چەتر	موهای جلو سر .
چغ : چغ (بۆ سەگ)	کلمه‌ایست که هنگام راندن سگ گفته

مـسـود .

چەغچیلە : چیلکە — چوب ریزه‌های خشک شده .

چوحت : مۆی‌بەر — موی زهار .

چەختو : کەسێکە مۆی بەری زۆر بێ — کسیکه موی زهار او زیاد بلنداست.

چەخماخ : چەخماخە . پۆینە — آلتی زنه فلزی که بر سنگ آتش زنه میزنند و جرقه ایجاد میکند. خروسك تفنگ سر پررا گویند .

چـرر : چڕ . جـۆرە گۆرانـیـەکی خەمگینە — نغمه‌ایست محلی و غم آور .

چوڕد : چوڕکە میز — ادرارا گویند .

چەر : چڕانـدن . گۆرانی‌گوتـن . لەوەڕان — چریدن .

چراغ‌دەسی : چرای دەست — چراغ دستی یا بادی‌را گویند .

چراغ‌روشە : ئـاگری وەجـاخـت ڕۆشن بێ . چرات ڕۆشن بێ — سلام و تعارف شبانست که وقتی کسی از جلو مغازه عبور میکند میگوید (چراغ روشه) و مغازه‌دار در جواب میگوید (چراغ عمرت روشه) یعنی چراغ عمرت روشن باد .

چراغ‌کەش : چراکێش — کسیکه شبها جلو کسی چراغ میبرد .

چراغونی : چراخانی — چراغانی .

چورت : پینەدۆز — پینکی . چرت = چرچ .

چورت : چڕت . چڕت‌کێشان — چرتکه .

چورچ : پینەدۆز . چڕت — پینکی = چرت .

چرچ : مچوڕك . موڕە — لرزشی که بر اثر ترس از چیزی یا خبری ناگهانی حاصل میشود .

چەرچی : چەرچی — دوره‌گردی که کالای خودرا بده میبرد و با گندم و جو و مانند آن عوض مینماید

چەرخ : باشۆ — پرنده‌ایست باندازه قمری و دارای منقار و چنگال است و گاهی گنجشك هم شکار میکند و دور پروازاست .

چەرخسە : هەڵسووڕاندنی کار — اداره شدن .

چەرخەلە : بەکرەی‌دەزو
چەرخەلەبازی : یاریەکی منالانەیە .
مزراح
چەرخەنـە : هەلسوڕانـدنی‌کار .
خولدانەوە
چەرخ‌هەردە : پێچ‌خواردن .
چەرخاو : ئەندازەی ئاوی کشتوکال

چەرخی : چەرخی
چەردە : پارچە زەوی بۆ کشتوکال

چەرد : گوتن
چرك : چڕك . چلك

چرکنوو : ئەو تۆماشەی چلکی لێ
دیارە
چورکدو : میزلدان
چرکن : چلکن . چڕك و تێکەلاو
چرکە : تێکەلاو . ئاوێتە
چورکە : چورکەمیز
چورکەپیح : میزگیران
چەرم : چەور . رۆناوی
چەرم : چەرم
چەرم‌ونەرم : چەرم‌ونەرم . کاری
بەکەلك
چەرمە : سپی‌رەنگ . چەرمی
چەرمی : چەوری . رۆن .

چڕەنە : گۆرانی‌گوتن
چوردنە : میزکردن
چرو : دەوەن
چروکو : چڕەدار . دارستان
چەروا : چارەوێ
چریك‌چریك : جریکاندن . هاوار .

[illegible]
ـك بازی کودکانەاست که با قرقرە
انجام میشود .
چرخاں بدور خود یا چیزی .
ادارەکردن کاری .
چرخ خوردن .
سیاو کرت مررعه که اب در ان
میچرخد و نوعی اندازه آب .
مدور .
معدار زمین زراعتی و تخم‌کاری که
سه یا جهار هکتار باشد .
چریدن .
جرت و جراحاب دمل . جرك تن و
لباس .
بارجه‌ایکه رنگ تیره دارد و جرك
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
جرب . الوده بروغن .
پوست دباغی شده .
جرب و نرم‌کاری که سودی نسك
دارد .
سفیدرنگ .
کنایه از روغن حوارائی‌است . هر
جیزی که آلوده بجرب بی‌شده
باشد .
نغمه‌سردادن .
شاشیدن .
درختهای کوجك جنگلی .
جائیکه درختان انبوه دارد .
اسب یا مادیان گویند .
فریاد و ضجه‌ایکه در اثر

دیاجرحی باشد .

چریکەنە : هات‌وهاوار . دادەداد — فریاد زدن و صیحه‌کشیدن .

چریکە : هەراوهوریا — فریاد و ضجه .

چز : چزە — صدائیکه در دوك نخ تابی نخ بآن میپیچد . نیش زنبور و زهر آن‌را گویند .

چزچز : چزەچزی رۆن — صدائی که هنگام سرخ‌کردن چیزی در روغن بلند میشود .

چزنەك : چزبلك . نانی بە رۆن — نوعی نان محصوص‌است و آنرا در روغن تریدکرده با شکر یا عسل میخورند .

چزمە : چزتوودان . رانکردن — نیش زدن و آزارکردن .

چزلە : چزبلك — آنچه از دمه پس از آب کردن باقی میماند .

چەسپسە : چەسپان — چسبیدن .

چەسبو : چوست . یەکسەر — در مقام امراست و بمعنی زودا . سریع .

چوسلە : تەرس — بشکل و مدفوع الاغ قاطر و اسب و مادیان .

چوسلەکیو : چلەی زستان — مدتی از زمستان‌را گویند که هوا بشدت سرد مشود .

چەش : چاو — چشم .

چەش‌بەسبی . چاوسپی . بێ‌شەرم — چشم سفید . کنایه از بی حیا و بی آزرم‌است .

چەش‌بەنی : چاوبەست — چشم بندی .

چەش‌تەرسەنە : چاوترساندن — ترساندن کسی بطوریکه دیگر در مقابل آنکس و در آن مورد کاری انجام ندهد .

چەش‌بەرسە : چاوموڕکردن — با نگاه و زبر چشم کسی‌را نگریستن و اورا در انجام آن منع کردن .

چەش‌تەنگ : بەرچاوتەنگ — خسیس . پست .

چەشتە : چەشتە . چێژتن — چشیدن .

چەش‌جارره : تتەی چاو — زهر چشم .

چەش‌خز : چاوحز — بدچشم . کسیکه نگاهش توام با

	شراره شهوت و هوس‌است .
چەشدار : چاودار	چشم‌دار در برابر کور .
چەش‌داشتە : چاوەچار	انتظار داشتن . چشم داشتن .
چەش‌دەرد : چاوێشە	درد چشم .
چەش‌دلت‌روشە : چاو و دلت‌رۆن بێ	چشم دلت روشن . بخویشان مسافری از سفر برگشته میگویند
چەش‌رە : چاوەڕێ‌بوون	منتظر و چشم براه بودن .
چەش‌زاق : چاوزەق	زاغ . چشم دریده .
چەش‌زەخم : چاو و زار	چشم زخم دعائی که برای مصون بودن از چشم زخم بابا بکودکان داشته و دارند .
چەش‌سیر : چاوتێر	اصطلاحا بافرادی گفته میشود که در میان نعمت فراوان بزرگ شده‌اند و جوانمرداند .
چەش‌شەنە : چاولێ‌داگرتن	ایما . اشاره با چشم .
چەش‌کنکی : سەرزەنشت . گلەیی	سرزنش .
چەش‌گوستە : چاوبرسی	در مقابل چشم سیر . کسیکه در برابر همه چیز حریص‌است .
چەش‌گوشەنە : چاوکردنەوە	چشم بازکردن .
چەشمەک‌زەیە : چاولێدان	چشمك زدن .
چەشمە : کانیاو . چەشمە	چشمه .
چەش‌وەرە : چاوەڕێ	چشم براه .
چەش‌وری : چاو و ڕوو	چشم و رو .
چەش‌وەنە : چاولێ‌قرپاندن	با چشم اشاره کردن . چشم زدن .
چفا : تەپۆلکە	تپه‌های کوچك‌را گویند .
چفر : چڕ . جەنگەلی‌چڕوسامناك	جنگل انبوه و ترسناك .
چنرکو : چڕەدارستانی کێو	جائیکه درختان انبوه و جنگل باشد .
چوغلی : ریقنە	فضلهء پرندگان .
چەفت : چەوت . چەماوە . چەپ	خمیده .
چفت : چەفتی دەرگا	چفت در .
چەفت‌چیل : چەفت و چەوێل . کەچ و خوار	خمیده و کج .
چەفت‌لیس : کاسەلێس	کاسه‌لیسی و اصطلاحا بمعنی دنبال این و آن بودن بخاطر شکم و

سود اندك بردن .

چەقچەقە : چەقچەقەی ئاش — جوبی‌است که در آسیابهای آبی روی سنگ زیر بن میخورد تا ناودان گندم‌را تکان دهد و از آن گندم بدهانه اسیاب بریزد .

چەقەل : چەقەل — شغال .

چەقلە : چلکی جل و لەش — چرك .

چەقەنە : کۆمەلە داوێکی بە یەکا چۆ — اصطلاحا بمعنی بهم افتادن دام و گرفتار نمودن صیداست .

چەقۆنە : چەقەنە — شکن صدائی که از دو انگشت گاه رقص و شادی بیرون می‌آورند .

چەقوەباز : بزێو . شادمان — آدمهای شاد و سرمست و لاابالی‌را گویند .

چەك : چەك . پارەی کاش — پول نقد .

چوك : سەقز . نیشانە . لوتکەی شاخ — علامت و نشانه‌ای که در زمین برای جداکردن دو قطعه میگذارند . تیزی کوه .

چەك : کوتکی هەللاج — مشته کمان پنبه یا کمان پشم زنی .

چەك : چەکە — واحدی‌است برای اندازه و مقدار پشم در حلاجی .

چكچك : چکەچکی ئاو — صدای چکیدن آب .

چەكچەك : چەقەچەق . نرخاندن . سات و سەوا — کم و زیادکردن در نرخ اجناس .

چكر : چەکەرە — جوانه گیاه .

چەكسە : ترەکێنی سەگ — راندن سگ‌را گویند .

چوكل : چوکلە . چوکل — تکه چوب باریکی که گاهی ناگهان مانند میخ بدست و یا پا و لباس فرو میرود .

چوكەنە : رواندن — نشاندن .

چەكە : دەمخۆش — شوخ و بذله‌گو .

چەل : چەلومل — سربار و مزاحم .

چولل : تەپۆلکەیەکی بەردەرێژکراو — تپه کوچکی از خاك و سنگ ریزه .

چلل : چل . سێ — چهل .

چلپ : شلبەی‌ئاو . چەپلە — صدائی که از برخورد دست پوست شدن و همچنین از فرو افتادن

چیزی در اب برمی‌جبزد .

چەلتوك : چەلتوك — شلتوك .

چەلتوكزار : برنجەزار . شوێنی چەلتوك — برنج زار . مزرعهٔ برنج

چلچراغ : چلچرا — جار و چراغبانی که از سقف می‌آویزند .

چەلچەل : زۆر . کوتالی زۆر — فراوان . متاعی که در بازار فراوان باشد .

چلیس‌خونە : شێتخانە — تیمارستان . جائیکه از دیوانگان پرستاری میشود .

چەلق : گۆشتی حلق و لیق — گوشتی که پروار نیست .

چەلفو : لاواز — لاغر و نحیف .

چلك : ئاسن . پۆلا — آهن . فولاد .

چەل‌کاشە : پەردوشتی و ئیلحاح‌کردن — سماجت کردن و اصرار ورزیدن .

چلم : چلە — شغمی که‌هنگام اسهال از انسان دیع مشود .

چلماسی : ریاکاری . کلکەلەقەبێ — چاپلوسی .

چلنگر : ئاسنگەری کلیل و زنجیر و شتی وا . — آهنگری که کارهای سنگین آهنگری ندارد و قفل و کلید و زنجیر و مانند آن میسازد .

چلکنە : نوزە و هاواری سەگ — صدای فریاد توله‌سگ و سگ وقتی که آنهارا اذیت مکنند و میرنند .

چەلاو : پونگاو — تالاف .

چلواری : سبێ . شتی‌سبێ — پارچه سفید و صفی برای هر سفیدی .

چلە : چلەی مردن و زایین — چهلم مرگ یا تولد هرکس .

چلا : گوریس — ریسمان مخصوصی‌است که از موی بز بافته مشود .

چلە : ژێ — زه مانند زه کمان .

چلەیی : چلەبێ . منالی چلەدار — نوزادی که هنوز چهل روز از عمر او نگذشته‌است .

چلەگوشکە : چلەی بچوك — چله کوچك .

چلەکەمو : ژێی‌کەوان — زه کمان حلاجی و کمان تیراندازی .

چلەگەپە : چلەی گەورە — چله بزرگ .

چلیس : چیس ، نەوسن	شکمو .
چلیس‌کسە : میوەی رزیو ، چلکی [illegible]	چلوسیده میوه و مانند آن و همچنین تاول سوختگی پوست بدن که بجای خود خشک شده‌وفرورفتگی یافته .
چەم : جەم	زمینی که در کنار بستر رودخانه باشد و سبز گردد ، پیچ راه .
چەم : پیچ	خم و چم .
چیم : نەفرەت ، نەخۆش	اصطلاحا بمعنی درد و مرض است و گاه نفرین گفته میشود .
چومەب : بزۆت	هیزم نیم سوخته .
چەچارە : دەردی بێ دەرمان	درد بی درمان و لاعلاج . اینجمله گاه‌نفرین‌بکسی گفته میشود .
چەمەر : چەمەردی مەرگ	سوك و ماتم مرگ کسی .
چەنك : چەنك	[illegible] چیز .
چەمس : چەموش . لاسار	چموش ، سرکش .
چنار : چنار	درختی است .
چەنما : چەندجار . چەندین . [illegible] ژمارەیەك	چند عدد .
[illegible] : تۆ .	تخمه .
چوتچە : چۆمچە . جەمچە	دیگ مسی کوچک‌را گویند .
چونەر : چەوەندەر	چغندر .
چونەری : چەوەندەر فرۆش	کسیکه چغندر میفروشد .
چەن‌قات : چەندلا	چند برابر .
چەنگ : چەنگ . مست . چنگ	چنگ .
چنگال : [illegible] سە رۆن و [illegible] شەکر	نان [illegible]را در روغن و عسل یا شکر مالیده و ترید نموده میخورند و باین نام مینامند .
چەنگال : [illegible] . جەنگ	پنجه و ناخن مردم و جانوران .
چەنگلك : قولاپە	وسیله برای آویزان کردن .
چەنگ رنۆ : [illegible] که لە [illegible] سەر دیواردا دەبیسرێ	صدائی که از کشیدن ناخن روی دیوار شنیده میشود یاخود ناخن کشیدن .
چەنلو : چەن‌لا .	چند برابر .
چنو : وەکو ئەو	چنان .

چنه : چه‌نه	چانه .
چنه‌پنوم : چه‌نه‌به‌تماو	زره کردن چانه‌را گویند
چنه‌دراز : چه‌نه‌باز	پرحرف .
چنه‌موفت : قسه‌ی قۆڕ	سخن یاوه .
چه‌نی : به‌چه‌ند ! به‌چه‌ندی !	چقدر ! چه‌مبلغ ! .
چنی : چه‌شنی ئه‌مه . وه‌کو ئه‌مه	چنین .
چۆو : خه‌به‌ری ناخۆش	خبر ناگوار .
چو : جه‌نجه‌ڕ	خرج خرمن کوب .
چوارشه : ناواخن	... گردان . ... به ...
چویه‌س : که‌پرێکه . یا دارێکه مێوی ده‌خرێته سه‌ر .	داربه‌ست .
چوپی : هه‌لپه‌ڕکێی چه‌پێ	رقص محلی ... ی .
چن‌جاله : لاواز . له‌ڕ	ضعیف و لاغر .
چودار : جێودار	تسبکه گوسفند برای تنفس ... میکنند . کسیکه سمن از خرید و فروش گوسفنداست .
چوغا : چۆغه	عباء رودوشی پشمی که روی ... و اغلب مردان از آن ... میکنند .
چول : چۆل . بیابان	بیابان‌خالی از سکنه .
چۆول : چوێر . جه‌وت و جه‌وێل	کج و خمیده .
چۆل : دۆزمانێ . به دزمانێ	بدگوئی جغلی . نمامی . وسایت .
چولۆو : قسه‌چن . دۆزمان	نمام . سخن چین .
چوله : سیخوڕ	جوجه تیغی .
چونا : گونکه هه‌ویر	گلوله خمیر .
چۆورو : چاو و ڕاو	شاتمات .
چۆوش : چاوش	نقیب قافله .
چۆوی : چای	چای .
چی : شت	چیز .
چی : وه‌کو . چون	مانند . مثل .
چی‌نیسو : پشو . حه‌سانه‌وه	ساعت تفریح و تنفس در مکتب .
چیت‌جا : خڕخاڵ	حجلهء عروس در روستاها .
چیدار : ده‌وله‌مه‌ند . ره‌نگین	ثروتمند .
چیم : وه‌کو من . چون من	جون من . مانند من .

چینه : د . . چینه دوار — دانه مرغ . هر تبقهء از گل که بر دوراهای گلی دیده مشود .

چینەچینە : مەبەل — عره .

چینەدو : حمەبە جنەکردن — چینەدان پرندگان .

چوو : جوب . جوك — چوب[1]

★ ★ ★

---

[1] هەروا سە وزىە

سۆ ب = فنگ . قوّن

جـۆ = کیر

گور = قوز . کوز . رێ

- ح -

حاجەت : باسنجاو . کەلوپەل	ظروف و اثاثیه ایکه در منزل برای غذا خوردن مورد استفاده قرار میگیرد
حاشا : حاشا	[illegible] .
حاشاکردە : حاشاکردن	انکارکردن .
حاشیەدار : بەبەراوێز ــ	هر چیزی که کناره داشته باشد .
حازرجـــواو : قـــــــەزدوان . حازرجوان	[illegible]
حازریهەر : حازرەخۆر	صفت کسیکه تن بکار نمیدهد حتی زحمتهیه نمودن غذارا تحمل نمیکنند و از حاضر نمودن دیگران استفاده مینماید .
حەوال : عەوال . دۆخ‌وبار	احوال .
حەبس‌کردە : بەندکردن	زندانی کردن .
[illegible] : [illegible] . بەشنەرلیدان	[illegible] .
حەرف‌راس‌زیە : راستگۆ	راستگو .
حەرومزایە : حەرامزادە . [illegible]	فرزند یا طفل نامشروع .
حساو : حساب . حسێب . حسار	حساب .
حەسرەت : داخ . **نائومێدی**	ناکامی . **افسوس** .
حەسرەیی : منالی ناجسن و مێمل	فرزندی که نا اهل و سربار است .
حوقەباز : فێلباز . تەلەکەباز	حیله‌گر .
حلالوزلال : حەلاڵ‌وزەلاڵ	حلال‌مطلق .
حەموم : حەمام . **گەرماو**	**حمام** .

حەبابی : حەبەشی	رنگی که چون صبا باشد .
حەوزەموسا : ئەشکەوتێکی گەورەیە لە ڕۆژەلاتی خورەمئاباد	اشکفتی گود است در دره‌ای در شرق خرم‌آباد .
حەیا : ئابڕوو . کیر	ابرو . آلت تناسلی مرد .
حەیرو : حەیران . سەرسام	حیران .
حیله : فێڵ	نیرنگ .
حیلەبازی : فێلبازی	نیرنگ بازی .

★ ★ ★

- خ -

خا : خا . هێلکە	تخم مرغ
خار : دڕك . خار	خار .
خارخەسەك : جۆرە دڕکێکی سێ سوچەیە بۆ داوودەومان بەکاردێ	نوعی خار سه پهلو یا سه تیغ است در طب عوام برای معالجه بعضی امراض استعمال میشود .
خاردار : دڕکدار . داری دڕکاوی	هر درخت یا گیاه خار دار را گویند .
خارزەردە : دڕکەزەردە	نوعی خار است که رنگ زرد دارد .
خارشت : خورو . خورشت	خارش .
خارەنە : خوراندن	خاراندن .
خاشخاش : خەشخاش	خشخاش .
خاترجەم : دڵئاسودە، خاترجەم، دلنیا	آسوده خاطر .
خاقەن : وردە شەکری قەند	خاکه قند .
خاکسەر : خۆلەمێش	خاکستر .
خاکی : مرۆڤی سادە بێ فیز . خاکی	شخص بی تکبر و افتاده .
خال : خالهەلکەندن	نقش یا نوشته‌ای که روی پوست خالکوبی میکنند
	لک دارد .
خرتەرت : کاری وردەرێژە	اشغال خورده ریزه .
خرتل : خڕکەبەرد .	راغه . سنگی که قابل پرتاب کردن باشد .
خرتی : ملئەستور	صفت برای افراد تنومند و گردن کلفت .
خەرخودا : جالجالۆکە .	عنکبوت .
خەرخورماری : کەری دەجال	مقصود خر دجال است .
خالکو : خالکوتان	خالکوب .
خانەبازی : یاریەکی مناڵانەیە	نوعی بازی کودکانه است .

خاپینه : حیلکه و رۆن	حاگینه .
خپ‌کرده : خۆ له مه‌لاس‌دان	کمین کردن. پنهان شدن در گوشه‌ای باننظار انجام کاری .
خپله : حه‌پلی . حه‌پله . کورته‌بالا	ادم کوتاه قد .
خت : حت اۆتونه‌سه‌گ !!	با تکرار این کلمه توله‌سگ‌را دور میکند .
خه‌نه‌سیرو : خه‌نه‌نه‌سوره	ختنه سوران .
خه‌تنه‌کرده : خه‌نه‌نه‌کردن	ختنه کردن .
خل : مرۆڤی‌کورتیله و ئازا	ادمهای کوتاه قد و چالاك‌را گویند .
ختی‌متی : ختۆکه . حتکه	علملك .
خلنگ : سه‌رراست . راست	راست و مستقیم .
خز : حز . دۆڵ . موربانی .	تدامه زمینی که محصور بین کوه و تپه باشد . قربانی و تصدق .
خزیوف : مرحه‌مرح	حرحر .خرناس .
خه‌رینه : جۆره‌پونگه‌یه‌که	نوعی از پونه‌است که برگهای ان
خرت‌برت : کاری ورده‌ریژه	اشغال خورده ریزه
خرتل : حزکه‌برد	راغه . سنگی که قابل پرتاب کردن باشد .
خرنی : مل‌نه‌ستۆر	صفت برای افراد تومند و گردن کلفت .
خه‌رخودا : جالجالۆکه	تمدوب
خه‌رخورماری : که‌ری ده‌جال	معصود حر دجال‌است
خه‌رج : شیربایی . حه‌رج‌وباج	شیربهای عروس .
خه‌رجی : مۆجه . خه‌رجی	پولی که برای خرج روزانه یا ماهانه مصرف میشود .
حه‌رره‌مه : نیرده‌که‌ر . به‌حل	خری که برای تخم‌کشی تربیت میشود .
خرس : ورج . مرۆڤی بی ئوقره و بی سه‌ره	جانوری وحشی‌است آدمهای چاق و بی ادب‌را نیز مگویند .
خورمایی : حورمایی	رنگی که برنگ خرما باشد .
خه‌رمه : خه‌رمان . حزحیی	خرمن .
خه‌رمه‌جا : خه‌رمانگه . خه‌رمان	جائیکه خوشه‌های گندم و جو و مانند آن خرمن میکنند و میگویند خرمن‌جا یا خرمن‌گاه .
خه‌رره : گل . قوڕ	گل . آب و خاک بهم آمیخته .

خەزگال : حۆزگە . کاشکی	حوشا . ایکاش .
خەسس : خەست	علیظ .
خوسم : پێنجیەکی مـاڵ و پارە کە بە سەید دەدرێ	خمس . یك پنجم از مال که بسادات داده میشود .
خوس : بوژاری . حوس	حودش . خوش .
خوشار : دور . تەنگپێ هەلچنین	فشار .
خوشارەور : گوژدوشار	فشار فنر .
خشخەش : خشەخش	صدائی که از بهم خوردن برگ خشك یا مانند ان بلند میشود .
خوشال : خۆشحال	خوش‌حال .
خوشمامله : خـــۆش‌گوزەران . خۆش‌مامەلە	خوش‌حساب .
خەشەکردە : خۆشەکردن	مالیدن تریاك و شیرین کردن همه زردآلو .
خەلوار : خەروار	خروار که یکصـد مـن یـا ۳۰۰ کیلواست .
خەنجەر : خەنجەر.ناوی پیاوانەیە	خنجر . یکی از نامهای مردان .
خونچە : خەنـــاز . بوخچـەی بۆکێنێ	طبق مخصوصـی کـه دران‌جهـیز عروس‌را میگذارند .
خەنزاری : ریسواکردن	رسوائی .
خەنینـ : پێکەنین	خندیدن .
خەنول : دەم‌بەخەندە	کســکه همیشـه بخنـدان و خندان‌است . (۱)
خەنە : خەندە	خنده .
خونە : پنەی نان	تخته پهن‌است که در روستا روی ان گوشت میکوبند یا خمیر نان‌را پهن میکنند .
خەنەدار : خەندەدار	خنده‌دار . مضحك .
خەنەری : ڕۆبەخەندە . دەم بە پێکەنین	خندەرو
خەو : خەو . خەوبینین	خواب . رؤیا .

(۱) خەنۆك : لە لوڕیدا (خەنول) ە .. ئایا دەتوانین لەسەر کێشی (گرینۆك) ... رزد و نورسین (خەنـۆك) ی سـۆك و ردوان بەرامبەر بە (گرینۆك دورستبکەین !؟

خوت : خۆت	خودت .
خودخوری : خۆخواردنەوە	با رنج و زحمت خود ساختن و یا کسی آنرا در میان نگذاشتن .
خودسەر : خۆخواردنـــەوە . سەربەست	خودداری . کسیکه در هر کاری رای خودرا تنهائی قبول دارد .
خودشناس : هۆشیار . خۆناس	بحودبودن در برابر حالی مانند اغما با بیهوشی که انسان حودشناس بست .
خودکار : کارناس . شارەزا	کسیکه بکار اشناست .
خول : بێ ئەقل	کمعقل .
خوبیار : خەوسوك	[illegible] حوابس سبك است .
خواجە : خەساو	مردی که رغبت شهوی ندارد .
خاوە : حاوە . باجگر	باج ستس .
خودی : ئاشنا . خزم و کەس	اشنا . حورمانی .
خورجی : خورجێ . **خورجێن**	حورجین .
خوارزا : خوارزا	حواهرزاده .
خوارزینە : خوشکەژن	حواهرزن .
خورە : خۆرك . بەڵەکێ	بیماری حذامرا گوسد .
خومونی : خۆمـانە	حودمانی .
خۆوالی : خەوالۆ	حواب لوده .
خۆوانە : خەواندن	حوابانیدن .
خی : خوێن . خوێن‌بەها	[illegible] شده است .
خیارشنگ : خیاریچەمەرە	خیار چنبر .
خیاردك : خیارۆك (دومەڵ)	دملی که در بن ران پیدا میشود .
خیارماس : حاجیك . خیارماست	خیاررا ریزکرده و در ماست میریزند و بعد کشمش و فلفل کوبیده در آن ریخته ومیخورنده.
خبز . حس . ناباك . **نەجبە**	ناجنسه . نادرست . ناپاك .
خنالی : موێناوی	بخون‌آلوده .
حنی : حوێن‌ژێر . حوێناوی	آلوده‌بخون . قاتل .
خنی‌نینی : تنۆی‌حوێن . **چاو** سۆرکردن	تبشنه بحون . دشمنی زیاد تا حدی که کسی بخون کسی تشنه باشد.
دس : شەرمەزاری	شرمندگی .

★ ★ ★

ـ د ـ

دا : دا . دایه . دایك	مادر .
داپیره : داپیره	جده‌ء پدری یا مادری .
داڵا : داپیره . پیرێژن	پیرزن .
دار : دار . سێداره .	درخت . دار برای اعدام تبهکاران . وسیله‌ای است که گاو آهن‌را بآن بسته و بعد آنرا بدو گاو میبندد برای شخم زدن .
دارابی : جـۆره چاروگه‌یـه‌کی ره‌نگاوره‌نگی ژنانی خێڵه‌کییه	نوعی چارقدی ابریشمی رنگارنگ است که زنان عشایر بسر می‌بندند .
دارتورکنه‌ك : دارکونکه‌ره	دارکوب .
دارته‌مبار : دارته‌ون	دارقالی بافی .
دارتومه‌ڵ : دار دومبه‌ڵه‌ك	ساز و ضرب که از کمانچه و تنبك تشکیل شده .
دارغه : داروغه . پیاو و گزیـری ئاغایان	داروغه . نماینده‌ء مالك برای ضبط بهره و عواید ملك .
دارنده : ده‌وڵه‌مه‌ند	ثروتمند . متمول .
داس : داس	داس که بآن گندم درو کنند .
داسه : داسوی گه‌نم	تیغه‌ی زیر سنبله گندم .
داسله : داسولکه	داس کوچك گندم درو کنی . دسفاله . «پله» درگویش لری علامت تصغیر است .
داغ : داغ	نشانه‌ایکه از نهادن فلز داغ بر پوست پدید میاید .
داغدیبه : داغکراو . داغدیته	ـــست دیده .
داغ‌کرده : داغ‌کردن	داغ‌کردن . نشان با آهن داغ بـر چیزی زدن .

داگوکه : داگوکێ	جنجال و انبوه جمعیتی که برای تماشای مشاجره‌ای میایستند .
دال : داڵ .	پرنده‌ایست . لاشخور .
دال : جار . قۆناغ . بەردێکە یاری پێدەکرێ	مرحله . دفعه . سنگی که در بازی (دال‌پهلو) . میگذارند و بسوی آن سنگ میاندازند .
دال‌دال‌کرده : تیکه‌تیکه . پارچه‌پارچه	تیکه‌تیکه کردن . قطعه‌قطعه کردن .
دال‌شونەك : گێرەشێوێن .	بازی بهم زن . کسیکه در بازی ایجاد جنجال و تفرقه میکنند .
دالکه : دالك . دایك	مادر .
دالکه : سەرشاری یاری	جائیکه محور بازی‌است و بازی از آنجا شروع و نیز بآنجا ختم میشود .
دالو : ژنی پیر و بێ قیافەت .	زن پیر و بدقیافه‌را گویند .
دالو : دالان . داله	دالان . راهرو سر پوشیده .
دامرده : دایکمرده . دامرده	مادرمرده . هندوانه‌ایکه بوته آن آفت زده و خشك‌است .
دامو : داوێن	دامان .
دایا : پیرێژن . دایه	پیرزن . —
دایره : دەف . جۆرە ئامرازێکی مۆسیقایه	دف . نوعی آلت موسیقی‌است .
دایردزەنگی : جۆرە دەفێکی بچوکه .	دف کوچکی‌است . که بآن چند تکه فلز آویخته و وقتی بدف مزنند آنها هم صدا مکنند .
دایرەزه : دەفژەن . دەفژەن	دف‌زن .
دایه : دایك	مادر .
دەباخونه : دەباغخانه	دباغ‌خانه .
دبەربیه : لەبەربوون .	از حفظ بودن . مطلبی یا حمله‌ای‌را حفظ بودن .
دبیه : شتێکه وەك نارنج زۆر گەورەیه	نوعی از مرکبات نظیر نارنج خیلی بزرگ‌است .
دت : لەتووه	ازتو .
دتانوفتایه : بەزۆوداشکانەوە . بەخۆداشکانەوە	از جا در رفتن و خجل‌شدن .
دتەرکرده : لاسایی‌کردنەوە	ادا در آوردن . شکلك ساختن .

دجارەته : لەجێ‌چوون — از مفصل در آمدن .

دچ : دانەدانە . دیوارهەلکۆلین — دندانه . [illegible] دیوار .

دوچار : دۆچار — [illegible] وده .

دوچاربسه : دۆچاربوون — [illegible] .

دحال‌رەسه : بێهۆشی . هاتنە سەرحاڵ — بیهوش شدن .

دوخنه : دۆشین — دوشیدن .

دەخلدار : زمترێدر — مسئول صندوق پول فروشگاه .

دەخمه : تونێل — راهروی زیر زمین .

دەخیل : پەنابردن — نوعی التماس‌است بکسی برای انجام کاری .

دەده : خوشك . دەده — خواهر .

دەرر : مالۆس — گرازماده که بیرو سترون‌است .

دورر : هەلواسراو — آویزان .

ددره : دەرە، دەرو — تنگەء بین دو کوه .

درازّ : بەرز — بلند .

دەرناسو : لەماڵ — در منزل .

دەرناغل : ماڵ‌وژوور — در اطاق و خانه .

دەربەس : دەربەست . دەربەس — دربست مانند خانه دربسته و مانند آن (١)

دەربەن : پابەند . دەربەند — مقید . [illegible] .

دەرچوقسه : خانەخەراپ .. ! — [illegible] [illegible] کلام هنگام [illegible] گفته میشود .

دەردبار : دەردەدار — دردمند . مریض .

دەردگرو : دەردی‌گران . گرانەدەرد — دردی که درمان آن مشکل‌است .

دەردهەر : خەمخۆر . دەردخۆر — دردخور .

دەرز : درزی‌دوراوه — چاك پارچه‌ای که دوخته شده . ترك ظروف چینی و بلوری و مانند آن .

دەرژەن : دەرزی دورمان — سوزن خیاطی .

---

(١) گەلێ لەم وشانە هەر زۆر بە ئاسانی لـە بێو عەشیرەتەکانی گەرمیاندا دەبیسترێ .. دوور نیە لە رێی [illegible] و [illegible] و [illegible] و [illegible] ی ئەم گەرمیانە و دەشتی بەرفراوانی هەولێر هاتبێتە ناوەوه .. !!

دەروسه : دڕاندن ٠ دڕین	پارەشدن ٠ دریدن ٠
دورشت : درشت	درشت ٠ دربرابر ریزه ٠
دورك : دڕك	خار ٠
درك : تەزو	جائی از بدن وقتی تیر مکشد
درکەدو : چەتەرە	ـسی تندم نخود ماش و عدس ٠
دورکرده : هەلواسین	ر ـان کردن ٠
درکوفته : کوتان ٠ دارکاری	درهم کوبیدن ٠ اصطلاحا بمعنی کتك ردن میباشد ٠
دەرکل : گیرفان	جیب بغل کت یا پالتو ٠
درمەنه : داماو	درمانده ٠
دەرەو : دەرمان	درمان ٠
درەنه : دڕاندن ٠ پارچەکردن	پارەکردن ٠ دراندن ٠
درو : درۆ	دروغ ٠
دەروەدەر : دەربەددر	دربدر ٠
دروزه : درورب	دروغگو ٠
درەوش : درەوش	دریش ٠ از افزار کفشگری‌است ٠
دروگونه : درۆگوتن ٠ درۆکردن	دروغ گفتن ٠
دروله : دۆدانه ٠ مەسکه	مشك‌جای دوغ‌را گویند ٠
دەروەن : دۆرەمێتین ٠ پابەند	مقید ٠ پابند ٠ نخی که با آن دهانه‌ء مشك آب یا دوغ‌را می بندند ٠
دەرراوه : دەرابه ٠ حەبەنگ	درهای‌چوبی مغازه و دکان ٠
دەرراوی : رەوانی	اسهال ٠
دردماهی : چقلەماسی	دنده‌های ماهی ٠
دەروددربرده : چەواشەکردن	ازراه بدربردن ٠
دری‌برده : تەریق‌کردنەوه	از روبردن ٠
دز : در	درد
دزی : لەپێشەوه	از بینی ٠
دژ : شەنل	جوی‌است مخصوص و کنده‌کاری‌شده که خرمن گندم‌را پس‌ازجداکردن دانه از کا ٠ با دژ نشانه میکنند و اصطلاحا بمعنی دست نخورده میباشد ٠
دەس : دەسەجل	واحدی برای شمارش لباس یا اثاثیه یا خیاط ٠
دەس : دەس ٠ دەست	دست ٠

دەسبازی : دەسبازێ
دەسگیر : دەسگیر

دەسمەلە : دەسمەلە
دەگو : لەرزین
دەسامو : دەستەمۆ . دەساژۆ
دەسبرار : دەستەبرا . برادەر
دەس پاچەبییە : دەستەپاچەیی

دەسپاك : دەسپاك

دەس بر : دەسبڕ . دەستەبەرێ
دەسگرتن .
دەس بلماس کردە : دەستوەشاندن
لە تاریکێ
دەس پەنجە : دەسزەنگین
دەستور : حۆقنە . شاف . دەستور

دسەر : لەسەر ئەوە . سەربـاری
ئەوە . دوبارە
دەس وری : وێنە . دەست ورۆ
دەس رەفت : کوتالی کۆنرەکراو

دەس فروش : دەس فرۆش .

دەسکاربیە : حەریك بوون بە کارێ
دەسکلە : دەسکەلە . زەمبیل
دەسکەم : هیچ نەبێ . بەلایەنی
کەمەوە
دەسکنك : دەسکەنە

معاشقه دو نامزد .
دو قطعه پارچه چند لا که با آن
دیگ نمدارا از سر اجاق بر
میدارند .
سای بادست .
تکان . لرزش .
دستمو .
برادرخوانده . رفیق .
دستپاچه‌شدن . در کاری خودرا
گم کردن .
آدم درستکاررا گویند که دست
بناپاکی و دزدی نمی‌زند .
اصطلاحا بمعنی تمول و ثروت
داشتن است .
دست مالیدن در تاریکی .

دست بخت . سلیقه .
اماله . وسیله‌ایکه با آن مریض‌را
تنقیه میکنند .
از سر . دوباره .

دست و صورت .
کنایه از متاعی است که از مغازه
خریداری نشده‌است بلکه از
دست افرادی بقیمت ارزان
خریداری شده .
کسی که برروی‌چرخ یا دکه‌ای چیزی
میفروشد .
بکار مشغول‌شدن .
زنبیل .
حداقل . لااقل .

گندم یا نخود و مانند آن که با
دست و بدون داس درو شده .

دەسگیرکردە : ئــاگاداری‌کردن .
دەسگیرێ
دەسێرم‌گو : ئاگادارم‌کە
دەسێرو : دەسگیران
دەسێژن : داهێنــان . بەهــرە .
دەسەلات
دەسمال : دەسمال
دەسۆ : دەسەوانە . دەسکێش
دەسنماز : دەسنوێژ
دەس‌نەخوردە : نوبەرە . تازە
دەس‌نەسند : نوبـــــــەرە .
خۆبەدەســەوەنەدان . بێ‌دەرفەتی
دەسواز : دەسبلاو . دەسواز
دەسوەن : دەسبند . کەلەپچە .
بازن

دەسسە : دەستە . کۆمەل

دەس‌هالی : دەسبەتال . نەداری
دەسسی : دەسەنەست

دەسمار : دەســڕ

دەسی‌دەسی‌کردە : دەسی‌دەسی‌کردن .
چاوەنۆڕکردن
دەسبەر : دەستاز
دەشت : سفتاح

دەشت‌کردە : سفتاح‌کردن
دەشتەکی : دەسکرد
دەشکە : دەرزو . مەجەر
دوشمە : دوژمن . دژمن
دوشمنی : دژمنی
دشتە : جۆرەخەنجەرێکە

موجه‌بــجس . آگاه‌بودن .

آگاهم‌کن .
نامزد .
ابتکار . سلیقه در کاری .

دستمال .
دەستکش .
وضو برای نماز .
بکر . **دست‌نخورده** .
عمل‌نیامدن و نرســـیدن میـــوه .
تسلیم‌نشدن . فرصت نیافتن .
بخشنده . گشاده دست .
دستبند . آنچه زنان برای زینـت
در دست میکنند . دستبند کـه
بدست متهم میزنند .
دسته . گروه . دسته‌بیه و ماننـد
آن .
کنایه از تهیدســـی و ناداری‌است.
عمد . کاری که از روی عمد و قصد
باشد . از دست گرفته .
ظرفی دسته‌داراست که بآن روغــن
برای پلو داغ مکننــد . روغــن
داغ‌کن .
در کاری مسامحه‌کردن تا منظوری
عملی شود .
آسیاب دستی ، دستاس .
پولی که صبح زود برای نخستین بار
کسی از مشتری میگیرد .
ابتدا بفروش کردن هنگام صبح .
مصنوعی . مانند دندان مصنوعی .
نخ که برای دوختن لباس بکار میرود .
دشمن .
دشمنی .
نوعی خنجراست .

دوشوال : لێر	غده‌ایکه در زیر پوست بدن تولید میشود .
دیغ : ربق . دیق‌کردن	غصه . دق .
دیغدار : داخ‌لەدڵ . داخـدار . دیقدار	کسیکه از کاری عصبانی‌است و در همان حال اقدام به پاسخ گوئی نشان دادن ؛ عکس العمل مینماید .
دەغەز : درز . کەلێن	شکاف . درز
دیغ‌هەردە : دیق‌کێشان	دق خوردن .
دەکەڵ : کەڵ . مرۆڤی زەبەلـلاح دەغەڵ	[illegible] گویند .
دل : دڵ	قلب .
دەڵ : دەڵەسەگ . دەڵ	سگ ماده .
دل : دڵ . بەدڵ . ئازا	کنایه از شجاعت و جرات است .
دلاق : دەرلینگ	نوعی شلوار زنانه در قدیم بوده که جوراب هم ضمیمه داشت .
دللاك : دەلاك . دانکێش	سلمانی . کیسه‌کش . اشخاص که در قدیم دندان‌را می‌کشیدند .
دللال : دەلال . جاڕچی	دلال ؛ واسطهٔ معامله .
دلپاك : دڵپاك	خوش قلب .
دلپیچه : دڵێشه . ژانەدڵ	نوعی درد شکم است که پیچ دارد .
دلرده : دلردو . خەمناك دڵسارد	کسیکه خرم و شاد نیست . افسرده و پژمرده .
دله : بەداوڵ . بەدڵ . پڕدڵ	[illegible]
دەله : دەلەمە	[illegible] .
دلوابەس : نیگەران . بەسەب	[illegible]
دلواز : دڵشاد	[illegible]
دلوف : پینەدۆز	[illegible] . چرب .
دله : بەوسن . هەرزەکار	[illegible]
دەلله : بەرمیل	[illegible]
دلها : دڵخواز	[illegible]
دلهایی : دڵخوازی . ئەڵیب . بەردرق	[illegible]
دڵهوورره : شبرزه	[illegible]

دڵهوڵو : دڵەروین . دڵیلاواز . دڵەکوتێ	بێش و ضعف قلب .
دلـیدلـیکرده : دوودڵ . رارا . دڵلەدڵدان	تردید و دودلی کردن .
دما : دوا . قینگ . قوون	پشت . عقب . بعد . پس
دمازا : پاسەبەره . دوازا	آخرین فرزند .
دماوه : لە پاش ئەو	پس از آن .
دمایی : دوایی . لەپاش	آخرین . بعدی .
دوم‌بورسه : کلک‌بڕاو. کەری بێ کەلك	دم‌بریده . از راه نفرین به خری که خیلی لجوج است گویند .
دەم پور : ساچمەرەن	تفنگی که از دهانهء لوله آن باروت میریزند و گلوله و ساچمه میگذارند .
دەمپیاك : دەم‌بەتاڵ	دهان تهی .
دەمدەما : دەمەدەمی بەیان	نزدیکهای صبح .
دەم‌دەو : پاشماوه	پس‌ماندهء غذا و یا آشامدنی .
دومدیکه : بوشکەبەقوبه .	[illegible]
دەمرگه : دەمەقاڵی . دەمەدەم	[illegible] دهلعقی‌را گویند .
دەمزیشه : زاریشه . زارئیشه	[illegible] ... دیوارهء داخلی دهانش زخم میشود .
دەم‌ەپالی‌کرده : لاسایی‌کردن	از روی تمسخر .
دەم‌کرده : دەمکیشان	دم‌کردن مانند : برنج .
دەم‌کەمچه : کەچکەقولەبێ بوق	مرحله‌ای از رشد قورباغه‌است و زمانی‌است که سیاه رنگ‌بوده و دم دارد .
دەم‌گرته : سرودبیژ . سەردولکەبیژ	دسته جمعی سرود یا نوحه‌ای‌را خواندن .
دۆمل : دومەل	دمل .
دەم‌اوسی : دەم‌جولاندنی سەگ . ملچەی‌سەگ	دم جنبانیدن سگ .
دەم‌واکرده : بەربانگ	[illegible] کردن .
دومه : دونگ	دنبه .
دەم‌هەلگی : دەمخوارکردنەوه	دهن‌کجی .

دن : دنەدانە ، دەکردن	دندانه هر چیزی مانند دندانه دیوار و یا نبش دیوار .
دنگ : دینگ	وسیله برنج کوبی است و آن چوبی بهن و بلنداست و دهانه آن تیزی است .
دونگ : دانگ .	یک ششم . از تمام یک حبه یا یک [illegible] .
دەنگ : دەنگ ، نوا ، دەنگدەنگ	صدا ، صوت ، آواز .
دنوو : سەرلەنوێ ، دووبارە	دوباره ، از نو .
دنو : ددان	دندان .
دنوریچە : ددانرچین ، ددانرچە	دندانه یا شیار روی شیئی که دندانی از آن برآید ، دندانه [illegible]
دنە : دەندە ، بەراستی	دندهٔ انسان یا حیوان .
دونیا : [illegible]	دنیا ، اصطلاحی بمعنی [illegible] و [illegible]
[illegible] بادیە : دەستدەندە	[illegible]
دو : دانە	دانه .
دۆو : راکردن ، ڕەدووکەوتن ، ڕەدوکەوتن	[illegible]
دۆۆ : دۆ	[illegible]
دوارە : دووبارە ، سەرلەنوێ	دوباره ، مجدد
دونا : [illegible]	[illegible]
دو[illegible] : [illegible] ، [illegible] ، دۆ[illegible]رچە	[illegible]
دۆ[illegible] : لەوی	[illegible]
دووبادلە : [illegible] جۆرە [illegible]	[illegible] رقص [illegible] است .
دود : [illegible]	[illegible]
دودلی : دوودلی	[illegible]
دووانە : [illegible] ، دۆ[illegible] . [illegible]	حیوانی که از دو نژاد مختلف بوجود آمده باشد .
[illegible] : دەوراندەور ، رۆژگار	تمام اطراف و دور [illegible] را گویند
دورست : دروست ، راست ، ژن و [illegible]	صحیح ، آدم پاك و زن پاكدامن را [illegible] میگویند .
دەوروور : دەوروبەر ، دەوروپشت	اطراف ، حول و حوش .

دۆری : دەوری . دابی‌بلاو	بشعب .
دوری‌ودوزوو : دۆرۆ و دۆ زمان	آدمهای دو رو و دوزبان‌را گویند.
دۆریش : دەوریـــش . جـــۆرە زندەوەدرێکە	درویش . آخونـــدك . نـــوعی حشـرداسـب .
دورزو : هەرا و ئاژاوە و جەنگ	معرکه و جنجال .
دۆزی : دزی	دزدی .
دۆس : دۆست . ئاشنا	دوست .
دۆسی : دۆستی . ئاشنایی	دوسـی . آشـی .
دوش : دوێنێ	دیروز .
دوشنیا : دوێنێ‌شەو	دیروز . دیشب .
دوسو : دۆسبەی	ـی فردا . ـ
دۆغاو : دۆءوە	ان آهك مخلوط با کمی ماسه‌ء نرم .
دوتوت : دوسود	دوبیم .
دۆوکردە : دانەدانەکردن . دۆشین	دانه‌کردن . دوشیدن گاو بز و مانند ـ .
دوگلاشکو : دۆشاخەی تیر و کەوان	دوشاخه‌ء چوبی که با ان تیر و کمان درست میکنند .
دۆل . کۆسەر‌وێ . کوندە	نوعی دلواست که سه پایه دارد و از پوست بز درست شده و برای سردکردن آب خـــوردن بکـــار میرود . قطعه زمـین مسطـح و هموار .
دۆلچە : دۆلچە . دۆلکە	دول کوچك یا طرف آب مستی یا ورشو .
دۆلدۆز : دۆلچەدرۆ . دێمکەدرۆ	کسـکه دول جای آب‌را میـدوزد و درســت میکند .
دۆلاو : دۆلاب	دولابچه . گنجه‌ء دیواری .
دۆولەمەن : دەولەمەند	ثروتمند .
دۆم : فێلباز	افراد شـاد حیله‌گررا گویند .
دوماوەن : ماڵەزاوا	خانواده‌ء داماده .
دۆمی : کاولی . قەرەج	کولی .
دونا : زانا . دانا	دانـا .
دون‌نەنار : دانەی هەنار	دانه‌ء انار .
دون‌بی : دانەی بەهی	بەدانه .

دووان : دووات [illegible]	عروسی ، جشن عروسی .
دوسا : [illegible]	مردی‌است که زن او هرزه و هر جائی و دامن آلوده ست و او با او حساب زن [illegible] نه . [illegible]
دو[illegible]چه [illegible] ، لەورد[illegible]	[illegible] بر اثر مریضی یا سرما.(٢)
[illegible]	اسپند ، دانهٔ سیاهرنگی که برای محفوظ [illegible] در [illegible] ، دود .
دیهاتی : [illegible]	اهل‌ده ، روستائی .
دیار : [illegible]	آشکار ، پیدا ، ظاهر .
دیاری : [illegible]	معین ، معلوم ، نشانه‌شده .
[illegible]	پرده‌ایست که از پارچه‌های رنگارنگ دوخته شده و آنرا در مسیر کبکها در کوه برافراشته میکنند و کبک بسوی آن می‌آیند آنگاه شکارچی بآنها تیراندازی نموده و آنهارا با این حیله [illegible]
[illegible]	دور در برابر نزدیک .
دیرادیر : دوراودور	از فاصلهٔ دور .
دیربین : دووربین	دوربین شکارچی یا عکاسی .
دیردەس : دووردەست ، لاپەڕ	دوردست .
دیس : [illegible]	[illegible]
دیسندك : جۆرە دڕکێکە	نوعی خاراست که بلندی می‌جنبد .
دیسو : دیلەبەبا ، بەبا	جفت‌گیری سگ نر
دیشەو : دوێنێ شەو	دیشب .
دیگە : دیزە	دیزی .
[illegible] : دلەی ، داری چادر	[illegible] چوبی که در روستاها در زیر چادر سیاه میزنند .

٢ [illegible] کوردی ، له هەندێ وشەی تایبەتی و ناوچەیی خۆیدا جیاواز و سەربەخۆیه .. !!

دیله : دوکەڵی ئاگر	دوده‌ای که از سوختن نفت یا هیزم درست میشود .
دیم ، دێم ، دێمی	کشتی که با آب باران میروید ، در برابر آبی
دنیا : دونیا	دریروز .
دێو ، دێو ، بەدڕەوشت ، ڕەبەڵلاح	دیو ، شخص بی‌ادب و بی‌تربیت ، به‌سخریه بشخص قوی هیکل و جانور دیو گویند .
دینی : دەبینی	ببینی .
دیە : دیی	دیدی .
دەسگیر : دەسگیرە ، بارنگر	دو دسته پارچه‌ء چند لا که بآن دیگ مسی غذا از سر اجاق برمیدارند .
دەسمەڵە : دەسمەڕە	ـــەی بادەست .
دەکو : تەکان ، لەرزین	لرزش ، تکان .

★ ★ ★

ـ ذ ـ

ذوورات : گەنمەشامی [illegible] ذرت

ذووراتبرسته : گەنمەشامی برژاو [illegible]

ذروه : بروسکان [illegible] برجستگی .

ذەرره : کەمێ ، بەحتێ [illegible] .

ذرەذرە : پـــارچـە پـــەرچا [illegible] .
پەرش‌وبڵاو

ذوق : شادی ، هەواوهەوەس [illegible] خوش

ذوق‌کردە : ئارەزوو کردن ، [illegible] [illegible] کردن .

★ ★ ★

ـ ر ـ

رو : ران .	ران ، قسمت ، بالای پا .
رات‌ورِت : رِت و رۆت . رۆت . رۆت و بۆت	عریان و بی برگ .
راحەتبە : دلساۆن . رەحەتبۆن	آسوده‌شدن .
رارا : ریزری	هرچه‌ایکه خطوط نقش آن متوازی‌است .
[illegible] . قسەکردن	راز در میان گذاشتن با کسی .
راس : راست . لا . راسته	مستقیم ، در برابر کج . ردیف . طرف .
راسابازار : دوبازار . راسته‌بازار	راسته‌بازار .
[illegible] اس . [illegible] . [illegible] . سەرانسەر	یکسره ، مستقیم .
[illegible]	[illegible]شدن و برخاستن کسی که نشسته یا روی زمین دراز کشیده‌است .
راس‌راس‌گونی : کاری راست‌ورەوان	کاری که انجامش جدی و داستانی که واقعیت دارد .
راس‌رەسەس‌کردە : کەنارگرتن . [illegible]	ساخت و باخت‌کردن ، کنارآمدن ،
[illegible]	راست‌گفتن .
[illegible]	راستی ، لباس اگر ازرو باشد (راسی) و اگر طرف آستر آن بطرف بیرون باشد (جدوارشه) میگویند .
[illegible]	راستی دروغی ، صحت و سقم .

راسی‌راسی : راستــــه ! ا بـــۆ سـەرسوڕمان بەکاری ! ا	در مقام تعجب میگویند : راســی راسی .
راڤه : باخەسۆ . بەرتۆك	دلال و رابطی که اساس ازدواج دو نفر و پیوند دو خانوادەرا فراهمه مکند .
راق : رەقبوونەوە .	لباس خشکی که در زمستان بعلت سرمای شدید یخ میزند و به هر شکلی که هست باقی میماند.
	خشك‌شدن بر اثر سرما .
راقی : میر و لەخۆبایی	سماحت و تکبر .
رایی : رابەر	کسیکه قصد عزیمت و رفتن بجائی‌را دارد .
روبب : رۆب . شیره	شیره و آب قوام آورده هر چیزرا گویند .
رەبلەل : رابەر	کسیکه راهـــی‌را رفتـــه و بـــآن آشناســـت .
رەپشیله : هەلـەر و دابەر . فێڵ و رازاڵی	حیله و تقلب .
روت : سەرڕاست . دەمڕاست . ردت‌وراست	سخن صریح .
رتك : بزوتن . جوڵان و جومیش	تکان . جنبش و حرکت .
رونەل : قونەشین تنکەفسکێ	خودگیر
رەتەنی : رەوتەنێ	رفتنی. کسیکه عازم بمسافرت‌است. مریضی که امیدی به بهبودیش ندارند .
رەته : رۆیشتن	رفتـــن .
رەتەبوس‌کەنە : قسەی راست و بێ تۆێکڵ	سخن بی پروا و صریح
رج : ریز	ردیف .
رج : مەیین . بەستن. رچین. رچان	بسته‌شده .
رچسه : مەیو . رچاو	بسته‌شدن .
رچەلەك : بـەراد . بەچـەت رەچەلەك	اصطلاحا بمعنی اصل و دودمان‌است
رەخت : کەل‌وپەل . رەخت .	لباس .
رخت : روخسار . سەروسما	ترکیب و ریخت .

ڕەدایە : ڕێدان . پەسەندکردن	راەدادن . قبول‌کردن .
ڕزگ : ڕیز . پۆل	ردیف .
ڕزم : نەکاوەکی . چاوەنۆڕنەکراو	پیش‌آمد . غیرمنتظر .
ڕەزەن : گۆڵە	چفت‌در .
ڕەزو : دەوەن	درخت بلوط که هنوز کوچك‌است و بصورت چند شاخ پراکنده‌است.
ڕەزە : ڕێزەی‌دەرگا	حلقه‌ایکه در شکاف چفت‌در جای مگیرد و بآن قفل میزنند .
ڕژە . رسك . کرێژ	پوسته‌های سفیدی که روی کچلی‌را مگیرد .
ڕژەدار : کرێژەداری . کەچەڵی	کسیکه کچلی او پوسته‌ء سفید گرفته و تا بناگوش آمده .
ڕسبابی : ڕیسوایی . حەیاتکان . ئابڕووچوون	[illegible]
ڕەسمە : پێکەیەو . ڕەسیدە	[illegible]
ڕەسم : نەریت . ئاین . ڕەسم و عادەت	[illegible]
ڕەسم‌ڕەسم : پارچەپارچە . پەڵپەڵ	[illegible]
ڕەسەن : ڕێسمان . خووری . [illegible] . دەس‌ێچلك	[illegible]
ڕەش : بەد . ناموفەڕك . خراپ	نامیمون و سیاه و تیره مانند (هناسه‌رش) .
ڕەس : ڕەس . خۆڵەمێشی . ڕەشەولاخ . بەڵەك . کونجرکونجر . خاڵی‌سپی	گاوی که رنگ پوست آن خاکستری مخلوط با زرداست . چنین گاوی معمولا خیلی عصبانی‌است چهارپای اهلی که در سر و کله یا در روی پوست بدنش خال سفید باشد .
ڕشت : ڕنست . خۆنواندن . خۆدەرخستن	ظاهر و خودنمائی .
ڕسە : هەڕشە . ڕشتە	خمیری که نازك و باریك بریده‌شده که از ان آش رشته درست مکنند . آش رشته . نخی که رشته‌شده باشد .

رشك : وشك . رشكی سەر	دانەهای سفیدی‌است که تولـــد مثل شپش در آنست .
رشكو : رشكـن . رشكو . رشكدار	کسیکه در بدن یا سرش رشك زیاد باشد .
رلمە : ڕەشێـرە . لێزمەبـارانە . رەهێلە	باران شدید .
رفیق : هاوڕێ . دۆست .	رفیق و همراه .
رونه : جـورەســەبەتەیەکە مریشك و کەلەشێری تێ‌دەخرێ .	سبدی مخصوص سبد که مرغ و خروس‌را در ان جای میدهند و تقریبا شکه استوانه دارد .
ركو : لەرزین . ترس و لەرز	تکان و لرزش بدن بعلت سـرما یا ترس .
رکمنه : بەشەرلێدان . کەلەشاخ‌گرتن	تیغ زدن برای خون گرفتن
رەگزەیە : پاشگەزبونەوە . مەبەست . پەشیمان‌کردنەوە .	پشیمان . قصد
رەگوەرەگبییە : وەرگەڕانی‌پشــت و مل‌و قۆڵ . رەگرەگ بوّن .	رگ برگ شدن
رگە : رقەبەرایەتی . رکە	مشاجره لفظی
رگەبردە : رقەبەرایەتی‌کردن	مشاجره‌کردن
رگەکەشی : رقەبەرایەتـــی‌کردن . شەڕوهەرا	مشاجره‌کردن
روم : رام	رام
رەم‌کردە : ڕەوینەوە	رمیدن
رمال : کۆکردنەوە	خاکروبه و خاشاك
رمرەم : رمـەرمب	صدای حربه‌هائی که از زدن بدیوار بلند میشود یا صدای پائی که با ضربت بزمین زده میشود .
رمژووە : زۆرتاڵ . ژەهر . مەرگەمۆش	نوعی مزه تلخ‌است که خیلی ناراحت کننده میباشد و هر تلخی‌را بآن مقایسه میکنند .
رمسە : رمان . رۆخان . داتەپین	خراب‌شدن
رمق : هێز	نیرو . توان
رم‌گلو : شەڕەخێو . شەڕفرۆشێن	مفلله و نیرنگ
رمانە : رمان . رۆخان	خراب‌شدن
رمە : رەوەئەسپ	رمه اسب

رەنگ‌رەز : باڵندەیەکی رەنگ سەوزە	پرندەایست سبزرنگ
رەنگوری : جوانی . بەڕەنگ و ڕوو	جمال و زیبائی
رەنه : رادان	راندن
رەننه : رەندەی‌بەنگ	رنده . رنده نجاری و خیار و پیاز
رو : روبار . جوێبار	رودخانه . جوی آب
ڕۆو : بڕۆ	برو . فعل امراست
رەوا : رەوا . جۆرەکانزایەکە	روی . فلزی مشهوراست
رۆ : روی	سزاوار . روا
رواباز : رۆباز . میلباز . ریاکار	حیله‌گر . محیل
رۆرووەك : رەردوە . رەوروەوەك	سەچرخه چوبی که با آن کودکان راه رفتن می آموزند
روال : ریز . لا . دەورووبەر	اطراف . ردیف
رۆرۆ : رۆرۆ . هەرا و هاوار	سر و صدا . همهمه زیاد
روزمز : رۆزانە . رۆژدمز . هیشکەمز	کارگری که روزانه اجرت میگیرد
رۆشەکردن : رۆشنکردن . رۆشن	روشن‌کردن
روشنه : رۆناك . رۆشن . رەوشەن	روشن
رۆوکله : بڕ . هەرا و زەنا	هیاهو . جنجال
رۆل : دەستەپاچی‌بێ	دستپاچه و گیج
رۆله : رۆله	فرزند
رونکی : پالتو	دنباله پالان که از بالای ران حیوان بارکش میگذرد و دو سر آن بپالان بسته میشود .
رونه : لێوار	کناره . لبه
رۆنیاس : رۆنیاس	ماده‌ایست که برای رنگ‌کردن بکار میرود .
رزوه : رەهێله . شەست	باران شدیدی که با باد همراه باشد .
رووی : سامەسار	[illegible]
رە : ری . ریگا	راه
رەها : بەرەللا . سەربەست . دلنیا	آسوده . آزاد
رەهاو : رەهاو . دەروازەی حەوزی ئاو .	مدخل جریان آب و [illegible]
رەهوار : راگوزار . ریژەو	رهوار
رەهێل : رەهێله	باران شدید

ری : وێنه . ڕوو . باڵا	صورت انسان و حیوان . روی بالای .
ڕێی : ڕەوانەکردن . بەڕێکردن	ارسال . روانه
ڕیسپی : ڕوسپی . سەرکەوتن	روسفید . روسفید درکاری
ڕیپوش : ڕووپۆش . ڕووبەند	روپوش
ڕیت : ڕووت‌وقووت	رهنه . عریان
ڕیتق : ڕیقنه	فضولات پرندگان را گویند
ڕیتەل : ڕۆتەلە . منالی لەڕ و لاواز	بچه‌های لاغر و کوچك گویند
ڕیج : ددان‌ڕیج . ڕیج	صدائی که از کشیدن دندانها روی هم بگوش میرسد . صفت هر بنشن و خوراکی که در پزباشد.
ڕیچال : ئەسکنجه . ئاوقەد و ڕان	گودی بیه ران و لگن خاصره
ڕیدار : بێ‌شەرم . بێ‌جێ و ڕێ	پررو بی شرم
ڕیداری : ئاربێ . بێ‌شەرمێ	گستاخی
ڕیسپا: ڕۆسپ[illegible] . شەرمەزار	سرافکنده و شرمزده
ڕیس : برین . ڕام	رشته . [illegible] دست و [illegible]
ڕیشملە : دانه . [illegible] ورد	[illegible] کوچك مانند [illegible]
ڕی‌سۆردك : ڕۆشۆر	گل روشور که در حمام مصرف میشود .
ڕیشه : ڕ[illegible] . ڕەگ[illegible] . ڕیشەی‌دار .	ریشه . مانند ریشه درخت . [illegible]
ڕیشەگاسنی : ڕەگی گابەکە [illegible] دەرمان بەکاردێ .	[illegible]
ڕیغ : ڕیخ	سنگریزه .
ڕیف : پارچه . تکه . دیلم . کوز	لت تکه بریده شده از خربزه یا هندوانه .
ڕیفەریف : پارچەپارچه . کورکور	تکه تکه
ڕیق : ڕیحن . ڕیقنەیی	[illegible]
ڕیقۆ : ڕیقن . لەڕ و لاواز . ڕیعو . ڕەقەڵ .	[illegible]
ڕیلاسی : بێ‌باك . بێ‌بەروا . ئازا	پررونی و گستاخی
ڕیگشونه : بێ‌پیرۆزانەی بۆك	رونما . پول و یا سکه ایکه هنگام زفاف از طرف داماد بعروس داده میشود .
ڕیواس : ڕیواس	ریواس

ریوال : ڕوالەت	روالت
ریوالا : خانوی بێ سەربان ، ژووری بێ بان .	طاقباز
ریوەری : ڕۆژبەڕۆژ	روزبروز
ریوە : بەلەک . گایبەلەک	گاوی که رنگ پوست او کمی زرد رنگ مخلوط با سیاه است . سفید و سیاه .
ریان : میکەل . رانمەڕ	گله گوسفند

★ ★ ★

– ز –

زابل : بەوە . باوك . رادە	بود . سیرد
زاد : خۆراك . خواردەمەنی	خوراکی
زادووەلەو : زاوری	بولدمل
زامنە : زدزین . زەزەرەز	عرعرکردنخر
زاج . زج . راجی‌سبی . قەلەسبی	زاج سفید
زاسە [illegible] زج [illegible] خو . دانەسی‌زیر [illegible]	نوعی دهلر ریز رمسی‌اسنت
زاق : زەق . چاوشین	کبود چشم
زاك : ددنکە مەسنی لەتکراو	پوست هسته، زردالو وسی از وسط دونیم‌سده باشد که تا [illegible]
زالنە : زنجیر . بابەند . سندم	باسد . زنجیری [illegible] یا زندانیان سته و غل میکنند .
زالی : زالە	زالو
زایە : زان	زاییدن
زەر : رتیری بەئەم رتیر لە کالکەوە	اردم . از اول بك ردیف [illegible]
زج : زد . دز	[illegible]
زەخەو : زامدار .	زخمدار
زەخمی : زام . زامی	زخمی
زەرتلاق : زالەترەق . زراو چۆن	[illegible] وحشت
زەردلی : زەردەلو	زردآلو
زەرداو : زەرداو	زردآب
زەردولە : زەردۆکە . زەردیلە . باروی زەرد .	کیکه رنگ حهرانی بعلت که حوی [illegible]

زەردئاوی : زەرداوی بوون	کسیکه زرداب دارد . صفراوی .
زەردی : زەردی	یرقان .
زورە ردتە : بە خێرا رۆیشتن . لۆقە	تند و ریز گام‌برداشتن .
زرژەر : زرژە . زرژەی زنجیر	صدائی که از بهم خوردن دانه‌های رنجیر برمیخیزد .
زرشك : زرسك	نوعی گیا کوهی‌است که برگ آن مانند برگ پیاز نرگس‌اســت و هنگام بهار در کوهها میروید و دانه سیاه رنگی کــه در غــذا آنرا بصــورت بووابی میخورند.
زرك : [illegible]	چالاك و ورزیده .
زرنگ : [illegible]	زرنگ . چابك .
زرنە : [illegible]	طنین
زرنگەڕۆ : [illegible]	آوای چند زنگ و درای.
زرە : [illegible]	صدا در آوردن زنگ .
زرە : [illegible]	صدای درای و جرس و بهم خوردن دانه‌های زنجیر .
زرزەئاسارە : [illegible]	کنایه از آسمـــان بدون ابراســت . آسمان صــاف که ستـــارگان میدرخشند .
زری‌بردە : زڕاندن . ئاو زڕاندن	از رو بردن در میان جمعی کسی‌را شرمنده نمودن .
زغاڵدو : [illegible] . [illegible]خالدان	جائی که زغال‌را در آن میریزند .
زغالاو : رەشاو . ئاوی حەلوور	آبی که سیاه رنگ باشد .
زغ : [illegible]	داروئی‌است برای معالجه کچلی .
زەق : [illegible]	[illegible]
ق : [illegible]	نم و مقـــدار کمـی آب کـــه‌از دیوار نزدیك به نهر آب یا مانند آن بیرون میآید .

زقاو : زیقاو . زنه . زینچکاو — مقدار آب اندکی که از چشمه‌ای بیرون میآید یا از دیوار نزدیک به جوی آب بیرون می‌زند . آب زرد یا لنف که از جوشهائی که در سطح پوست بدن است بیرون میاید .

زوق‌هەردە : سەرمابردن . زوقم‌بردن — سرما خوردن .

زوك : هەلکەنراو . هەلتوقیو — زمخت . برجسته .

زلل : ئەستێرەی رۆژێ . ربرەك ئەستێرەی کارۆژلە — نام ستاره‌ایست درشت که قبل از سپیده دم بیرون میاید . زرمك . جدی .

زەلل : زەل . زازەلان — نوعی گیاهاست که برگهای پهن و کلفت مانند برگ پیاز نرگس ولی خیلی بلندتر دارد و در باتلاقها میروید . نوعی سبدی است که از نی درست میشود .

زلال : زولال . روون — صاف و روشن . شفاف .

زلف : زولف — زلف .

زلق : منالی بزوز و نگریس — کودک ستیزه‌جو و ترسند .

زللکور : زل‌کوێر . کە مبینا — کسیکه ظاهرا چشم سالم دارد ولی بینائی او کم و اندکاست .

زەلـه : زالـه . ترس . حـەورە: دەرختێکە گولەکانی‌حزە . — ترس . وحشت . ... زهره . درخت گل‌زرد زهره‌را میگویند

زلەرەنە : زالەترەقاو . زراوچون — ترسیدن .

زلەه : هەرا و زەنا — سر و صدای زیاد .

زەمبل : زەمبیل — زنبیل که از سیمهای نازك درست شده .

زموخت : مێلبار — سه‌رز

زەمدار : زامدار . برینلار . رەحمدار — رحم‌دار .

زەمزەمە : ورتکە . گفتوگوی هێمن — گفتگوی آهسته . شایعه . آهنگی یا ترانه‌ای که کسی آهسته نزد خود میخواند .

زمسو : زستان زستانکه — زمستان .

زمکه : [illegible] مىرلكه زمستانى عشاير كوچ‌نشين .
زستان [illegible]

زمو : زه‌مان — زمان .

زمونه : زه‌مانه . رۆژگار — روزگار .

زه‌مه‌ه : ده‌سه‌به‌ره — وسيله خاك كشى‌است كه بادو نفر حمل ميشود .

زمه‌ری : رمبه‌ز . ئازوقه‌ی زستان — ازوقه و ذخيره زمستانى كه در تابستان تهيه ميشود . گندمى كه‌براى زمستان آرد ميشود .

زه‌مى : زه‌وى — زمين .

زميگر : زه‌ويگر [illegible] . سه‌بله‌دار — [illegible] كه [illegible] در حركت نيست .

زمى‌له‌رزه : ومه‌له‌رزه — زمين‌لرزه .

زنالو : زندارێ . به ازن‌ومان) — زن دائى .

زنتليق‌كرده : زه‌نده‌ق [illegible] . بالـه‌به‌سێ — كسى‌را در ميان انبود جمعيتى در فشار گذاشتن و بسوى او جمعيت‌را فشار دادن . هنگام بيهوش‌شدن كسى بدن اورا فشار دادن .

زنج : چاڵى چه‌ناگه — زنخدان .

زنجفل : زه‌نجه‌فيل — زنجبيل .

زنسه : [illegible]نگواو — زده‌شده .

زنشت : سێ‌ه‌وه‌وه — درد و سوزش عضوى از بدن .

زه‌نگ : زه‌نگ — دراى . زنگ .

زه‌نگول : زه‌نگوله — زنگى كه بگردن الاغ يا قاطر و مانند آن و همچنين بگردن نر پيش آهنگ مياندازند .

زه‌و : [illegible] — زبان . (٢)

---

٢. [illegible] . . له موكريان و ده‌شتى هه‌ولێر و خۆشناوه‌تى‌دا . هێشتا هه‌مان كۆكردن به (واو) ماوه‌ته‌وه و بۆ سووكردن و ره‌وانى به‌كار ده‌هێنرێ : وه‌كو :
زنو هه‌به — واته : ژنتان هه‌يه
مالو خرابه‌بى — واته : مالتان خه‌راب به‌بێ
باخو هه‌به — واته : باختان هه‌يه

زەنونە : زنانە	زنانه .
زەمدار : زامدار	زخمدار .
زنە : زندە . زیندە	زنده .
زنەیی : زیندوێتی . زیندەگی	زندگی . زمان حیات
زنەچاڵ : زندەچاڵ	زنده‌بگور .
زو : زوان . زمان	زبـان .
زونا : لەبەرئەوە . لەولا	از آن سبب . از آنجهت .
زۆور : زەبر . زۆر	زبـر .
زورەنو : بەزۆرتەپاندن . هەلاخنین	با زور وفشارچیزی‌را در کیسه [illegible] باشدن و جادادن .
زۆرار : ژنی برا	زن برادر .
زورکردە : زۆرکردن	فشاردادن .
زۆرو : زۆرانێ	[illegible] .
زوزد : زەهر . بۆزدی سەگ و گورگ	سمی‌است کشنده . روده [illegible] سگ .
زونا : جۆرە گیایەکە بـۆ داودەرمان بەکاردێ	نوعی گیاه دارونی‌است .
زۆڵ : زۆڵ . بیژی . بیژۆ	بچه‌ایـکه از راه نـامشروع بوجـود آمده‌باشد .
زولا : لەولا	آنطرف .
زۆنە : ئەکلۆك . بیژۆك	نخود یا نیشی که زیر بچه مسود .
زوباز : زمانباز	زبان‌باز . سیاد .
زوبەستە : بەستەزمان . زمانبەستە	هنگام سفقت باهراد لال یا حیوانات مکویند
زۆوب : بەراپ . ئرا	حسور . گستـاخ .
زۆکچکە : زمانە کچکە	[illegible] .
زوونی : بەزمان . زمانێ	شفاهی . زبانی
زووربەستە : زمانشکان	زبان بریـدن [illegible] تکلم ندارد و نمیـتواند حرف بزند .
زۆودو : زەیستان	زن زائو که تازه وضع حمل [illegible] .
زوین : زەبون	ناتوان .
زە : ژن	زن .
زەدار : ژندار . خێزاندار	متأهل . زن‌دار .
زەهراو : زەهراو . میزکردن	پیشاب . ادرار .
زەهاسە : ژنهێنان	زن‌گرفتن . ازدواج نمودن .

زی : رۆ . دەبەرۆ . [illegible] — رود . [illegible] .

زیبو : ئرتژاو . هەرا . جەنجاڵ . هات‌وهاوار — جنجال . سروصدا .

زیراو : زێراو . دەراو . زێراب — مجرای خروجی آب حوض یا خزانه حمام .

زیرجومە : ناوەلکراس . دەربێ — [illegible] شلوار زیرین

زیرزاد . [illegible] و [illegible] رێزدرێژی ساوا — [illegible] و عجمه کودنرا گویند .

زیرزیوەلی [illegible] — [illegible] و [illegible] .

زیرشەلور : [illegible] ناومار — [illegible] راحتی که در منزل میپوشند .

زی[illegible] — [illegible]

زێی [illegible] — [illegible] و خونی کـه از دمل بیرون [illegible] .

زێ[illegible] — [illegible] گویند .

زێ[illegible] — [illegible]

[illegible]

زیون [illegible] — [illegible] . معارف عروف [illegible] .

زتنه : ژن — زن .

زەبەنی : گەستن . لێدان — زدنی .

ــ ژ ــ

ژا : کاوێژ	[illegible] جوار
ژار : هەژار	[illegible]
ژاژک : [illegible]	[illegible]
ژاسە : [illegible]	جویده‌شده
[illegible]	[illegible]
ژەهر : [illegible]	یا کشتی از جرم و زهر توتون که در چوب سیگار یا چپق جمـــع میشود یا زهر مار و زنبور .
ژەودە : بیرۆ	یا کشتی از جونسی که روی رگ جرون میآید .
ژوێژ : مـەودای ماوەیەکە لــه [illegible]	[illegible]
ژێژ : [illegible]	[illegible]
ژل : [illegible]	[illegible]
ژەلم : سیس‌بوو	پژمرده .
ژلژا : بەلخورژ	جویدن غذا بطور ناقص .
ژەلسە : ژاکاو . سیس‌هەلەژاو	پژمرده .
ژەلو : [illegible]	[illegible]
ژمژیە : جموجول . رەوژول	تکاف و جنبش .
ژەنگ : ژەنگ . ژەنگ‌هەلێنان	زنگ . ترکیب آهن یـا مـس در مجاورت رطوبت و نم .
ژنتال : زەنتالە . جۆرە کوترێکە	کت کبودرا گویند .
ژو : ژان و ژوور . ژانی‌ژن	درد زایمان .
ژولسە : پەرێشان . سەرلێ‌شێواو	آشفته و پریشان .

رووی : سیرە . جیوە — شیره درخت جنگلی‌است که زنان در حمام آنرا با تخم مرغ مخلوط کرده و گیسوان خودرا با آن شستشو میدهند .

دیر : نەختێ . هەیرێ . تۆزێ — اصطلاحا بمعنی کمی . اندکی .

ژیرە : ریرە — ریره .

ریل : لەرزین . جولان — تکان . حرکت . جنبش .

ژیلە : ملترە . تەررە . تەررە — تگرگ ریزرا گویند .

ـ س ـ

سا : سا . سایە — سایه

ساج : تاوە . ساج . سێل — تابه . ساج که [illegible]

ساجمە : ساجمە — ساچمه

ساختەو : ساختمان . خانووبەرە — ساختمان . عمارت

ساخەس : سێبەر . سار . سەرم — سایهء درخت یا جائی که دلنشین است و اشعهء خورشید بر آن نمی‌تابد .

ساتوشك : کشمیشی سەوز — کشمش سبز

سادە : ساکار — صفت برای اشخاص ساده‌لوح و بی آلایش . پارچه بدون نقش . برنج دم کرده . جشن یا آئینی که تشریفات نداشته باشد .

سارق : بوخچە — بقچه

ساز : ساز — سرنا.نوعی آلت موسیقی بادی‌است

سازدوهل : ساز و دەهۆڵ — ساز و دهل

شازژەیە : ئاوازژەن . سازلێدان — ساززدن

سازگار : سازگار — سازش . بمزاح ساختن

سازنە : سازندە . گورانیبێژ — کسیکه سرنا می نوازد . مطرب

ساسابیە : قاڵتو — کسیکه در کاری صدمه دیده تا در آن تجربه آموخته .

سانەقل : گەلـــۆر . بێمێشـــك . بێ‌نەقڵ — سفیه و کم عقل‌را گویند

ساق : ساغ و بێ‌خەوش . ساقە — سالم و بی‌عیب . ساقهء علف یا درخت .

ساکردە : ساو . بارانبڕان — قطع شدن باران

ساکنه : خانوی لادێیی	ساختمان روستائی
سالونه : سالانه	سالیانه
سامنج : چەبار . چەقەچناوه	جهاز . مصر . سمج
ساوەنه : سایەدانان . سێبەرکردن	سایه انداختن
سایسه : سواو	سائیده‌شده
سپا : سێپا . سێپێن . سێپایه	نوعی رقص لری‌است . سه‌پایه‌ایکه دیگدان‌را بر آن میگزارند .
سپورده : راسپاردن . بەخاك راسپاردن	سفارش‌کردن. بخاك سپردن مرده.
ستار : ئارام . ستار	اسایش . مقاومت . قرار و آرام.
ستارئاورده : بەرگەگرتن	مقاومت‌کردن . تحمل‌نمودن
سدرتریه : [illegible]	تسکین یافته
سەم : [illegible]	سختی و رنج
[illegible]	نیرو و قدرت . قوت قلب
سوتەدڵ : دڵسوتاو	دل‌سوخته
سەر : سڕ . بێ هەست	بی‌حس . کرخت
سەر : سەر [illegible]	سر . اضافه بهای دو چیز که قرار میشود .
سەراپا : سەراپا . سەرلەبەر	سرتاپا
سەرابی : [illegible]	مواظب . توجه
سەرابی‌بیەی : ئاگاداربون . [illegible]	مواظب‌بودن . توجه‌کردن
سەراسیمە : [illegible]	نوعی درد سراست مانند صرع
سەراگوم : ونبون . بێ‌سەروشوێن . سەرگوم .	بی نام و نیشان . گم‌شدن
سەراو : سەراو . سەرکانی	سرچشمه
سەراوکیو : کانیاوێکه لە باکوری خوڕەم‌ئاباد .	چشمه آبی‌است در شمال شهر خرم‌آباد .
سەربو : سەربان	پشت‌بام
سەرپاپەتی : سەروپێ‌پەتی . ڕوت‌و بێ خاوس .	سر و پا برهنه
سەرپەتی : سەرڕوت	سر برهنه

سەرپنوم : ملەحزە — مرضی‌است که حلق تا بناگوش ورم میکند و اطبا آنرا (اوریون) گویند .

سەرپیالە : پیالە — سکان

سەرتاس : سەرزۆت . سەرزۆتاوە — نسخه که از بی مواست

سەرتفلی : سەرسم . تەنلەخواردن . هەڵەنگوتن . — سکندری ... سەر رسیی ... ... حورد ... ... چیزی .

سەرچللە : چلەی لە دایکبوون یا مەرگ . — روز چهل نوشتە با مرگ کسی‌را گویند .

سەرچومەت : بزوت . بزۆت — قطعه هیزم نیم سوخته

سەرچوپی : سەرچوپی‌کێش — کسیکه پیشاپیش دسته‌ای که میرقصند ـ رقص محلی ـ حرکت میکند و در حقیقت محور اصلی اواست .

سەرچیت : وەستانی وەختەکی خێڵ‌لەچونە کوێستان یا گەرمیان. — حالە توقف موقت و یك شبه عشایر در حال کوچ که به ییلاق یا قشلاق میروند .

سەردکردە : ساردکردن . هەناسەسارد . بێ‌ئومێد . — سرکردن هر چیز گرم . کسی‌را در انجام کاری دل سرکردن .

سەرداو : سەرداو . ژێرزەمین . سەرداب . — سرداب

سەررشتەدار : کارناس . شارەزا — خبرە . کارشناس

سەرزتوارە : سەرلەئێوارە — سر ... ... غروب

سەرزەیە : سەرتاشین . راکردن . سەرکێشی‌کردن . — سر ... . سەرکشی کردن

سوریژگە : سۆرێژە — سرخك . مرضی‌است

سەرسەلامەتی : لاتراز . ترسنوك . سەرسەلامەتی . — تسلیت گفتن در مرگ کسی

سەرشەکەنە : سەرلەقاندن — سر تکان‌دادن . ... معلمی ... گفته‌ای .

سەرقەت : سەرکراو . کوورپە . سەرقرتاو . — گیاه یا چیزیکه نوك آن بریده باشد

سەرکردە : سەرۆك . سەرکردە — رئیس و رهبر طایفه یا قبیله‌را گویند .

سەرکەشی‌کردە : سەرخۆشی و هەوال‌پرسین .	عیادات مریض‌کردن . احوال پرسیدن .
سەرگرتە : هەلخلیسکان	لیز خوردن
سەرکورژی : رق‌ئەستوری	تندخوئی
سەرگوسال : گوێرەوسار	طناب باریکی که گوساله‌را با آن طویله میکنند .
سەرلەکەنە : سەر لە قاندن . سەربادان .	سرجنبانیدن . تائیدنمودن گفته‌ای .
سەرمابردە : سەرمابردو . سەرمابردە	میوه یا درختی که آنرا سرما زده و ازبین رفته باشد .
سەرمەزد : سەردەستە	کسیکه در بازی مدیر و رئیس دسته، بازیکن‌است .
سەرەووە : سەردولکە . شیوەن	نوحه و شعری که زنان هنگام مردن کسی با نوای غم‌انگیزی میگویند و گریه میکنند .
سورمە : سورمە . کل	داروئی که زنان بچشم میکشند برای سیاه نمودن چشم یا معالجه درد آن .
سورمەیی : سورمەیی	رنگی که بر رنگ سرمه باشد
سورمەدو : سورمەدان	جای سورمه
سرەن : سەرەند . بێژنگ	وسیله‌ایست برای بیختن خاك
سرنج : سرنج . سەرنج	سرنج
سرنجەگرتە : سەرنج‌گرتن . پرسیارکردنی مالی زاوا لە خو و رەوشتی بوك .	قبل از خواستکاری دختری برای پسری خانواده . پسر اول از نزدیك دخترا میبینند و وضع اخلاقی اورا می‌سنجند .
سەرنەمە : سەردانواندن	سرخم‌کردن
سەرواز : سەرباز . سەروار	سرباز
سەروەسەرنایە : سەربەسەرەوەنان . گالتەکردن .	سربسر گراشتن کنایه از شوخی‌کردن و مزاح نمودن با کسی‌است .
سەروالا : سەربالا . سەرنەگیراو	سربالا
سەروراس : سەرراست . راستگو	سرراست و منظم و منطوع
سەردار : سەربەرزبون . سەربەرزی	سر بلند شدن
سەروری‌دیائنبابە : سەر و روی‌تێك‌ناوە . سەرچەماندن .	اخم‌کردن برای کسی یا هنگام انجام‌کاری(۱) .

سـەروزۆدار : سـەروزماندار . بەگەت‌ولفت .
کسیکه میتواند مطلب و حرف خودرا بگوید .

سـەروەسـەر : سەربەسـەر . ئالوگۆر .
معامله‌را گویند که دو چیز با هم عوض شده باشد و ما به التفاوت نداشته باشد .

سەروەهار : شەرمن
صفت افراد شرمین یا بی آزاراست

سەروەن : سـەربەند
عمامه یکه زنان لـر بسر میبندند

سەری : دێوانە . شێت . سـەرسـەری
دیوانه . افراد دیوانه‌را گویند

سەریت : سـاقەی‌گەنم
ساقهء خوشهء گندم‌را گویند

سەری‌دار : پارچەیەکە یا فەرشـێکە
پارچه یا فرشی که ...
... سەر دیکر ... دارد

... : بەتێکرایی
روهم

سەرزگە : مۆکرژبون . لەرزین
لرزشی که براندام میافتد و موی بدن سیخ میشود .

سزاو : سزگاو
... که از ماست گرفته میشود

... : ... سەرما . سزەی سەرما
... سرما‌را گویند

... : سوژدە
سجده

... : سـست . تەمبەڵ . توتنی باش .
سست . تنباکو . ... کشیدن یا مزه ... .

سونتۆ : گیپە
معده گوسفندرا پاک‌کرده و پر منمایند و آنرا از برنج و آلو و مغز گردو و آب روغن و اندکی ادویه پرنموده در دیگ مینهادند و آنرا میجوشانند تا پخته شود .

سەت : سـەخت . سەخت
کثافات و فضولاتیکه در جهاز مستراح سخت و سیاه رنگ شده‌است .

سەقۆر : سەقۆر . ڕێکر
رفتگر . سپور

سوکسوکە : خروێلکە . بەحۆشـی ...
مرض آبله مرغان ...

سەتۆ : سـەتۆ
تخته سـنگ ... محسوس ... ... از ... ...

سەگ : سەگ . سە
سـگ

سه‌گو : سه‌گو . سه‌گان	جمع سگان . سگان
سه‌گوه‌ن : سه‌گوان	نام طایفه بزرگی‌است که بدو قسمت (سگون رحیم خانی) و (سگون عالیخانی) تقسیم میشود .
سلا : سالا . بانگ	اجازه . صلا
سلپ : تلته . تلپه	تفاله‌ء سرکه یا چای و مانند آنرا گویند .
سلپ‌سمر : ته‌مه‌ل و بێ‌کاره . بۆره‌پیاو .	آدمهای تنبل و کم کاررا گویند
سلم : سلّمینه‌وه	رم
سلم‌کرده : ره‌وینه‌وه	رم‌کردن
سلتۆ : ره‌وه (بۆ چوارپێ) ره‌وه‌ك .	رمنده . چهارپایی که زیاد رم میکند
سه‌لله : سه‌به‌ت	سبد .
سمات : سه‌رگوێلك . به‌ینی‌مه‌ڕ و گا	مفضولات گاو گوسفند وقتیکه رویهم ریخته شده و خشك‌گردیده .
سماق : سماق	سماق .
سماقاو : سماقاو	غذائی‌است که از آب سماق درست میشود .
سۆم‌تراش : سم‌تراش . نالبه‌ند	آلتی‌است که با آن قبل از نعل‌کردن حیوانات سم آنهارا میتراشند.
سمسا : گیایه‌کی بۆنخۆشی شاخی‌یه	گیاهی‌است معطر که در کوههای ییلاقی میروید .
سه‌مه‌ن : بۆر	رنگ خاکستری‌را گویند که اغلب حیوانات چرنده و پرنده بآن رنگ هستند .
سه‌مه‌نی : سه‌مه‌نێ	سمو .
سه‌نگاو : به‌رداو . گۆم . گۆمی ئاوی باران .	آبگیر کوچکی از سنگ‌است در کوهها که از آب باران پرشود.
سه‌نگه‌ر : سه‌نگه	محل مخفی شدن در میدان جنگ.
سه‌نگ سه‌نگ‌کرده : حۆگنجاندن گران و قورس .	مسامحه‌کردن و کوتاه آمدن در کاری .
سه‌نگی : به‌ردین سه‌نگین	هرچه از سنگ درست شده . سنگی .

سەنگی سەما : جۆرە یاریەکە — نوعی رقص دسته جمعی محلی‌است .

سەنگینی : گران و قورسی . سەنگینی . گەورەیی — وقار و متانت . سنگینی از نظر وزن .

سنله : بسایی . سل — معدار مدفوع انسان یا حیوان که یك بار دفع شود .

سنو : جۆرە نەخۆشیەکە — مرضی‌است که شاید همان اپاندیسیت باشد .

سنە : سلەمینەوە . رەوینەوە — رم .

سو : قوون . قنگ . کون — محل دفع . کون .

سوار : سوار — سوار .

سواربیە : سواربوون . سواری — سوار شدن .

سوارە : سوارە — نقض پیادە . کسیکه سوارامسته، این اسم اگر باسپ یا خر اضافه شود صفت‌است و بمعنی سعید میشود متال (اسبسوزا .

سۆز : سپی

سۆوز : سەوز . رەنگی سەوز — سبز . رنگ‌سبز .

سۆوزسیل : پەلکەزەنگینە . کەسك و سوور . پەلکەرێزینە — رنگین‌کمان . قوس‌قزح .

سۆوزکردە : سەوزبوون . روان — روئیدن . سبزشدن .

سۆوزلونی : مێرگ . چەمەن — زمینی که در آن چمن و سبزه کاشته شده .

سۆوزە : سەوزە . گەنمڕەنگ — مهرە سبز . رنگ پوست گندم گون

سۆوزی : سەوزە . سەوزی — سبزی

سۆوزی‌فروش : سەوزەفرۆش — سبزی فروش .

سۆوزی‌کاری : سەوزە چاندن — زمینی که در آن سبزی خوردن کشت شده .

سۆول : داری سەرو — درخت سرو

سول : سومبول . — سنبل .

سومانە : کاغزی سماتە . ئاسنێکە بۆ رنینی دار . — کاغز سنباده .

سۆور : شیاکە . ئازا . دلازا . سووربوون لەسەر . — تعاله داخل شکم چهارپایان‌بخصوص حوانات اهلی هلال گوشت مانند گاو گوسفند . کنایه از بر دلی و جرات‌است .

سۆوری : سابرتن (پێشەنگی‌ران)	ز نر پیش آهنگ گله‌را گویند .
سۆوس : سۆسی گەنم و جۆ	سوس گندم و جو .
سۆك : سووك . پیاو ژنی سـۆك و سەرسەرێ	سبك . کنایه از مرد دروزن هرزه و هرجائی است .
سۆکێ : سەرسەرێ . هەررە	هرزگی و سبکسری .
سووه : کال	نارس . بوته یا درخت تازه رشدکرده . کودکان جبلی عریررا هم گویند . عمامه‌ء زنان محلی‌را گویند .
سیویر : تیشك . هەتاو	اشعه‌ء آفتاب‌را در تابستان گویند که موجب آفتابزدگی افراد مسود .
سیبرد : سێ‌بر	پرش سه‌گام‌که نوعی ورزش‌است.
سی‌سیك : سێ لا . سێ سۆچ	سه‌گوش .
سەکو : سەسکە لـە پێـوانی [illegible] ۱/۳	اصطلاح زراعتی‌است بین مالك و زارع محصول سه قسمت می‌گردد و نسبت ۲ — ۱ سهم مزارع و مالك میشود
سەهم : ترس و سام	ترس
سی : بۆمن	برای ، مانند (سی‌خم) یعنی برای خودم .
سیابووه : [illegible]	سه‌جرده . رنگ پوست‌است
ساوونه : [illegible]	تربیه مانند بز و برغاله .
سیپریسك : [illegible]	پرستو .
سمو : [illegible]	مرضی‌است در بین ماکیان که تاج آنها سیاه مشود .
سەت : [illegible]	برای تو
سەکە سلام : [illegible]	گل‌مژه . جوشی که روی پلك چشم بیرون میآید .
سی‌جه ؟ : لەبەر چی ؟ بۆچی ؟	چرا ؟ .
سیخچوله : [illegible] بجۆك . چەقۆ	تیغ جوجه تیغی‌را گویند .
سیر : [illegible]	عروسی .
سزه : [illegible]	عدد سیزده
سزی : سۆزن	سوزن .

سیزەوەدەر : جەژنی سێزدەبەدەر . دوارۆژی نەورۆز	سیزده بدر .
سسزوال : سەچکەی جۆلەکە سورەساقە	بچه گنجشکی که هنوز پر در نیاورده . توسعا بنوازادان هم گفته میشود .
سبزنەك : سۆسەنەك	کسیکه بمرض سوزاك مبتلا باشد .
سبس : سسس . جۆلیمەز . شەمەتلتکە	رنگ تیره . راته دبر رمبی است که برای گوسفندان درست می‌کنند. مکسی است بشکل زنبور عسل.
سیسرك : سەرك . سیسارکە	سوسك .
سیفا : پێکۆلینەوە . تێرامان	تحقیق . فکر . تامل .
سیهاف : قسەخۆش	ادمهای بذله‌گو و لطیفه‌گو .
سیقە : سەدەقە . بەسەدەقە بۆن . قوربانی	فدا . قربانی .
سیك : لا . کونج . لانە . سوچ . قولینچك	گوشه . کنج . لانه .
سیل : پاتوسك . سۆل	پاودان .
ستیل : ستیلەی چاو . نرخسەی چاو . سیگا	نگاه .
سبیل : ئەستر . بەستللك	[illegible] میکند .
سیلامیش : کونەمشك	سوراخ موش
سیل‌کردنی : سەیرکردن	تماشای .
سیەرۆ : تەشان . گیای قەش و ناوچەوان سپی	[illegible]
سیمکە : تیر . دارێکە لە گەردنی گا دەکرێ	[illegible] زن می‌اندازند .

---

(٢) [illegible] . عەبدی وسەی [illegible] دەنەوێ . کە سەر بە الوزێ، و بە [illegible] دیالیکتێکی کوردیی [illegible] . بەڵکو ڕاسەوراس [illegible] دیکەی [illegible] ـ زیندو مردو ـ دەگەڕێتەوە .. ! ابەڕاستی : ئەمەیان [illegible] و لێکۆڵینەوەکی وردە و سودێکی گەورە دەبەخشێتە [illegible] زمانی کوردی .. !

سنه : [illegible] سینه . سن . حشره‌ایست ، که گندم‌را می‌خورد .

سبک‌سوو . [illegible] رایش .

سمه زن . [illegible] وعی گردن‌بنداست که از [illegible] ساخته شده و زنان برای زینت می اندازند .

سمو . [illegible] .

[illegible] ترس و ترش‌را گویند .

سنوخانی . [illegible] رمبی .

ستوسه‌نوه : [illegible] قدی .

سی‌وان . [illegible] جرده .

ـ ش ـ

شاتوره : شاتوره	نوعی گیاه‌است که مصرف داروئی دارد .
شاته‌لی : نانی هه‌لتۆزه که له ناوه‌که‌ی دورسستده‌کری	لواشك آلوا .
شاته : نانی قه‌یسی	نان لواش .
شاخحه‌جومه‌تی : خوێن‌گرتن به شاخ . حه‌جامه‌ت . که‌له‌شاخ .	شاخی که با آن خون بدن‌را میگیرند.
شاخدجبوته‌په‌نه :ماستاوساردکردنه‌وه. ریاکاری شاخ‌لێ‌ژوان	شاخ در جیب گذاشتن . کنایه از تملق گفتن و از کسی تعریف بیجا نمودن‌است .
شاخوه‌شاخره‌نه : شاخم لێ‌هاتوه (بۆ سه‌رسوڕمان !)	صحبتی که از هر در و هر موضوعی کرده شود .
شاخدراورده :مربودان. شاخ‌ده‌رکردن	شاخ درآوردن . کنایه از پشیمان شدن‌است .
شار : شادمانی . کامه‌رانی	شادی . بزم .
شارشووده‌نه : شادی و خوشی . خه‌لك‌تێك‌به‌ردان	شادی و سرور . کسی‌را بهم زدن و دوهم ریختن .
شاش : ئه‌سپێ . رشکی ده‌غل و دان	شپشك . آفتی شبیه کك که در آرد فاسد یا گندمی که مدتی مانده‌است می‌افتد .
شاف‌شاف : ده‌نگ و قه‌قه‌ی مریشك و که‌و	صدای مرغ و کبك‌را گویند .
شاله : خوزین . له کاتی سه‌ران و نه‌که‌گرتنی تۆزه‌لدا .	حرکتی است که هنگام جفت‌گیری‌از طرف جنس نررا انجام میشود .

شاگردونه : شاگردانه	پولی که خریدار پس از خریدن جنسی بشاگرد دکان بطور انعام میدهد .
شال : شال	پارچه‌ایکه عشایر بکمر میبندند یا در زمستان دیگران برای گرم‌شدن بگردن میپیچند .
شانشین : شانشین	شاه‌نشین . اطاقی در طبقه دوم عمارتی که کمی برجسته‌تر از سایر اطاقهااست .
شانه : شادانه	شاهدانه .
شانه‌شه‌کی : جوره هه‌لپه‌رکی‌یه‌که	نوعی رقص محلی و دسته جمعی که با آهنگی تند اجرا میشود .
شایی‌وشیوه‌ن : شادی و شیوه‌ن . خوشی‌و ترشی	شادی و غم .
شبل : شاوای دو سی روژه	نوزادی دو یا سه روزه .
شه‌ته : جوره به‌خوشیه‌کی ئاژه‌له	نوعی آفت حیوانی‌است .
سرد : [illegible] . پارچه‌پارچه که‌لوپه‌ل	[illegible] پاره . لباس .
سه‌را : [illegible]	چهارچوبی‌است که با طناب بهم وصل شده و گندمهای درو شده‌را از مزرعه با آن برای خرمن‌کردن میبرند .
سه‌رراسو . [illegible]	آدمهای ماجرا جورا گویند .
[illegible]	صدای جلك و کشیده و یا برخورد دو چیز که صدا ایجادکند .
شرتوپ : به‌ربونه‌وه . [illegible]	صدای که از افتادن انسان و یا چیزی [illegible] ایجاد میشود .
شورشور : شورەشوری ئاو	صدای ریزش آب .
شرفورم : شه‌ق‌وهوڕ	صدای رعد و تندر .
شه‌رمو : شه‌رمن	خجالتی . با آزرم .
شه‌روه‌ت : شه‌ربه‌ت . شه‌کراو	شربت .
شروور : ستر و وڕ	سخنان‌یاوه‌و پوچ
شراوه : به‌ره‌نگ	آویز و پایه‌هائیکه بگوشواره آویزان میکنند .
شه‌راوی : مه‌یخور . شه‌راب‌خور	کسیکه بنوشیدن شراب عادت دارد

شریق‌شریق‌کرده : شریقه‌شریقی ژنان	داد و فریاد زدن زنان
شریقه‌نه : هات و هاواری ژنان	فریاد زدن زنان .
شریقه : هات و هاوار	فریاد .
شریه : پەز . چەف	پرده نازکی‌است از چربی که روی عضلات در زیر پوست جای دارد .
شەس : شەست . پەنجەی ئەستیی گۆزه	شصت . عدد ٦٠ . انگوشت ابهام‌را گویند .
شەش : شەش	شش . عدد ٦ .
شوشته : شۆردن	شستن .
شەشلە : شەشەلەی زستان	از چهارم تا شانزده بهمن‌را گویند و پس از آن سردی هوا رو بکاهش میرود .
شەق : شەقە . قایم . گالتەکردن . تسەخوشی . لەت	سخن صریح . محکم . نیمه‌ء لاشه گوسفند و گاو
شەقانه : شەقە . شقارته	کبریت .
شەقانە : شوقـاقی . قلیشـانی دەست و پێ	مرضی‌است که پوست دست و پای انسان می‌ترکد [illegible] سم حیوانات اهلی میشود .
شەقەکرده : لەتکردی لاشـه . شەقکردنی لاشه	دونیم کردن لاشه‌ء گوسفند .(1)
شەك : [illegible]	تک [illegible]
شەکەت : شەکەت . ماندۆ	[illegible] .
شەکەت‌بیه : ماندۆ [illegible] . ماندۆ بی	[illegible] .
شەکەی : [illegible]	[illegible] .
شەك‌داسنه : گومان‌کردن . [illegible]	[illegible]
شەکەری : شەکەری . رەنگی گەرم	رنگ گرم‌را گویند .
شەکەنه : بزۆتن . جوڵەکردن	تکان‌دادن .
شەکۆ : لەرزین . بزوتن	لرزش . تکان .
شەل : شل	رقق در برابر سفت .
شەل : شەل	کسیکه پایش می‌لنگد

(1) [illegible] عەردی و [illegible] . وەکو [illegible] [illegible] دەکەن . [illegible] وەکو [illegible] [illegible] دەچن . [illegible] لاواری ئەم [illegible]

شولاتی . [illegible]	چرمی که برای کسک زدن درست‌شده و آماده گردیده .
سه‌لاتیسه . [illegible]	درازکشیدن روی زمین .
[illegible] : [illegible]	در آب پارچه‌ای‌را آنقدر با چوب زدن که پاره پاره میشود .
[illegible]	صدای افتادن چیزی در آب .
[illegible]	چوب نازك و بلند .
سلته : مرزلی بێ‌دار . بێ‌عه‌روبنه‌ت	بیعرضه . بی بندوبار .
سلت : حوێزێ	آدمهای سست و بیعرضه‌را گویند.
شولق : شلوق	شلوغ .
شلکنه : شلکینه . جوره نانێکه	نوعی نان‌است که خمیر آن خیلی نرم تر و سل ترا از خمیر نان معمولی است و بیمایه‌است . چزلك.
[illegible] . [illegible] . زور	کنایه از فراوانی چیزی‌است در بازار .
سولسه : [illegible]	پاره پاره‌شدن وارفس .
سولسه : [illegible]	ملاشی‌کردن .
[illegible] : [illegible]	[illegible]
[illegible] . [illegible] . [illegible] . [illegible]	خرامیدن . راه رفتنی که توام با ناز و تکبر باشد .
[illegible] : [illegible]	آشی‌است که از برنج و ماش درست میشود
شه‌لینه : ژنی به‌دزمان . سه‌لته	زنی‌را گویند که هرزه و عاك‌است .
شه‌لیل : حۆج . شه‌فته‌لو	شفتالو .
شوم : نانی‌ئێواران . شام	شام . غذائی که شب خورده میشود .
شه‌م : مۆمی هه‌نگوین . شه‌مێ	موم عسل . شمع .
شه‌مدو : مۆمدان . شه‌مدان	شمعدان . جای شمع .
شمشه : حه‌مچه	چوبی بلند و تراشیده و چهار نبشی‌است که بناها از آن برای درست چیدن آجرها استفاده میکنند .
شه‌مومه : شه‌مامه	[illegible]
شه‌مه‌مه : شه‌مێ . شه‌ممه	[illegible]
شن : شن (گیا) . شه‌نگ و ئاله‌کوك [illegible] . شن	

شەن : شەن و کەو	وسیلەایست کە با آن خرمن کوبیدەرا باد میدهند برای جداکردن دانه از کاه .
شناس : کارزان . شارەزا . ئاشنا	[illegible] .
شناسایی : کارزانی . ئشنایی	[illegible] .
شەنگ : قشەنگ	[illegible] .
شنێت : شەنگ (گیا)	گیاهی‌است کوهی کە در بهارمیروید و [illegible] محوریند .
شەنەکردە : هێرش‌بردن	[illegible] کردن . حمله کردن
سەو : شەو	[illegible] .
شو : شانە . شان	شانه . کتف .
شو : خەرداری‌ئاسباو	طاق آسیاب آبی که سنبها روی آن کار گذاشته شده .
شو : هەنگوینی کە بە مۆم تێکەڵ کرابێ	عسلی‌را گویند که با موم مخلوط‌است .
شەوا : شاباش	شاباش .
شەوبای : شەوبا	نسیم شبانه . باد خنکی که در شب میوزد .
شەوبیە : شەوداهاتن	[illegible] .
شەوچەر : شەوچەرە . شەوێن .	شبچر . حیوانیکه شب هم اورا رها رها میکنند تا بچرد .
شەوچراغ : شەوچرا	شبچراغ . [illegible] که در شب [illegible] میدرخشد و نور میدهد .
شەوخی : هێرش‌بردنی سەرلەبەیانی	شبیخون .
شۆرزینەدل : وڕدوڕی‌دڵ . چاوەڕوانی	نوعی تشویش و دلهرەایست که هنگام انتظار دیدن کسی یا شنیدن خبری باسان دست میدهد .
شۆرکردە : کەلوپەلی شۆراو	لباسی که یک یا چند بار شسته شدەباشد .
شۆروا : سۆربای نەخۆش	نوعی آش‌است که برای مریض می‌پزند .
شۆوسە : شەوسۆ . ئاڵۆز	آشفته . درهم ریخته .
شۆوسی : ئاڵۆزی	آشفتن . بهم‌ریختن .

شەواشەو : شەوانە . شەوانشەو	شبانە
شۆولك : رەشکە	توری‌است از موی بر برای حمل کاه و مانند آن .
شووەشوورەتە : شان‌بەشان رۆشتن	شانە بشانە کسی‌رفتن برای درك مطلبی .
شوونی : شوانی	جوپانی . شبانی
شوە : مۆرۆی شەوە	مهره‌ایست سیاه‌رنگ کە زنان بگردن میآویزند .
شۆوی : مۆتەکە . شەوە	کابوسی کە انسان در خواب بآن دوچار میشود .
شەتی : شاتو	شاه توت
شەتیر : چەپەچاغ . چەقۆی گەورە بۆ گۆشت هەنجنین .	نوعی ساطور دودسته‌است کە دسته‌های ان چوبی‌است و با آن در منازل گوشت میکوبند .
شەجو : شاجۆگە . شاجۆگەلە	جوی بزرگ آب
شەجو : چاوتیر . جوانمەردی	جوانمرد . بخشنده
شەرەگ : شاژەگ	شاهرگ
شەهری : شارنشین . شارستانی . شارەکی .	اهل شهر
شیپال : شتیال . پارچە	پاره . دریده
شیپال‌دو : شڕوشیتالی بێ کەلك	دریدی کە قس برسم و استفاده باشد
شیپشەپ : حیلەحیلی ئەسپ	صدای شیهه اسب
شیپەنە : حیلکەی ئەسپ	شیهه زدن اسب
شیتن : شێت	گنگ و گیج
شیپەنە : حیلکەی ئەسپ	شیهه زدن اسب
شیت : فیکە . فیتەفت	سوتی کە با زبان میزنند
شیتبیبە : شێت‌بوون	گیج‌شدن
شیتزیە : فیکەکیشان	سوت زدن
شیتەك : فیتەفیك . فیت‌فیە	اسم آلتیاست یعنی وسیله‌ایکه با آن سوت میزنند .
شتر : شتر	شیر . حیوان درنده‌ایست . ابزاری است فلزی کە بآب انبار یا ظرفی کە مایعی در آن ریخته‌اند میگزارند .

شترا : [illegible] ، ستردن ، [illegible]	گـاح ، جـور
سەرار : [illegible]	برادر شوهر
شیربەها : [illegible]	مبلغ پولی که خانواده عروس از داماد می‌گیرند .
سەرریاك : [illegible]	شیره‌ای که پس از تیغ زدن خشخاش از آن بیرون میاید .
سەرحشت : [illegible]	صمغی سفیدرنگ که مصرف داروئی دارد .
سەردوێگ : [illegible]	شیردان گاو گوسفند
سیرە : [illegible]	شیره کشمش ، شیره تریاك
سیری : [illegible]	رنگی که برنگ شیراست ، شیری
سەرباحەب : [illegible]	نوعی بازی‌است که با سنگ‌ای که بهوا پرتاب میشود انجام میگردد
[illegible] : [illegible]	کوه صاف و بلند که صعود بآن مشکل‌است .
[illegible] : [illegible]	گنجکه ، سقسقه
سەیوی‌بسە : [illegible]	شیطانی شدن ، انزال‌شدن در خواب .
[illegible] : چرو	جوانه درخت
سی‌کرده : [illegible]	شوهرکردن
سوه : [illegible]	سبون

– ص –

صاف : هەموار	هموار . آرام و آهسته
صەرا : سەحرا . بیابان . لادێنشین	صحرا . روستا(۱)
صەرف : سودوەرگرتن . بەهرەوەرگرتن .	سود . بهره
صەنەلی : سەندەلی	صندلی
صەنوق : سەندوق . سەنوق	صندوق
صەنوقدار : سەنوقدار . خەزنەدار	صندوقدار
صو : سبیانێ . سەرلەبەیانێ	صبح
صەور : پژمین . حەخت	تکه عطسەایکه مردم حرافی به شنیدن آن اگر تصمیم بکار داشته باشند از انجام آن منصرف میشوند (صبر) در برابر حخت .
صوَوی : سابوێ . بەسبوێ	صابون
صوَویکاری : سابوندرێ . [illegible] سابوێ شوشتن .	لباس و پارچەرا با صابون شستن

★ ★ ★

ـ ض ـ

ضامە : دەستەبەر	ضامن
ضامەدار : چەتۆی پابلق	چاقوئی که ضامن دارد
ضایە : زایە . زایع . گومبۆن	ضایع
ضەرەر : زیان	زیان
ضەفتکردە : زەوتکردن . زەوتکردن	ضبطکردن

★ ★ ★

ـ ط ـ

طارەت : تارەت . تارەتگرتن	طهارت
طاق : تاق . دینکە . قات	خانەهائی که طاق آجری یا خشتی دارند .
طاق : قاتی خوارەوەی خانو.ژێرزەمین	اطاق زیرین ساختمان
طاقەت : تاقەت . بەرگەگرتن	شکیبائی . صبر
طاقەتدار : هەناسە درێژ	شکیبا . صبور
طاسە : تیرە . تایەفە	چندین خانواده هم خون را می‌گویند
طەناف : تەناف	طناب
طەنافبازی : تەنافبازی	نوعی بازی است که دختران با طناب انجام میدهند
طانە : تانە	طعنه
طەوق : تەوق	طوق
طەول : تەپل . دەهۆل	طبل
طەولچی : دەهۆلچی . دوونەکو	طبلزن
طەویلە : تەویلە	جای چهارپایان
طەویلەکردە : لەتەویلەدا [illegible] جوارپێ و [illegible] کردن .	چهار پایان را بستن و بند کردن [illegible] آنجا نهادن .

★ ★ ★

— ع[1] —

عادیلونه : بەداد . عادیلانه	عادلانه
عازیەت‌دار : پرسەدار	عزادار
عاشق : عاشق . دلدار	عاشق
عاص‌ناورده : بەتەنگەوەهاتن	تبنگ‌آوردن
عاموزا : ئامۆزا	فرزندعمو
عایەت : عادەت . خۆ و رەوشت . نەریت .	عادت
عەت : رۆژگار . دەوران . زەمان	عهد . زمان
عەجوو : عەجەب . سەیره	عجب
عوزدخایی‌کرده : دلنەوازی . عوزرهێنان . بیانوهێنانەوه	عذرخواستن . تسلیت‌گفتن
عەزاو : عەزاب . ئازار	عذاب
عرەخ : ئارەق . عەرەق	عرق‌بدن . عرق از مشروبات الکلی
عرەخ‌بی‌میشك : ئارەقەی‌بۆندار	عرق بید مشك
عرەخ‌سۆز : گەرمەزەنه . گرمژنه	جوشهای ریزی که بعلت عرق‌کردن بدن پیدا میشود .
عرەخشه : کلاو . ئارەقچین	عرقچین . نوعی کلاهاست
عەرەو : عەرەب . عەرەو	عرب
عیززەت : رێز . شانازی	احترام
عەسك : عەکس . پێچەوانه	عکس
عەقرەو : دۆپشك . کوڵژدم	عقرب
عیلاقه : سەروەت و سامان و ماڵ	مجازاً بمعنی مال و ثروت منقول و غیر منقول‌است .

---

[1] بسی (ع) بە (ئه)یش گۆ دەکەن.وەکۆ دیاره وسەکان بە بەژادا عەردبن. ئەمەیان دیاردەیەکی دیاری بێوسەراسەری دیالێکتی کوردیەکه ...

عىللەت : بێنوێژی	حون ویری ماهىانەء زنان‌را گویند
علاوەکردە : سەربار . زیادەکردن	اضافەکردن
عەلی‌ئــــلاهی : نــاوی تیرەیــەکە لــە نوراباد و کودەشتی لورستان‌دان	نام فرقەایست کـه در نورآبـاد و کوهدشت لرستان ساکنند
عەمارەت : ســاختمان . ئەربارتمان	ساختمان
عەمەل‌ئاوردە : بنیادنان . کارکــردن	دروست‌کردن
عەیالوار : مال و منال . حێزان	ســاحب زن و فــرزندان کسیــکه حانوارش زیاداست .
عیدروزە : جەژنی رەمەزان	عید فطر
عیدقورو : جەژنی قوربان	عید قربان
عیدگەپ : جەژنی نەورۆز . جەژنــی گەورە .	عیدنوروز . عیدبزرگ
عەیو : عەیب . شورەیی	ــــ

– غ[1] –

غابوره : ئابۆره. سەرگەرمی. کارکردن	سرگرمی
غار : حار . دزك	حار
غارەت : تالان و هێرش	چپاول
غارەتی : تالانکردن	اموال غارت‌شده‌را گویند
غاز : پارەی قەلب ، بێ‌برح	پول بی اررش
غافڵگیر : بێ‌ئاگا . گێل . کەوسەداوەوە	ناگهان در دام افتادن
غوت‌غەت : غزەغز . خزەخز	غرغر . غرلند
غوت غەتو : غزغزە کەر . خزەخز	کسیکه غرغر میکند
غرد : خز . چەرچ	چرخی . مدور
غورر : نۆز . فنق	فنق
غوراب : بەفیر . لەخۆبایی . غەڕا	متکبر و مغرور
غورغور : غزەغز	غرولند
غرمە : گرمە . گزە	غرش مانند غرش تندر
غورووەت : غوربەت . سەرهەلگرتن . ئاوارەیی	غربت
غەریو : ئاوارە . بێکەس	غریب
غز : ترشە . کەفێکە لە ترشانی ماست و هەویر بەپا دەبێ	[illegible]
غزسە : ترشان	ترشیدن
غەزگال : خۆزگە . کاشکی . دەك	[illegible]
غەزگو : دیزە و گۆزە	[illegible]
غەزینە : خەزێنە	[illegible]

---

(1) دەلێن [illegible] .. [illegible] لەو [illegible] . لەبەر [illegible] و [illegible] .. [illegible] هەیە . با دەبێ ، بانا .. !!

غوز : کز . جیچکه . کزۆلەیی	حالت کز و جمع نشستن و راسو بغل کردن .
غوژەڵ : کورتەلەی ئار	آدمهای کوتاه قد و ...ه، چاق‌را گویند .
غولغوله : هەرا و زەنا	صدای جمعیت و همهمهء ...
غلغله : عزعزه . ترشاندن	غرغره
غلقوس : تەلەکەبازی .	دردوته‌مانده مایعات . مکروحیله
غلف : گرێدراو . پێچ حواردو	پیچ . گره
غەلوبر : بێژنگ	غربال
غوماج : نیشانەگرتن . ئامانج	آماج . نشانه و هدفی که برای مسابقهء تیراندازی میگزارند و سوی آن شلیك میکنند .
غومچه : حونچه	غنچه
غومغەم : غزەغز . هات و هاوار له تاریکیدا .	صداهائی که در تاریکی بگوش میرسد و صاحب صداها دیده نمیشود . غرغر .
غمغول : عنەعن . قسەی بێ دەنگ . لەبەرخۆوەقسەکردن .	همهمه‌ای که کلمات ان نامفهوم باشد .
غونچ : ناوەڕاست . حونچه	وسط . غنچه .
غەنبو : بێزاری و دلتەنگی . حاڕس‌بوون .	سرازی و تمر
غورج : قورباێ . کەڵ	قوچ .
غوره : قۆڕه . ترێی نەگەیو . بەرسیله	انگور نارس .
غۆز : خەفەت . دلشکاوی	قهر . رنجش .
غۆز : چەماوه (بۆ پیران) یا ئەوانەی مۆرەغەی پشتیان دەشکێت .	... مدی پشت و علت ان شکستگی ... ون ... ای حمدگی پشت ... ی است .
غوزەکا : مولانەی‌پێ . گۆزینگ	استخوان مفصل ... که ...
غۆزکرده : دلشکاندن	... و رنجیدن .
غۆشه : گولی گەنم و جۆ	خوشه .
غیرەت : مەردایەتی . بیاوەتی	غیرت . مردانگی .
غەیو : عەیب . ناگەهان . نەکاوی	غیب .

★ ★ ★

ـ ف ـ

فاش : قسەی ناشرین و بەد	سخن زشت و بد .
فاش‌گوتە : قسەی ئاژەوا	ناسزا گفتن بکسی .
فاشە : قەحبە . سۆزانی	روسپی . زن بدکاره .
فاشەخۆنە : قەحبەخانە . کەللەچێ	خانه‌ای که‌در آن زنان روسپی خودفروشی میکنند .
فاق : درز . قلیش . قاق	نوعی برجسته [illegible] سکه .
قال : دەستەیەك مێوە و گوێز	مجموعه‌ای از چند میوه یا گردو . هر قال‌را یکجا میفروشند .
قالبەرزۆ : جۆرە قالێکە بە بەرزی دەبێتەوە	نوعی قال‌است .
قالچوێی : جۆرە قالێکە	نوعی قال‌است
قالدی‌زەمینی : جۆرەقالێکە	نوعی قال‌است
فت : فت . فراوان	فراوان .
فەت : تەندروستی . ساغ و سەلامەتی	سلامتی .
فەتبەن : فتوبەند	فتوبند
فتراق : حالگرتن . کارکردن	درحال‌جستن . فرصت
فەرغ : فەرق . جودایی . جیاوازی	فرق
فچ‌فچ : پچەپچ کردن	آهسته و درگوشی حرف زدن .
فچەنە : بە هێدی قسەکردن	آهسته صحبت نمودن .
فەرەجی : فەرەنجی . کەپەنەك	... مانندی‌است که از نمد درست شده برای زمستان.
فرز : زیرەك	زرنگ .
فەرش : قالی و فەرش	قالی .
فرشتە : فریشتە . بەخت	فرشته . اقبال

فرسەختر : خۆشبەخت — نیک‌بخت .
فرمو : فەرمان — فرمان . امر .
فروسی : شتی بۆ فرۆشتن — چیزی که برای فروش‌است .
فره : زۆر — فراوان .
فریودان : [illegible] — رام‌کردن کودک .
فەتو : [illegible] و شوور — فغان .
فکری : [illegible] و مەتۆل — متحیر . مات و مبهوت .
فەلەك : فەلاقە — یکنوع وسیلهٔ شکنجه بوده‌است .
فەلە : [illegible] کرێکار . [illegible] — عمله . کارگر .
فندلی : خنۆچکە . بچووك — کوچك . ظریف
فیالە : [illegible] — گیاهی‌است کوهی و معطر که درماست و موسیر میریزند .
فیتك : [illegible] — سوت .
فیروزدیی : [illegible] — [illegible] .
فیس : [illegible] — افاده . [illegible]
فیس‌برده : [illegible] — [illegible] .
فیسسە : خاوتو . [illegible] — [illegible] .
فیس‌کرده : [illegible] — افاده‌کردن .
فیسەنە : [illegible] — [illegible] .
فیسەك : [illegible] — موشك .
فیلەکی : [illegible] — [illegible] .

ـ ق ـ

قابل : شیاو . لایق	لایق . شایسته .
قات : قات . دوّقات . دوّجار	کاسبی که قیمت جنس‌را دو برابر خرید با مشتری حساب میکند.
قاچ : قاش . دیم	هر قطعه از خربزه . هندوانه یا خیاررا وقتی پاره میکنند .
قاچزین : کەلبوس	برامدگی جلو زین اسب .
قاچکرده : قاش‌کردن	پاره‌کردن خیار و خربزه و هندوانه.
قاچو : جۆره یاریەکی منالانەیه	نوعی بازی‌است که کودکان با چند ریگ انجام میدهند .
قاره‌قار : هات و هەرا . قاژەقاژ	داد و فریاد .
قارقارو : مرۆڤی به قاوەقاو	کسیکه همیشه با صدای بلند حرف میزند .
قاره : هاوار . دەنگی بەرز	صدای بلند . فریاد .
قاز : قاز	غاز .
قازقولینگ : قاز و قولنگ	پرنده‌ایست شبیه مرغابی .
قازمه : قولنگ . قازمه	کلنگی که یك سر دارد .
قاژده‌ره : قاژۆ	پرنده‌ایست باندازهء سارووک پر آن سیاه و سفیداست .
قاترتبله : بارگیری دوّ ساله	قاطر دو ساله‌را گویند .
قاترسیره : بارگیری تازه شیره‌خۆر	قاطری که هنوز شیر میخورد .
قاغنات : فرۆ	شیر ماك که پس از زایمان گاو یا میش از آن دوشیده و میجوشانند و پس از سردشدن لخته میشود .
قاف : مەتەل . مەتەلۆکە	لغز .
قاقیله : لاواز و باریکەلە	افراد کم بنیه و ضعیف‌را گویند .
قالیچه : قالیچه	قالی کوچك .
قایمکرده : شاردنەوه . نهێنی	پنهان‌کردن .

قەپ : چنگ . قەپ . گازگرتن	چنگال . مشت نیم باز .
قەپاڵ : قەپاڵ . چەنگ	پنجول . آنچه از کاه یا میوه یا مانند ان که در یك مشت نیم باز جای‌گیرد .
قەپقـــەپ‌کردە : هێــرش‌بردن . بەمروتوناکردن	حمله‌بردن و تلاش‌کردن بـــرای بدست آوردن چیزی .
قەپ‌ریش : ردێن . چەنگەریش	ریشی که یك قبضه باشد .
قوت : کۆل . قوتە	دم بریده . هر چیزیکه بطور ناقص بریده شده‌است .
قوتە : کۆحە . کۆکە . قۆخە	سرفه .(۱)
قەتی : قاتی . گرانی	قحطی .
قەد : قەد . باڵا . ئەندازە	اندازه . قد .
قەدبلن : قەدبەرز	قد بلند .
قەدجەررە : باوێشك‌کێشان	خمیازه .
قورب :کەسایەتی . رێز . شان و شکۆ	احترام . شخصیت .
قرپ‌غوت : هەڵپەهەڵپ	اصطلاحا تلاش شدید برای زندگی‌را گویند .
قرپ‌کردە : قرتاندن	بریدن چیزی بوسیلهٔ برنـدەای بسیار تیز با یك ضربه .
قەرت : قەرز . قەرد	وام . قرض .
قورتاسە : قوڕقــوڕاگە . نـەوك . قرقرۆچکە	حلقوم . گلو .
قەرتدار : قەرزار . بستانەوان	بدهکار . ستانکار .
قورتسە : شتی کونکراو	پارچه‌ای که بر اثر ضربه سوراخ میشود . زبان که لای‌دندانهـا [illegible]
قەرت‌وقەرت : قەرز و قەرز . قەرز و قۆڵە	اصطلاحا وام‌را گویند .
قەرتی : قەرزی	قرضی .

---

(۱) کەلی ق، هەیە لەم سەردەمە زمانەدا بە ئەڵ گۆ دەکرێ .. بێگومان ئەم دەنگە ... جونکە ق‌ەکە لــە کوردیدا کەمە و تا ئەم لە بەژادا نە و نەبووە ... !! .

فری : خوزاسەر . سەرسەدر . [illegible] بەس‌ولووس	کسیکه زیاد در آرایش خود میکوشد
فورس : قایم . سەخت . [illegible]	محکم . سفت . [illegible] .
فورس‌کرده : [illegible] کردن	محکم کردن
فورسه : حەبە . کولیرە	[illegible]
فورفوره : [illegible]	[illegible] .
فەرفولت : [illegible]	[illegible]
فرکرده : [illegible]	اصطلاحی [illegible] . [illegible]
فورناله : فورناسك . بەرۆك . یەخە	گریبان .
فوررنج : فوریج . فورنج	بیشکون . با ناخن‌دو انگشت پوست بدن کسی‌را فشردن .
فره : فزەفزار . فزەفز . هەرا . فزە	جنجال . انبوه مردم که برای تماشای چیزی جمع میشود .
فرەفوش : نەسبێ ژای لسێ بێ و سمەنەی داغ بکرێ	مرضی‌است مخصوص سم اسب و برای بهبودی . محل مرض‌را داغ میکنند .
فرەفوم‌فوم : یاری جەلەق‌مەلەق . [illegible]	بازی الاکلنك . تیری روی سنگ یا پایه‌ای میگذارند و دو نفر سوار دو سر آن میشوند و بالا و پائین میروند .
فەرێ : بچێ . مەیرێ . بەحشێ بزرێ . پنێ . فلێ	[illegible] . [illegible]
فوژ : بەلەك . قەشان . رەش و سپی . [illegible]	بسه . ترکیب دورنگ سفید و سیاه .
فوژفوژی : [illegible] رەش و سپی	صفت پارچه‌ای یا چیزی که رنگ بسه داشته باشد .
فەسەم‌هار : سوێندخواردن	سوگند خورده .
فەسو : هێلنج . رشانەوە . قی‌کردنەوە	قی . استفراغ .
فشقرق : قرەقرێ نیوان دۆ شەڕکەر	مرباد و دادی که موجب جمع‌شدن مردم میشود هنگام جنگ دو نفر .

قشمره : جنت و هاواری دوو شەڕکەر	داد و فریادی که هنگام جنگ بین دو نفر برپا میشود
قوشمه : دوسمه . کاڵەجار	سخن چین . زرنگ .
قشو : [illegible]	آلتی که برای تیمارکردن دامان بکارمیرود .
قوشمه : [illegible]	مسابقهء اسب دوانی . در پیشانی اسب اگر دو مرکز مو باشد آن اسبرا قشه گویند و سوارشدن بر چنین اسبی نامبارکاست . اصطلاحا افرادی که همیشه چین بر جبین دارند و اخم میکنند نیز باین نام خوانده میشوند .
قوشه : [illegible] . لەشکر	لەشکر . قشون .
قوشەدار : ئەسپی قوشەدار . پیاوی ڕووترش	اسبی که پیشانی او قشه دارد . آدمای اخمورا گویند .
قسەقوشه : [illegible] . موبەحەسەکردن دەمەتەقێی دووکەس	مناظره . مسابقهء حرفزدن بین دو نفر
قینار : فیشەکدان	کمربند چرمی که مخصوص فشنگاست .
قوی‌کرمیت : [illegible] . شقارته	قوطی کبریت .
قەدەغه : [illegible]	ممنوع .
قوڕ : [illegible] خۆڵەمێش . کۆلان	[illegible] . خاکستر . [illegible] .
قەل : [illegible]	تیکه . پاره . قطعه .
قلا : [illegible]	قلعه . زاغ .
قلاپك : [illegible]	چشم کوری‌را گویند که گود رفته و خالی شده .
قوللاج : [illegible]	واحد اندازه‌گیری‌است و آن فاصلهء دو انگشت ابهام و سبابه‌است . وقتیکه کاملا باز شوند .
قلابی : [illegible]	قلب
قەڵپەنجه : [illegible] دەستشکێن	دو دسترا بهم قلاب‌کردن و انگشتان دو دسترا در لابلای هم

نمودن .

قەڵـــــەڵ : قڵوپـــــڵ کردن . پارچەپارچەکردن

تیکه . پاره

قوڵەچماق : تۆزە . ئازا . قوڵەچوماخ

تندخو . گستاخ

قوڵف : قفڵ . کلیل . کلۆم

قفل

قەڵفغاف : جۆرە مازۆیەکە بۆ دەباغی بەکاردێ

نوعی مازواست که از درختان جنگلی بدست میآید و در باغی بکار میرود .

قەڵقەڵ کردە :وردکردن . قڵ قڵ کردن، پارچەپارچەکردن

پارەپارەکردن . گوشت یا ...

قلـــەم : قەڵەمکردنی درەخـــت . ڕوشـــاندن خامە . تزین . داباچین

هر چیزی که بتوان با آن نوشت . میله کوتاه آهنی که با آن هرم و یا آهن‌را می‌شکنند . قلمه، درخت و گل .

قەڵماسنگ : مەلماسینگ . قۆچەمانی

ملاخن

قلەم‌تراش : مەلەمتراش

نوعی چاقوی کوچك جیبی‌است

قلەم‌کردە : قەڵەمکراو (کردن)

با یك ضربه بوسیله کارد یا چاقـو چیزی‌را بریدن و دونیم کردن .

قلەمە : هێر . وەکو : قەڵەمەی پێم شکاوە

استخوان قلم و یا و دست ... حیوان .

قلەمی : قەڵەمی

نازك و ظریف .

قلەنناز : جەژنێکی چوار شەوەی عەلی ئیلاهییەکانە

جشن مخصوصی ... که پیروان مذهب علی اللهی هر سال برای مدت چهار شب و هر شبی نامی : (کامربحان ـ شیرقنی ـ شاه علی ـ پیرموسی) نامیده میشود .

قوڵلاو : قولاب

قلاب

نەللو : قەنەنە

...

قلو : ...

بیش امد و سرنوشت دردناکی کـه جادوگران برای افـراد در نظر میگیرند .

قاوچ . قلیچ : قلیچ . خێل

دوبین . احول

قەلوە : کەڵـەی سەگ و بەراز

دندانهای پیش سگ و حیوانـات درنده‌را گویند .

قولله : كولله — ملخ

قوم : پێچی‌ڕێک — هم‌راه . نیش

قوماح : ئامانج — هدف . نشانه

قومپوز : قه‌پۆر . حزویست . من‌من — خودستا

قومچه : سه‌لیدانی به ده‌م و لێو — ابی . باد در دهان میکند .

قومه‌رو : گیژ . ده‌ست و پێیه‌کی سکاو که به کێتری گیرابێته‌وه . — دست یا پائی که شکسته و کچ‌بسته سده‌ست .

قوموومه : تومموسه . کومکوسه مه‌دارد . — جلباسه . ظرفی‌است که سربازان اب در آن میریزند و همراه خود دارند . هم‌چنین شکارچی‌ها از آن استفاده مینمایند .

قومه : ئه‌مه — الت برنده‌ایست

قناری : ته‌یری که‌ناری — رنده‌ایست . باندازه گنجشک زرد رنگ است صدائی خوش دارد .

قناس : لار . ؟کتسه — کج . پارچه یا زمینی که اضلاعش با هم مساوی نبوده و ضد اکثر دو ضلع موازی دارد .

قوناغ : قونداغه‌ی تفه‌نگ — قنداق تفنگ

قوناغه : مه‌لۆتکه . قونداغ — قنداق نوزاد

قه‌نشکه : شه‌کرشکین . قه‌ندشکین — قندشکن

قنج‌کرده : رازاندن . جوان . قنج — اراسته‌شده

قه‌نداغ : قه‌نداو — ب جوش وقیکه در آن حل کنند

قه‌ندو : قه‌نددان — ظرف جای قند .

قنس : قست . به‌نربه‌ش — قسط(٢)

---

(٢) زور ده‌نگ و پیت ــ له لوڕیدا ــ هه‌یه ، یا بۆ کوردانـدن و یـا بـۆ لوزاسنی حی‌گۆزکیی بۆ ده‌کرێ ، وه‌کو :

عاشا : حاشا — مه‌چچیت : مسجد !

هال : حال — کرمت : کبریت !

عیلاج : عیلاج — فه‌رخ : عه‌رق !

عه‌قیق : عه‌قیق — فاشه : فاحشه

نیر : نور — علفله : غرغره !

قەنشەکروك : کەرتەشـی (گیایە) شەکرۆکە . — گیاهی‌است خاردار و بیاری شیرین دارد .

قەنیل : قەندیل . چرا — قندیل

قەواڵە : قەواڵە . قاقانێ — سند مالکیت . قبله

قۆتل : هۆز . تیرە — طایفه‌ای که در یك ده زندگی میکنند و دستور رئیس قبیله‌را اطاعت مینماید .

قۆوچە : قەوچە . قەوچەقەوچـی ئەسپ . — گازگرفتن اسب

قۆور : قەور . گۆڕ — قبر

قۆوڕپشـکنەك : گۆڕبشـکەك . گۆڕهەڵکەن . — گورکن . حیوانی‌است

قورپ : قومەناو . خواردنەوە . تڕزل — نوشیدن . متکبر

قۆومە : قاورمە — دل و قلوه و جگر سرخ شده

قوغ : گوێچکە . نوشتاوە . چەماوە. کۆز . — گوژ . خمیده

قوقوکنەك : کونەبەبۆ — حمد

قاوکول : جۆرە تفەنگێکە . ساچمەرەن — نوعی تفنگ‌است که گلولهٔ سربی میخورد .

قاولەمە : مەنجەڵ — قابلمه . ظرفی‌است برای غذا پختن

قاۆو : جۆرە یاریەکە — نوعی بازی دسته جمعی‌است

قاویت : قاویت — قاووت

قاوا : قاوە . کەوا — قبا . قهوه

حسن : حسن
بەحیم : بەحیب
بەحش : بەقش
بەرم : سحس !
بصم : بصف !
بەعد : بعد !
بەعم : بقب . بعق !
مسەر : مسـەر !
مـحال : مـعال !

عـك : عکس !
زج : ضد !
خوسم : خمس !
بەفا : وەفا
تەقبین : تقویم !
تەزبی : تسبیح
شوا ه: شعله
سوژدە : سجده .. !
رقیف : رفیق ! .. تا د

قاوەجۆش : جەزوە ، قاوەدان	ظرفی که در آن قهوه را [illegible]
قاوەچی : قاوەچی	قهوه‌چی
قاوەخونە : قاوەخانە	قهوه‌خانه
قاوەسینی : سینی قاوە	سینی چای
قەوی : ئەستور	چاق . ستبر
قەی : قەد . رشانەوە	کمر . استفراغ
قی : شەز	حنک
قەی‌بر : قەدبر	میان بر . راه میان بر و کوتاه
قینە : قوت‌دان	بلع . روزی خوراکی
قەی‌جادروە : سەماکردن . قەد چەرخاندن .	کمر چرخاندن
قیر : تاتان . غار	تاخت . دو
قیرتار : قرەقر . هات و هاوار	ناله و فریاد
قیردنە : هاوارکردن	صیحه‌کشیدن
قیرروزیرد : قرە و زیرد . قرە	صیحه و فریاد
قیرە : قیرە . دەنگی قەل	فریاد . صدای کلاغ
قیژقیژو : [illegible]	کودکی که عادت بـه فریادکشیدن دارد .
[illegible]	فریاد زدن
قیژە : قیژەی منال	صیحه‌کشیدن کودک
قیسی : میوەی پاك‌کراو	میوهٔ برگه‌شده
[illegible] . قول	عمیق . قعر
قیمەت : نرخ . بەها	ارزش
[illegible]	خوش قدم . نام زن هم هست
قینجك : [illegible]	محل اتصال میوه خیار و هندوانه و خربزه و مانند آنرا بدرخت یا بوته
[illegible]	[illegible]
[illegible]	بند قنداق نوزاد

ـ ك ـ

کار : بالوکه	[illegible]
کارچو : کالێنه	جاشو
کارخونه : کارخانه	کارخانه
کارگو : کارامه	فعال . کارگر . [illegible]
کارمسەرا : کاروانەرا	کاروانسرا
کارمسەرادار : کاروانسەرادار	سرایدار . کاروانسرادار
کاروبار : کار . کاروبار	کار
کاری : سەخت . کاریگەر . بەکار	فعال . شدید . سخت
کاژ : کاژ . درەختی کاژ	کاج . درختی‌است
کاس : کاس . کاس‌[illegible] . [illegible]	رنجوری حس شنوائی‌را بر اثر صدای بلند یا ضربهٔ شدیدی که بگوش زده شود می‌گویند .
کاسە : کاسە . [illegible]	ظرف چینی . کاسهٔ چینی
کاسەچەس : کاسەی چاو . [illegible] کالێنەی چاو .	حدقه . کاسهٔ چشم
کاسنی : جۆرە گیایەکە بۆ دەرمان بەکاردێ .	[illegible] گیاهی‌است که [illegible] دارد . کاسنی
کاشکی : کاشکی . خۆزیا	کاش
کاشی : خەڵکی کاشان . [illegible]	[illegible]
کاك : جۆرە شیرینی‌یەکە بە ئاردی گەنم و رۆن و شەکر دروستدەکرێ.	نوعی شیرینی محلی‌است [illegible] و روغن [illegible] و شکر [illegible] و [illegible] نازك میبرند .

کاکۆڵ : کاکۆڵ
مقدار موئی که در وسط سر گذاشته شده و بقیه‌را تراشیده باشند وقتی موها بلند شود درمیان دست جای بگیرد (کاکول)نامیده میشود .

کاکە : برادەر . کاکە . برای گەورە
برادر

کاکاسیا : پێستڕەش . زەنگی . زنجی
زنگی . سیاهپوست

کاکا : پێستی رەش
سیاه‌پوست

کاکیلە : کاکیلە (ددان)
دندان‌آسیا

کاڵ : رەنگی قاوەیی رۆنە
رنگ‌قهوه‌ای روشن

کالە : کاڵە . ئەسپی رەش
گیوه . اسبی که رنگ سیاه دارد

کامل : کامل . جوامێر
افراد جا افتاده نه پرونه جوان‌را گویند .

کامڵکار : جوامێر
افرادی‌را گویند که سن بین ۴۰ـ۵۰ باشد .

کەب : سڕ . دەرسەکی کۆنە
افاده . تکبر . یکی از افزارهای ورزش باستانی‌است .

کەب : لاوەحند . ەرد یا ناوت
مقدار آرد یا مشابه آن مانند قاووت که در یك کف دست ریخته میشود .

کپ : گیراو . کپ
مسدود . گرفته

کپ‌بسە : گیراوە
مسدودشدن

کەپەر : کەپر
نوعی خانهٔ روستائی‌است که قسمتی از دیوار و تمام سقف آن از بوشال و ساقهٔ گندم درست شده‌است .

کوپەر : کۆپە
کپه . مانند کپهٔ گل

کەپەك : کەپەك
پوست ماش که وقت پختن روی آب ماند .

کپ‌کردە : خۆکپ‌کردن . خۆمەڵاسدان
کمین‌کردن . نهان‌کردن .

کەپەنە : خواردنی هاڕاوە اوردا
خوراکی آرده‌شده مانند قاوت‌را بدهان انداختن .

کپەنە : ماندوکردن و لە کتو بەحێ‌هێشتن .
در کوهنوردی یا راه پیمائی کسی‌را خسته‌کردن و بجای گذاشتن . ساکت‌کردن .

کەپو : سەر	سر
کەبولك : تەپۆتکی سەر . تەپلی سەر . تەوقیسەر .	وسط سر . سر
کەپونی : بێنرخ (بۆ گالتەپێکردن) [illegible] .	ادای کسیرا در اوردن . [illegible] روی مسخره مانند کسی حرف زدن.
کوت : نیو . نیوە	[illegible]
کەت : کەوتن . هەلە . هێزاری ژنانی خێلەسات .	حدبه . حنا . چارقدی سیاه . [illegible] ابریشمی است که زنان محلی و روستانشین بسر میبندند و با بدوش میاندازند .
کتارو : شین و شەپۆر	ناله و زاری که توام با سروسینه زدن باشد .
[illegible] : کۆنە و کورت	کوتاه و کهنه
کوتکوت : پارچەپارچە . کوت کوت	پاره پاره . تکه تکه
کوتەك : کوتەككاری . لێدان	تنبیهبدنی
کوتەل : کوتەل . ئەسپێکە لە کاتی مەرگی یەکێدا بە رەش بپۆشری .	اسبی که هنگام مرگ کسی سیاه‌پوش میکنند . هیزم کلفت و تر .
کتاوفرۆش : کتێبفرۆش	کتابفروش .
کتاوخونە : کتێبخانە	کتابخانه .
کەتونی : کەتانی . شتی لە کەتان دورسکراو .	هر چیزی که از کتان درست شده باشد .
کەتتە : پلاوی دەمنەکێشاو	پلوی آب نکشیده .
کوتە : کون . دەمکردنەوەی مێو	دم‌میوه . سوراخ .
کوتەسیزە : کونەدەرزی	سوراخ سوزن .
کنەکور : کتوکوێر	کسیکه چشمانش کم دیداست و ضعف بینائی دارد .
کەتیفە : سوانە . گوێسوانە	لبه بام خانه .
کوج : گۆج	کسیکه انگشت دست یا پای او ناقص یا بهم چسبیده‌است .
کەچ : کەچ	کج .
کەچخولق : بەدرەوشت . توڕە و تڕۆ	بداخلاق .
کوچەر : گۆجە . کەجەروگوجەر	کسیکه انگشت دست یا پایش ناقص‌است .
کوچك : بچۆك . کچکە . چکۆلە	کوچك .
کوچکی : بچۆکی	کوچکی .

کەچەل : کەچەڵ	کچل .
کەچونە : کوچـەبەرد	سـنگی که در کنـار چـاله آتـش میگذارند تا بتوان روی آن دیگ یا ساج گذاشت .
کچچی : ببین . خوشکی‌باوك . میمك	عمه . خواهر پدر .
کەرر : کەڕ	کسیکه از حس شنوائی محروم‌است.
کود : کوڕ	پسر . فرزند نرینه .
کرد : کڕ . کڕك . خەت	حظ .
کرا : کرێ	اجاره‌بهاء .
کرانشی : کرێچی	مستأجر . اجاره‌نشین .
کرانشینی : کرێچەتی . کرێنشـینی	اجاره‌نشینی .
کوربەر : بەشی کوڕ لە میرات . کوڕبەر	سهم پسری . در تقسیم ارث فرزند پسر از پدر خود دو برابر دختر ارث میبرد .
کەربی : شتێکە بچێتە ناو گوێوە کەڕی دەکا . شتێ بۆ جاران دەیانتوانەوە و دەیانخستە گوێ .	الیاف مخصوص‌است که قدیم در ساروح میریختند و معروف‌است اگر از این الیاف بگوش کسی فرو شود موجب کری خواهد شد .
کەرت‌گر : کەردۆ . دێراو . کەتۆ	وسیله‌ای که باغبانان با آن زمین‌را کرت بندی میکنند .
کەتلە : قەرتاڵە . سەوەتە	سبد کوچك و مخصوص‌است که از ساقه‌ء گندم درست میکنند .
کورجواو : ئازا . بێ‌ترس . چالاك . عورج	گستاخ .
کرج : شزە . چرچ . کرچ و کاڵ . دەنکی بژمین	چروك لباس‌است یا جمع‌شدن پوست بدن بر اثر سوختگی . صـدای عطسه.
کرچە : بژمین	عطسـه .
کرچەنە : بژماندن	عطسـه‌کردن .
کورختە : کرتەکرت	جویدن هر چیزی که در زیر دندان صدا میکند .
کردە : کردن	کردن .
کورزا : کوڕەزا	پسرزاده .
کرژەلە : کوژاڵك	ماده‌ء تلخی‌است که هر چیز تلخ‌را به آن تشبیه میکنند .

کرژنگ : قرژاڵ	خرچنگ .
کرک : بزبزە . مازە .	ستون فقرات .
کورك : مریشکەکورك	حالت مستی مرغرا گویند که آماده برای خوابیدن روی تخم است .
کرکپ : قزوقپ . کزوکپ	سکوت .
کرکەشی : خەت‌کیشان	خط کشیدن .
کرکلاش : هەلکزاندن	خاراندن پوست بدن بطوریکه صدای کشیدن ناخن روی پوست شنیده شود .
کورکلاو : چوزێ . چوزەبوینە	پرنده‌ایست باندازهء گنجشک که کاکل کوچکی هم دارد .
کەرکە : مرۆ . کەرە . ژەکی کولاو . جەمکە	شیر ماك گاو یا میش یا بز وقتی جوشیده شود می‌بندد و لخته میشود .
کەرکیت : ماتور . کەرکیت	شانهء قالی بافی که بآن تار و پودرا می‌گیرد .
کرم‌ئامابە : شتی بە کەلك و جێگای سودلێ‌وەرگرتن	به دردخور و قابل استفاده .
کرم‌خاکی : کرمەخاك . کرمەبارانە . کرمێکە لە باران پەیادەبێ .	نوعی کرم درازاست که هنگام باران باریدن روی زمین می‌آید .
کرمۆس : لەپڕ . لەنکا . هێکڕا	ناگهانی .
کرمژیلە : وردەکرم . (نەخۆشی‌یە)	نوعی‌کرم ریزاست که از دستگاه گوارش انسان تغذیه میکند .
کرم‌کوپی : کرمەکولەکە . کرمی‌کولەکە	کرم کدو .
کرموفت : بەکڕێ . لەپڕ . لەنکاو	ناگهان .
کرمو : کرم‌خواردە . کرماوێ	کرم‌خورده . کرم‌زده .
کرموزی : تەم و مژ	مه غلیظی که هنگام بارندگی کوههارا می‌گیرد .
کرمیت : بارۆت . کبریت . گوگرد	کبریت .
کرنگ : هۆبە و هەوار	چند چادر سیاه روستائی مربوط بچند خانواده که گرد هم بر پاشده باشد .
کروژەنە : کرۆژتن	جویدن هر خوراکی سخت که در زیر دندان صدا کند .

کروژسه : ترسەزگ . سرتراك . عضروف .
ژورکرۆژە

کورروته : تورته . مردار — مردابه . اصطلاحا بمعنی مرداراست .

کرویل : نەیماع . کەرە — وسنجای کره .

کوره : کرۆد . هۆ (بۆ ئاگاداری‌یە) — کلمه‌ایست که در گویش لری مورد استعمال زیاد دارد و بمعنی‌های گوناگون‌است مثال (کره‌جته) یعنی ای‌جته .

کەروه : کەف . کەزۆ — مارح و کپکی که روی ترشی با مرباها می‌گیرد .

کره : کزە و دەستار — اسباب دستی که از چوب سخت درست شده و برای تبدیل سلوك به برنج از آن استفاده میشود .

کەروه : دەندە . دار هەنجیری بەرتال — چوبی که جیش یا گاو آهن‌را به آن وصل میکنند و این چوب معمولا قالب و اندازه‌ء گاوآهن‌است . درخت انجیر کوهی که ثمر قابه خوردن ندارد .

کوورگه : بیابانێکی حوارۆی خورّەم‌ئابادە — دشت وسیعی‌است در جنوب خرم‌آباد .

کرەوور : ئامرازێکه به قایش و بزمارە و له لمبوری حاج یا جاشی دەبەستن تاکو نەتوانێ گووانی دایکی بمژێ . قەمنەر . بلاّلۆك . برمت — پوزەبند مخصوصی‌است که چند میخ از آن گذارنده شده و پوزه‌ء گوساله یا کره الاغ و مانند آن می‌بندند و بدینوسیله آنهارا از شیر میگیرند چون هر موقع قصد خوردن شیر میکنند میخ‌ها پوست شکم مادرا آزار میدهد در نتیجه مانع نزدیك شدن آنها میشود .

کووردی : جاشك — کره الاغ یا مادیان .

کز : کز . مەلۆل. سەرکز. کزانەوەی زام — افسرده . موی سوزن‌زخم . بوئی که از سوختن شم بمشام میرسد .

کزکرده : کرژلەبێ — افسرده نشستن .

کزکه : نان بەرۆ . گرگل	نانی که از آرد بلوط تهیه میشود .
کزەنه : بۆکزۆزکردن	سوزاندن الیاف پشم .
کزونیز : ناز و چاوبازی	ناز و غمزه و عشوه .
کزونیزدار : بەناز	با ناز و غمزه .
کەژ : کەژ . دارلاستیك	بافتەای که در داخل آن لاستیكاست و کشش دارد .
کەژەل : کەژاڵ . مەڕی سپی . نەسپی ماوەیی و دوجەوان سپی . برسی خۆلەمێشی	گوسفندی که رنگ سفید دارد و گوشهایش سیاهاست و در پیشانی و روی بینی خال سفید دارد . بزیەای که برنگ خاکستری تاراست نیز .
کەژاو : فەوزە	سره و جلبك که روی آبهای راکدرا میگیرد .
کەژاوە : کەژاوە	کجاوه .
کەس : کەس و کار . قەوم و قیله	فامیل . قوم و خویش .
کوس : قوز . کوز	آلت زنانگی . آلتزن.
کسات : کەساد . بێرەواج	کساد . بی رونق .
کەس‌وکار : کەس و کار . خزم و خوێش	قوم و خویش .
کەش : بنکەوش . بن باغەڵ	بغل . تهیگاه .
کش : کشکش . کشومات . بێدەنگی کشەکردنی مریشك و کەڵەشێر	فعل امراست و بمعنی ساکت شو . حرف نزن لفظیاست برای راندن مرغ و خروس
کشاراوردە : درێژەکێشان	درازکشیدن .
کشت : کەشت . کشت	زراعت .
کشت‌وکار : کشت‌وکار کشت‌وکاڵ	زراعت .
کوشە : کوسر .	کشمش .
کوشنی : کوسە . کوسنی	گوسفندی برای کشتنرا گویند .
کەشك : کەشك	کشك .
کشك : ئشك . پاسەوانی	پاس .
کەشکەك : کەشکەژنۆ	استخوان زانو .
کشکه : کولازدم . دوپشك	عقرب . کژدم .
کشمات : کشومات . خەوی تۆڵ	محیط ساکت . حیوان عمیق سکوت .

کشماتبییه : کنوماتبون . بێدەنگی چونەنێوخەوەود	در خواب عمیـــق و یا ســـکوت مطلق فرو رفتن .
کشمش‌کوولی : شلتەی دۆمەڵ	دارونی که برای بازشدن دمل روی آن میگزارند .
کەشمنه : کێشان	کشانیدن
کشاو : جوشەخوشیمیر . کوشەکوش	کشوی میر و مانند آن
کەف : کەف	کف صابون و مانند آن
کەفـزەتدار : پیـــای ناجـــن . ناموبارەك گوناهبار	کســیکه مردم دیـدن قیافهء اورا نامبارك میدانند
کەفاردتی : ناجـــنی . شوم . گوناهبار	کفارت‌دار
کەفتوکوکرده : تێك‌کوتان	درهم‌کوبیدن
کفنه : کوتان	کوبیدن
کفکه : چلك . قرێژ . دژونی	شوره و چرك بدن . پوستهء سفیدی که روی کچلی‌را میگیرد .
کەفگیر : خاکەناز . کەمگیر	حت‌ ار
کەفگیرك : جورە دۆمەلێکی‌زله	دمل بزرگی کـه از چند جای آن چرك و خون بیرون می‌آید .
کەفاو : کەفاو	اب صابون
کول : کول . کورت . فوته . قوله	کوتاه
کەزن : کاولکه . بەخفوری دەمشکاو	حرابه . ظروف چینی و بلور کـه لبهء آنها شکسته باشد .
کول : کول	حیوانی‌را گویند که دمش بریده‌است مانند (اسب‌کل) .
کەلل : کەل . ددانی‌کەل	نوائی‌است که در عروســی ســر میدهند باینصــورت که زبان‌را در کام به حرکـت در آورده و صدای زیری‌را بیرون می‌دهند.
کەل : کەلەکێوی . برنەکێوی	بز کوهی‌را گویند
کلاته : قەلا . قەلات . شان و باهو	تپهء کوچك‌را گویند . شانه و کتف
کلاش : کەلاش . کلاش	گیوه . پای افزاری کـه رویه آن دست باخته‌است .
کلاشتە : خوراندن	خاراندن
کلاشه : خوران	خارش
کلاف : گلۆله . کلافه	نخ دور هم پیچیده
کل‌با : لاچو . وەل‌بە .	روسو . برو

کول‌بەسنی‌کونـه : دزی‌دزی . ســه زگەخشکه رۆشتن رفتن بطور استتار و مخفی

کلیپچك : قونداخه . مه‌لۆتکه قنداق نوزادرا گویند

کولتمنه : بۆسه‌نانه‌وه کمین‌کردن

کلاح : له‌خۆبایی . تزل . خۆپەرست متکبر خودخواه

که‌لەرم : که‌لەم کلم

کله‌شبتره : کۆخەزەشه . کۆکەزەشه خروسك . مرضی‌است

که‌للەس : ددان‌کەل . مسەددان از راه مسخره بافرادی که یك دو دندان جلورا ندارند گفته میشود .

که‌لەك : که‌لەك وسیله‌ایست که با آن از رودخانهٔ عمیق عبور میکنند .

کلمك : خانوی منالانه . جۆره یاریه‌کی منالانه‌یه . حصار سنگی که کودکان میسازند و خانهٔ خود می‌کنند

که‌لك : نانی بەرۆ نانی که از آرد بلوط تهیه‌شده

کولك : کولك و مۆ کرك . الیاف پشم

کللتیتنه : بەنجه‌تووته . قولنجك [illegible] کوچك دست . خنصر

کل‌کرده : رەوانه‌کردن کسی‌را بجائی فرستادن

کلکله : نابرۆچۆن . ریسواکردن رسوائی . کوس رسوائی

کلکی : تەیری کەرکی کرکی . نوعی پارچه‌است

که‌ل‌گرته : که‌لگرتنی‌مانگا برگرفتن گاو ماده از گاونر

که‌ل‌گاو : که‌ل‌گا . که‌لۆت گاونر چهار ساله که از آن تخم‌گیری میشود . سنین و مراحل بزرگ گا ونر بایصورت است و در سالهای مختلف نامهای مختلف دارد .

سال‌اول : گوسال
سال‌دوم : پارینه
سال‌سوم : جەل
سال‌چهارم : که‌ل‌گاو
ازسال‌چهارم‌به‌بعد : وەرزا

کلم : چلم [illegible]

که‌لا : که‌نام . که‌لان . لانەی هەرس و بلنگ . لانهٔ خرس یا بلنگ

کولنجه : [illegible] کوله‌جه	نوعی جلیقه‌ء زنانه‌است که زنان عشایر بتن می‌کنند . جنس آن مخمل است و حاشیه‌ای رنگارنگ‌است و اطراف آنرا سکه‌های نقره میدوزند .
کولنك : بەری درەختێکە لە کوێستان دەڕوێ .	نمره درختی‌است کوهستانی
کنسما : خۆخوراندنی ئاژەڵ	خاراندن حیوانی بدنش‌را بوسیلهء مالاندن بدیوار .
کلو : [illegible]	کلوخ
کلاو : کڵاو	کلاوه
کەلو : کەڵ . کوێجا . گەورە	عمده . بزرگ
کەلول : بزن و مەڕ و گای ڕەش باوچەوان سپی . قەشان .	بزینه یا گاو سیاهی که خال سفید در پیشانی دارد
کلوم : کلیل و کلۆم	چوبی که شب در حیاط ودست پشت می گزارند تا باز نشود .
کوله : سەگەتوله . توله	[illegible] که دمش بریده‌است جای مرغ . محلی که در کوه شکارچیان برای مخفی شدن از [illegible] [illegible] [illegible] خود [illegible]
کولله : کوله	[illegible]
کەلەسەر : کەلەسەر	[illegible]
کلبنه : [illegible]	[illegible]
کولیچه : کولیچه	[illegible]
کلیل : سپی . لیتەڵای مو	موی‌محمد . کلید
کولین : کولێن . جێگەی زەخیرەی بنو جادر . سەندوقخانە	جائیست در زیر چادر سیاه که عشایر قند و روغن و ادویه خودرا در آن می‌گزارند
کەمچە : چەمچە . کەوچك	[illegible]
کەم‌دەس : بێ‌سەرمایە . دەستەتاڵ . نەدار .	تهیدست . کم‌سرمایه
کەمەر : شاخی بەرز و ترس . فەدی کیو .	کوه تمام سنگ که سنگهای دیواره آن صاف باشد .

کەمەربەستن : کەمەربەند	کمربند
کەم‌ری : کەم‌تۆ . شەرمن	حجول
کەم‌لا : کام‌لا ؟	کدام‌طرف ؟
کەمەن : کەمەند	کمند
کەمو : کەمان . کەوان	کمان . مانند کمان حلاجی و تیر ندری .
کەموتەر : کوتر	کوتر
کەم‌وەر : بەرتەسك	کم‌عرض
کەموله : کەبۆله . کاسەی‌دار	نوعی . . . ست که از چوب ساخته‌شده .
کەم‌هەر : کەمخۆر	کم‌خور
کەمی‌لا : کام‌لا ؟	کدام‌طرف ؟
کون : کول . بڵ . ناتوند	مبتس‌ند
کونا : کون . قۆن	سوراخ
کنارِاو : ئاوده‌سخانه . ئاوده‌ست	مستراح
کناره : لاکێش . فەرشێکه له کەناری ژوور رادەخری .	فرش باریکی که کنار اطاق مانداوند
کونج : کونج . گوشه	گوشه
کونجی : کونجی	کنجد
کنشت : کاوێژ	نشخوار
کنەك : خێنك . گەنم‌کێش	چهارچوبی‌است که با طناب بهم بسته‌شده و با آن گندم درو شده‌را سوی خرمن می‌برند .
کنگر : کەنەر . قنگر . کنگر	کنگر
کونگره : ددانه	دندانه
کوا ؟ : کوێ ؟	کجا ؟
کواکو : کاکی‌بەکاکی . مشه . زۆر	فراوان . زیاد
کوپه : گیشه	توده . انبوه گیاه و مانند آن که در یك جا جمع شده‌است
کوچ‌کولفت : خێزان . ماڵ و منال	اهل‌وعیال
کوچێتل : کاریته رەشماڵ	چوب پهن که روی ستون چادر سیاه می‌گزارند .
کور : کوێر . کەم‌بینا . خامۆش . دامرکاو .	نابینا . خاموش
کورکرده : کوێرکردن . وێرانکردن	خاموش‌کردن

کوڕکوڕه : کوڕکوڕ — برنده‌ایست باندازهء کلاغ سیاه با منقار خمیده که جوجه مرغ و گنجشك شکار می‌کند .

کورره : هۆقه . بۆزه‌ی گا — فریاد گاورا گویند

کوره : گه‌نمی‌ره‌ش داهاتو . خه‌له‌فی میشهه‌نگی کێوی . — گندم آفت دیده که سیاه می‌شود کندوی زنبور عسل وقتی در شکاف کوه نسد .

کوری : کوێری — نابینای

کوزر : کوزه‌ری گه‌نم و جۆ — خوشهء گندم یا جو که خوب کوبیده نشده و دانه‌های ان جدانگردیده

کوس‌به‌سته : کۆزبه‌ستن . قوزبه‌سته‌ی منالی ناوزگ . — جمع‌شدن جنین‌را در شکم می‌گویند

کوسه : کۆسه — مردی که سورتش کم موست یا فقط زیر او ریش دارد ماهی بزرگ و خطرناکی‌است .

کووش : که‌وش — کفش

کاوشه‌ك : جۆره باریه‌کی کۆنه هه‌مۆه‌ل . — جمع‌شدن کسی و بردن دیگران از روی او .

کووش‌که : قزیز . چلکی پێست — شوره و چرکی که‌روی پوست‌را می‌گیرد .

کوفت : نه‌خۆشی سوسه‌نه‌ك . سفلس — مرض سفلس

کوك : شان و شه‌پیلك — گرده

کووك : که‌و — کبك

کوکو : تێکه‌لکردنی هێلکه و ئارد . جۆره جانه‌وه‌رێکی نێو ئاوه سارده‌کانه . — خوراکی که از آرد تخم مرغ تهیه می‌سود . جانوری‌است که در آبهای سرد و روان زندگی می‌کند سمه کرم و خیلی کوچك .

کوکوکنه‌ك : کوه‌بۆ — جغد که بر خرابه‌ها می‌نشیند و ناله می‌کند .

که‌وال : کاژدمار . کراسه‌مارانه — پوست نازکی که مار از خود بجای می‌گزارد .

کول : کۆڵ . پشت — پشت

کولا : ساباط — نشیمن گاههای موقتی و تابستانی عشایر که از پایه‌های چوبی و

	ساحه درختان جنگلی و اهلی نهیه شده است .
کولاژدم : کولاژدم . دۆپشك	عقرب . کژدم
کولیره : کولیر .	نان ساجی کوچکی که معمولا برای کودکان می‌برند .
کوزکه : [illegible] مەـدەی دز	مشك جای دوغ
کولەپشت : کۆڵەپشت . [illegible] ری [illegible]	باری که انسان بر پشت خود هنگام کوهنوردی یا راه پیمائی می‌گیرد.
کومسه : خۆراگرتن	تاب آوردن
کواو : کەباب . کەواو	کباب
کووە : بەران	گوسفند نر
کووە : ئەستێرەی کۆ	چند ستاره ریز و نزدیک بهم است. که در آسمان شکل تقریبا مثلث در آمده و در قسمت شمال شرقی ـ خرم‌آباد ـ پیداست.
کەوا : کەوای جوینکرتن . شاخی حەجامەت .	شاخ حجومت
کە : کا	کاه
کەدو : کادان . کادین	کاهدان
کەهەر : ئەسپی‌سوور	اسب سرخ‌رنگ
کەگل : کا و گل . گل و کا	کاه گل . گلی که برای اندود در آن که زده باشند
کەیو : کادان . کادین	کاهدان
کیا ؟ : کامانە ؟	چه‌کسانی ؟
کبالو : ناوی شاخێکه له باشووری لورستان .	نام کوهی بزرگ‌است در جنوب لرستان
کیچە : کوچە . کۆڵان	کوچه
کتڤا : [illegible]	[illegible]
کرد : [illegible]	[illegible]
کیرك : [illegible]	[illegible]
کیره : کۆرە	کوره آجرپزی
کیز : کۆز . پارچە . تکە	هر قطعه و پاره‌ای از هندوانه یا خربزه

کیزه : گۆزه	کوزه
کیژ : گرێوی . هەلقرچانی پێست	جمع‌شدن پوست در اثر سوختگی
کیسەل : کیسەڵ	لاک‌پشت
کیسەلدیمی : کیسەلی‌دێمی	لاک‌پشت خاکی
کیل : کێر	پیمانه‌ایست که ظرفیت آن پنج من‌است . آلت تناسلی مرد .
کبوار : درِك	نوعی خاراست
کبودارکبودار : جۆره هەڵپەڕکێ‌یەکە لەگەڵ گۆرانی سازدەدرێ .	رقص محلی‌است که هنگام رقص کردن ترانه‌ای می‌خوانند
کیپور : کاهو	کاهو

ـ گ ـ

گادومه : گیاەکە بۆ جاوێشە ئەکاردێ — گیاهی‌است که برگش پهن ونرم‌است هنگام ضربدیدگی عضوی برای بهبودی از این گیاه استفاده می‌شود .

گادوسه : گادۆشکە — ظرفی که روستائیان شیر گاو یا گوسفندرا در آن میدوشند .

گاردی : جالجالۆکەی ژەهردار — رتیل .

گارم : نەقیزەی گا — چوبدستی که بنوك آن میخی فروشده و برای راندن چهارپایان از آن استفاده می‌شود .

گاز : گاز — افزاری که بآن میخ یا دندان‌را بکشند .

گازوالك : میتەکەرانە — حرمکس .

گاس : دۆرنیە . رەنگبێ . ئەگەر — شاید .

گاگوار : جارجار — گاهگاهی .

گال : گالەکردن — هو . هوکردن و سرزنش نمودن .

گاڵەل : گازان ؛ گایەل — جمع‌گاو . گاوان .

گالش : دەفری پیالە — پای افزاری که از لاستیك ساخته‌شده . قاب استکان .

گالو : گاوان — دوچرخ

گاله : هات و هاوار . دەردەنگ — فریاد زدن و در همین موقع بدهان زدن تا صدا بریده بریده شود .

گام‌گلوس : مالوچە . قانۆنچە — حشره‌ایست سیاه رنگ که روی سرگین می‌نشیند .

گامۆله : گاگۆلە — رفتن روی چهار دست و پا .

کابیس : کامێس	کابوس .
[illegible] : هەندێ جار	بعضی وقت .
[illegible]	سحم .
[illegible]	شخم کردن .
[illegible]	کلیدن .
[illegible]	گاودانه .
[illegible]	بزرگ .
[illegible]	دهان . لقمه و آنچه به اندازهء لقمه باشد
[illegible]	بزرگتر .
[illegible]	عجیب .
[illegible]	لقمه‌لقمه . تکه‌های نان .
[illegible]	گفتگوئی که با صدای بلند بین چند نفر در جریان‌است .
[illegible]ماد : دەمەعەراش . راوەراوار	دهان‌گشاد .
کو[illegible] : قسەی سەرزارەکی وبێ‌ئەنجام	مطلبی که فقط حرفی باشد و عمل در آن‌نیست .
[illegible]	گچ
[illegible]ی : گەجکاری	سفیدکردن دیوار با گچ .
[illegible] : گەجین . گەچی	آلوده بگچ .
[illegible] : بانی گەچ	پهءهای معدن گچ .
[illegible] : گەدا	گدا .
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
گر[illegible] . دزەنگ	لحظه
گمرو : تەپەیدکە گابەردی لێ بێ	[illegible] که سنگهای بزرگ زیاد دارد
گەر : گەز . بەحوشی گەزێ	کسی که بمرض گری مبتلااست .
گورر : [illegible]	صدای پر و کلفت . شعلهء آتش .
گرا : گەر[illegible]	تخم ماهی وملخ .
گوردا[illegible] . گەرماوگەرم	پشت سرهم .
گەربردە : مشورخواردن . سووربوون بەسەر	در کاری اصرارکردن .

گەرت‌وتوز : گەرد و تـۆز . تـۆز و گەرد	گرد و غبار .
گرته : گرتن . دلگیراو	گرفته . اندوهگین .
گرتی : گرتن	گرفتن .
گورج : گورج . چالاك .	چالاك . سرحال و حوش .
گرده : گرده . بازنەیی . هەمو	جرخی . کروی . دور و اطراف . تمام همگی .
گوردالە : گورچیلە	ملوه . کلیه .
گردکالە : چەرمی کلاش	نواری از چرم یا سح که برای استحکام بدور گیوه میدوزند .
گردکردە : گردکردن . کۆکردن	جمع‌کردن .
گردگیر : دەورەگرتنی‌کلاش	پینه‌دوزی که دور گیوه‌را ســـوار چرمی یا نخی مىدوزد .
گردەل : گردەل . بازنەیی	مدور . کروی .
گردەلە : ئارەقگیری ژێر زینی ئەسپ	نمدی که زیر زین اسب میاندازند .
گەردانە : سوڕاندن	گردانیدن .
گەرداو : گەرداو	گرداب .
گەردوبەردینە : کانیـاوێکـــە لـــە باشووری‌ڕۆژاوای خورەم‌ئاباد	چشمه ای اسـت در شمال غربی خرم‌آباد .
گەردوان : گەردانە	گردن‌بند .
گردەکلاش . گوردە : زۆرکوڕ	زنی که دو شوهر کرده، فرزندشوهر اول او برای شوهر دوم باین نام مشهوراست .
گوردی : پشت . پشت و پەنا	پشت .
گردە : جۆرەنانێکە . ئەستورك	نوعی نان‌است .
گەردە : مل	گردن .
گەردەدراز : گەردەن‌بەرز . مل‌درێژ	گردن‌دراز .
گەردەگـــولاوی : گـــەردەن‌گولاوی . گەردن‌زراف	صفتی‌است بـرای گردن طریـف و باریك .
گەردیلە : ماڵخاوێن‌کردنەوە	خانه‌تکانی .
گردیلە : جـۆرە نانێـکە بۆ منـــالان دەکرێ . بەبکە . پەبکەنان	نان کوچکی‌است که با ساج پختـه میشود و معمـــولا برای کودکان آنرا می‌پزند .
گەردیلەگرتە : ماڵخاوێن‌کردن	خانه‌تکانی‌کردن .
گورز : گورز	گرز .

گرزه : مشکی گەورەی کێوی . مثالی زیرەك	موشهای بزرگ صحرائی‌را گویند . اصطلاحا بکودکان زرنگ نیز گفته میشود .
گرکەش : حمخانە	خمیازه .
گرگرته : گڕگرتن	آتش‌گرفتن .
گورگمار : ریخۆڵە کوێرە	روده‌ء بزرگ .
گورگاو : گورگەی‌گەنم . گورگە	دانه‌ایست که در میان گندم پیــدا می‌شود و اگر گــدم با آن آرد شود نان آن تلخ می‌شود .
گورگومیش : گەرد و گولی بەیــان . تاریك و ڕوون کاتێکه گورگی تێــدا بەلامارده‌دا	سپیددم . تاریك و روشن وقتیــکه نتوان گرگ‌را از میــش بــاز شناخت .
گەرمك : گەرمك	گرمك .
گەرمکرده : گەرم‌کردن . رازاندنی‌کۆڕ	گرم‌کردن . رونق بخشیــدن بــه محلــی
گەرمسیر : گەرمیان . گەرمەسێر	گرمسیر .
گرم‌هور : گرم‌وهۆڕ	صدای تندر و مانند آنرا گویند .
گەرمی : گەرمێ	حرارت . دانه‌های ریزی که روی پوست پیدا میشــود و آنهــارا عرقسوز هم می‌گویند .
گورمیچ : گلمۆچە . گرمۆچە	[illegible]
گوررەنە : گڕنە . گەڕیی‌گرتن . هاوار	فریادزدن .
گورراو : تانەی چاو .	لکه‌ء سفیدی که بعلت چشــم درد شدید بطور موقت روی سیــاهی چشــم پیــدا میشــود . سمج و گستاخ .
گررو : گڕاو . کلپە	حرارت‌زیاد .
گورواسه : ڕێوی کێوبلە	گربه‌کوهی .
گرونی : گرانێ	گرانی .
گورره : گڕەی ئاگر . دەنگی‌بــەرز و برم	شعله‌ء آتش . صدای بم و بلند .
گره‌کوره : گرێ کوێرە	گرهی که بازکردن آن مشکل باشد .
گورری : روباری‌قوڵ . گۆم	محلی از رودخانه که خیلی گوداست.
گریەورو : گریە و ڕۆ . گریە و هاوار	گریه و زاری .
گریەوگو : نالین . گریان	ناله و زاری .

گریوه : گریه . گریان	گریه .
گزز: چاوتی‌بڕین . گزێ	نگاهی که خیره است
گەز : گەز	واحد طول است .
گزر : گێژەر . گەزەر	هویج .
گزرتوپ : گەز و لال . گروکپ	مرضی است که مثلای [illegible] مادر [illegible]
گزمه : زیرەك . شۆفار	[illegible]
گەزنه : لیری پێست	جوشهای ریز و پهلوی هم که روی پوست بدن پیدا می‌شود و [illegible] اطراف آنرا با قلم خط میکنند که گسترش پیدا نکند .
گەزوله : گەزۆ	گزانگبین .
گەزە : گەزەی پینەدوز . درێشه	التی‌است که با آن نعلشان چرم می‌برند .
گزك : کوژەکه . بەرکوژه	دکمه‌های [illegible] کود رنگی [illegible]
گەشـــتەلی‌کرده : بـــەرەلـــلاکردن . رەشاکردن	[illegible]
گەشتی : گەشت‌کردن	[illegible]
گوشسه : هێرش‌بردن . بەختی‌کـیچ	حمله‌بردن . بازشدن .
گوش‌گەنـه : لێك‌جوێ‌کردنـــەوەی تەلیافی خورێ و لۆکه	ازهم جدا کردن الیاف پشم یا پنبه .
گشنیز : گژنیژ	نوعی سبزی‌است .
گوشوەن : گه . گەی . جومـکه . جمکه	مفصل استخوان .
گاگه : کاکه . برادەر	برادر .
گل : کل . جار . بار	دفعه . بار .
گل : کل . چاوێشه	درد چشم .
گوڵل : گول . گەڕێ	کسیکه بمرض [illegible] مبتلاست .
گوڵل : گوڵەگەنم‌یاجۆ	یك خوشه از گندم یا جو .
گەڵل : گەل . گەلەکۆمەکی	دسته‌ای از افراد که برای انجام کاری با کسی همکاری میکنند .
گول : گول	[illegible]
گلا : گەڵا . بەلك	برگ خشك شده درخت بلوط .

گلار : گلاران . کەوتن برگرد .
گلارا : گلێنە . گەڕاوە (عاندا) ـ ـ ـ . ـ ـ ـ
گلەسبی : ناوی کێوێکە لە باشووری خوزدم‌ئاباد نام تپه‌ایست در جنوب شهر حرم‌آباد .
گلال : روبار . گلالە . گلاڵ رودخانه .
گوڵبنەوسە : گولە بەنەوشە . وەنەوشە گل بنفشه .
گولب : قلب مقدار آبی که باندازهء یک دهان باشد . جرعه .
گوڵپیس : گول (ەحۆشێ) کسیکه بمرض پیسی مبتلااست .
گوڵچورچور : چوڕکەمیز . چڕکەمیز مرنەخۆداکردن اضطراب و ترسی که موجب می‌شود ترسنده بخود نشاشد .
گلسە : بەرەوی‌داکەوتن زمین‌خوردن .
گوڵکردە : دامرکانی‌ئاگر . گل‌انداختن آتش . سرکیف‌آمدن .
گوڵکرە : کلۆشەگەنم ساقه‌های باقی ماندهء گندم و جو پس از درو کردن .
گولم : گۆم . گۆل گودالی که پر از آب‌است .
گولما : هەوێن مایه پنیر .
گلەوچە : گمۆچە . گرمۆچە مچاله مانندی کاغذی که مچاله شود .
گلەوچەکردە : گلموچەکردن مچاله‌کردن .
گولەپت : ڕاخاوی مێشك سوراخ دماغ .
گولاو : گولاو گلاب .
گولاوپاس : گولاو پڕاندن ظرفی‌است که در گلاب می‌ریزند .
گولم : گۆم آبی که در گودالی جمع شده‌است .
گولوەنی : گولەبەند . عەراری رەنگاورەنگی ژنانە نوعی چادر قد ابریشمی رنگارنگ است که زنان بشکل عمامه بسر می‌بندند .
گولوەن : گەردانەی ژنانە گلوبند که زنان بگردن می‌بندند .
گەللە : مێگەل . گەلە مجموعه‌ای از گوسفند و بز .
گللە : دانە . دنك . حبه . دانه .
گوڵلە : گلۆلە گلوله
گولە : پارچە زەوی تیکه‌زمینی . تیکه‌جای محدود .
گلەبرێژ : نیوەبرژ کباب برگ و نکوبندرا گویند .
گلەسل‌کردە : تێکەلاوکردن . بەدەماکەوتن . خلەتان غلطیدن .
گلەگلە : دانەدانە . دنكدنك دانه دانه . حبه حبه .

گول‌هیرو : گوڵه هێرۆ — گل حنمی .

گله‌یی : گله‌یی . گله — گله‌گزاری .

گللی : گلی . گلین — آلوده‌گی . گله .

گولی : گوڵی . ره‌نگی‌سوور — رنگ سرخ روشن .

گه‌لیار : ناوی تیره‌یه‌کی گه‌وره‌ی لوڕستانه — نام طایفه بزرگی در لرستان .

گولیج : گوڵۆی به‌فر — تکه و پاره‌ء برف هنگام باریدن .

گلیل : گلۆله‌یی — مدور .

گه‌مال : گه‌ماڵ — سگ نر .

گوم : هه‌نگاو — قدم . گام .

گوم‌بیه : ون‌بوون . گوم‌بوون — گم شدن .

گومه‌ل : مست — اندازه و ظرفیت دو دست . یا آنچه که از گندم و جو و مانند آن که در میان دو دست جای گیرد و هشت گمل یك من است .

گومه‌لمك : بازدان — حیز . جهش .

گوموه‌گوم : هه‌نگاو به هه‌نگاو . پێ‌به‌پێ — قدم بقدم .

گن : پارچه‌ی گه‌وره . ته‌زوو . موچڕك — قطعه بزرگ از هر چیزی . حالت خستگی شدید که در عضله‌ها پیدا میشود و پارا بیحس مینماید و یا حالت خواب‌رفتگی پا .

گه‌ن : گه‌ند . بۆگه‌ن . گه‌ن — بد . ناسزا .

گون : گون . تۆران — خایه . بیضه . حالت قهررا گویند

گونا : گوناه . گوناح — گناه

گناته : گرژبوون — قیافهء درهم که دیدن آن ممنون نیست .

گونادبار : گوناهبار — گناهکار

گنار : نه‌سپێ — سپش

گناس : خوێڕی و ناجسن — پست و لئیم

گنته‌ل : گوژنه‌ته‌له . خڕیله — آدمهای چاق و کوتاه قدرا میگویند.

گونج : کونج . مێش — سوراخ خروجی آب لوله‌ء آسیاب که از آن آب به پره‌های آسیاب میریزد .

گونجزەردە : زەردەواڵە	زنبوری کە رنگ زرد دارد
گونجسورخە : زەنگەزیرە . زەنگەسوورە	نوعی زنبور قرمز رنگ و درشت‌است .
گونجگیر : باڵندەیەکە	سبزقبا . پرنداییست
گنجلەك : خۆهەڵاویشتن . هەڵبەزین لە خۆشیدا . گینگڵ .	بهواپریدن ازشدت شوق و شادی .
گونجەلو : هێلانەی زەنگەسوورە	لانەء زنبور
گونجدەرسە : قۆڕ . گونك	کسیکە فتق دارد
گوندەسمال‌کردە : دەس‌بەگون‌هێنان. دوڕوویی .	حایە مالی . چاپلوسی
گونرو : دڵشکان . زویربوون	کسیکە زیاد قهر میکند
گونشێر : جۆرە مێشێکە . مێش گونەشێر .	زنبورهای قرمز و بزرگ
گونکردە : زویرکردن	رنجیدن قهرکردن
گونکەنە : خەساندن	اختەکردن
گونکە : خەساس . خەسێنەر	کسیکە شغلش اختەکردن‌است
گونك : گونکە . دەراوی حەوز	مجرای خروجی آب حوض . گیج
گن‌گن : پارچەپارچە	قطعە قطعە
گونەل : گلۆلە . کلافە	نخی کە مانند توپ دورهم پیچیدە باشد .
گنەل : گونێ . کورتیلە	آدمهای کوتاه قد
گنلە : کورتەلە . کورتەباڵا	آدمهای کوتاه قد
گەنم : گەنم	گندم
گەنمەسبیلە : گەنمەسبیلە	نوعی گندم‌است این ترکیب بمعنی گندم سمدە است .
گەنم‌برشتە : برێشکە	گندم بودادە
گەنم‌بهارە : گەنمەبهارە . بهارو	گندمی کە در بهار کشت شدە
گەنم‌دراو : کاتی دروێنە . گەنم‌دروێنە	ماهی کە گندم‌را درو میکنند
گەنم‌دونە : دانۆڵە . (بۆ منال)	آشی‌است کە هنگام دندان در آوردن کودك از گندم ، نخود لوبیا و عدس ، باقلا و گوشت تهیە میشود برای همسایگان میبرند .
گەنم‌زوردە : فەریکە گەنم	گندم نارس کە دانە آن هنوز سبزرنگ است .

گەنمشیر : گەنمێ کە تێکەڵی شیر و خوێ بکرێ و بخورێ . خۆراکێکە.	گندمی که در شیر و نمک و زیره مدتی خوابانیده شده بعد آنرا خشک نموده پس از بوداد میخورند
گەنمگلاوەوەنی : جۆرە گەنمێکە	نوعی گندم است
گەنیکردە : بەدکارێ	بدی کردن
گاو : گ	گاو
گاوا : ورك . وەکو	انگار . مانند
گوال : جەوال . تنە	رحور . کاله . حوال
گاوانە : جەوال	جوال . گاله
گاوانیە : گێرەی سەر حەرمان بە رەشەولاغ .	از دسته گاوان خرمن کوب انسکه در وسط خرمن بدور خود میچرخد .
گەوج : گەوج . دڕندە	دمبای کودن و بك دندرا گوبد کو شحم زن
گاوجفت : گاجوت	
گاوچە : ناعور چەرخی ئاوکێشان بەبیر .	جرخ مخصوصی که با گاو میگردد و با آن آب از چاه می‌کشند .
گاود : نۆل	عمق
گاودە : نوێل . ئەو کونەیە کە دینامیتی تێ دەتەقێنن	چاله و سوراخی که در کوه میزنند و در آن دینامیت یا باروت گذاشته و منفجر [illegible]
گاور : [illegible]	[illegible]
گورسـکـ[illegible] . [illegible] سەرچەلەفەیە گۆڕشەنە	[illegible]
گورحە[illegible] . [illegible]	[illegible] . [illegible] که [illegible] دارد
گورمی : گۆڕدوێ	[illegible]
گاورە : سەگی بێر . گەمال	[illegible]
گوسال : گۆلك	[illegible]
گوسالگامیش : گوێرەکەی گامێش	[illegible] گامیش
گاوسو : تەویلەی گامێش	[illegible]
گوشبر : گیرفانبڕ . ساختەچی	کسیکه با فریب از کسی پول میگیرد . کلاه بردار .

گۆشتدونیا : گۆشتی مەز	گوشت گوسفند
گوش‌لال‌کردە : گوێ‌برت . کسوێ کونکەر . گوێ هەلخستن .	اصطلاحاً بمعنی با دمت کسوس دادن‌است .
گاوکناس : گوەباز . (نەخۆشی‌یە)	نوعی مرض دامی‌است که گلول آنها ورم میکند .
گوشوارە : گوارە	گوشواره
گولدەیە : دەستجەزوکردن	در بند دن
گولاوە : کمەی برنج . خۆراکێکە	غذائی‌است که از برنج ، گوشت و مغز گردو ادویه تهیه شده و ‌گلوله گلوله‌است . گوفته برنجی .
گاومەمە : [illegible]	مگسی‌است مانند زنبور عسل کند
گومە : [illegible]	[illegible]
گاووارە : لانک . بتشک	گهواره
گاون : گوێنی . ددرێکە کە مسردی سلا دورستدەکرێ .	بوته‌ای‌است که ساقه‌ء آنرا مع می‌برند و شیره‌ای که از آن بیرون می‌آید کتیرا‌است .
گاوە : دلنیاکردن	[illegible]
گاورس : گارس . هەرزن	[illegible]
گاوشولە : گێی‌گێرە	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
کیژی : ریسمە	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible] : تژ . مۆی‌سەر	[illegible]

گیسەسپیە : سەرسپی . پیر	احتراماً زنان عمرکرده‌را میگویند
گیس‌کلیل : قرژن	موی مجعد
گیسەنە : داگیرسان	برافروختن . روشن‌کردن
گی‌گلو : قالۆنچەی دەشتی	حشره‌ایست که فضولات چهارپایان بارکش‌را میگرداند و گولـــه میکند .
گیلاس : گیلاس . گەلاز	گیلاس . میوه‌ای‌است
گیوەگیرە : نۆرە بـــە نۆرە	نوبت نوبت
گیە : گەوەی شاخ . زگ . برا	شکم . برادر

- ل -

لا : لا . کەنار	پهلو . کنار
لابردنگ : مەتەڵ ، مەتەڵۆك . قسەی نۆێ .	سخن‌یاوه . متلك
لات : لات و هەژار	فقیر و تهیدست
لاتولوت : لات‌وپات . نەدار	فقیر و تهیه‌دست
لادار : لایەنگیر . لایەنگر . لادار	طرفدار
لادایه : نشاندان . ئاشکراکردن	در بین راه کسی‌را تجانسی به نجانه‌ای بردن .
لار : لەش . تفەنگی‌پڕ	جسم . تفنگ تك‌لول دهان‌پر
لارك : قسەی هیچ و پووچ . کەنار	پهلو ، کنار
لاره : کوڵەگری . دیرتری مال	گربهء نودك وقتی که کسی با او تندی حرف میزند .
لاس : نەپلە . لاسبردن . مۆرەمۆر قسەی بە ئارەزوو .	پیاله . صحبت و کلام‌ار روی شهوت و میل با جنس مخالف گفته میشود .
لاس مالی : لاس‌مالین . تەپلەمالین	پاك‌کردن تپاله از زمین
لاسی : لاسی . دەس‌لەتەپالەوەردان	دست با چیزی که آلوده به مدفوع خشك نشده‌ء گاو یعنی تپاله باشد .
لاغری : گوندێکە بە زاری لەکی قسەدەکەن .	دهکده‌ایست در بخش دلفان که گویش ساکنان آنجا لکی‌است.
لاف : لاف . قسەی بەفیز	سخن گزافه
لافی : لاف‌لێدەر . بۆزلێدان	گزافه‌گو
لالا : لایلایە	لالایی
لالکسه : پاڕانەوە . لالانەوە	التماس‌کردن
لالکه : پاڕانەوە . دەس‌بەدامێن	التماس
لالکەماس : ناورانەوە و خواست	التماس و خواهش

[illegible]

لامەیدو : دو[illegible] جتی پیاوان — [illegible] سود .

لانجیر : سوالەت . کیتەلە — ظرف سفالی که در آن ماست می‌ریزند .

لاووس : ندۆ . بۆك — [illegible] داخلی دهان

لای‌لای : نالۆ . مۆزن . گەرۆ — [illegible] و[illegible]

لبادە : مێزەر — قبای طلاب علوم دینی و [illegible]

لەب [illegible] — [illegible]

لەبەر [illegible] — [illegible] بدن [illegible] برمر سود و جوش بزند .

[illegible]

لەنوەن : ناوی [illegible] لورستانە — نام طایفه‌ای است که در [illegible] سکونت دارند .

لەپە : لەپکە لە قەسی وشك — [illegible] کوهی است

لەچەر : لچبار . لەچەر . گەرۆ بیاوگیر . گرسۆك — [illegible] بیابەگیر

لچك : [illegible] — [illegible] قدی که [illegible] بصورت سه‌گوش بر شانه خود میاندازند .

[illegible] — کسی که لب [illegible] دارد

لشەرو : [illegible] — [illegible]

[illegible]

لوت : لوت . سەلکی لورستان — [illegible]

لەوراڵە : لەزولەز — [illegible]

لەرزسە : لەرزی — [illegible]

لرسە : چەرخان . [illegible]دانەوەی لوبد و حیترا — [illegible] و [illegible] حرجلن .

[illegible] — گوسفند‌گاو یا گوسفندی که چاق و پروار نباشد .

لورکوس : جۆرە ترێیەکە — نوعی انگور سیاه رنگ و با هسته و [illegible] .

لەرلەر : لەررە لەرر . لەررین — [illegible] بر از سرما

لورەنە : چەرخدن . سوڕاندن — چرخاندن

لوڕیابی : لوڕیانی — رسوم و عاداتهای باب طبع عشایر

لەش : لەس . جەستە — [illegible] . جسم

لشمە : لیسنەوە — لیسیدن

لنغرو : حرم و کەس . ربحۆلە — رود؛ . اصطلاحاً بمعنی حوشی و [illegible] است .

لەروبنە : ربحۆلەی بەزگرتو — [illegible] از رودە کوچك . اطراف آنرا پیەگرفته .

لەگم : لعاو — لگام

لەغە : لەفە — لگد

لغە : قوڕاو . لیتل — [illegible] آلود

لەغەوەنە : لەفەهاویشتن . لنگەفرتێ — [illegible] انداختن

لف : وەکو . جۆتکە . لوشکە — مانند . جفت

لەفونە : لفانە . جمکانە . دوانە — دوقلو

لافاو : لافاو — سیل . سیلاب

لەق : لەق . لەرزین . تەلك — لرزان . ناأستوار

لەك : تاله . [illegible] . لەککە — [illegible] که بر روی پارچه یا نوع آن می‌ماند . سفیدی که روی عدسی چشم پیدا مشود .

لول : کەلە . منتەحۆر . مفتەحۆر — مراد مزاحم و [illegible] برآمدگی روی پوست بدن .

لەك : لەك . خەلکی لوڕستان — مردمی از سر زمین لرستان

لەکانە : حیزەژن . قەحپە و داوێن‌پیس — زن هرزه و هر جائی

لەکر : مەستوی خالدار — [illegible] ی [illegible] دارد .

لە : لەگەن — [illegible]

لەلو : دیلانێ . بێشکە . لەیلوك حولانە — [illegible] که برای [illegible] مشود

لولە : کودەلەی بەرار — [illegible]

لم : لوت . کەپو

لەم : کەلپی‌بەراز	دندان گراز
لەمپا : لەمپە . لامپە . چرا	لامپا . نوعی چراغ نفتی‌است
لەمس : بێ‌هەست . گیژوگەوار	بی‌حس . فلج
لك : سوێراو . ئاوی‌سوێر	آب یا مایعی که قدری شور باشد
لەمو : چلێس . زۆرخۆر	شکمو
لەنتەر : جۆرە چرایەکی نەوتی‌یە	نوعی چراغ نفتی‌است
لەنج : کەللەزەق	لج
لەنجو : لەنجۆ . حۆهەلقورتێنەر	کسیکه در هرکاری لج میکند
لنگ : تاك . پەشتەمالی حەمام	پارچه‌ایکه که در حمام دور کمر می‌بندیز . تا .
لەنگرو : حێللانین . قاچدانـــان و هەلنانی .	لی‌لی . با یك پا جهیدن و راه‌رفتن
لنگە : لینگ . تاك . وەکو . جۆت	جفت . مانند
لنگی‌لنگی : تاك‌بەتاك . لنگ‌بەلنگ	تابه‌تا . مانند کفش کـــه هردو راست یا هردو چپ باشند
لۆو : لێو . لا . کەنار	لب . کنار
لو : بنەماڵە	دودمان
لوالو : لێواولێو . لێونده . پڕ	لـالب . پر
لێواو : لێواری ئاو . لێواو . لێوار	کنار آب
لوچ : چروك . لۆچ	چروك و چین که در پارچـه پیدا مشود .
لچو : لچیار . لچۆ . زۆربلێ . لەوچە	کسیکه لب او کلفت‌است
لوچی : چروبۆچ . لۆچ	چین خوردگی حیوانات‌را گویند
لەوەر : لەوەڕاندن . لەوەڕ	چراکردن حیوانات‌را گویند
لور : راستەڕێ	راهی که بهدف و مقصد مستقیم است . هموار
لوف : هێلکەی‌بسی . لۆفەلۆق . لۆق هاوبشتنی ئەسپ .	تخم مرغ خراب شـده . بـــردن اسب‌را بحال یرتمه نیز (لوق) گویند .
لوتی : زورناژەن . لۆتی . چـاوەش گۆینده .	خنیاگر
لوك : قونێر . مێمل . مشەخۆر	دمل . آدمهای مزاحم‌را گویند .
لوکە : لۆکە . بەمۆ	پنبه‌ای که از غوزه در آورده شده ولی پنبه‌دانه‌ء آن جدانشده .
لەوەن : لەوەند . ژنی حیز و هەرزە	زن هرزه

لوسه : گێل ، گەوج — کسیکه عقل درستی ندارد

لونه : لانه — لانه و آشیانه

لونەواز : لانەواز ، لانەونکردن — مرغی یا حیوانی گفته میشود که لانه‌خودرا گم کرده‌است .

لوواح : پەنجەرەی بچووك پەنجەرۆکە . — پنجره‌ء کوچك

لوولوو : لولو ، چینچین — طبقه طبقه ، قشر قشر

لووا : لێوار ، کەنار ، لا — لبه

لوینه : ئاشەوان ، لۆینه — کارگر متصدی اسیاب ، آسیابان

لووس : پدو — دیواره‌ء داخلی دهان

لەحەك : ئەلحەدی گۆڕ — لحد

لی ی : لباد — نوعی فرش‌است که از پشم درست میشود و پود ندارد .

لمچه : زەن و ژاژەلان — لحن

لیپر : خانوی دێهاتی ، ریح — اطاقی در روستا که از سنگ و گل ساخته شده‌است .

لمراو : لنك ، لنكاو ، لكاو — آب و براق دهان که در خواب از دهان کسی بیرون‌آید .

لمراوی : [illegible] — کسیکه همیشه آب از دهانش سرازیر است .

لیپز . [illegible] — پایگاه ، خانه و کاشانه

لیژ : [illegible] — شیب و سرازیری

لیسك : [illegible] . تیشك — شعاع خورشید . شعله شمع یا چراغ .

لیف : لیفه ، لەکەی حەمام — کیسه‌ای از پارچه که در حمام از آن استفاده میشود .

لیفه : پاسەرۆکی درەخت — میوه‌هائی که پس از چیدن میوه‌ء درختان بر آنها باقی مانند .

لیو : [illegible] — پا تاکشاله‌ء ران . لنگ

لیود، از [illegible] — لنگ‌دراز

لیك : [illegible] — تاج . یك تیکه که سراسری از خربزه یا هندوانه و خیار بریده‌شده . باشد .

لیل : [illegible] — لول .

لیلوفەر : لەیلوپەڕ . جۆرە گوڵێکە — گل نیلوفر
لیلە : لۆلە . بۆڕی — لوله
لیمور : لیمۆ — لیمو
لیوە : دێوانە . شێت — دیوانه(١)
لیاو : لێواو . شیلە . شیرە . لیکاو — لعاب . مانند لعاب برنج

★ ★ ★

---

(١) رێبازی ئەکەیێ و حەقەی لای ئێمە . لە سەحا سەر بەلوڕستان و کوردە ئاینەکانی لوڕستانە .. !

– م –

ما : مێ . مـ . مەهـ	ماده مقابل نر . ماه
ماولـ : جەبۆك	دست گشاده که بر سر کسی زده‌شود .
مات : سـت . بێدەنگ . سەراسیمە	حیران
ماجۆ : مزد . ماف	حقوق . مزد
ماچ : ماچ . راموسان	بوسه
ماچە : ماکەر . مەهای ئەستر	خر یا استر ماده
مادۆگی : دەوری دەزگیرانی . تێسینی کۆتری نێر بە مێدا .	جفت‌گیری کبوتر نر با ماده میگویند اصطلاحا مرحله نامزدی انسان‌را . نیز میگویند .
مارجەفری : جۆرە مارێکی زگ سووری سەبیکە .	نوعی ماراست که روی شکمش قرمز و مخلخل‌است .
مارزدە : مارانگەز . مارگەستن	مار گزیده .
مارکوە : بەخشش	انعامی که مشتری بشاگرد حمام میدهد . سکونت دارند .
مارملك : مەرمێلك . مەرمێلكە	نوعی سوسماراست
مازە : مرد . شان	کتف
مازی : مازو	میوه درختی جنگلی‌است و در دباغی بکار میرود .
ماس : ماست	ماست
ماس‌ماس : ماست بەسەرداکردنی ژن : شاربەدەر	نوعی شکنجه‌است که در گذشته . نسبت بزنان هرزه و بدکاره روا میداشتند باینصورت که موی سر آنهارا میتراشیدند و آنهارا وارونه سوار الاغ نموده و بعد ماست روی سرشان میریختند و آنهارا در شهر میگردانیده‌اند .

ماسەنە : مەبانـدن . زگپڕبونـی‌ژن بۆیەکەم‌جار . ئاوس‌بون .	ماسادن . اصطلاحاً تشکل نطفەرا نیز میگویند .
ماسەوا : دۆ کلیوێك کە بە ماستـاو دروست‌کرێ .	اش ماست
ماسورە : ماسۆرە	فرفرەایکه در چرخ خیاطی نـخ دور ن می‌پیچند و در زیر سوزن میگزارند .
ماسە : زیخی‌ورد	سن نرم
ماسی : ماست فرۆش . ئەو شـتەی کە پەیوەندی بە ماست هەیە .	ماست‌فروش . هر چیزی کە آلوده بماست باشد
ماشاو : ماشـاو . ماشێنە	خوراکی‌است کە از ماش درسـت میکنند .
ماشنە : جۆرە شخەفتکی ئاوریشمینی رەنگا و رەنگە کە لە خورزەم‌ئابـاد دروست‌کرێ . بۆبەشمین .	نوعی رختخواب پیچ‌است کـه در خرم آباد می‌باخنـد جنس آن از پشـم میباشـد و چنـد رنگ ست .
ماشە : ماشـەی تفەنگ . پەلەپتکە	زبانەایست در تفـنگ کـه بـا فشـاردادن آن گوله شلیك مشود .
مافەتە : جۆرە نەخۆشییەکە	نوعی مرض
ماکرتە : نیشـانەیە کە ئەگەر ژنـی ئاوس لە رۆژگیران و مانگبراناد‌ەس بخاتە سەر زگی . لە منالەکـەی پەیدا دەبێ .	نشانەای سیاه رنگ‌اسـت . روی پوست بدن کە عوام معتقدند گر بتگام خسوف و کسوف زن حامله دەسـت روی شـکم بگزارد محل دست او یعنی هر جا از بدن جنین باشـد سیاه مشود .
مانگیرسە : مانگیران	خسوف
مال : سامان . خانە . ئەسـپ .	اسب . خانه . ثروت
مالار : دار مەشکە	سه‌پایکه از سه چوب بلند درسـت شده و مشك ماسـت‌را بـآن آویزان نموده میزنند و کـره آن‌را می‌گیرند .
مالامال : لێواولێو . پڕپڕ . پڕ	لبالب
مالدار : ساماندار . مالدار	ثروتمند

مالکه : هەوارگەی رەوەندان لە بەهار و زستانا .	جای سکونت موقت روستائیان در بهار و تابستان که در زیر چادر زندگی مینمایند .
ماله : [illegible] . [illegible] . کلچۆك [illegible] جۆ .	وسیله‌ایست در بنائی برای پهن کردن گل . میله‌ای‌است استخوانی که با آن سرمه بچسم مکشند . چوبی مخصوص‌است که پس از تخم افشانی آنرا روی شیارهای شخم میکشند تا دانه‌را زیر خاك بکند .
مالەنە : پاککردن . مالیج کردنی خانۆ	مالش‌دادن . پاك‌کردن
مالهالو : کەوشدۆر . زیندەوەرێکی [illegible] دەری	کفشدوز . حشره‌ایت قرمز رنگ با خال‌سیاه‌گاهی درمیان‌انگور هم دیده میشود .
مالی : مالی . دەستەمۆکراو . رام	رام . اهلی . انس‌گرفته
مامله : مامەلە . سات و سەوا	معامله
مامله‌گر : کاسکار . مامەلەگر	کاسب
ماو : مامان	ماما . کسیکه کارهای زائورا انجام‌میدهد .
مامونی : مامانی . دەسحەقی‌مامان	مامانی . پولی که بابت دستمزده به ماما مدهند .
مایه : مایە . ئایە . سەرمایە	سرمایه
مایەدار : [illegible] جێی [illegible] خوێندەوار .	اصطلاحا بمعنی با سواداست . همچنین چای غلیظرا مایه‌دار مگویند .
مایەدەس : [illegible] سەرمایە	سرمایه
ماسی : [illegible]	ماهی
ماسی‌خۆر : [illegible] باڵندەیە .	ماهی‌خوار . پرنده‌ایست
ماسیدە : [illegible]	[illegible] با دست
ماسیگر : [illegible]	کسیکه شغل او صید ماهی‌است نام محله‌ایست در خرم‌آباد .
مادنه : مێیینە	مادینه . مقابل نرینه
مت : [illegible] . مات‌ومەلۆن	مات
مەترس : مەترس . ئازا . نەترس	نترس . شجاع
متکرده : سەرسام‌بۆن . دلڕەنجان	مات و حیران‌شده . قهرکردن

مەتەل : چیرۆك . مەتەل . ئەفسانە . حیکایەت .	قصه . افسانه
مەتەڵگوتە : مەتەلبێژی	قصه‌گفتن
مەتەلوەن : بز . تێکچڕژاو	بز . انبوه
مەتە : سمو . مەتە	التی‌است فولادی که با آن چوب یا آهن‌را سوراخ مینمایند .
مەجمە : مەجۆمە . سینی‌نان	سینی بزرگ مسی
مۆچ : مەچەك	مچ
مۆچپیچ : پێوەند . پاوانە	نوار پارچه‌ای که به عضلهء پا می‌بندند .
مەچیت : مزگەوت	مسجد
مۆچگرتە : مەچەكشکاندن . ریسواکردن .	اصطلاحاً بمعنی رسواکردن‌است
مەچەلکردە : گالتەپێکردن	مسخره‌کردن
مختە : پارچەزەری . بڕینەوە لە مەمك . قۆنترات .	مکیدن . مقاطعه
مختەکاری : لە مەمك بڕین . [illegible] .	مقاطعه‌کاری
مەخمەلی : مەخمەلی . مەخمەل	هر چیزیکه از مخمل درست شده
مەدەزما : مێردەزمە	غول . مردآزما
مەر : مەر . مەگەر	مگر
مەڕ : زندۆل . ئەشکەوت	غار . شکاف کوه
مرد : وەرس‌بوون . مز . مربوون	حالت رنجش
مرت : ئاوسانی گەرە . مز . ئینتیلا . بز .	برز یا خمل ممده
مەرج : مەرج	شرط‌بندی
مەرج‌باختە : مەرجکاری . مەرج‌کردن	شرط‌کردن
مەرد : پیاو . ئەندام	هر نفر که عضو یاری‌است
مردال : مردار	مردار
مردالمەلە : مەلەمردوو (جۆرە مەلەیەکە) .	نوعی شناست که خودرا مانند مرده روی آب میاندازند و با دست در زیر شنا میکنند .
مردالی : مرداری . مرداربون . لەر	لاشهء حیوانات مرده که متعفن شده . افراد لاغر .

مەردرەن : بلیمەت . فێڵباز . مەردیرەند .	حیلەگر . رند
مردەشور : مردۆشۆر	غسال
مردەشورخونە : شوێنی مردۆشۆردن	غسالخانه
مردەشوری : مردۆشۆری . کەلوپەلی مردۆ .	لباسی که غسال از تن مرده در غسالخانه بیرون می‌آورد و بعد آنرا در بازار میفروشد .
مەردم : مەرد . مەردم . مرۆڤ	مردم
مردو : پرسە	مراسم عزاداری
مردنوییه : نەبوونەزاوا . شلەپەتە . نەزاوانەبوون .	مردنشدن . اصطلاحاً بکس گفته میشود که ضعف جنسی دارد.
مردنی : مردۆچ . لاوار . نەخۆشەکە	لاغر . مرضی که امید بهبودی برای او نیست
مەردونە : مەردانە	مردانه
مەردی : مەردایەتی . مەردی	مردانگی
مەرزە : جۆرە تنابیەکی وردە	نوعی سبزی خوردن‌است
مرژنگ : مژە . برژانگ	مژه
مەرەس : گومان . مەرس‌بون . پێی وابۆ . لای وابۆ .	گمان‌کرد . خیال‌کرد
مەرسە : گومانبردن . حاشاکردن	انکارکردن
مرق : مەرەکە	چربی روی آبگوشت . رمق و نیرو
مرك : سوگەر . لەئانیشکەوەتاقامك	آرنج
مرکردە : زویربون . دڵرەنجان	قهرکردن
مەرگەمش : مەرگەموش . ژەهر	مرگ‌موش . داروی کشندهٔ موش
مەرمەر : مەرمەر	نوعی سنگ‌است
مەرو : بازۆ . گا . کلك و دەم و چاو سپی .	گاوی که پیشانی و دم او خال سفید دارد . امرود . درخت امرود.
مرواری : مرواری	مروارید
مەروگووی : کرۆسك . مێی حۆرسك	امرود وحشی
مەروە : دەوروبەرێك یا بەشێك یا دەستێك لە یاری .	یکدور از هر بازی‌را گویند
مەرە : وا بزانە دەکا . زەن‌کردن	انکار میکند
مەری ؟ : رەد	انکار
مەریژ : مێرۆلە	مورچه
مەریژلو : لانەی مێرۆلە . شارەمێرۆلە	لانهٔ مورچه
مز : مزە . دەسحەق . کرێ	اجرت . مزد

مەزا : ئەزۆك	درا . عیب
مزار : مەزار . ئارامگە . گۆڕ	قبر . آرامگاه
مزدەس : کرێ . دەسحەق . کرێدەس	اجرت
مەزغان : مۆســیقا . شــەیپووری سوپایی .	شیپور
مەزغانچی : مۆسیقاژەن	شیپورچی
مەزگ : مێشك . مەژگ . موغز	مغز
مەزگدار : ئاقڵ . زیرەك . مێشكدار	بامغز
مەزگنا : مزگێنی	مژدگانی
مزە : مزەئاش . ئاشمزە	اجرتی که در آسیاب بابت آرد کردن میگیرند .
مەزە : مەزە . تام	طعم . مزه
مەزەدار : مەزەدار . بەتام	خوش‌مزه . بامزه
مزی : مز . کرێ	کاری که در برابر اجرت انجام میشود . کارگر مزدبگیر .
مژ : بمژ . بمژە	امر از فعل مکیدن
مژمژ : مژەمژ . ئەنجامدانی‌کار	تمجمج . اصطلاحا کندی در انجام کاررا گویند .
مژەنە : مژین	مکیدن
مژو : قسەکەری لەسەرخۆ	کسانیکه آهسته و بریده بریده حرف میزنند .
مەس : قەڵەو . مەست و تێر	فربه . چاق . مست .
مەستەر : نۆکەر . گزیر	نوکر .
مەسسکی : جۆرەچریشــێکی رەنگ زەردە .	نوعی صمغ‌است که رنگ زرد دارد.
مسگر : مسگر . مسکەر	مسگر .
مسگری : مسکەری	مسگری .
مسلەلونی : موسلمانی	مسلمانی .
مسوار : دەفرێکی مسینە . لە مس و قەلایی دروســت دەکــرێ بەلام مسەکەی زیاترە .	آلیاژی که از مس و قلع‌است که میزان مس آن زیاداست .
مسی : مسین	هر چیزی که از مس ساخته شده.
مەسی : مەستی	مستی .
مشا : سامانی هاوبەش (مشاع)	ملکی که مشترك بین چند نفراست.

مست . مست	**ظرفیت دو دست که در آن گندم** یا نمك و مانند آن جای‌گیرد .
موشتولق : مزگێنی	**مژدگانی** .
مشنه : مشەی بینەدۆز	آلتی آهنی یا برنجی که کفاشان با آن چرم‌را میکوبند .
مشکەڵ : سەختی‌و ئاڵۆز	سختی و گره .
مەشتاو : کوندە . کونەی ئاو	جائیکه روستائیان برای جای مشك آب تهیه مکنند .
مەشکوله : مەشکه	[illegible]
مشەمش : مشەمش	[illegible]
مشمشه : نەخۆشی‌یەکە تووشی ئەسپ‌ومایێن دەبێ .	[illegible]
مشه : مشەمش	صدای نفس .
موسەما : موشەما . مشەما	مشمع
مف : چڵم	[illegible]
موفال : سەرلێ‌شێواو . سەرسام	سرگردان . حیران .
موفت : مفت . بەخۆڕایی . بەلاش	رایگان .
موفتەلا : موبتەلا . مبتەلا (مبتلی)	مبتلا
موفتی : بەخۆڕایی . بەلاش . بەمفتێ	[illegible]
مفکه : چڵم	[illegible]
مفکەبی : چڵمن	آلوده [illegible]
مەقاش : ماشە . مەقاشە	انبر
مقوم : مەقام . گۆرانی	آهنگ . مقام
مقەمق : مقەمق . غزغز . مرقەمرق	غرولند .
مەتار : بەیار	زمینی‌را گویند که کشت‌نشده .
مکس : دەعوەت . بانگ‌راهێشتن	تعارف .
مکس عساکنالی : یەکتری ناسینی سەرزارەکی	تعارفی‌را گویند که فقط زبانی باشد.
مەگەرگوش : گوێ نەگر . بێ‌گوێ	حرف [illegible]
مکس : تۆرەی هەنگ	کندوی [illegible]
مکاو : مانگا	[illegible]
مل‌ل : مل . گەردن	[illegible]
موللا : مەلا . خوێندەوار	[illegible]

ملاژکه ملاژه : مـه‌لاژۆ . مه‌لاشـو . مه‌لاژه — سقف دهان .

ملاس : بێکاره . خۆبزێ — آدمهای بی‌کار و بی‌فعالیت‌را گویند.

ملاق : ئـه‌و پرژه‌یـه‌ی که لـه کاتی قسه‌کردن له ده‌م ده‌رده‌چێت — کنایه از رطوبت و نم دهان‌است که وقتی میگویند املاق دگیم برس‌ا مکیب‌حت‌نه .

مولابی : حوجره . خوێندنگا — [illegible]

ملاییژه : مه‌لاژۆ — ملاز . سقف دهان .

مل‌باریك : مه‌باریك . باریکه‌مل — گردن‌باریك .

ملچه : ملچه . مچه‌مچ — صدای جویدن . مچ‌مچ .

مله‌س : مزر — طعمی که نه خیلی ترش و نه خیلی شیرین‌است .

ملئو : ملوانه . ملوانه‌ی چاکه‌ت — دورگردن . یقه‌ء کت .

ملق : بلق . شه‌پۆل — موج .

مه‌لۆو : مه‌له‌وان — شناگر .

مه‌لۆنی : مه‌له‌وانی — شناگری .

مه‌له : مه‌له — شنا !

مه‌لله : مله‌ی شاخ . — گردنه . جادهء کوهستانی .

مه‌لهه‌م : چزك . مه‌لحه‌م . ده‌رمان — مرهم .

ملیچه‌ك : چـۆله‌که . باسـارێ . — گنجشك .

مه‌لم : [illegible] — [illegible]

مه‌مبه‌ر : [illegible] — [illegible]

مه‌مك : مه‌مه . [illegible] . مه‌مینه — [illegible]

مه‌مه : مه‌مۆله — [illegible]

مه‌مینه : مه‌یموون — [illegible]

منا : سه‌رزه‌نشت . منه‌ت‌کردن — سرزنش . منع .

منجه‌ر : منجز . لچۆ . سه‌رسه‌خت — [illegible] لجوج

منجی : ناوبژی‌کردن — [illegible]

مه‌نه‌ر : منز — [illegible]

مه‌نه‌ردار : به‌فیر . له‌خۆبایی . نزل — [illegible] . خودبین

مه‌نه‌ری : خۆپه‌رست . من‌منی — خودبین .

مه‌نکی : ماندوێی . هیلاکی — [illegible]

مه‌ننه : باشماوه — [illegible]

مه‌نه : ماندو . ماندونه‌بی ! — [illegible]

مه‌نی : زه‌ن‌کردن . بۆچۆن — [illegible]

مێو : مێو — [illegible] انگور

مو : دەرد . دلگیران	غصه .
مەوال : ئاودەست	مستراح .
مەوال مال : گوزێز . کەنناس	ناس . کسیکه چاه مستراح‌را پاك میکند .
موچیزە : موجیرە .	مجرد .
مۆرە : هەسان . مۆرە	سوهان با آن آهن یا چوب‌را صاف میکند .
موز : فێل . مۆرەموز . مرخ	جردبازی .
موزبرە : فێل‌کردن لەیاریدا	تعلیمی چوبدستی که روی آن چوبی بطور افقی وصل شده‌است .
موزکار : فێل‌کردن	جردن .
موس : گەزۆك . ماسە حەمەیێ . حونزێق	نوعی ولگردی‌است که توام با چاپلوسی باشد برای سیرشدن شکم .
موسەل : نەوسن . زگو	شکمو .
موس‌مەس : مۆزەمۆز .	چاپلوسی و هرزه‌گردی برای سودی اندك .
موکوری : موکوڕ . نەترس . ئازایێ	گستاخی .
مۆوسو : مێوستان . باغی مێو . رەز	باغ انگور .
مە : من	من . ضمیر مفرد متکلم . من .
مەهەت : یارمەتی	کمك .
مەهو : مایێ	مادیان .
می : مۆ . مز	موی بدن و سر .
مبو : چاوکر . چاوشاش	کسیکه چشمهای کدید و کوچك دارد .
مخمك : متحەك	دانهء خوش بویی‌است . میخچه که در دست یا پا پیدامیشود .
میر : ـۆزی ـ ـدەی ـرـسـێشـە	نام طایفه‌ای‌است که در هلوش . صیمره . گره‌گاه و بعضی نقاط دیگر سکونت دارند .
میرات : ـیرـت	میراث .
میرانی : میراتی	آنچه از مرده برای زنده باقی میماند.
میراو : میراو . ـوی میری	میراب .
میرە : مێرد	شوهر .

مزەر : مێزەر	عمامه . عمامه‌ایکه مردان دور سر می‌بندند .
مس : [illegible]	موش .
میش‌خورما : میش خورمای بیابان	نوعی موش صحرائی‌است .
میشەلە : فشفشە	فشفشه . موشك .
میش‌کوشی : ئاژاوەنانەوە	احلال‌گری .
میشی : قوتیلەچرا	موشی . نوعی چراغ‌است که لوله ندارد و همیشه دود میکند .
میکە : مۆهەلکەندن . مۆکێشی . مۆکەن	موچین .
میل ، میلاق : میل . لە کونا چاوی پێ دەردەهێنرا . ئەمڕۆ سورمەی پێ دەکێشن	[illegible] جنس آن از چوب‌است میله‌ایکه در قدیم دژخیم با آن چشم محکوم‌را از حدقه بیرون میاورد .
میل‌بازی : جۆرە یاریبەکە	ورزشی که با میل انجام میشود .
میلدار : میل‌میل . ڕێ‌ڕێ	راه‌دار . پارچه‌ایکه راه راه است .
میل‌کردە : سڕبوون	سحس‌شدن و یخزدن دست و پا در اثر سرمای شدید .
میلاو : لولەی‌نترگدلە	لوله‌ جوی باریکی از قلیان که در آب‌است .
میل‌میل : ڕێ‌ڕێ . خاڵ‌خاڵ	راه‌راه . پارچه‌ای که راه‌راه‌است .
میمو : میوان	مهمان
میمنایی : مومیا	مومیائی
مینجا : نێوان	وسط .
مێن‌دلدار : دلدار . دلبر . ئازا	[illegible] . دلبر .
مینە : مانە	میانه . وسط
میو : مەیدان	میدان .

★ ★ ★

ــ ن ــ

نا : نا . نە	کلمە نفی است .
ناب : نایاب . باش	خالص . خوب .
نابالغ : نابالغ . نابالق	کودکی کە هنوز بسن بلوغ نرسیده .
	پیری کە رفتار کودکان را دارد .
نابلەد : نابەلەد	[illegible]
ناباو : ناباو . نابەجێ	[illegible]
نابود : نابوت .	[illegible]
ناپەرێزی : خوبەپارێز	[illegible]
ناباو : بەدنەزاد . ناجسن	[illegible]
ناجنس : ناجسن . فێڵباز	[illegible]
ناجور : ناجۆر . نابەجێ	[illegible]
ناخو : سنۆك . ناخوێن	[illegible]
ناخوش : نەخۆش	[illegible]
نادورس : نادورست . ناڕاست	نادرست .
ناردس : میوەی پێگەیو	[illegible]
نارنج : نارنج	[illegible]
ناز : ناز	عشوه .
نازار : منالی نازدار	کودکی کە نزد پدر و مادر عزیز و لوس است .
نازنەنکوست : نەنکوستیلە . ئەموستیلە	انگشتانه .
نازك : ناسك	[illegible]
نازك دل : دلناسك	[illegible]
نازکەش : نازکێش . حەمحۆر	[illegible]
نازکی : ناسکی	[illegible]
ناشەر : بەدفەڕ . بێبەرەکەت	[illegible]
ناشگیر : ناشکور . بەدنمەك	[illegible]

نافه : ناوك	نافه .
نافەبریبە : ناوكبڕینی منال	معمول است که وقتی نوزاد دختری برای خانواده‌ای بدنیا می‌آید هنگام بریدن نافه میگویند این دختر برای فلان است و خود نوعی نامزدی است این دختررا ناف‌بریدهٔ آن پسر می‌گویند
نال : زور هەژار . زور موحتــاج . تەنگدەست	تنگدست . خیلی محتاج .
نال : نال . نالچە	نعل .
نال‌كردە : نال‌كردن	نعل کردن . کشنده مجد بصورت کسی نواختن .
نالەنال : نالەنال	صدای برخورد آب با سنگ . صدای گریه .
نالمنە : نالاندن	نالیدن .
نالە : نالە . نۆزە	ناله .
نالی : دۆشەك	تشك .
نالیچە : تیمدەر . مەندەر	تشك وجمع محدود تشکچه .
نامەرەم : نامەحرەم بێگانە	اجنبی . نامحرم .
نانەجیم : بەدنەژاد . بەجنس	ناجنس .
ناوەن : پنەی هەویر	بالشتکی که خمیر نان‌را روی آن پهن کرده و تنور میزنند .
نایونی : نادانی	نادانی .
نەورەنە : تێپەڕیو . جێگۆڕکێ کردن	جابجاشده .
نەتە : گوشەی زەوی . تنشەی گەنم	زمین شخم‌زده که آماده بذرافشانی است . جوانه‌های گندم که تازه سر زمین بیرون آورده‌است .
نەخس : نەخش . نەخشونیگار	نقش .
نەخشە : نەخشە	نقشه
نەر : تەنیشت . کەلەکە . لابەشت	پهلو . پشت .
نەرچ‌نەرچ : هانەهان . نرچەنرچ	هن‌هن . بسختی نفس زدن .
نەرچە : هەناسەسوارێ . نرچە	نفسی که با سختی و توام با صداکشیده میشود .
نەرچەنە : تەنگەنەفەس	بسختی نفس‌کشیدن .

نەردونك : نەردەوان . پەیژە پێپلکانە	نردبان .
نەرم : نەرم	نرم .
نەروك : نیرك . نیرتك . زیتکە مەمکی بە سینەی توسابێت	ساقە، وسط سریها . زیکە پستانش صاف و تخت سینەاواست .
نەروم : نەدحو . لەحوبایی	عادت‌بد . تکبر .
نەروما : نتر و مێ . قاپە	برومانده . تکمە‌مشاری . تکمە‌(1)، قالمەای .
نەرە : نێر . نێریە	نر . حیوان‌نر .
نەرەتووك : نێرەکەو	کبك‌نر .
نەرینە : نێرینە	جنس نر .
نەزاکە : بەرێشانی‌لە چاوەوانیدا	انتظار شدید برای دیدن کسی کە منجر بە ناخوشی شود .
نەزاکەکردە : چاوەوانی بێهودە	در انتظار کسی رنج‌بردن .
نزگ : کەم‌هێز . بێ‌هێز	رمق و نیروی کم .
نەزم : برتەی دل	نبض
نزم : بێ‌هێز	مێ و ... وی ...
نزیك : ...	نزدیك .
نزیکی : ...	نزدیکی
نسار : سار	مکانی کە آفتاب گیر کم دارد . پشت بە جنوب .
نەشاسە : ناشاسە . نموبارەك .	نامیمون . ناشایستە .
نوشتەر : نەشتەر	نشتر . تیغ مخصوص فصد .
نوشکل : نەوسن . زۆرخۆر	شکمو .
نەشمە : نەشمیل . ژنی ووە جوان	زن زیبا گویند .
نشانە : نیشانە . نیشانەگرتن	نشاندن .
نشو : نشان . خالدار .	خالهای سیمی روی پوست بدن .
نەغد : نەقد . کاش	نقد . مقابل نسیە .

(1) ... بەنی باری ... و رمانەوانی ـ هەندێ وشەی لوڕی و شێوەکانی تری کوردی مۆرکێکی فارسییان هەلگرتوە . وەکو نەشەکانی نارازی سۆزیحەی نەعدا ، کە طامتکی عەرەبیان بەسەر زمانا جورساوە .. !

نەغدی : بە پارەفرۆشــی ســت . بە کاش	[illegible] خرید و فروش نقدی .
نوغل : نوقل	نقل .
نفت : نەوســنــکاری . نەوســـــکە . چاوچنۆك	عمل چاپلوسی آدمهای شکمو در راه شکم
نەفری : نەفرەت . نەفرین	نفرین .
نق : پڕ . نەنق . غزەغز	پر . انبوه . غرولند .
نقانق : اتواولتو . پڕ	لبالب . پر .
نلك : سواو . نەرم	[illegible]
نوك : نۆك . دەنۆك . لوتكە	[illegible] بالای [illegible]
نكا : مارەبڕی کردن	[illegible]
نلنەنك : نكەنك . هنەهــن	[illegible]
نكەنە : هانەهان . نكەنك كردن	[illegible]
نكە : نكەنك	[illegible]
نكریس : نەگرس . دلرەش	[illegible]
نم : نم . کورت . نمدار	کوتاه . [illegible] .
نوم : ناو	[illegible]
نما : دیمەن . نما	[illegible] .
نمزی : کورتە دیوار	سقف کوتاه . دیوار کوتاه .
نەمەكپەروەردە : خانەزا . کەسێکە لــە ماڵی یەکێکی ترا پەروەردە بۆبێ	[illegible] کسیکه در خانه کسی پرورش یافته .
نەمەكدار : بەنمەك . بەتام	ملیح . بانمک .
نەمەكگیرسبە : [illegible]	از سفره کسی نان خوردن و از نکیا و بخشش‌های او بهره‌مند شدن که پس از آن حمایت مصاحب سفره از مردانگی بدور است .
نەمەكگیرکردە : نمەك گــیری کردن . پیاوەتی	کسی‌را نان دادن و بکسی نیکی کردن .
نمنم ، نمنول : نمەنم تمنمەی باران . نمەنمە	[illegible]
نمنە : نمونە	نشان‌دادن .
نموراو : فرمێسك . فرمێسكاو	آب اندکی که از چشم بیرون میاید

نونەل : کورتەی زیرەك . کورتەبنەی چالاك — آدم کوتاه قد و زیرك .
ننە : بەبە . داپیرە — جدهء پدری و مادری .
نو : نۆ . نوێ . تازە — تازه . نو .
نو : نان — نــان .
ناو : لۆلـە — چوب تو خالی که آب از آن عبــور میکند .
نووبر : نۆبەرە — نوبر میوه‌ایکه تازه ببازار آمده .
نوبالو : کەری نۆبار — خری که تازه باری شده‌است و پالان بر آن گداشته‌اند .
نوچەش : نوبەرەی منال . نۆزگە — اولین بچه . اولین فرزند .
نودرار : پشت و پەنا . نان پەیاکەری مال — نان آور خانواده .
نەورشتە : پێنەکەییو — برشته نشده .
نوزین : نوزینی ماین . — کره مادیان سه ساله که تازه زین بر آن گداشته‌اند و قابل سواری دادن‌است .
نوژی : نیسك — عدس .
نوژیاو : نیسکینە — آب‌عدس .
نوژنو : ناوچەیەکە لە باشووری رۆژاوای خوڕەم‌ئاباد — نام منطقه‌ایست در جنوب غربــی خرم‌آباد و محلی‌است ییلاقی .
نوساز : چاكبونەوە . ساغ‌بونەوە — تازه‌ساخته .
نوشوا : ماوەیەکە دەکەوێتە نێــوان نەورۆز و کاتی درووێنەکردن — از اول فروردین تا هنگامیکه گندم و جورا درو میکنند .
نوکەر : نۆکەر — نوکر .
نووکم : ناکاو . — ناگهان .
نوکەل : نۆبالــۆ . — گاو ماده‌ایکه تازه بر خوره‌است .
نوکور : چاوبرسی . نانکوێر — نان‌کور . خسیس .
نون‌بەتی : نانی بەتی و بێ پێخۆر — نان‌خالی . نان‌بدون نانخورش .
نونوا : نانەوا — نانوا .
نوار : رێسمە . شریتی تەزجیل — نوعی ریسمان و نوار پهن‌است کــه برای تاب خوردن و بیستن‌بار بر پشت اسب و خر و قاطر بکار میرود .

ناوالق : نابالق — نابالغ .

نووار : بینگون . مانگای دۆساڵە — کوساله مــادهء دو ســاله که تــاره
برحوردد ســب .

نووەرو : پیاوی گەلحۆ و بە هێز و بێ ئەقل — رورمندی که عقل کاملی بدارد

نووە : نۆرە . جار — بوبــه .
نووەئاو : نۆرە ئاو (لەئاوياریدا) — آب نوبه . نوبهء اب برای آبیاری باگهانی .
نووهەڵمونە : لەبڕ . تبهان
نهنگ : نزیك — نزدیك .
نوهونە : تازەماڵ . تازەبابە — نوخانه : کسیکه تاره صاحب حانه و زندگی شده .

نــه : نــه . — ــه .
نها : پێشاوپێش . پێش — حلو . بیشاپیش
نەنیتکە : لاوار — جثه کوچك و نحیف بکر میرود
نـــیر : روناکی . نوور — ــور .
نـــیرە : نورەی حەمام . زرنیخ — نوره ترکیبی ار آهــك و زنیــخ و آب اسـت که در حمام برای ستردن موی رهار و موهای انسانی ار آن استفاده میشود .

نیزنەز : نۆرەنۆر — ناله‌ء خیلی صعف .
نی‌زدبه : بەبردن — ی‌ردن .
نیزه : نۆره . ناڵە و نۆزە — صدای تمعف .
نیسسه : نووسراو — نوشته‌شده .
نیسەنە : نووسین — وســن .
نیك‌تەرگردە : نوکەنوك‌کردن — اسنلاحا بمعنی گریستن‌است .
نیك‌نەك : نکەنك . گریەی بێ‌دەنك — ــدی ترب‌ه: هـــه .
نیمچە : نیمچە . نیوە — نیمه . نیمه .
نیمدار : سمدأست . کونه — نیمه . کمی فرسوده .
نیمسوز : نیوەسووت . نیوەسوتاو — نیم سوخته .
نیمه : نیوە . نیوەخشت — ... ل ... ؟

---

(۲) زۆر دەنگ و پیت هەیە ــ لە لوڕیدا ــ حێگۆرکێ دەکەن ، وەکو

هەفتـــن : خەوتن

ئەیبە . [illegible] بدیدە . بدید بدید .
ئەیوزی . [illegible] بدید بدیە . کسی کە دەرد بچیزی
[illegible] .

★ ★ ★

سوم : ساو
ملـو : ملق
ت : تاك
کەمۆتەر : کوتر
قلابیك : قەپێلك
شکل . بسکل . قنبل . پنـعل
ردلەل : رابەر
بەشحە : تاخچـە
بەشحـە . بەخشـە
بەلـە . بەلپ
تریشکە : تریشمە
حتـر : خەبلـە
شەمشـە : چۆمجـە
بـول : وێل ... تاد

— و —

وه : به . وه . لەگەل . دەگەل — با

وا : وار . هاوڕێ . با . هاوڕێکا — با . همراه . همبسته

وابیه : سەرناوەلەبۆن . وازبۆن . کرانەوە . — بازشدن

وات : لەرێگەی تۆ . تۆتۆ — باتو . همراه‌تو

واجارەبه : چۆنە نێو هێلانە — با لانه رفتن

واجەرسە : شکانی هێلکە لە ناو زگی مریشکدا . — شکستن تخم در شکم مرغ

واچوکه : کولانەوەی برین و رام — رحمی که در اثر فشار عمدی یا ناگهانی کسی بشدت بدرد بیارد .

وارد : بازۆکە — مرغی که برای اولین بار بچه می‌کند

وارد : هاولف . پاشکۆ . هاوڕێ پاسەبەند . — همراه . ضمیمه

وارەسەنه : ئاگادارکردنەوه — با خبر ساختن . آگاه‌کردن

وارەسه : سلەمینەوه — رنجیده‌شدن

وارەمنه : رەواندنەوه — رمیدن

واروزەیه : سەرمەقولات . لنگە و قۆچ . — معلق زدن از جلو بطرف عقب

واز : باز . حلت — پرش

وازا : ئەو ئامۆزایانەی کە باپیریان برا بوه . — اشخاصی‌را گویند که جدشان برادرند در طبقهٔ سوم خویشاوندی قراردارند

وازبرده : بازدان — پریدن

وازگوفت‌کرده : دۆبارە گێڕانەوەی شت . — بازگوکردن

وازکو : گیژانەوەی شت	بازگو
واژوی : نورەی حەمام	نوره
واشە : واشە	باشه
وافور : ئامرازێکە تریاکی پێ ئەکێشرێ .	الت کشیدن تریاك
وافوری : ئەو کەسەیە خۆی بە تریاك کێشان گرتێ .	معتاد بکشیدن تریاك
واق : واق . واق‌وڕمان	حالت بحث و تحیررا گویند
واق‌ردە : واق‌وڕماو . قالکرتن	حیرەشدن . متحدشدن
واکەت : دوبارە کەوتنەوەی‌نەخۆش	عودکردن مرض خصوصا امراض که توام با تب باشد .
والاوەنە : لەسەر تەنیشت‌خستن	به پهلو انداختن
واگیرکردە : دەسەسەراگرتن	تس‍ـرف‌‌ردن
والەنە : باعەباع . بارەبارێ بزن و مەڕ	صدای بز و گوسفند .
واوەنە : منال‌جێ‌هێشتن . بارەگڵ‌دانەوە .	سر‌اندازکردن . سر‌انداختن . فرزند از خود باقی گذاشتن .
واهرسە : کونێکە کە وردە وردە فراوانتر بێ .	واخوردەشدە . سوراخی که کم‌کم بزرگ شود . این بتدریج وسعت یافتن‌را (واهرسە) گویند .
وایەك : وەیەکەوە . بەیەکەوە . [illegible] .	باهم
وەخاکزیە : بە فیڕۆدانی سامان	ر باد دادن ثروت
وەخەرجڕەتە : بڕواکردن	باورکردن
وەخۆی‌گرتە : دان‌پیانان بەخۆگرتن	اقرارکردن
وەر : بەر . پانایی	عرض . پهنا . تن . حلو
وەرر : زێرە زیڕ وڕەوڕ	گریەء شدید نوزاد
وراز : بەراز	خوك
ورافەنە : فڕاندن	ربودن
وراق‌وراق : فڕکان‌فڕکان	قاپیدن
وەرپوق : ڕپ . قرێنە . فرقتنە	آروغ
وربەبە : هەڵتونی‌ئاگر . گڕگرتو	مشتعل شدن آتش
وەربەری : ڕوبەڕو . بەپیرهاتن	مقابل . روبرو
وەرتاستە : بەر . بەرگەدە	محل روییدن موی زهار
وەرتەکەنە : کێلان یا دروێنەی دوبارە وەرگێڕانی زەوی .	شکافتن . شخم دوختەای‌را شکافتن . شکافتن زمین که قبلا

	را چیده و درست‌کرده‌اند .
وەرجەڕەنە : جەڕاندن	محکم بستن و گره‌زدن چیزی
وەرجەسە : جولان . جمین	[illegible]کردن
وەرجەنە : جولانەوە . جولاندن	حرکت دادن
وەرچەسە : داچلەکین	[illegible]
وەرداڵەشوەنە : باڵپێوەنان	[illegible]
وردز : لەپێش . لەبەردەوە	[illegible]
وەرزا : گای بیری بەر نیر	[illegible]
ورزلیکی : لەبڕ . لەنکاو	[illegible]
وەزلیکە : مردنی کوتوپڕ	[illegible]
وەرزەولا : شێلان . گوشین	فشاردن [illegible]
وەرژو : ژانی ژن . بەرەژان	در [illegible]
ورەس : بەردۆ . دارەڕا	[illegible]
وەر[illegible] : زۆر ترش . سفت	[illegible]
وەرسە[illegible] : بەروانکە	پارچه‌ایکه هنگام غذا خوردن بگردن کودکان می‌اندازند .
وەرشەنە : سەبەکردن	تکان‌دادن و بهوا پرتاب‌کردن و [illegible] گندم و مانند آنرا گویند . [illegible] لباس [illegible] خاك آن بریزد .
وەرغوردنە : کونکردن	سوراخ کردن
ورك : وڕکگرتنی منال . رکە	گریه‌ء ممتد کودك [illegible] با لج کردن و بهانه‌گرفتن [illegible]
وەرك : بەرخ	بره
وەرکارد : گرتك . گوشتی ئەستوی‌مەڕ گردك	[illegible]
ورندار : وڕکدار . بەڕك	[illegible]
ورگردە : ئاگرهەلکردن	[illegible]
وەوردە : لەبەرکردن	[illegible]

ورکەنە : حۆهەڵاویشتن . **هەڵکەندن**	بهوا پریدن . برکندن چیــزی از زمین . روشن‌کردن و مشتعــل ساختن آتش . از دیواری بالا [illegible] .
ورکەورکە : هەلبەرودابەر	جست و خیز
ورماسەنە : هەڵلۆشین	[illegible] . [illegible] هر چیز . مایع .
ورەن : بەران	گوسفند نر دو ساله
وەرنسك : هەبسك	سکسکه‌ای که در اثر گریه شدیــد دست میدهد .
وراودلکسە : حەپەسان	خودرا باختن و گم‌کردن هنگام شنیدن خبری ناگوار .
وروکەشنە : بێباك	لاابالی
ورتروەنە : هەڕەمــە . به تالۆکـــه رۆیشتن .	با حرکتی زشت و تند و حملــه مانند بجائی رفتن .
ورهولسە : کەلــوکول . کەفکردن . کەلچڕین .	کف‌کردن و جوش زدن زمین وقتی روی آن آسید یا سرکه ریختــه شود . [illegible] خال .
وەرواز : بەرمراوان . بەرگوشاد	جلوباز
ورسایە : هەڵسان	برخاستن
وریســکە : بریسکەبریســـك . کولانەوەی‌زام .	جلوه روشنائی که شـب از دور پیداست . سوزش زخم یا دردی که عضوی‌را ناراحت‌کرده‌است.
وەز : تەبلی‌بار . (حجاب‌الحاجز)	پرده دیافراگم که واســـطه بـین دستگاه گوارش وتنفس‌است .
وزم : داریکی کێویی‌یە	درختی جنگلی‌است
وزە : زۆربلێ	پرحرف . پرگو
وزە : بست . مست	وجب
وسمە : وەســمە	ماده‌ای‌است رنگی که برای رنـگ کردن موکار میرود .
وەشمن : وای‌شیره ! شـــیوەن . سەردولکە .	شیون
وەشت : وەشتە . بارانی بــه تاو . وەشــەبارانە .	باران تند و شدید
وشم : نەخۆشی گیا	[illegible]

وەق : وانەوانی منال	گریەء نوزاد
وەقوەقکردە : وانە واقی منـال . زاقوزوقی منال .	گریەکردن نوزادرا گویند
ول : بێهودە . بەخۆڕایی . ڕەها . بەرەڵلا .	بیهودە . رها . سرگردان
ولات : شار . ولات	شهر
ولبیە : بەرەڵلابون . ئازادبـــون . وەڵبون .	آزادشدن . رهاشدن
ولخەرجی : دەسبلاوی . خەرجی بێ سەروبەر .	خرج بیهودە
ولگ : بژك . ورگ . قاتەڕەش	پهلو . تهیگاه
ولول : بێ هۆ . سەرازادانە	بی‌سبب . آزادانە
ولنگواز : فراوان	گشاد . وسیع
وله : پان . بەرین	پهن
وناو : دارێکی جەنگەڵی یە	درختی‌است جنگلی
ونه : ئەو	آن
وەنە : خوێندن . هاوێشتن . وانە	خواندن . انداختن
ووچە : ئەوێ	آنجا
وزە : فزەفــزی ئوتومۆبێــــل . وزەوز . وزە .	صدای موتور اتومبل و صداهای مانند آن .
وه : ئەوکەسە	آن . یکس
وی : وای . وەی	وای
وێی : مۆرانە	... . حشره‌ایست که پارچەهـای ابریشمی‌را میخورد .
ویتوەری : سەرلێشێوان . ڕێکالێ تێکچون .	سرگردانی و گرفتاری که توام . بابلا تکلیفی باشد .
ویچە : بۆ ئێرە	باینجا
ویر : وتوویر . یاد . بیر . بەولا	یاد . بسوی . بطرف
ویردار : یاداست . ئاگاداری	مواظبت
ویرۆنە : وێرانە	ویرانە
ویژە : ویزەی گوللە	صدای عبور تیر تفنگ و صداهای مانند آن .
ویسك : لەڕ و لاواز	مظهر ضعیفی و لاغری‌است
ویسکە : تروسکە	نور ضعیف چراغ و هر نوری مانند آن .

ویقواق : وانەواک   گریەء نوزاد
ویەکوەنە : بەستووەوە . پەکتوەوە   حس ترس اختلاف بین دو نفر
ویل : گێل . وێل . ساکار   افراد ساده نوع‌را گویند
ویە : وەرە . لەولاوە بۆ ئێرە   از این طرف . با این(1)

(1) ئەژا و سەرنجی خۆم ـ ئێردی‌بەباشی زۆر جار بە تەواوی لوژبیـەکەی دەسگیر نەکردووە ... !

ـ هـ ـ

ها : [illegible]	[illegible]
هاجوواج . [illegible] . کتر و ور . [illegible] هەرتشان .	[illegible]
هار : [illegible] . [illegible]	[illegible] . کسکه بمرض هاری دچار شده .
هاربوونه : [illegible] . سەرمەستی مال و [illegible] .	بمرض هاری دچارشدن. سرمست شدن از لذتها و ثروت .
هارەوهوت : [illegible] و [illegible]	اصطلاحا گزافه گوئی و لاف زدنرا گویند .
هاری : سەرمەستی و بێئاگایی	[illegible] و [illegible]
[illegible] . ریکاری وبستن	[illegible]
هاسه : ویستن	[illegible]
هاسی : یارمەتیوەرگرتن	[illegible]
هاشا : حاشا . دۆرله	[illegible]
هاشاکرده : حاشاکردن	[illegible]
هالو : خال . خالو . لاله . لالو	[illegible]
هالوزا : خالوزا	[illegible]
هاله : خال . خوسکی دایك	[illegible]
هالەزا : [illegible]	[illegible] خاله
هالی : خالیتی . [illegible]	[illegible]
هالی[illegible] : [illegible]	[illegible]
هاوو : ئەوی	[illegible]
هەب : [illegible]	[illegible]
هەبلوك : [illegible] . حەبۆلمتش . حەبلوك .	ادمهای بمرغضهرا گویند
هبلوك : هەبلوك .	ریشه‌ء گیاهی که مانند سیب زمینی است ولی پوست آن

	سیاه‌است و داخل آن مایعی سفید مانند شیر است و در زمستانهای دیم میروید .
هەپەل : هێچـــک . دارێکـــی دوو شاخەیە کوریسی پێ توند دەکرێ .	چوبی دو شاخه که آنرا بانبهای ریسمان یا (چله) می‌بندند برای محکم‌کردن بار
هەچەڕچو : حەچەحەچ . گریانی ساوا . قسەی پڕوبوچ	نوزادی که زیاد گریه میکند . [illegible]
هود : فەرمان	امر . حکم
هودکردن : فەرمان‌کردن . ئەمرکردن	حکم‌کردن . دستوردادن
هرو : زیلمۆ . خۆڵەمێش	خاکستر‌داغ . خلواره
هەرو : زانوزۆقی منال	گریهٔ کودک
هەرزازگو : جۆلانە	تاب
هەررزەهەچەم :	الفاظی‌است که وقتی کودکی‌را تاب میدهند میگویند .
هراس : بەرهەنگ . هەناسەسوار . بەنگەنەفەس .	تنگ نفس
هراسو : هەراسان	هراسان . پریشان . پرخور
هراس : هەراش . هەریکە گەنم	[illegible] مانند گندم و جو که [illegible] شده‌است .
هەرزە : وڕێنە	هذیان . گفتگو در خواب
[illegible]	کودن . دیرفهم
هەردلە : هەردوو	هردو
هەرکل : هەرجار . هەرکلـــەت . [illegible] .	هر دفعه
هەردەم بیل : کاری‌جۆراوجۆر و بــڵاو	[illegible]
هەردی : خواردەمەنی	هر چیز قابل خوردن . خوراکی خوردن
هەردە : خواردن	
هەرز : [illegible] . سواو	صفت پیچی که سر ولع‌شده‌است
هەرز : نالەبار . هەرزەکار	افرادی که رفتار زشت دارند
هەرزەیی : هەرزەیی . هەرزەکاری	هرزگی
هەرکسە : جەلکـــە . ماندوویی لە پاش [illegible]	خستگی که [illegible] میشود .
هەرکەس‌بەخود : هەر کەسە بۆخۆی . هەرا و زەنا .	هرج و مرج [illegible]

همرکه‌همرکه : همراهه‌را — هرج و مرج

هرنگ : هێز . هێزی له‌ش — نیرو . نیروی جسمی

هرنگدلم : هێزی دلم . خۆشه‌ویست — مادران از روی محبت بفرزندان خود می‌گویند . یعنی (قوت قلبم)

هه‌ررده‌نه : زه‌ڕه‌زه‌ڕی که‌ر — عرعرکردن خر و مانند آن

هه‌رو : هۆگری — انس

هوررو : ناوچه‌یه‌کی شاخاویه له باشوری رۆژهه‌لاتی لوڕستان . — منطقه‌ایست کوه‌نشین در شمال [illegible] .

هه‌رروش : برۆش . برووتش . — گندم پخته‌ء دستاس شده بلغور .

هه‌رره : بارده . زه‌ڕین . ده‌نگی گریان . — حصار باغ که‌از گل و سنگ‌است آجرهای لب بام و جزر آن که آجرهای آن از پهنا کنار هم چیده شده . صدای عرعر خر . صدای گریه .

هرگاله : همرا و هوریا و ریسوایی — جنجال رسوائی .

هه‌رره‌گه‌له : نێرێ یا بزنێك كه دوای [illegible] . — بز نر یا قوچی که از گله‌ء خود بگله‌ء دیگری برای جفت‌گیری میرود .

هه‌ره‌مه : هه‌ڕه‌مه . تێکه‌ل — مخلوط . مخلوطی از چند نوع گندم یا مانند آن .

هردی : [illegible] . [illegible] . [illegible] — لفظی‌است زننده . وقتی بکسی گفته میشود یعنی زودتر برو ومحل‌را ترك کن .

هزاربا : هه‌زاربی — هزاربا . حشره‌ایست .

هه‌ژده : هه‌ژده — عدد هجده .

هوس : [illegible] . [illegible] — تن‌نرم .

هسایه : [illegible] — ایستادن .

هوسکو : [illegible] — بی‌زار .

هوسی : [illegible] — ستون چوبی که زیر چادر سیاه میزنند .

هوسیره : خه‌سوو . خه‌زوور — مادر زن یا مادر شوهر . پدر زن . یا پدر شوهر .

هوسیره‌ما : خه‌سوو — مادر زن . مادر شوهر .

هه‌شته‌رخو : هه‌شه‌رخان . مێشکی گه‌نم . — نوعی آردیست که از گندم پوست کنده تهیه میشود .

هه‌شتی : خانوی گه‌وره و له‌نده‌هۆر — خانه‌ء بزرگ .

هەشەری : هەشــەری . مرۆڤی بــە سۆز بۆ پەزین — زن یا مردیکه میل زیاد بامور جنسی و شهوت‌را نی‌دارد .

هوشتت : بەفیز . وشك — متکبر .

هشلو : کس‌کس ا بۆ سەگ ا — لفظی‌است که با گفتن آن سگ‌را وادار بحمله میکنند . کیش کیش

هوشگه : شیربایی — خشکه . اصطلاحا هنگام ازدواج خانواده پسر و دختر قبول میکنند که مبلغ معینی از طرف خانواده پسر برداخت شود که شامل شیربها و تمام مخارج‌است

هوشه : هەوێن — مایه پنیر .

هەڤار : هەڵمی ئاو — بخار .

هەڤتبه : نوستن . حەوتن — خوابیدن .

هووفه : مۆهەڵکێشــانی‌رۆ بــە دەرۆ هەسەکردن — بند اندازی . زنان بصورت .

هوق : رسانەوە . سق . هوق — استفراغ .

هەڤاب : حکایەت . سەرگورسە — حکایت . قصه .

هەشق : ئەڤین — عشق .

هەککه : بەلب‌کردنی گان — تمایل شدید زن به امور جنسی .

هــەککەدار : ژنی هــەکــکەدار . ژنی ئارەزۆمەند — زنیکه میل شدید بانجام امور جنسی دارد .

هلل : هێل — دانه خوشوئی‌است .

هەلل : هەل . خوار — کج .

هلانه : هەرا و هاوار — فریاد . صحه .

هەلانەنه : هاوارکردن — فریاد زدن .

هلاروباشارو : باشەرۆکی بێستان — هنگام تمام شدن خربزه یا خیار با این صدا مردم‌را اجازه میدهند. تا بجا لیز بیایند .

هلاهل : زەهر . جۆریکە لە زەهر — سمی‌است .

هەلپله : وڕێنه . حەلوەلا . هەڵپە — هذیان .

هەلنو : کاری بێ‌سوود — کار بیفایده .

هەلجەر : خێل — دوبین . احول .

هملدو : رەنجکێشانی بــە خۆڕایی . هەولی بێهودە — کوشش بیخود .

هولف : کونی گەورە . کونەلوت — سوراخ گشاد . مانند سوراخ دماغ

هولندو : ریندان . بەدیحانە	رندان
هەلك : هەول و رەنجی زۆر . **هاتن و** چوّن	تلاش [illegible]
هەلــگدۆو : [illegible] زۆر . [illegible]	تلاش [illegible]
هەبات : [illegible] . [illegible]	حمله .
هەلمات ردە : [illegible]	حمله [illegible]
هەلمات : هەلمەت . هێرش	حمله .
هەنۆ : جوارنال . غاردانی بــە پرتاوی ئەسپ	چهارنعل . [illegible]
هەلرو : هەلوژە	میوەای‌است . هلو .
هەلورە : جۆلانــەی مــال (هــەللور هەللور تەکامە	بستری برای کودکان‌است که آنرا از دو طرف با چهار ریسمان بدو میخ یــا دو درخت می‌بندنــد بطوریکه بتوان آنرا تکان داد کودك از این جنــش بخواب رود.
هلوم : [illegible]	لحظه . آن .
هلونه : [illegible] .	آلـالو وحشی‌است و نام درخت [illegible] [illegible] آلبالیك است .
هلونیایه : هەلکوتانە ســەر . هێرش بردن .	تاخت گذاشتن .
هلاوە : هاویەجێن . ئەو [illegible] لە هاوینا دەچێندرێ	کشت [illegible] از قبیل ماش . نخود . [illegible] .
هلله : بەبری [illegible] . [illegible]	[illegible] پنیراســت که آنرا بوســیله [illegible] نگهداری میکنند . پنیرخیکی .
هللەگەرد : بەحۆزایی . بەلاس	[illegible] .
هلیلە : گیای هەلیلە	[illegible] [illegible] که بعنوان [illegible] [illegible] .
هومار : [illegible] . [illegible] . [illegible] [illegible]	[illegible]
هومال : هاوچاو . [illegible] . [illegible]	[illegible]
هومالدار : هاوچاوی . [illegible] کردن	[illegible] داره
هومبازی : [illegible]	[illegible] .

هومبەر : هاوکو . هاوبەش — شریک .

هومبیی : هاوجا . ئاوجا — دوزن که همسر دو برادرند

هومتا : هەوتا . هاوسەنگ — هم‌اندازه . هم‌وزن .

هوم‌چارشوو : دەستە خوشك — دوزن که با هم دوست هستند و در تمام گردشها همیشه با هم هستند .

هومچەش : هاوچاو . چاوەچاوکەر — رقیب .

هومخەرج : هاوخەرج — چند نفر که در خرج روزانه با هم شریك هستند .

هومدەرد : هاودەرد — [illegible]

هومدەرس : هاوددرس . هاوپۆل — همدرس .

هومدەس : هاود[illegible] — همدست .

هومدل : [illegible] — [illegible] . همفکر .

هومدەنگ : هاودەنگ . هاونشین — [illegible] . همنشین .

هومرە : هاوڕێ — [illegible]

هومریش : هاوەڵزاوا — باجناق . دو مرد که شوهر دو خواهرند .

هومزاد : ئاوال . هەڤاڵ — جنی که بعقیدهٔ عوام با هر کس زاده و با او همراه میشود

هەمزوو : هاورمان — [illegible] .

هومسا : هاوسێ . هاوسایە — [illegible] .

هومشەری : هاوساری — دو نفر که اهل یك شهرند .

هومشوور : هاومشۆر — دو نفر که با هم مشورت میکنند .

هومکور : هاوکار — دوست . رفیق .

هومناسە : هاوکاسە . هاوپیالە — دو نفر که در یك کاسه غذا میخورند .

هومکەلام : هاوقسە — [illegible]

هەمکل : هەرجار — [illegible]

هەمکیرم : گرتمان . گرتم — [illegible]

هەمو : [illegible] . [illegible] . [illegible] — [illegible] هەمانە

هەموونە : هوجانێ . هاوبانە — [illegible]

هەمیشەبەهار : هەمیشەبەهار اجۆرە کولیکه) — [illegible] .

هولباف : خۆنواندن . ریاکاری — تظاهر

هنا : هەنا . هاوار . هانا — صدا

هنابەرەس : مەودای دەنگی دۆکەس	فاصلەایکه دو نفر صدای بلند و فریاد یکدیگر را نشنوند .
هناسه : هەناسه	نفس .
هناسەرەش : هەناسەرەش ، هەناسەسەرد	کسیکه آهی سوزان دارد . بدنفس .
هەناسەکەشیه : هەناسەکیشان .	آه‌کشیدن ، نفس‌زدن .
هنجنه : هەنجنین ، هەنجن‌هەنجن کردن	ریزریز کردن . گوشت پیاز و غیره .
هەنجیه : هەنجراو	ریز ریز شده .
هونك : فێنك	خنک .
هنەك : گاڵته	شوخی .
هەنگل : [illegible] . هەنگل	[illegible] . بغل
هونه : یانه	اطاق . خانه .
هونەبا : ئێشکگەی‌ماڵ	[illegible] خانه است .
هونەدار : ماڵدار ، خانەدار . یانەدار . خانەخوێ	خانه‌دار .
هونەنشینی : یانەنشین . خانەنشین	خانه‌نشین .
هەنی : [illegible]	خواندنی .
هونەوەردیی : [illegible]	[illegible]
هونهاوه : جوامێر . چاوتێر	بخشنده . جوانمرد .
هونەیی : خانەیی . خۆماڵی	هر چیزی که در خانه تهیه میشود .
هەنی : ئێستا . هەنوکه . دووباره	دوباره .
هو : ئەو . هەو	آن .
هاو : هۆو . پاچ	آوازی که برای تحقیر و تمسخر کسی سر میدهند .
هەوا : هەوا و هەوەس . ئارەزوو	هوا . هوس .
هەوادار : لایەنگیر	طرفدار .
هەوادەیە : هەوادان . فڕێدان	دورانداختن
هەوار : هاوار	فریاد .
هەوارو داد : داد و هاوار	داد و فریاد .
هەواهەرسه : هەڵدێران	پرت‌شدن .
هەوایی : دەلالی . نهۆمی دووەمی ساختمان	طبقهٔ دوم عمارت . نوعی حق‌العمل است که بابت فروش باری گرفته میشود .

هووجه : حەوجه . پێویست . نیاز	نیاز . احتیاج.
هور : هۆر تێر مەگه جەوال	نوعی جوال دو طرفه‌است که برای حمل گندم و جوو مانند آن بکار میرود .
هووروڵـــه : دەســەجـــــەبێ . بەبەله‌کەوتن	شتابزدگی . دستپاچگی .
هورجەك : خورجیله . خورجه	نوعی (خورج) کوچك .
هورشەلله : جۆرەجەوالێکه . جەواله	نوعی جوال‌است .
هورم : پیرۆزی . ودم	شگون .
هوڕه : دەوره	اطراف و دور هر چیزی‌را گویند .
هوز : هۆز	خانواده .
هەوەس : حەوەس . ئارەزوو . کەلکەله	شوق .
هۆرمه : هوســه . گەمـــارۆدان . موسه . بۆسه	محاصره .
هوس : حەوشەی‌خانو . حانو	منزل .
هۆوش : هۆش . هۆش‌هۆش (بۆ کەر)	لغتی‌است برای راندن خر .
هوشه : گوله‌گەنم یا جۆ	خوشه گندم یا جو .
هوشەچه : گولچنی‌پەریز	کسیکه از خرمنی بچیند خوشـــه قناعت میکند .
هوشەلی : خۆهەلکێشـــان . لاف و گەزاف	لاف زدن . گزافه‌گوئی .
هوله : نەخۆسی‌بابالۆکێ و وازی‌وازی	نوعی مالیخولیائی که موجب میشود کسی دریك تصمیم یا برجا نباشد
هوکاره : خو . رەوشت	عادت . خوی .
هوکدار : قەحبـــه . نەخۆشـــی حەکەداری . بێ‌برشت	کـــسیکه دارای مرض بی تصمیمی‌است
هوکی‌هوکی : هەلـاز . راژا	کـــسیکه نتواند در یك و تصمیم باقی بماند .
هوگله : گابەرد	سنگ بـــزرگی که غلطـــانیدن آن مشکل‌است .
هول : ترس. هۆلی‌لێهاتوه. وتەوێرەی دل	ترس . خیـــالی که همراه بـــا ترس باشد .
هولاره : شەلتەی کەر	نوعی گاله‌است که‌برای حمل مشك آب بوسیله خر از آن استفاده میشود .

هۆولپلەگی : هەلپەهەلپ	شتابزدگی .
هولنك : شل	رقــو .
هوله : گــیرەی خەرمــان . کــاری بێ‌ئەنجام	و بندن حرمن . کاری که انجام ان پر پیچ و حم و مشکل‌است .
هۆولی : جوانو	کره مادیان .
هەوەنك : هاونگ . هاون	هاون .
هاوەوە : خاوەن . خاوەند . هاو	صاحب . مالك.
هۆوده : هۆمە . هەیهاو . حۆحــە . رەحەوەح	لفظی‌است برای راندن گو .
هی‌ی : هەیە . ئەم	هــست . در لهجه (بابی) بمعنی (این) بکارمیرود .
هەی‌ی : ریزی یەك دوای یەك	پشت‌سرهم .
هبال‌هیال : دەربەدەربۆن	در بدر .
هیچ‌نه : هیچ کەس	هیچکس .
هی‌چنی : ئەو جەشنە . ئەو جۆرە	اینطور .
هسەو : لە ماڵ‌دانیشتن . خانەنشینی	حضر . در مقابل سفر .
هیرد : هورد . ورد . بچکۆلە	حرده . ریز . کوچك .
هیردە : وردە . هوردە .	ریز . حرده .
هیردەرو : ماڵی منال زۆر	کنایه از عائله زیاد و فرزندان زیادی که جزء یك خانواده میباشند .
هیتا : هەرئێستا . یەکسەر	فورا .
هیردەریز : وردیله	حوردەریز .
هیردەکاری : وردەکاری	ریزه‌کاری
هیردەهەلو : هاڕین	درهم‌شکستن و درهم‌خوردشدن
هیرسومل : قوڕاڵە (جۆرە پیازێکە دەخورێت)	گیاهی که دارای پیازاست و پیاز آن خوردنی‌است .
هیز : حیز . ناپاك	نــاپاك .
هیزکردە : ڕەوانبوون راستەوەبۆن	از جای برخاستن .
هیزە : رگەجۆن	اسهالی که بر اثر خــوردن غذاهای مختلف ایجب دست میدهد .
هیزە : هیرە	خیك جای روغن .
هیلاب : هاوارکردن لە بەر زاسی زور	داد و فریادی که بعلت دردی شدید از کسی بلنداست.
هیفتە : پزۆ	لیفه‌ء شلوار .
هیلکەهەك : قاقا . حیلکەحیلك	تهمیه .

هیل : هێل	رنگ قهوه‌ای روشن .
هیل‌مه‌رو : گای به‌شی قاوه‌یی	گاوی که رنگ‌آن‌قهـــوه‌ای روشـــن است و خال سفـید بر پیشـانی دارد .
هیملو : عه‌مـاری دار و دره‌خت	محل انبارکردن هیزم .
هیمه : داری سوتاندن	هیزم .
هیواب : ده‌ردی گران	درد شـدید.
هێیهه : هه‌یهـه‌ی . هه‌یهـای ابـۆ سه‌رسامی)	لفظی‌است که هنگام تعجـب گفتـه میشـود .

— ی —

یابو : ئەسپی نازەسەن . بارگیر . یابو	اسبی که از نژادی اصیل نباشد .
یارما : بزکی نارنج . ترۆزی	بوتهء خربزه و خیار و هندوانه و کدو
یارو : یارۆ . فلان	یارو .
یاس : ترس . سام . پرسە	ترس .
یاسدار : ترساو . تازیەدار	ترسان .
یاغی : یاخی . چەتە . سەرچڵی	سارق مسلح .
یاغیگری : یەخسەکەری . ریگری . جەردەیی	یاغیگری .
یافتە : ناوی چیایەکە لە باشووری رۆژاوای خورەمئاباد	نام کوهی مرتفعاست واقع در جنوب غربی خرمآباد .
یاقوتی : جۆرەترییەکە	نوعی انگوراست .
یاکەریم : جۆرە کۆترێکە . یاکەریم . بومری	نوعی کبوتر طوقداراست که کوچکتر از کبوتر معمولی است .
یال : یال . مووی‌ملی ئەسپ . لوتکە	موهای روی یال اسب و حمار و قاطر . تیغهء کوه .
یال : ئال . حنۆکەی منالان	آل . موجود افسانهای که میگویند زنان‌را در حال زایمان میکشد .
یال‌بردە : ئال‌بردن	آل‌زدن .
یالە : کێوی هەڵەموت و تووش	قسمتی از بالای کوه که تیغه مانند و صعب‌العبوراست .
یاهو : یاهو . جۆرە کۆترێکە	نوعی کبوتراست .
یای : یاد	یاد .
یەتیم : زۆری بچوکی هەنگ و شتی وا	خانه ساکرد
یەتیمچە : خۆراکی باینجان .	غذائی از بادمجان تهیه میشود .
یخ : یخ‌کردن . ئیخە بۆبزن . ئیخ	لفظی که بدان گوسفند یا بزرا از جائی دور میکنند .

یەختە : بارگیر . یەخنە	اختــه .
یەخچال : بەفردجال . جالاو	زمینی گودی که در زمستان آب بان می‌بندند تایخ بندد و تابستان از آن استفاده میکنند .
یەخدو : سندوقی دارینە	سندوقی چوبی و پایه‌دار
یەدەك : یەدەگ	یدك
یەدەگی : سەربار . یەدەگی . شتی زیاد .	اضافی . لوازم اضافی
یراق : پاشکوی زین	نوار چرمی‌است در زین‌اسب
یەردە : هارین	آردکردن گندم و جو و مانند آن
یەرزسە : بە نرح و بایەخ	لرزیدن
یەرسی : هاڕان . ئەنجنین	آردشدن
یەرسە : زۆرهان . پیر و کەفتەکار	کنایه از پیری و ناتوانی
یورغە : جورە غاریکی ئەسپە	نوعی روش اسب است .
یرەق : بستی ئاش . کێری ئەسپ د ئ ع .	آلت تناسلی اسب و ولاغ . میخی آهنی‌است در چـوب محـور پروانه اسباب .
یەروەیەر : هیچ بە هیچ	مساوی .
یەررە : مشار	اره
یەررەدوسەرە : مشاری دو سەرە	اره دوسر
یەررەکەشیی : مشـارگەڕی . جەنەجەق . دەمەقرێ .	اره‌کشی . . کنایه از مشاجره . ایست بین دو نفر که یکی میگوید و دیگری پاسخ میدهد .
یەسە : ئەوە	این‌است
یەسیر : یەخـسیر . دیل	اسیر
یەسیری : یەخسیری . دیلی	اسیری
یەشمی : سەوزی‌کاڵ . فستقی	سبز کم‌رنگ
یەغە : بەرۆك . یەخە	گریبان
یەغەدردە : یەخـەدادڕین لە مـەرگی ئەزیزێکا .	یەدریدن . گریبان‌چـاك‌کردن در مرگ کسی .
یەکگیر : دەسخـستن . ئامادەبون	فراهم . آماده
یەکاگیربییە : یەکانگیربون . ئامادەی‌کار	آماده‌شـدن جمـع و جورکـردن کاری .
یەکتری : یەکتری . دیسان . **هەمدیس**	همدیگر
یەکلە . یەکونە : تاقانە . کوڕی تاقانە.	یکدانه یکانه . تنها فرزند .

یەل : کولیچەی ژنان	نیم‌تنه . کوتاهی‌است که مخصوص زنان عشایراست و اطراف آنرا سکهء نقره میدوزند .
یەلخی : بەرەڵلا . ڕەها . سەربەست	رها . برهنه . بدون قید و بند
یەلەشگاو : پارچەپارچە	پاره‌پاره
یەلە : ئالەی ئەسپ	مرضی‌است که بر آلت تناسلی اسب عارض میشود .
یەممان : نەخۆشی سندانی ئەسپ	مرضی‌است مخصوص حیوانات که اگر بآن مبتلا شوند بیش از چند ساعت زنده نخواهند ماند و مرضی داخلی‌است .
یەنـو : ئەوانە	اینها
یەواش : هێواش . لەسەرخۆ	آرام . آهسته
یەواش‌ڕەتە : ڕۆیشـتنی لەسەرخۆ . بە هێدی ڕۆیشتن .	آرام‌رفتن
یوژنە : بۆسەی هەوجاڕ و نیر	زهی‌است محکم که بوسیلهء آن جفت و یوغ‌گردن گاوان‌را به (دار)یا چوپ شخم‌زدن وصل میکند .
یول : وێڵ . گێژ . گەلۆر	گیج . افراد گیج‌را گویند
یونجە : جۆرە ئالیکێکە	نوعی علف است برای خوراك چهارپایان .
یی‌بەس : ئیفلیجی . شەپلە	قسمتی از بدن که‌بعلت درد شدیدی حرکتش مشکل‌است .
یی‌پارچە : یەك‌پارچە . سەرلەبەر	یك‌تخته
یی‌جا : یەك‌جێ . یەکدەست	یك‌جا
یی‌جانشی : شەپلەدار . جێ‌نیش	زمین‌گیر
یی‌جایی : ئیفلیج . گۆج . کەفتە	معلوج . زمین‌گیر
یی‌چارەك : بێچارە . سوالکەر	از اجزاء من و ده سیراست
یی‌چەش : یەکچاو	یك‌چشم
یی‌دەس : مرۆڤی‌یەك‌دەست . ڕاست.	خالص . کسیکه یك دست دارد
یی‌ڕاس : یەکڕاست . ڕاستەوڕاست	مستقیماً . یکراست
یی‌ڕی : یەکڕۆ . یەك‌جۆر . یەك‌شێوە	یکواخت . پارچه‌ای که یك رویه‌است .

بێساتی : بەکساتێ (ڕاوەستانی دڵ) مرضی‌است که فوراً میکشد و سکته .

بێسەرە : یەکسەر . چاوترووکاندنێك — یکراست . یك‌طرفه . مستقیماً

بێشوورد : هەمیشە . بەردەوام — لاینقطع . یك‌بند

بێشەممە : یەك‌شەممە — یکشنبه

بێئەوڕ : موکوڕ . سووربوون لەسەر — سمبخ . یك‌دنده

بێئەدل : یەتبارە . گلێك . یەك‌جار — یکبار

بێئلە : یەکجار . جارێك — یکدانه . یکبار

بێگیە : یەککیر . ئامادە . یەککرتوو — آماده

بێلایبییە : یەك‌لایی‌بوون . یەکالاکردن — یکطرفه‌سدن . از بلا تکلیفی و سرگردانی راحت‌شدن .

بێلۆو : لەپڕ . لەنکاو — ناگهان . یکجا

بێوارگی : یەکجارێ . یەکجارەکێ . جارێك . — یکبار(1)

---

(1) ئەم فەرهەنگۆکەیە ، بە ڕێنووسی فارسی نووسراودتەوە و لاتینیەکەشی لە بالدایە ... منیش شاتم و بە ڕێنووسی نوێی کوردی ، وشە و دەنگەکانم نووسیبیەوە . هەوڵتکی زۆریشم دا ، وەك چۆنە لە دەنگە لۆژیەکە ، ئاوا بێت .. نیاز خوازم نەکەوتیتمە نێو هەڵەی زلەوە..!

نویشکێ لە بارەی ڕێزمانی لوڕیەوە *

بۆ ناسینی جۆری پەرکیبی واژەکانی لوڕی . جێی کەڵکە و (هەندێ) لەو گرامتیکانە بۆ فێربوونی دەڵکی لوڕی . پێویستە

١ ــ پیتی (ب) کە لە دوایی چەند وشەیەکی فارسییەوە بە (نەعت) هاتێ و بزوێنیش نەبێ ، ئەوا لە لوڕیدا ، دەبێ بە (واو) :

(خواب) دەبێ بە (خەو ــ خاو)
(آسیاب) دەبێ بە (ئاسیاو) ــ [1]

٢ ــ ئەو وشە دوو پیتیانەی کە لە فارسیدا بە (ب) تەواو دێ ، لە لوڕیدا ، دەگۆڕێ بە (واو) :

(شب) دەبێ بە (شەو)
(لب) دەبێ بە (لیو ــ لەو)
(تب) دەبێ بە (تەو ــ تاو) [2]

٣ ــ زۆرجار (ئەلف و نون)ی فارسیش . لە لوڕیدا دەبێ بە (واو)

(نان) دەبێ بە (نو)
(جان) دەبێ بە (جو)
(ران) دەبێ بە (رو) [3]

* ئافرەتەکانی لوڕ ــ ١٩٦٤ ــ حمید ئیزەدی پەنا .

١ ــ هەمان شت لە (سۆرانی)دا ڕوودەدا . بەڵام لە هەندێک دەربڕینی تۆزێ جیاییان هەیە . .

٢ ــ هەمان شت لە (سۆرانی)دا

٣ ــ سۆرانی ئەمەش وەک فارسییەکەیە . بەڵام نەوەک باوەڕ بە دەستەوە : کە گوایە ئەم وشانە ، لە بنەچەدا فارسی ئامێزن . . نا بەڵکو هاوبەشن .

٤ ـ ئەو وشە فارسییەی کە بە (ئەلف و میم) تەواو دەبن ، لە لوڕیــدا (ئەلف)ەکەیان فڕێ دەدرێ :

(جام) دەبێ بە (جم)
(شام) دەبێ بە (شم)
(گام) دەبێ بە (گم)
(پیغام) دەبێ بە (پەیغم) [٤]

٥ ـ هەندێ وشە کە بە (خا) دەست پێدەکەن . لە لوڕیدا (خا)ەکە دەبێ بە (ها) :

(خوردن) دەبێ بە (هەردە)
(خوشە) دەبێ بە (هوشە)
(خواستن) دەبێ بە (هاسە) [٥]

٦ ـ ئەو وشە فارسییانەی کە کۆتاییان بە (انە) دێ. کە بونەری (بۆر)ێکی زۆر کورتە . لە لوڕیدا (ئەلف)ەکەی بێ لادەبرێ و لە شوێنی ئەو (و) پەیدا دەبێ :

(دانە) دەبێ بە (دونە)
(شانە) دەبێ بە (شونە)
(لانە) دەبێ بە (لونە) [٦]

---

٤ ـ لە زۆر شوێنا سۆرانییەکە لەگەڵ فارسییەکە یەك دەگرێتەوە .

٥ ـ حێ گۆڕانی بەپێی زمانی دیاردەیەکە لە هەر زمانێک هەرچەند و نوێ دەکەوێ .

٦ ـ سۆرانییەکە وەك فارسییەکە وایە . ئەمەندە تەنها جیاوازی بە مۆنیشێك دەربڕینا .. فارسەکانیش . بە تایبەتی (تەهرونی) یەکان، وەك لوڕەکان لەبزی دەکەن ، بەڵام لەنوسینا دەگۆڕێ .

٧ ــ ئەو وشە فارسییانەی کە بە (ئەلف و واو) دواییان دێ لە لوڕیدا (ئەلف)ەکە فڕێ دەدرێ :

(گاو) دەبێ بە (گۆو)
(ناو) دەبێ بە (نۆو) [٧]

(نیشانەکانی (کۆ) لە لوڕیدا)

لە شێوەزمانی لوڕیدا ، دوو نیشانەی کۆ هەن ، کە بریتین لە (و) و (یا) .. لەو دووانە (و)ەکەیان تایبەتییە بۆ کۆکردنەوەی گیانداران .. (یا)کەش لە نێوان گیاندار و بێ گیان و ئەندامی لەشدا ، هاوبەشە

١ ــ (و)

تاک	کۆ
کوڕ	کوڕو
بەچە	بەچو
بوز	بوزو

٢ ــ (یا)

تاک	کۆ
دار	داریا

٧ ــ بەردێنەباشی ناچار بوو ، سەرچاوەی گرامەر و فەرهەنگەکەی لەگەڵ زمانی فارسیدا بەراورد بکا ، چونکە ئەم زمانە زمانی رەسمی ئێرانە .. خۆ ئەشدەکرا لەگەڵ دیالێکتێکی دیکەی زمانی کوردیدا بەراوردی بکا ! گەر بکرایە و بلوایە من بێگومانم دەیکرد !!

دەس	دەستیا
چۆ	چۆیا
گۆ	گۆیا ... [8]

(ـ نیشانەی بچۆك‌كردنەوە ـ)

نیشانەكانی بچۆك‌كردنەوە . لە شێوەی لوڕیدا بریتین لە (یلـە) و (چە) و (لە) •

سەرنج . لەم دیاردیەدا هاوجۆتی نیشانەی بچۆك‌كردنەوەیە لە سۆراتیدا •

[نیشانەی (موبالەغە)]

نیشانەی موبالەغە لە دیالێكتی‌لوڕیدا . بریتیە لە (ۆ ــ U) وەك :

شەرمۆ : زۆر شەرمن .. !

لەنجۆ : زۆر زوو زیزبێ ... ؟

ســەرنج (١) :

لە موكریاندا (وون) بەكاردەهێنرێ وەك :

(شەرمی‌وون) .. لە سۆرانیەكەدا (ن) وەك :

(شەرمن)

ســەرنج (٢) :

دوور نیە لە (لجوج)ی عەرەبیەوە . وایا (ئبلحاح كەرەوە) هاتبێ •

★ ★ ★

---

٨ ــ نیشانەی كۆ لە فارسیدا (ها) یە .
سەرنج : هەندێ وشەی تاك . كە دوا پیتیان لە لوڕیدا دیار نیە . لە کاتی كۆكردنا ، ئەو پیتە ئاشكرا دەبێ :
رە (رەن) دەبێ بە (زەنو)

ــ راناوەکــان ــ

(راناوەکانی مەفعولی پســاو)

لوڕی	سۆرانی	فارسی
ووم	وەمن ــ بەمن	بمن
وب	وەتۆ ــ بەتۆ	بتو
وش	وەئەو ــ بەئەو	به أو
ومو	وەمە ــ بەمە	بما
وتۆ	وەتۆ	بشما
وشتۆ	وەئەوان ــ بەئەوان	به ایشان
وام	دەگەڵ من	با من
واب	دەگەڵ تۆ	با تو
واش	دەگەڵ ئەو	با أو
وامۆ	دەگەڵ مە	با ما
واتۆ	دەگەڵ تۆ	با شما
واشتۆ	دەگەڵ ئەوان	با آنها ... (١)

(١) حەرفی هەمڕاهی : ئەو حەرفەیە ــ لە فارسیدا ــ کە لەگەڵ راناودا دێ و مانای ئەوە دەدەیەێ کە ئەو ... ، با ئەو ئەسە ... راناوەکەیە. دیاریش حەرفێکی ... ، کە لە کوردیدا ، بەرامبەرەکەی ... ، مەگەر بالتە (دەگەڵ ــ لەگەڵ) نەبێ . . !

(راناوەکانی فاعیلی پساو)

لوڕی	سۆرانی	فارسی
مـە	من	من
تـۆ	تۆ	تو
ئـۆ	ئەو	أو
ئیمـا	ئێمە	مـا
شما	ئێوە	شما
ئونـێ	ئەوان	ایشان
منە	(ی) ؟	مرا (٢)
توتـە	ئەتۆ ، تۆ	ترا
ئووتە	ئەوێ	أورا
ئیمانە	ئێمـە	مـارا

(٢) عەلامەی مەفعولی بێ‌واسیتە : ئەو کاتەیە ـ لەفارسیدا ـ کە راناو حاڵەتی مەفعولی‌ی بە خۆیەوە دەگرێ ، نیشانەکەیشی (را)یە ، کە لە کوردیدا جێگە ناکەوێ ، مەگەر تەنیا (ی) جێی بگرێتەوە ، وەکو :

مرا گفت	:	بە منی ووت
مرا	:	منی
ترا	:	تۆی
اورا	:	ئەوی
مارا	:	ئێمەی
شمرا		ئێوەی
ایشانرا	:	ئەوانی

جگە لەوەیش (را) لە زمانی ئێمەدا ، عەلامەتی فاعلی بێ واسیتەیە :

لە هەولێری
لە هەولێرەوە
لە هەولێرڕا

شۆمانه	ئەوانه	شمارا
ئۆنونه	ئەوانه	ایشانرا

(ـ ناوی‌نیشانه ـ ڕاناوی نیشانه ـ)

له لوڕیدا ، ناوی نیشانه شەش ڕیزەی تاکی هەیە . کە لەسەر سێ دەستەدا ، دابەش دەکرێ :

١ ـ دەستەی (ئەلف)	دوو ڕیزەی هەیە	یەك (کۆ)ی هەیە
٢ ـ دەستەی (ب)	دوو ڕیزەی هەیە	یەك (کۆ)ی هەیە

دەستەی (ج) . ئەویش هەر دوو ڕیزەی هەیە . کە هەریەك لەو دوو ڕیزانە بە جیاوازی (کۆ) دەکرێنەوە و بریتین لە :

(ئەلف) ـ	لوڕی	سۆرانی	فارسی
١ـ	یـه	ئەمه	این
٢ـ	ینه	ئەمه	این

سەرنج . (کۆ)ی هەردوکیان (ئیمو ئەمانە)یە . کەچی فارسییەکەی (اینها)یە .

(ب) ـ	لوڕی	سۆرانی	فارسی
١ـ	وه	ئەوه	آن
٢ـ	وەنه	ئەوه	آن

سەرنج . (کۆ)ی هەردۆکی لە لوڕیدا (وەنوو - ئەوانە)وە فارسییەکەی (آنها)یە •

(ج) —	لوڕی	سۆرانی	فارسی
—	نی	ئەمە	این
ـ٢	ئۆ	ئەوە	آن

سەرنج (کۆ)ی هەردۆکیان لە لوڕیدا (ئنو - ئەمەن . ئەوانە)وە
فارسییەکەی (اینها و آنها)یە •
(ئۆتۆ - ئەوان) فارسییەکەی (آنها)یە •

سەرنج ٨ ئەمجەی لوڕی (پاپی)دا کر وا دەکەونەوە

لوڕی تاك	فارسی تاك	سۆرانی تاك
هۆ	آن	ئەوە
هی	این	ئەمە
لوڕی کۆ	**فارسی کۆ**	**سۆرانی کۆ**
هۆتۆ	آنها	ئەوانە
هینۆ	اینها	ئەمانە

(ـ نمۆنەیەنێ لە سەر سەرفی کار ـ)

١ـ چاوگی (هەیە خوێندن)ە . فارسییەکەی خواندن •
٢ـ ناوی کراوی (هەیە خوێنراوە)یە . فارسییەکەی (خواندەشدە)یە •

(١ــ رابردۆی تەواو ــ مطلق ــ)

فارسی	سۆرانی	لوڕی
خواندم	خوێندم	هەنەم
خواندی	خوێندت (تۆ)	هەنی
خواند	خوێندی (ئەو)	هەن
خواندیم	خوێندمان	هەنیم
خواندید	خوێندتان	هەنیت
خواندند	خوێندیان	هەنەن

(٢ــ رابردۆی گوازتن)

فارسی	سۆرانی	لوڕی
خواندەأم	خوێندومە	هەنەما
خواندەأی	خوێندوتە	هەنیا
خواندەأست	خوێندویە	هەنە
خواندەأیم	خوێندومانە	هەنیمە
خواندەأید	خوێندوتانە	هەنیتە
خواندەأند	خوێندویانە	هەنەنا

(٣ــ رابردۆی دوور)

فارسی	سۆرانی	لوڕی
خواندەبودم	خوێندبوم	هەنیم

هه‌یت	خوێندبوت	خواندەبودی
هه‌ی	خوێندبوی	خواندەبود
هه‌نیمو	خوێندبومان	خواندەبودیم
هه‌نیو	خوێندبوتان	خواندەبودید
هه‌ین	خوێندبوەن	خواندەبودن

(٤ــ کاتی حاڵ (بەردەوام))

لوڕی	سۆرانی	فارسی
موهونەم	دەخوێنم	میخوانم
موهوی	دەخوێنێت (تۆ)	میخوانی
موهونه	دەخوێنێ (ئەو)	میخواند
موهونیم	دەخوێنین	میخوانیم
موهونیت	دەخوێنن (ئێوە)	میخوانید
موهونەن	دەخوێنن (ئەوان)	میخوانند

(٥ــ کاری غـایب)

لوڕی	سۆرانی	فارسی
١ــ بوهونه	بخوێنێ	بخواند
٢ــ بوهونەن	بخوێنن	بخوانند

(٦ــ کاری ئێستا)

لوڕی	سۆرانی	فارسی
١ ــ بهونو	بخوێنه	بخوان
٢ ــ بهونیت	بخوێنن	بخوانید

(٧ــ کاری (بۆ))

له لوڕیدا کاری (بیە ــ بووە)یه و له جێی (بودن ــ شدن) یەك مانـای هەیە :

لوڕی	سۆرانی	فارسی
١ ــ نوچەبیم	لەوێ بۆم	آنجابودم
٢ ــ راس‌بیم	راستەوەبۆم	بلندشدم

سەرنج . پسی (بیم ــ ١ ــ) به مانای (بودن)ی فارسی‌یه ، (بیمی ــ ٢ ــ) بەمانای (شدن)ه •• له سۆرانیه‌کەدا هەر (بۆم)ه •• رەنگبێ سەرفی ئەو فرمانه پێویست‌بێ •

(٨ــ رابردوی تەواو)

لوڕی	سۆرانی	فارسی
بیەم	بۆم	بودم
بیی	بوی	بودی
بی	بۆ	بود
بیم	بۆین	بودیم
بیت	بۆن (ئێوه)	بودید
بین	بۆن (ئەوان)	بودند

(٩ــ رابردوی گوازتن)

لوڕی	سۆرانی	فارسی
بیمـا	بۆم (من)	بودەام

بیه	بۆیت (تۆ)	بودأی
بویه	بووه	بودأست
بیموه	بۆین	بودأین
بیموه	بۆی (تۆ)	بودأید
بینه	بۆن (ئەوان)	بودأند

(١٠ـ ئێستا)

لوڕی	سۆرانی	فارسی
مووده	دەبم	میشوم
مووی	دەبی	میشوی
موویه	دەبێ	میشود
مووبم	دەبین (ئێمە)	میشوایم
موون	دەبن (ئێوە)	میشوید
موودن	دەبن (ئەوان)	میشوند

(١١ـ حال)

لوڕی	سۆرانی	فارسی
هسەم	هەم	هستم
هیسی	هەی	هستی
هێ	هەیە	هست
هێسەم	هەین (ئێمە)	هستیم
هێسید	هەن (ئێوە)	هستید
هێسەن	هەن (ئەوان)	هستند

(١٢ـ كارى ئيستا)

لوڕى	سۆرانى	فارسى
بـو	بيـه	باش
بۆيت	بيـن	باشند

(١٣ـ كارى غايب)

لوڕى	سۆرانى	فارسى
بووه	ببێ	باشـد
بووەن	بيـن	باشند

سەرنج : كارى (بۆ) له لەهجەى پاپى و بالاگريوەدا ـ له جێى (بى) (و)يش دێنن •• لێرەدا تەنيا نمونەى (و)ەكە هاتوه :

(ئـا ـ كارى رابردو)

لوڕى	سۆرانى	فارسى
ويدم	بۆم	بودم
ويدى	بۆى	بودى
ويد	بـو	بود

(ب ـ كـۆ)

لوڕى	سۆرانى	فارسى
ويديم	بۆين	بودأيم
ويديد	بۆن (ئێوه)	بودأيد
ويدەن	بۆن (ئەوان)	بودأند

سەرنج [1] : کاتەکانی تر ، لە شێوەکانی تردا بێ فەرقن •

سەرنج[2] : وشەیەك کە بە (نك) تەواو بێ ، لە لوڕیدا بە (غەنـــە ــ گنە) وەکو وشەکانی (جەنك ــ سەنك) ، بە هەمان شێوەی سلێمانی کـــە لەفزی (نك) دەکرێ وەك : (رەنك ــ دەنك ــ بەربەنك) •

فەرهەنگـەکان

گەلی سوودم لەم فەرهەنگانە وەرگرتوە :

١ ـ فەرهەنگی عمید ـ فارسی ـ حسن عمید

٢ ـ فەرهەنگی خاڵ ـ ٣ بەرگ ـ شێخ محمدی خاڵ

٣ ـ فەرهەنگی مهاباد ـ گیوی موکریانی

٤ ـ فەرهەنگی کشتوکاڵ ـ شێخ مارفی قەرەداغی

٥ ـ دەستور وفەرهەنگی زمانی کوردی عەرەبی فارسی ـ علاءالدین سجادی .

* * *

سوپاس ونوازشت

لەوانەیە گەر هاندان و هاریکاری مامۆستایان (هێمن ـ حسەنی بانەیی ـ عبدالله حسن زادە نەبوایە ، لەتەك هەندێ برادەری دڵسۆزی‌تر ، ئەم کار و پرۆژەیە دوا بکەوتایە ... ! سوپـاسێکی گەرمییـش بـۆ کـاك ئەوڕەحمانی زەنگنە کە سەرپەرشتی ئەم قاموسەی بۆکردم :

نرخی (٤٠٠) فلسە

٢٠٠٠ دانە لەم کتێبە لەچاپدراوە
دەستپێکردنی لەچاپدان ١٩٧٨/١٠/١٠
لێبوونەوە لەچاپ ١٩٧٨/١٢/٣١

لەکتێبخانەی نیشتمانیدا
ژمارە ١٦٧١ی ساڵی ١٩٧٨ی دراوەتێ

A LAK AND LORR

DICTIONARY

HAMID IZADI PANAH

COMPARED OF COMMENTED UPON

BY

MAHMOUD ZAMDAR

1978

نرخی (٤٠٠) فلــه